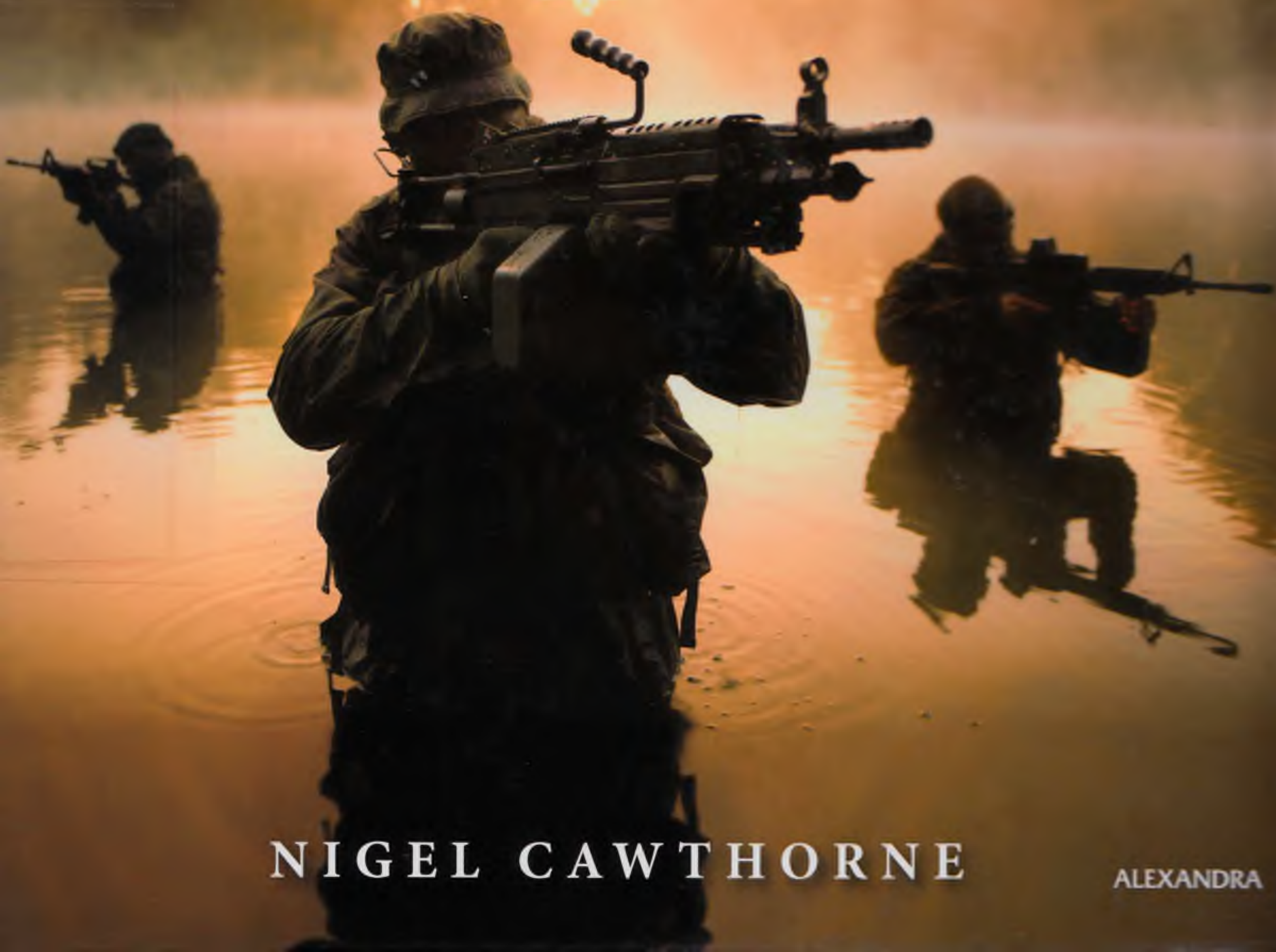
ELIT HARCOSOK

A spártaiaktól az SAS-ig

NIGEL CAWTHORNE

ALEXANDRA

ELIT HARCOSOK

ELIT HARCOSOK

A SPÁRTAIAKTÓL AZ SAS-IG

NIGEL CAWTHORNE

ALEXANDRA

Tartalomjegyzék

2-3. oldal: Tengerészgyalogos-emlékmű az Arlingtoni Nemzeti Temetőben (USA)

Leonidász spártai király

A felföldiek megrohamozzák az angol erőket a cullodeni ütközetben, 1746

A brit ejtőernyős ezred katonája az iraki Bászra közelében, 2003

Amerikai csapatok partraszállása az Omaha-parton a D-napon, 1944. június 6-án

Bevezető

Halhatatlanok azok a férfiak és nők, akiknek harcban szerzett dicsősége – és ezzel neve – korokon át fennmarad. Elit alakulatok tagjai voltak, akik saját biztonságukkal mit sem törődve küzdöttek, egyedül becsületük és bajtársaik sorsa lebegett szemük előtt, meg a feladat. De történetük nem ért véget. A ma elit katonái ugyanis a holnap halhatatlanjai.

Ironikusnak tűnhet, hogy az első elit alakulat, melyet könyvünk oldalain bemutatunk – a perzsa Halhatatlanok – hírnevét nem győzelmeinek köszönheti, hanem azok hősiességének, akiket legyőzött. Azt a maroknyi spártait, akik három dicsőséges napig tartottak ki velük szemben, a mai napig a nyugati civilizáció megmentőinek tekintjük. A legutóbbi film, amely emléket állított tettüknek – a 300 – 2007-ben készült, 2487 évvel az után, hogy elestek Thermopülainál. Ez ám a hírnév.

Azok a férfiak, akik a halhatatlanok közé készülnek, gyakran karizmatikus vezérek követői, mint Caesar 10. légiójának katonái. De nem mindig a legdicséretesebb eszmék vezérlik őket. A Waffen SS-t a nácik hozták létre, és Hitler fanatikus híveiből állt. Még a nők is képesek feláldozni magukat egy ügyért. Sokan adták életüket a második világháború alatt a különleges műveleteket végrehajtó SOE tagjaiként, és napjainkban is számos nő harcol a lengyel GROM-ban. Másfelől az egész történelem során egyetlen olyan szervezetet ismerünk, amely kizárólag női harcosokból állt, az amazonokét, és az is csak a mitológiában létezett. Noha puszta létezésük is kétséges, ők is ide tartoznak mint a harci szellem megtestesítői. Harciasságuk legendás, és – még ha csak képzeletben éltek is – elérték a halhatatlanságot.

Nagy Sándor seregének sikereit még senki nem szárnyalta túl – és nem is fogja soha. Kevesebb, mint húsz év leforgása alatt majdnem az egész akkor ismert világot meghódították. A pretoriánusok abban a korban döntöttek meg és emeltek fel császárokat, amikor Róma volt a világ ura. Az Oszmán Birodalom janicsárjai hasonló szerepet játszottak, a nindzsák pedig mind a mai napig foglalkoztatják a fiatalok képzeletét.

A középkori Európában tomboló háborúk új harcos eliteket hívtak életre – az angol íjászokat, akik Crécy és Agincourt mellett küzdöttek, a „Vadlibák" ír harcosait, a skót felföldi rohamozókat, a porosz gárdát és Napóleon császári gárdistáit, akiket már a saját korukban is „a halhatatlanokként" emlegettek. Az amerikai polgárháborúban is egyre-másra tűnt fel és esett el számtalan bátor férfi. E korból mi a Stonewall dandárt választottuk és a New York-i zuávokat – noha napjainkban meglehetősen különösnek tűnik, miért öltötték fel amerikai férfiak az ipari kor első háborújában a francia észak-afrikaiak egyenruháját.

Minden idők legjobb könnyűlovasságát a síksági indiánok alkották.

Az amerikai indiánok végnapjaiban harcosaik között újabb „halhatatlanok" akadtak – valóban halhatatlanok ők, hiszen nevük máig él, mint például Geronimóé.

A 19. században a brit haderő meghódíthatta volna a világot. De még a legjobban képzett haderő, melyet a legújabb fegyverekkel szereltek fel, sem vehette fel a versenyt a zuluk csapataival, amelyek 1879-ben Natalban egy teljes brit ezredet mészároltak le. Ez a győzelem a zulukat soha el nem halványuló büszkeséggel vértezte fel, amit még az apartheid megaláztatásai sem voltak képesek megtörni.

A brit expedíciós erőket, amelyek 1914-ben szembeszálltak a félelmetes német hadigépezettel, Vilmos német császár megvetően „hitványnak" nevezte. Ők fel is vették ezt a nevet, és négyévi iszonyatos vérontás után az *Old Contemptibles*, a „Hitvány vénemberek" a győztesek oldalán álltak, míg Vilmos Hollandiába menekült.

Amikor kitört a második világháború, szintén egy maroknyi csapat szegült szembe Németország katonai erejével. Ezúttal a vadászpilótákról, a Királyi Légierő vadászparancsnokságának harcosairól volt szó. Nemcsak britek voltak köztük, mi több, nemcsak az akkoriban Brit Birodalomként ismert területről származtak. A megszállt Európából menekült pilóták is ott harcoltak közöttük, akárcsak néhány amerikai, aki állampolgárságot is váltott, hogy Hitler ellen harcoljon az angliai csatában. „Ezen a csatán – mondta Winston Churchill brit miniszterelnök – a keresztény civilizáció túlélése múlik." Olyan ütközetet nyertek meg, amelyet méltán hasonlíthatunk a Thermopülait védő spártaiak helytállásához.

A második világháborúban egy sor új elit alakulat született, mint például a Vijjogó Sasok, Merill martalócai vagy az Ördögbrigád. Az amerikai rangerek és tengerészgyalogosok új lapot írtak tele a becsület könyvében, míg az OSS új típusú titkos hadviselési módot hívott életre, amelyből később a CIA született meg.

Ma is számos alakulat áll a terrorizmus elleni harc frontvonalában, amelynek eredete a második világháborúra nyúlik vissza. A brit Különleges Légi Szolgálat (SAS) és a Különleges Csónakos Szolgálat (SBS) is ekkor kezdte működését. A zöldsapkásokat és az amerikai haditengerészet elitjét, a SEAL-csapatokat is a világháborús tapasztalatok alapján hozták létre, és a vietnami háborúban léptek színre. A Delta Force-t, a modern Amerika legtitkosabb és legelitebb csapatát is az SAS mintájára hozták létre.

Azt követően, hogy az 1972-es müncheni olimpián izraeli sportolókat mészároltak le, a legtöbb nyugati ország speciális egységeket alakított ki, terroristák ellen kiképzett elit alakulatokat. Úgy fest a dolog, hogy amíg lesznek háborúk és csaták, amelyeket meg kell nyerni, lesznek olyan fiatal férfiak – és nők –, akik elég bátrak, hogy feláldozzák életüket meggyőződésükért vagy más emberekért, és ezáltal elnyerjék maguk és bajtársaik számára a halhatatlanságot.

Nigel Cawthorne
Bloomsbury, 2009

Az antik világ

A pretoriánus gárda számos császár kíséretét alkotta. Ezek az uralkodók hadjáratok idején hadvezérként tevékenykedtek; jó példa erre Marcus Aurelius, aki a dunai határ mentén hadakozott. A mellékelt jelenet a császár szarkofágjáról egy barbárok ellen vívott csatát örökít meg.

A perzsa Halhatatlanok

Akik győztek Thermopülainál

Az időszámításunk előtti ötödik században a Perzsa Birodalom uralta a Közel- és Közép-Keletet, valamint Észak-Afrikát, s a hódító birodalom étvágya kielégíthetetlennek tetszett. Világhódító hadseregének elitjét „halhatatlanokként" ismerték. Az alakulatban 10 000-en szolgáltak. Azért tűntek halhatatlannak, mert amennyiben egyikük meghalt vagy más okból kiesett a szolgálatból, haladéktalanul pótolták. E férfiakat körüludvarolták, és gazdagon jutalmazták. Cserébe egyet vártak el tőlük: ölni és meghalni az uralkodóért.

Az időszámításunk előtti hatodik században az Akhaimenida dinasztiába tartozó Nagy Kürosz létrehozta a Perzsa Birodalmat, amely minden földet uralt az Indus folyótól az Égei-tengerig. Utóda, I. Dareiosz igyekezett kiterjeszteni hatalmát Hellászra, de flottáját i. e. 492-ben elpusztította egy vihar, hadseregére pedig Marathón mezején az athéniak mértek vereséget i. e. 490-ben. I. e. 480-ban Dareiosz fia, Xerxész hatalmas hadereje élén ismét megpróbálkozott a görög föld meghódításával. Serege élén elitcsapata járt, akiket Hérodotosz görög történetíró a Tízezernek és *Athánatoi*nak – Halhatatlanoknak nevezett. „Válogatott perzsák voltak, élükön Hüdarnész fia, Hüdarnész", a *hazarapat*, azaz főparancsnok. Hérodotosz így ír róluk: „Ezt a csapattestet halhatatlanoknak nevezték, mert létszámuk mindig ugyanannyi volt. Ha csak egy is kihullt a soraikból, akár halál, akár betegség miatt, nyomban pótolták, így soha nem voltak sem többen, sem kevesebben, mint éppen tízezren."

Ágyasok és háziszolgák

A Halhatatlanok fedett szekereken utaztak, és különleges ételt kaptak, melyet külön szállítottak. Azt is megengedték nekik, hogy szeretőik és háziszolgáik is velük utazzanak. Hérodotosz így ír erről:

> *„E csapatok ruházata tiarából, vagyis puha nemezsüvegből, ujjakkal ellátott hímzett tunikából állott, felette páncélinget viseltek, ami olyan volt, mint a halpikkely, valamint hosszúnadrágot. Fegyverzetüket könnyű fűzfa fonatú pajzs alkotta, vállukon tegez lógott, ehhez rövid dárda és erős íj tartozott nádból készült nyilakkal, valamint rövid kard, amely jobbjukon, az övükről csüngött alá."*

Harcosok az Akhaimenidák ősi birodalmának egyik díszes oszlopfőjén. Az Akhaimenida uralkodók kedvelték a gazdag építészeti kiképzést és a csodásan díszített reliefeket – dinasztiájuk a kor legtehetősebb uralkodóháza volt.

E férfiak képmásait, akik a királyi testőrséget alkották, az Akhaimenidák fővárosainak reliefjein és színes mázas téglláin láthatjuk, például Artaxerxész szúzai palotájában.

Ezek a képmások férfiakat ábrázolnak ezüsthegyű, gránátalma vésetes fadárdával. Emellett arany ékszereik voltak. Hérodotosz szerint „mindegyikük csillogott az aranytól, melyet korlát-

A PERZSA HALHATATLANOK

I. E. 539 Nagy Kürosz meghódítja Babilóniát.

I. E. 525 Kambüszész megszállja Egyiptomot.

I. E. 514 K. I. Dareiosz lerohanja az Indus völgyét.

I. E. 513 Dareiosz meghódítja Szkítiát.

I. E. 490 Az athéniak legyőzik I. Dareioszt Marathón mellett, noha a perzsák számbelileg jóval többen vannak.

I. E. 484 K. Megszületik Hérodotosz görög történetíró, akinek munkája elsődleges forrás a Halhatatlanok megismerésekor.

I. E. 480 A Halhatatlanok a spártaiak átkarolásával megnyerik a thermopülai csatát.

lan mennyiségben hordhattak maguknál." A válogatott ezer halhatatlan dárdájának végét arany gránátalma díszítette, míg a többiekét csak ezüst.

A THERMOPÜLAI CSATA

Thermopülai mellett mintegy 200 000 perzsa, köztük 20 000 líbiai harci szekeres nézett farkasszemet mindössze 4000 göröggel és 300 spártaival, illetve azok helótáival (szolgáival), valamint 1100 boiótiaival, az Athéntól északnyugatra eső vidékről. Thermopülai egy 6,5 kilométer széles földszoros, amelyet egyik oldaláról a tenger, a másikról magas sziklák határolnak. A nagy hadseregek itt nincsenek igazi előnyben, mert ezen a szűk helyen lehetetlen manőverezni.

A csata első napján a perzsák méd és elámi csapatai támadtak, melyeket a görögök könnyedén visszavertek. A második hullámot a Halhatatlanok alkották, ám ők alig valamivel értek el jobb eredményt. A görögök jobb páncéllal rendelkeztek, dárdájuk hosszabb volt, így távol tudták tartani a perzsákat. A második napon a perzsák újra támadtak, de ismét beleütköztek a manőverezés problémájába. Sokukat a tengerbe szorították, ahol megfulladtak.

Azonban Hérodotosz beszámol egy Ephialtész nevű görögről, aki elárulta Xerxész királynak, hogy a hegyeken át vezet egy ösvény, amelyen keresztül a görögök hátába kerülhetnek. Éjszaka a Halhatatlanok Hüdarnész vezetésével átkeltek az ösvényen. Útközben találkoztak 1000 phókiszi göröggel, akiket Leonidász spártai király rendelt az ösvény őrzésére. Ezek az emberek látva, hogy a perzsák ellenük jönnek, visszavonultak a magaslatra, ahol felkészültek a harcra. A Halhatatlanok azonban csak elvonultak mellettük. Ezután oldalba támadták a görög főerőt. Az elkövetkező csata során Leonidászt és embereit lemészárolták.

Leonidász áldozata időt adott a többi görögnek, hogy rendezetten visszavonulhasson. Idővel a perzsák elérték Athént, és felégették az addigra kiürített várost. A görög hajóhad a szalamiszi csatában legyőzte a perzsa flottát. Mivel Babilonban elégedetlenség tört ki, Xerxész elhagyta Görögországot, s hadseregét Mardoniosz perzsa parancsnokra bízta. Úgy tűnik, a Halhatatlanok vele maradtak, de Hüdarnész Xerxésszel együtt visszatért Perzsiába. Mardonioszt i. e. 479-ben győzték le Plataia mellett. Mivel a Halhatatlanokról ettől kezdve nem esik említés, bizonyára visszatértek Ázsiába.

„...ezer közülük lándzsája alsó végén tüske helyett arany gránátalmát viselt, a többi kilencezer gránátalmája ezüstből volt. Azoknak a lándzsásoknak, akik fegyverüket a földbe tűzték, szintén arany gránátalmája volt, míg az az ezer perzsa, aki közvetlenül Xerxész mögött vonult, arany almát hordozott."

HALIKARNASSZOSZI HÉRODOTOSZ: *A GÖRÖG-PERZSA HÁBORÚ.* VII. 4., I. E. 440 KÖRÜL (FORD. DEVECSERI GÁBOR)

Hérodotosz

Hérodotoszt a történetírás atyjának tekintik. *A görög-perzsa háború* című műve az ókori világ első történeti munkája, egyúttal ez a fő forrás, amelyből megismerhetjük a Halhatatlanokat. A kis-ázsiai Halikarnasszoszban (a mai Törökország területén) született i. e. 484 körül. Szülővárosa ekkor perzsa megszállás alatt állt. Noha a thermopülai csata idején mindössze négyesztendős volt, Hérodotosz ismerhetett olyan embereket, akik átélték a háborút. A csatának görög oldalon nem voltak túlélői, de Hérodotosz bejárta az egész Perzsa Birodalmat, és buzgón forgatta a perzsa írástudók munkáit, melyek részletesen beszámoltak a csata eseményeiről és a Halhatatlanok szerepéről. Műve a görög–perzsa háborút és a marathóni ütközetet is részletesen ismerteti. A thermopülai csatáról ezt olvassuk: „Xerxész... olyan gyönyörűnek talált egy fát, hogy arany ékszerekkel ajándékozta meg és egyik halhatatlanjának gondjaira bízta." A szerző összehasonlítja a Szalamisznál, Plataiánál és Mükalénál kivívott görög győzelmeket. Ezek vetettek véget a perzsák kísérleteinek, hogy meghódítsák Hellászt. Az utolsó esemény, amelyet Hérodotosz leírt, i. e. 430-ban következett be. Halálának idejét nem ismerjük.

A szobor a kitűnő Hérodotoszt ábrázolja. Jelentős írásai miatt őt tekintik a világ első igazi történészének.

Egyéb győzelmeik és utódaik

A Halhatatlanok a források szerint fontos szerepet játszottak Nagy Kürosz babilóniai hódításai (i. e. 539), fia, Kambüszész egyiptomi hadjárata (i. e. 525) és I. Dareiosz Indus-völgyi terjeszkedése (i. e. 514 körül) során, illetve abban a hadjáratban, amelyben i. e. 513-ban Dareiosz kiterjesztette hatalmát a Fekete-tenger partvidékére és Szkíthiára. Feltehetően harcoltak a marathóni csatában is. Perzsiai hódító útja során az i. e. 4. században Nagy Sándor is találkozott egy olyan elit alakulattal, melynek katonái lándzsájuk végén a súlyos penge kiegyensúlyozására nehezéket viseltek, ennek gránátalma helyett alma formája volt. Lehetséges, hogy ezek az „almahordozók" voltak a Halhatatlanok kései utódai.

Amikor I. Ardasír perzsa király (i. sz. 208–224) létrehozta a Szászánida Birodalmat, haderejét az Akhaimenidák mintájára építette fel. Elit lovas egységét *zsájedán* lovasságnak nevezte, ami perzsául annyit tesz: halhatatlanok. A hagyományoknak megfelelően létszámuk is tízezer fő volt, fegyvereik és címereik ugyancsak az Akhaimenidák korát idézték. VII. Mikhaél bizánci császár (uralkodott: 1071–1078) elit tagmata lovasságának az *athánatoi*, azaz a halhatatlanok nevet adta. És ehhez az alakulathoz is tízezren tartoztak. Napóleon Császári Gárdáját szintén gyakran emlegették halhatatlanokként. Az utolsó iráni sah, Mohammed Reza Pahlavi (uralkodott: 1941–1979) császári gárdájának elit *dzsevid* egységeit ugyancsak ezen a néven tisztelte. Igaz, ennek az alakulatnak a létszáma négy- és ötezer fő között mozgott, s egy zászlóaljnyi Chieftain harckocsi is tartozott hozzá. A dzsevid csapatok feleltek az uralkodói paloták külső és belső biztonságáért. Az egységet a Khomeini ajatollahot hatalomra juttató 1979-es iráni forradalom után feloszlatták.

A spártaiak

„Térj vissza e pajzzsal, vagy ezen!"

A spártaiak önfegyelmükről, bátorságukról és harci erényeikről váltak ismertté. És joggal, mert a spártai államot egyetlen cél vezérelte: hogy katonákat szüljön és neveljen fel. Ez az egyoldalú katonai szemléletmód az ókorban megakadályozta ugyan, hogy a görögség egységessé váljon, de amikor az i. e. 5. században a görög–perzsa háború során a nemzet léte forgott veszélyben, minden görög hálás volt azoknak a spártaiaknak, akik az első vonalakban küzdöttek az egész görög föld szabadságáért.

Spárta a dél-görögországi Peloponnészosz-félsziget Lakónia nevű vidékének volt a fővárosa. A várost az időszámításunk előtti kilencedik századtól kezdve katonai oligarchia uralta. Békeidőben harmincfős vének tanácsa állt az állam élén, háborúban a két uralkodó családból egy-egy királyt neveztek ki – mindkét család Héraklésztől származtatta magát. Az állam egészét militarizálták, a művészeteket, a filozófiát és az irodalmat feláldozták, hogy cserébe legyőzhetetlen hadsereget alkossanak.

Görögországban szokás volt, hogy a beteges és gyenge gyermekeket kitették a hegyekbe meghalni, Spártában azonban intézményesítették ezt a szokást. Minden spártai férfit háborúra edzettek. Ennek fejében földet kaptak, melyet a helóták műveltek meg – a spártaiak által megszállt vidék népe. A helóták emellett a hadjáratokra is elkísérték a spártaiakat mint könnyűgyalogosok vagy íjászok, ezeket a feladatokat ugyanis uraik nem tartották valódi harcoshoz méltónak. A *perioikoszok* (körüllakók), azaz a szabad, polgárjoggal nem rendelkező személyek – kereskedők, kézművesek stb. – szintén könnyűgyalogosként és segédcsapatként szolgáltak. Azonban kizárólag a született spártaiak csatlakozhattak az elit nehézgyalogsághoz, a hoplitészekhez.

Keménység és kiképzés

Minden görög városállamnak voltak hoplitészei, de a spártaiak fegyelmezettebbek, képzettebbek voltak, mindenekelőtt pedig náluk jóval erősebb volt a harci szellem. A fiúkat hétéves korukban elvették a szüleiktől, hogy megkezdjék képzésüket. Télen-nyáron könnyű tunikát viseltek, és keveset kaptak enni. Ezzel lopásra nevelték őket, noha elkapásuk esetén verést kaptak. Játékokon és verekedéseken kellett részt venniük, hogy ezzel is erősítsék a csapatszellemet.

Tizenkét esztendős korukban szorosabbra fogták őket. A fegyelem szigorúbbá vált, a fizikai gyakorlatok keményebbé. A fiúk megtanulták a túlélés művészetét, és hogy el tudják viselni a fájdalmat. Tizennyolc évesen néhányukat kiképzővé léptették elő, míg a legjobbak speciális kiképzésen vehettek részt. Ennek befejeztével az ifjú katona megkapta a polgárjogot. Akik kudarcot vallottak, azokat alacsonyabb társadalmi státusba helyezték.

Húszévesen a harcosok alkalmassá váltak a katonai szolgálatra. Beléptek egy *szüsszítiá*ba, azaz egy asztalközösségbe, amelynek nagyjából tizenöt, mindenféle korú tagja volt. Harmincéves koráig egy férfinak ideje nagy részét a laktanyában kellett töltenie egységével, együtt kellett étkez-

nie bajtársaival, még akkor is, ha időközben megnősült. Maga a házasságkötési szertartás is durva és brutális volt. A végén a férfinak el kellett ragadnia újdonsült feleségét, mintha csak erőszakkal akarná elrabolni. A laktanyákon élő spártaiak csak éjszakánként látogathattak el feleségükhöz, és a többi görög azon tréfálkozott, hogy a spártaiaknak úgy születik gyermekük, hogy nem is látták feleségük arcát. Egy spártai férfi csak harmincéves kora után lett *homoiosz*, azaz egyenlő; ettől kezdve megengedték, hogy otthona legyen és együtt éljen a családjával.

A hadkötelezettség hatvanéves korig tartott, noha vészhelyzetben még az ennél idősebbek is harcoltak. A kiképzés életfogytig tartott. Plutarkhosz így ír a spártaiakról: „Ők az egyedüliek a világon, akiknek a háború felszabadulást jelent az állandó katonai kiképzés alól."

Ez a kőrelief arra a háromszáz spártai hősre emlékezik, aki Thermopülai mellett kitartott a perzsák óriási túlerejével szemben. A spártaiak, ahogy azt a képen is láthatjuk, hosszú hajat viseltek.

A SPÁRTAIAK

I. E. 9. SZÁZAD Spárta legendák szerinti alapítási dátuma.

I. E. 8–5. SZÁZAD Csaták a szomszédos Messzénia ellen.

I. E. 490 Spárta támogatja Athént a perzsák elleni küzdelemben.

I. E. 480 A spártaiak Thermopülainál feláldozzák magukat, hogy megállítsák a perzsák inváziós kísérletét.

I. E. 479 A plataiai csatában Spárta segít legyőzni a perzsákat.

I. E. 395–387 Korinthoszi háború.

I. E. 394 A spártai hajóhad vereséget szenved a knidoszi csatában.

I. E. 382 A spártaiak elfoglalják a thébai fellegvárat.

I. E. 371 A spártai haderő első alkalommal szenved vereséget szárazföldön a leuktrai csatában.

I. E. 222 Az Akháj Szövetség csapatai vereséget mérnek Spártára.

I. E. 146 A rómaiak meghódítják a Peloponnészoszt.

I.SZ. 396 A vizigótok lerombolják Spártát.

A SPÁRTAI ÉLETMÓD

Az intenzív kiképzésnek köszönhetően a spártaiak nem igazán féltek a haláltól. A fiatal növendékekbe belesulykolták, hogy egyéniségüket áldozzák fel Spárta oltárán. A spártai anya újra meg újra ezzel búcsúztatta gyermekét: „Térj vissza ezzel a pajzzsal, vagy ezen!", amivel arra utalt, hogy a hoplitész meneküléskor először nehéz pajzsát hajítja el. A spártai pajzsot egy lambda betű díszítette – Lakedaimón, Spárta ősi nevének rövidítése. A spártai harcost bronz mellvértben ábrázolják, amely mellét és hátát védte, valamint bronzsisakkal. Alsó lábszáruk védelmére lábvédőt hordtak, bár az időszámításunk előtti ötödik századtól kezdve elhagyták a legtöbb testpáncélt. Jellegzetes karmazsinvörös tunikát és köpenyt viseltek, noha az utóbbit a harc idejére levették. Fegyverzetüket hosszú lándzsa vagy hajítódárda alkotta, valamint egy *xiphosz*nak nevezett rövid, kétélű kard. A többi göröghöz hasonlóan ők is falanxban harcoltak, ami egy hatszáz fős, többnyire nyolc ember mélységű zárt alakzatot jelent. Ha szövetségesek oldalán küzdöttek, a spártaiak rendszerint a jobb szárnyon foglaltak állást. Amennyiben az ellenség megtört velük szemben, szétverték a szembenállókat, majd balra fordulva megsemmisítették az ellenséges arcvonal maradékát.

A spártaiak a fegyelmet, az önmegtagadást és az egyszerűséget becsülték a legtöbbre. A luxus és az élvezetek semmit sem jelentettek számukra, s úgy tekintettek magukra, mint a görögség valódi hagyományainak egyedüli letéteményeseire. Szerintük ha egy civilizáció elnézésre nevel, az a gyengeség és a rendetlenség melegágya. Ehelyett ők az erő, a bátorság és a – nézeteik szerint – önfegyelemből eredő erkölcsi értékek jelentőségét hirdették. Az antik világ csodálta őket ezért, de követőjük nem akadt. A spártai életszemlélet nőkre és férfiakra egyaránt vonatkozott. Az újszülött lánygyermekeknek ugyanúgy meg kellett halniuk, ha gyengének bizonyultak. A többi városállammal ellentétben a nőket az állam a férfiakkal párhuzamosan nevelte. Ez persze, akárcsak a férfiak esetében, sokkal inkább volt fizikai, mint elméleti képzés. Gimnasztikai gyakorlatokat tartottak nekik. Mivel férjüket ritkán látták, a spártai nők élvezhették mindazt a szabadságot, ami az antik világ egyéb részeiben a nőknek nem adatott meg.

A SPÁRTAI HADSEREG SIKEREI ÉS HANYATLÁSA

Az időszámításunk előtti nyolcadik és ötödik század között Spárta leigázta a szomszédos Messzéniát, fogságba ejtve mindenkit, aki nem menekült el. Ezután a figyelmük Athén felé fordult, arra kényszerítve a várost, hogy szerződést kössön I. Dareiosz perzsa uralkodóval. Amikor azonban Dareiosz i. e. 490-ben megpróbálta meghódítani Athént, a spártaiak beleegyeztek, hogy segítenek, de csak éves vallási ünnepségeik után. Mire a spártai sereg háromnapos erőltetett menettel maga mögött hagyta a két város közötti 241 kilométeres távot, a marathóni csata már véget ért. Mindössze annyi dolguk maradt, hogy elvonulásuk előtt gratulálhattak az athéniaknak.

I. e. 480-ban Leonidász király vezetése alatt Thermopülainál háromszáz spártai hős áldozta életét, megakadályozva ezzel a perzsa haderőt, hogy meghódítsa Hellászt. Az athéni tengeri haderő a szalamiszi tengeri ütközetben legyőzte a perzsa flottát. Ezután Spárta csatlakozott ahhoz a szövetséghez, amely i. e. 479-ben vereséget mért a perzsákra Plataia és Mükalé mellett. Ezt követte i. e. 431-ben a peloponnészoszi háború, melynek végén, i. e. 404-ben Spárta legyőzte Athént. De a spártai hegemónia nem tartott hosszú ideig. Az i. e. 395 és 387 között tomboló korinthoszi háborúban Athén, Korinthosz, Thébа és Argosz szövetségével néztek farkasszemet. Noha a spártaiak szárazföldi ütközetek egész sorát nyerték meg, a Knidosz melletti tengeri vereség az egyesített athéni–perzsa flottával szemben sok hajójukba került. I. e. 371-ben aztán Spárta elszenvedte

„Annál jobb, legalább árnyékban harcolunk!"

A thermopülai csata hőse Leonidász spártai király volt. Neve annyit jelent: „Oroszlánlelkű". Szobra nem messze áll a csata helyszínétől. Amikor i. e. 480-ban a perzsák megpróbálták elfoglalni Hellászt, Leonidász a helyszínre vezetett egy mindössze háromszáz fős spártai különítményt, és a hozzájuk tartozó helótákat, hogy csatlakozzanak a maroknyi göröghöz, akik a szűk Thermopülai földszorost védték. Amikor rájöttek, hogy ellenségük sokszoros túlerővel vonul ellenük, Leonidász azt mondta, mindenki, aki el akar menni, menjen. A spártaiak egy emberként a maradás mellett döntöttek. Három napon át tartottak ki a perzsákkal szemben. Amikor Xerxész perzsa uralkodó egyik követe figyelmeztette a királyt: „Íjászaink oly számosak, hogy nyilaik elsötétítik a napot", a spártai csak annyit felelt: „Annál jobb, legalább árnyékban harcolunk!" Mikor a perzsa Halhatatlanok találtak egy ösvényt a hegyekben, amelyen a spártaiak hátába kerülhettek, Leonidászt és embereit lemészárolták. Ennek ellenére ezzel időt adtak a többi görögnek, hogy rendezetten visszavonuljanak, és később mind szárazföldön, mind tengeren vereséget mérjenek a perzsákra. A spártaiak önfeláldozása Thermopülai mellett mély hatást gyakorolt a görögökre. Ebből született meg a legenda, miszerint a spártaiak soha nem adják meg magukat. Spárta ezután joggal tarthatott igényt a „hellénség védelmezőjének" titulusára. Dacára annak, hogy Leonidász dicsősége hősi haláláért elvitathatatlan, önfeláldozásának egyéb oka is lehetett. A háborút megelőzően egy jóslat azt jövendölte, hogy vagy Spárta pusztul el, vagy egyik királya hal meg – a hagyomány szerint Spártának egyidejűleg két királya volt. Halálával Leonidász megmentette városát.

Leonidász királynak ez a Thermopülaiban felállított szobra jól példázza a spártaiak filozófiáját: könnyű páncélzatot visel, fején sisak, kezében hosszú lándzsa és kerek, díszes pajzs. A „spártai" szó egyet jelent a keménységgel és a lemondással, ami a harcosokra jellemző életforma.

első szárazföldi vereségét. Az ellenség Epameinondasz thébai király serege volt a boiótiai falu, Leuktra mellett megvívott csatában, Theszpia környékén. Spárta dicsősége soha nem heverte ki e csapást. A spártai polgárjog ettől fogva születéssel öröklődött, és a helóták hamarosan számosabban lettek, mint uraik. Sem II. Philipposz makedón király, sem fia, Nagy Sándor nem számolt többé Spártával. II. Philipposz állítólag ezt üzente a spártaiaknak: „Ha Lakóniába érkezem, Spártát a földdel teszem egyenlővé." Mire a spártaiak egyetlen szóval válaszoltak: „Ha".

Bár Spárta belépett az Akháj Szövetségbe, a görög városállamok új szövetségi rendszerébe, i. e. 222-ben vereséget szenvedett. Ezek után belekényszerítették abba az új Akháj Szövetségbe, amelynek erejét Lucius Mummius római hadvezér i. sz. 146-ban Korinthosz mellett legyőzte. Bár Spárta végül győzött a vizigótok ellen, de i. sz. 396-ban a várost lerombolták.

Az amazonok

Harcos nők ősi törzse?

Az ókori görög irodalom és művészet telis-tele van az amazonok ábrázolásaival és a róluk szóló mesékkel – harcos nők törzse ők, akikről úgy tartották, egy időben meghódították Attikát. Noha gyakran kizárólag mitikus alakként tekintenek rájuk, van rá esély, hogy a Fekete-tenger partvidékén tényleg lakhattak harcoló nők. És éppen ez az a térség, ahonnan a klasszikus írók szerint az amazonok jöttek, egy olyan a korban, amikor a történelmet még nem jegyezték le.

A régi görögök úgy hitték, hogy valahol északkeleten volt egyszer egy törzs, melyet harcos nők alkottak. Az időszámításunk előtti kilencedik vagy nyolcadik században élt görög költő, Homérosz a trójai háborúról írott epikus művében, az Íliászban szintén említést tesz róluk. Priamosz trójai király harcolt ellenük, majd később egy görög hős, Bellerophontész mészárolta le őket. Homérosz szerint az amazonok a harcban semmivel sem maradtak alatta a férfiaknak. Az Íliász szerint Trója mellett állt egy nő, Müriné sírja, akit később amazonként azonosítottak.

Milétoszi Arktinosz *Aithiopisz* című, az időszámításunk előtti hetedik században írott művében megemlít egy bizonyos Pentheszileia nevű nőt, „a nagylelkű Árésznek, az emberek mészárosának" a lányát, aki a trójaiak segítségére sietett. Árész a görög hadisten volt, a római istenvilágban Marssal egyenértékű. Arktinosz szerint e lányt, „miután bebizonyította rátermettségét", Akhilleusz megölte, majd a trójaiak eltemették. Akhilleusz ezt követően végzett Therszitész görög harcossal, amiért ócsárolta és szidalmazta őt Pentheszileia iránt érzett állítólagos szerelméért. Arktinosz azt is megemlíti a lányról, hogy „trák vérből való" – a Hellász legkeletibb részén élő népből, az ő földjüket a Dardanellák választják el Trójától.

„Férfiak gyilkosai"

Az amazonok képi ábrázolásai az időszámításunk előtti nyolcadik századtól jelentek meg. Eleinte rövid karddal örökítették meg őket, akárcsak a férfiakat, de a görög nőkéhez hasonló ruhákban. Az időszámításunk előtti hatodik századtól már lovon láthatók, íjjal és hajítódárdával, illetve félkör és félhold alakú pajzzsal. Hosszúnadrágot, zekét és párducbőrt viselnek, akárcsak Trákia és Szkíthia – a Fekete-tenger északi partvidékének – „barbár" lakosai.

Az ötödik századi görög poéta, Pindarosz olyan lovas női íjászokról számol be, akik a délnyugat-anatóliai (ma Törökország) Lükia és az észak-trákiai Duna folyó között élnek. A drámaíró Aiszkhülosz is beszél róluk, szerinte a Meótisz-tótól (a mai Azovi-tenger) érkeztek Szkíthiába, onnan azonban a Thermodón folyó (az észak-törökországi Terme) mentén levonultak a

AZ AMAZONOK

I. E. 800 KÖRÜL Homérosz az *Íliászban* említést tesz az amazonokról.

I. E. 750 KÖRÜL Arktinosz elmeséli, hogyan ölt meg Akhilleusz egy Pentheszileia nevű amazont.

I. E. 500 KÖRÜL A költő Pindarosz azt állítja, hogy Anatóliában vagy Thrákiában lóháton járó, íjász nők élnek.

I. E. 450 KÖRÜL Hérodotosz *A görög-perzsa háború* című munkájában leír egy a görögök és az amazonok között vívott háborút.

I. E. 400 KÖRÜL Hippokratész olyan harcos nőkről számol be, akik levágják a jobb mellüket.

I. E. 1 KÖRÜL Plutarkhosz és Sztrabón az amazonokról regél.

Részlet egy amforáról (folyadékok tartására szolgáló edényről), amely Héraklész (balra) harcát ábrázolja az amazonok ellen. I. e. 530–520 körül.

Az eurázsiai harcos nők

Az oroszországi Pokrovkában, a kazah határ közelében nagyjából ötven sírhalom található, melyekben olyan nők csontvázát tárták fel, akiket fegyverrel temettek el. Ez arra utal, hogy a görögök amazonokról szóló legendáinak lehetett némi valóságalapja. I. e. 600 körül nomád szarmata törzsek temették el halottaikat a helyszínen, és ez az a terület az Azovi-tengertől északra, melyről Hérodotosz azt állította, hogy az amazonok és a szkíták lakhelye. Általában a nők sírhelyeiben többféle és gazdagabb kincset találhatunk errefelé, mint a férfiakéban, hét nő sírjában pedig vaskardok és tőrök, valamint bronz nyílhegyek maradványaira bukkantak, továbbá köszörűkövekre, amellyel a fegyvert élezhették. Néhány tudós azon a véleményen van, hogy a női sírokban talált fegyverek pusztán rituális célt szolgáltak, de a csontok másról vallanak. Egy tizenéves lány meghajlott lábszárcsontja arra utal, hogy rövid életének java részét nyeregben töltötte, egy másik nő testében pedig kicsorbult nyílhegyet találtak annak jeleként, hogy csatában vesztette életét. A pokrovkai nők ugyan nem azonosak az amazonokkal, hiszen az ő feltételezett lakhelyük jóval nyugatabbra volt, létezésük mindenesetre azt bizonyítja, hogy a világnak azon a részén a korai vaskorszakban voltak olyan nomád törzsek, amelyben nők harcoltak.

mai Törökország északi részére, Themiszküraba. Aiszkhülosz azt is állítja, hogy gyűlölik a férfiakat, és hogy „férfi nélkül élnek".

Később, az időszámításunk előtti ötödik században az első történetíró, Hérodotosz leír egy kort, amikor a görögök hadban álltak az amazonokkal. Megemlíti, hogy szkíta nyelven *oiorpatá*nak, azaz „férfigyilkosnak" nevezik őket. Arról is beszámol, hogy a görögök nagy győzelmet arattak a Thermodón folyónál, és három hajón annyi amazont vittek magukkal, amennyit csak élve fogságba tudtak ejteni. Amikor azonban kiértek a tengerre, az amazonok megtámadták a legénységet, és megölték őket. Hérodotosz így ír:

> *„De semmit sem tudtak a hajókról, a kormánylapát használatáról, a vitorlákról vagy az evezőkről, így miután a férfiakat megölték, ki voltak szolgáltatva a hullámok és a szelek kényekedvének, amíg el nem érték a Meótisz-tó sziklái. Ez a hely már a szabad szkíták földje. Itt értek partot az amazonok, folytatták útjukat a lakatlan vidékek felé, és alighogy szembetalálták magukat az első lovakkal, a hátukra pattantak, és lerohanták a szkíták földjét."*

Hérodotosz szerint később beházasodtak a szkíták közé, tőlük származott a szarmaták népe. Náluk az volt a szokás, hogy egyetlen nő sem mehet férjhez egészen addig, amíg meg nem öl egy ellenséges harcost csatában. Fennmaradtak papiruszok, amelyek szerint Héraklész harcolt az amazonokkal, és később nevezetes tizenkét feladatának egyike az volt, hogy megszerezze Hippolüté amazon királynő övét az országából. Egy másik mese szerint Thészeusz athéni hős megtámadta az amazonokat. A harcos nők e történet szerint Attika ellen támadtak, de vereséget szenvedtek. Útközben Thészeusz házasságot kötött Hippolüté húgával, Antiopéval. E történet egy másik változatában Antiopé bosszút áll Thészeuszon, amiért elhagyta és helyette Phaedrával kötött házasságot. Az athéniak és az amazonok harcából született meg egy művészeti irányzat, az amazono-

makhia, amely olyan márvány domborműveket eredményezett, amilyeneket az athéni Parthenonon vagy a halikarnasszoszi Mauzóleumon lehetett látni.

Voltak-e gyermekeik az amazonoknak?

Egy kizárólag nőkből álló törzs számára – természetesen – problémát jelent az utánpótlás. Sztrabón görög történetíró véleménye szerint az amazonok ezt úgy oldották meg, hogy évente két hónapra felmentek egy közeli hegységbe, amely a gargareusoktól választotta el őket:

> *„Ősi szokás szerint ezek is fölmennek, hogy az asszonyokkal együtt áldozzanak és, hogy együtt legyenek velük gyermekek nemzése végett, de a sötétben láthatatlanul, ahogy véletlenül egymásra találnak, a fogamzás után pedig elküldik őket. Az újszülöttek közül a lányokat megtartják, a fiúkat pedig elküldik azoknak, hogy neveljék fel őket...”* (Földy József ford.)

A lánygyermeket megtartották, a fiúkat rájuk hagyták, más források szerint megölték.

Sztrabón azt is állítja, hogy az amazonok fiatal korukban kiégették a jobb mellüket, „hogy a karjukat ügyesebben használhassák, elsősorban dárdavetésre.” Azt is elmondja, hogy emellett íjakkal lőttek. Az íjat sokkal egyszerűbb felajzani, ha a jobb mell hiányzik. Korábban Hippokratész is azt írta, hogy a szarmaták asszonyainak nincsen jobb melle.

Erről az erős felépítésű íjász nőt ábrázoló szoborról, amely a római Villa Torloniában áll, feltételezik, hogy egy ókori amazon

> *„...a csecsemők mellére anyjuk egy vörösen izzó bronzdarabot szorít ebből a célból, hogy a jobb mellük elsatnyuljon, és annak minden ereje átáramoljon jobb vállukba és karjukba.”*

A görög életrajzíró Plutarkhosz az időszámításunk szerinti első század végén és a második elején azt írta, Szkotussza és Künoszkephalai [ma a görögországi Thesszáliában vannak] környékén nagyszámú amazonsír található, illetve hogy amazonszobrok Görögország-szerte mindenütt állnak.

„Philokhorosz és más történetírók tanúsága szerint Thészeusz a Fekete-tenger partján is járt, amikor Héraklésszel együtt részt vett az amazónok elleni hadjáratban, és vitézségének jutalmaként megkapta Antiopét. A legtöbb történelmi forrásból azonban, így Pherekűdész, Hellanikosz és Hérodórosz műveiből is az tűnik ki, hogy Thészeusz jóval később, Héraklész halála után egyedül vezette ezt a hadjáratot, s ejtette foglyul az amazónt, ami sokkal valószínűbbnek látszik. Egyetlen történelmi forrás sem említi ugyanis, hogy Thészeusz társai közül bárki is amazónokat ejtett volna foglyul.”

Plutarkhosz: *Párhuzamos életrajzok. Thészeusz*, i. sz. 100 körül (Máthé Elek ford.)

A thébai Szent Csapat

A görög szeretők legyőzhetetlen százada

Az ókori Görögországban annyi háborút vívtak, hogy sok tanult görög tűnődött el azon, vajon mi az, ami egy harcoló egységet legyőzhetetlenné tesz. Homérosz szerint Nesztor görög hős úgy gondolta, legjobb, ha a férfiak családban vagy törzsben harcolnak együtt, hiszen a rokonok szükségszerűen megvédelmezik egymást. Platón azonban úgy tartotta, még jobb, ha a harcostársak szeretői egymásnak. Ez az elv hozta létre a thébai Szent Csapatot, amelynek harcosai negyven esztendeig uralták Hellász csatamezőit.

A thébai Szent Csapat egy elit egység volt, amelyet százötven homoszexuális szerelmespár alkotott. A szeretők katonai alakulatának elképzelése Platón athéni filozófustól ered, noha később, valamivel i. e. 385 után írta ezt *Lakoma* című művében:

> *„Ha megvalósíthatnánk, hogy egy állam vagy sereg csupa szeretőkből állna, el se képzelhetnénk tökéletesebb önkormányzatot, vagy minden undokságtól tartózkodást és egymással vetélkedést. És az ilyenek a harcban, akármily kevesen is legyenek, kereken kimondva mindenkin győzedelmeskednek. Mert ha egy szerelmes férfi netán megfutamodnék a sorból, és eldobná a fegyverét – ennek legyen tanúja bárki más, csak ne a kedvese, mert ezt nem szenvedhetné el, inkább a halál! Nem akad olyan gyáva fickó, kibe még Erósz se plántálna bátorságot, hogy a veszélyben ne hagyja cserben a kedvesét, de mentse meg! – és így Erósz révén versenyre kél a gyáva a természettől legbajnokabbal is. Amiről Homérosz beszél, hogy isten nagy elszánást lehel egyes hősökbe, ugyanezt a szerelmeseknél Erósz műveli. Egyedül a szerelmesek képesek meghalni egymásért."**

Platón szerint nem csupán a homoszexuális szerelem keltett akkora elszántságot az emberben, hogy akár életét is feláldozza. Utalt Alkésztisznek, Peliasz lányának példájára, aki szándékosan lemondott életéről férjéért, holott senki más nem lett volna erre hajlandó. Platón így ír:

> *„Őket Alkésztisz annyira fölülmúlta szerelme ragaszkodásával, hogy nyilvánvaló lett: ők tűntek föl fiúk számára idegennek, és csak név szerint rokonnak. És Alkésztisz e tettét oly szépnek érezték nemcsak az emberek, de még az istenek is, hogy olyasmivel jutalmazták, amit a legnagyszerűbb tettekért is csak néhánynak adtak meg: a feltámadást; Alkésztisz lelkét visszabocsátották a Felvilágba, csodálván cselekedetét."*

Isaak Walraven holland festő (1686–1765) így ábrázolta Epameinondasz thébai parancsnok halálát a mantineai csatában (i. e. 362), amelyben a spártai haderő vereséget szenvedett

Általánosan feltételezik, hogy maga Platón is saját nemét szerette, tanárként ugyanis fiatal fiúkkal és férfiakkal vette magát körül. Noha ő szexuális élvezetekre nem sok időt szánt, mivel

* Jánosy István ford.

A THÉBAI SZENT CSAPAT

I. E. 387 Gorgidasz thébai hadvezér létrehozza a Szent Csapatot.

I. E. 385 UTÁN Platón leírja a szerelmes férfiakból álló harci egységek katonai hasznát.

I. E. 379 Pelopidasz átveszi a szent sereg vezetését, és egyetlen elit alakulattá kovácsolja őket.

I. E. 375 A Szent Csapat Tegürai mellett legyőzi a spártaiak számbeli fölényben lévő haderejét.

I. E. 371 A Szent Csapattal élükön a thébaiak első alkalommal mérnek vereséget teljes létszámú spártai haderőre.

I. E. 338 A Szent Csapat harcol a II. Philipposz és fia, Nagy Sándor vezette makedón haderő ellen Khaironeiánál, ahol legtöbbjüket megölik.

1818 Khaironeiánál megtalálják a legyőzött szent sereg emlékművét.

1890 Feltárják a khaironeiai csatateret, és 254 holttestet ásnak ki.

úgy vélte, a testi szerelem az állatoknak való, mégis elismerte, hogy a homoszexualitás igen elterjedt volt az ókori Görögországban.

Egy csapat, melyet szerelmi barátság forraszt egybe...

A Szent Csapatot Gorgidasz thébai hadvezér hozta létre i. e. 387-ben, háromszáz tagját maga válogatta ki a hadserege soraiból. Plutarkhosz azt írja róluk, hogy egy csapat, amelyet szerelmi barátság forraszt egybe, legyőzhetetlen, mert

> *„...a szerelem köteléke feloldozhatatlan és elszakíthatatlan, minthogy a kedves iránt érzett szeretet és az a törekvés, hogy a szeretőt ne érje szégyen a kedvese színe előtt, arra készteti az embereket, hogy szembeszálljanak a veszélyekkel egymásért. Nincs ebben semmi csodálatos, hiszen a szerelmesek távollevő kedvesük előtt jobban szégyellik magukat, mint idegen jelenlevők előtt; így történt ez azzal a harcossal is, akit ellenfele leterített, s mikor már éppen megölni készült, megkérte, hogy kardját a mellébe döfje, és így szólt: 'Hogy kedvesemnek ne kelljen szégyenkeznie holttestem mellett, ha azt látja, hogy hátulról kaptam sebet'."**

A párok általánosan egy idősebb *heniokhosz*ból, azaz kocsihajtóból, illetve egy ifjú *paraibatosz*ból, azaz társból álltak. Az ilyen homoszexuális kapcsolatok a görögök között megszokottak voltak, míg az idősebb férfiak egymás közti kapcsolatát megszólták. Elit városi őrségként a Szent Csapatot a város költségén szállásolták el, etették és képezték ki. Csatában Gorgidasz mindig a thébai harcvonal első sorában állította fel őket, hogy bátorságukkal példát mutassanak a többi harcosnak.

Amikor Pelopidasz thébai államférfi és hadvezér i. e. 379-ben visszavette a thébai fellegvárat a spártaiaktól, barátjával, Epameinondasszal együtt átvette a szent sereg parancsnokságát. Pelopidasz változtatott a korábbi stratégián. Gorgidasszal ellentétben a Szent Csapatot egységként egyben tartotta, és ettől kezdve a csatatéren testőrségként szolgáltak. Az elkövetkező negyven év során – i. e. 378 és 338 között – legyőzhetetlennek tartották őket.

Győzelmek és pusztulás

I. e. 375-ben, a tegürai csatában Pelopidasz szent százada mintegy háromszoros spártai túlerővel került szembe. Pelopidasz egyik embere akkor félelmében így szólt: „Az ellenség kezébe kerültünk", amire a hadvezér csak ennyit felelt: „Inkább ők a miénkbe." Pelopidasz lovasságát rohamra vezényelte a spártai falanx ellen, majd gyalogosait zárt rendben állította fel. A spártaiak megnyitották vonalaikat, azt hívén, hogy menekülni próbálnak, de a thébaiak megfordultak és oldalba kapták őket. A szent század tegürai győzelméről szólva Plutarkhosz megjegyzi, hogy: „Addig soha nem volt rá példa, hogy számbeli fölényben levő vagy akár csak egyenlő erőkkel rendelkező lakedaimóniak vereséget szenvedtek volna."

Pelopidasz parancsnoksága alatt a Szent Csapat még egyszer kitüntette magát az i. e. 371-es leuktrai ütközetben. Az Epameinondasz vezette thébai haderő megölte Kleombrotosz spártai királyt, és mintegy ezer spártai halottat hagyott a csatatéren. Pauszaniasz görög író szerint ez a csata biztosította Théba függetlenségét, és ez volt a legdöntőbb ütközet, melyet görög városok egymás között valaha vívtak. Spárta ereje megtört.

* Máthé Elek ford.

A khaironeiai emlékmű

Az időszámításunk előtti második században élt görög földrajztudós és útirajzíró, Pauszaniasz szerint i. e. 300 körül a thébaiak hat méter magas márvány oroszlánszobrot emeltek a Szent Csapat Khaironeia mellett elesett katonáinak emlékére. E szobrot 1818-ban angol utazók fedezték fel. Újra összerakták, s ma a csata helyszínén áll egy talapzaton. Később az ásatások során ugyanitt hét sorba rendezve 254 holttestet is találtak. Noha Plutarkhosz szerint a szent sereg háromszáz harcosa mind odaveszett a csatában, úgy látszik, negyvenhatan életben maradtak.

A Szent Csapatnak a boiótiai Khaironeiánál elesettt tagjai emlékére márvány oroszlánszobrot emeltek.

II. Philipposz makedón király i. e. 370 és 360 között túszként élt Thébában, így közelről volt alkalma megfigyelni a thébai haderőt. Miután visszatért Makedóniába, királlyá koronázták, és megkezdte hadjáratát a görög városállamok ellen. Mikor i. e. 338-ban Khaironeia mellett a thébaiakkal is megütközött, bal szárnyán fia, Nagy Sándor irányított. Philipposz maga nagy személyes bátorságról tett tanúságot, amikor megütközött a szent sereggel. Az a veszedelem fenyegette, hogy megölik vagy fogságba ejtik, ám ekkor fia a segítségére vágtatott. A Szent Csapat első alkalommal vesztett eddigi története során, de még a vesztes csatában is kitartottak. Háromszáz fős erejükből csak negyvenhatan estek fogságba, a többi 254 az utolsó leheletéig küzdött.

Plutarkhosz szavaival búcsúzunk tőlük, aki így írja le, ahogy Philipposz a csata után odament a helyre, ahol a Szent Csapat tagjai holtan hevertek: „Vesszenek el nyomorultan, akik ezt valami szégyenletes dolognak tartják."

„Valószínű, hogy a Szent Csapatot is azért nevezték így, mert a szeretőt Platón is 'istentől ihletett barátnak' nevezi. Mondják, hogy a szent sereg soha nem szenvedett vereséget a khairóneiai csatáig: mikor aztán a csata után Philipposz megszemlélte a holttesteket, megállt azon a helyen, ahol az ellenséggel szemben a háromszáz holttest feküdt egymás oldalán, lándzsával átfúrt mellel, fegyverbe öltözötten, és elcsodálkozott. Midőn megmondták neki, hogy ez szeretők és kedveseik csapata, könnyekre fakadt..."

PLUTARKHOSZ: *PÁRHUZAMOS ÉLETRAJZOK. PELOPIDASZ*, I. SZ. 100 KÖRÜL (MÁTHÉ ELEK FORD.)

Nagy Sándor lovas bajtársai

Elit lovasaival Nagy Sándor soha nem vesztett csatát

A makedónok királyuk, II. Philipposz (i. e. 359–336) vezetésével és egy olyan hadsereggel hódították meg Görögországot, amelynek élcsapata egy századnyi lovas volt, az úgynevezett *hetairosz*ok, azaz bajtársak. Amikor Nagy Sándor apja örökébe lépett – talán meggyilkolásának megszervezésével –, az általa felfejlesztett csapatokkal győzte le a Perzsa Birodalmat, amely mintegy kétszáz évig uralkodott a Közel-Keleten, aztán pedig meghódította szinte az egész ismert világot.

A makedónok a hetairoszokkal, azaz a „bajtársakkal" forradalmasították az ókori görög hadművészetet. Ezeket a lovasokat hagyományosan a makedón nemesség köreiből sorozták. Mikor II. Philipposz, Nagy Sándor apja, hatszázról háromezerre emelte a számukat, tagjaikat már Thesszáliából és Hellász egyéb területeiről is toborozták.

Az egység magvát a három-négyszáz tagú királyi testőrség alkotta. Emellett voltak kisebb, kétszáz fős csapatok – *ila*, azaz szárny néven ismerték őket –, melyek csapásmérő egységként szolgáltak. Fémhegyű, 3,3–4,3 méteres faländzsát, azaz *xüszton*t és *kopiszt*, vagyis egy rövid, egyméteres szablyát forgattak, amelyet belső ívére éleztek ki. A lovasokat sisak, vasból vagy bronzból kovácsolt vállvért, illetve nehéz mellvért védte, amelyet fémpikkelyekkel erősítettek meg. Pajzsot a hetairoszok csak akkor használtak, ha leszálltak a lóról. Lovaikat oldalt vastag nemeztakaró védte, fejüket és szügyüket azonban fémlemezekkel fedték, védelmül a lándzsák, dárdák és lövedékek ellen.

A lovasság szerepe

A makedón lovasságnak számos feladata volt. A könnyűlovasságot *podromosz*ként, azaz felderítőként használták. Járőrben hajítódárdát hordtak, míg csatában a *szarissza*, azaz a makedónok által kifejlesztett 4–6,4 méteres pika

lovassági változatával küzdöttek. A lovasok feladata volt ezenfelül csatában a gyalogsági szárnyak védelme. A bajtársak általában a jobb szárnyon harcoltak, közvetlenül a *hüpaszpészt*ek, azaz a pajzsos gyalogsági gárda mellett, míg a derékhadat a gyalogsági falanx alkotta.

Nagy Sándor perzsa hadjárata idején nyolc, egyenként 225 emberből álló hetairosz lovassággal rendelkezett, akiket csatában személyesen vezetett. Ék alakzatban rohamoztak, így törve át az ellenséges gyalogság vonalán. Amikor átjutottak, megfordultak, és hátba támadták az ellenség sorait, belekényszerítve őket a makedón falanx markába.

I. e. 334-ben a Granikosz folyónál lezajott csatában – itt vívta ki Sándor első ázsiai győzelmét – a hetairoszok személyesen a király vezetésével indultak döntő rohamra a perzsa derékhad ellen. Mivel fényes páncéljáról és sisakján a nagy fehér tollforgóról könnyen felismerhető volt, Sándort két perzsa vezér, Rhoaszakész és testvére, Szpithridatész is megtámadta. Nagy Sándor lándzsája kettétört Rhoaszakész testpáncélján, de volt annyi lélekjelenléte, hogy a csonkkal a perzsa parancsnok arcába sújtson. Időközben Szpithridatész lesújtott Sándor fejére egy csatabárddal, letörte egyik tollát, behasította a sisakot, és a fegyver felsebezte a király fejbőrét. Szpithridatész éppen készült a halálos csapásra, amikor Kleitosz, Sándor egyik hetairosza előrontott, lándzsájával felnyársalva a perzsát, mialatt Sándor karddal végzett Rhoaszakésszal.

A Sándor-mozaik, melyet Pompejiben találtak, és nagyjából i. e. 100 körül készülhetett, egyike az isszoszi csata számos híres ábrázolásának. Az ifjú Nagy Sándor ezen a helyen aratott győzelmet Dareiosz perzsa király hadserege felett.

NAGY SÁNDOR LOVASSÁGA

I. E. 359 II. Philipposzt makedón királlyá koronázzák, és seregével, melynek élén háromezer lovas halad, megkezdi görögországi hadjáratát.

I. E. 340 Nagy Sándor legyőzi a médeket.

I. E. 336 II. Philipposzt – feltehetőleg Nagy Sándor parancsára – meggyilkolják, Sándor pedig makedón király lesz. Maga áll a Korinthoszi Szövetség által Perzsia ellen küldött expedíciós haderő élére.

I. E. 335 Nagy Sándor a Balkánon harcol, miközben a makedón előhad kénytelen visszavonulni Kis-Ázsiában.

I. E. 334 Nagy Sándor partra száll Kis-Ázsiában, és hetairoszai élén legyőzi a perzsákat a Granikosz folyónál.

I. E. 333 III. Dareiosz Babilonból nyugatra vonul, és Isszosz mellett vereséget szenved Sándortól.

I. E. 332 Nagy Sándor megostromolja Türoszt, és elfoglalja Egyiptomot.

I. E. 331 A gaugamélai csatában Nagy Sándor legyőzi Dareioszt.

I. E. 330 Nagy Sándor kifosztja Perszepoliszt; felderít egy meggyilkolására törő összeesküvést, és kivégezteti Philotaszt. A hetairosz lovasság vezetését Kleitosz és Héphaisztion veszi át.

I. E. 328 Nagy Sándor megöli Kleitoszt.

I. E. 326 Nagy Sándor legyőzi Pórosz rádzsát; serege lázong, ezért megindulnak hazafelé.

I. E. 325 A hetairoszok fele meghal Gedrószia sivatagában.

I. E. 324 Nagy Sándor bejelenti, hogy a hetairoszok mostantól perzsák lesznek; Héphaisztion meghal, a hetairosz egység vezér nélkül marad.

„Sok éjszakát töltött el álmatlanul. Számos véráztatta napon át harcolt fáradhatatlanul legyőzhetetlen ellenfelek és számtalan népcsoport ellen, dacolt átgázolhatatlan folyókkal és hegyi erődökkel, ahová nem ért el a nyíl. Bölcs tanácsadók, megingathatatlan céltudatosság, férfias bátorság és körültekintő szív támogatták."

Plutarkhosz: Alexandrosz szerencséjéről és erényeiről, i. sz. 100 körül

Szpithridatész halálhírére a perzsa vonal megtorpant, a makedón falanx áttört, és a perzsa gyalogság elmenekült.

A következő évben Nagy Sándor Isszosz mellett szembetalálkozott magával a perzsa uralkodóval, III. Dareiosszal. Ezúttal a hetairosz lovasságot a jobb szárnyon állította fel, s addig húzta szét az ellenséges vonalakat, amíg egy rés nem keletkezett, ezt követően Sándor és a bajtársak ezen át beözönlöttek, igyekezvén megtalálni Dareioszt és végezni vele, hogy egy csapásra véget vessenek a csatának. Noha a perzsák már-már győztek, Dareiosz életét féltve elmenekült.

I. e. 331-ben a gaugamélai ütközetben Nagy Sándor ugyanezt a taktikát alkalmazta: a hetairoszok ismét a jobb szárnyon küzdöttek. A perzsa balszárny, tartva attól, hogy átkarolják, szintén ugyanazt csinálta, mint Isszosznál. Noha a makedónok nyomasztó túlerővel voltak kénytelenek szembenézni, a taktika megint csak bevált. Amint a perzsa vonal széthúzódott, megnyílt egy rés, ezen a bajtársak beözönlöttek, őket a falanx követte, majd a könnyebb fegyverzetű csapatok. A perzsák összeomlottak. Dareiosz elmenekült – hogy azután egy évre rá saját emberei végezzenek vele –, a Perzsa Birodalom pedig Nagy Sándor ölébe hullt.

Nagy Sándor (i. e. 356–323) kőből faragott mellszobra. Egy ideig ő volt az antik világ leghatalmasabb uralkodója.

Problémák a bajtársakkal

Ahelyett, hogy visszatért volna Görögországba, Nagy Sándor továbbra is kelet felé menetelt. Embereit honvágy gyötörte és elégedetlenkedni kezdtek. Attól tartva, hogy megölhetik, Sándor megkínoztatta és kivégeztette a hetairoszok parancsnokát, Philótaszt. Mivel többé nem merte egyetlen emberre bízni lovasságát, a parancsnokságot megosztotta Kleitosz, valamint egykori iskolatársa, és talán szeretője, Héphaisztion között.

I. e. 328-ban egy részeg összetűzés során Sándor kiszabadította magát az őt visszatartani próbáló hetairoszok közül, és lándzsával keresztüldöfte Kleitoszt, aki ott helyben szörnyethalt. Amikor rájött, mit tett, Sándort elöntötte a gyász. Kihúzta a lándzsát Kleitosz testéből, és megpróbált végezni saját magával. Miután ezt megakadályozták, visszavonult a lakosztályába, hogy

Egy márványfríz reprodukciója a Nagy Sándor-szarkofágról, melyen makedón katonák láthatók csata közben. A szarkofág valószínűleg egy perzsa nemesé volt, és Nagy Sándor életéből vett jelenetek díszítik.

halálra éheztesse magát. Végül is abban a gondolatban talált megnyugvást, hogy Héraklész, akit ősének tekintett, dühében ugyancsak megölte feleségét és gyermekeit, és vezeklésként felvállalta a tizenkét feladatot.

Sándor azért is megharagudott hetairoszaira, amiért azok megtagadták, hogy perzsa módra földre boruljanak előtte. Ennek ellenére a bajtársak szereztek neki még egy diadalt i. e. 326-ban a hüdaszpészi csatában, ahol szembetalálták magukat Pórosz rádzsa harci elefántjaival. Bár India Sándor lábai előtt hevert, a makedón hadsereg nem volt hajlandó továbbmenni. Végül is Nagy Sándor összehívta a bajtársakat, és kiadta az utasítást, hogy forduljanak vissza.

Az új hetairoszok

Ezt követően a hetairoszok hajóra szálltak az Induson, mialatt a hadsereg egésze a part mentén vonult. Miközben Perzsiában, a Makráni-partvidéken nyomultak előre, át kellett kelniük a Gedrósziai-sivatagon, ahol a hőség és a vízhiány hétszáz hetairosszal végzett. Megérkezvén Szúzába, Nagy Sándor tömeges menyegzőt tartott, ahol az életben maradt hetairoszokat összeadta a perzsa és méd arisztokraták leányaival. Ezt követően veteránjait leszerelte, és új elit lovasságot állított fel, amelynek tagjai kizárólag perzsák lehettek. A lázadást épp csak sikerült elkerülnie. A megmaradt görögöket és makedónokat hazaküldték. Amikor i. e. 324-ben Héphaisztion elhunyt, nem neveztek ki utódot a helyére a hetairoszok élére. A következő évben maga Nagy Sándor is meghalt.

Sándor halálát követően újonnan meghódított, hadvezérei által irányított birodalma egymással hadakozó államokra hullott szét. Szeleukosz és követői vették át az uralmat Babilónia felett, nekik volt saját hetairosz lovasságuk is. Ezek a lovasok könnyebb felszerelést viseltek, noha kar- és lábvértjük azért nekik is volt, illetve lovuk is viselt részleges vértezetet. Az Egyiptomot uraló Ptolemaiosz hetairoszai egészen Kleopátra haláláig ellipszis alakú *aszpiszt*, lovassági pajzsot hordtak, amely azonban nem egyezett meg a spártai gyalogosok által használt pajzzsal.

A római pretoriánus gárda

A palotatestőrség, amely gyilkosságok árán választott császárokat

A pretoriánus gárda a csatatereken állandóan szembenézett Róma ellenségeivel, de nem kisebb erőt képviselt odahaza, a birodalom szívében sem. A nekik nem tetsző császárokat a pretoriánusok meggyilkolták, és olyanokat ültettek a helyükre, akiket kedveltek – vagy éppen annak adták el a trónt, aki a legtöbbet ajánlotta érte. A császárságra pályázó ellenfeleikkel szemben akár fegyvert is fogtak, így több mint háromszáz éven keresztül tényleges politikai és katonai hatalmat képviseltek a Római Birodalmon belül.

Részlet Lawrence Alma-Tadema (1836–1912) Caligula halála *című, 1871-ben festett képéről. Az uralkodó testét egy őrizetével megbízott pretoriánus katona szolgáltatja ki.*

A pretoriánus gárdát Augustus hozta létre, Róma első császára, hogy megvédje őt a Julius Caesar gyilkosaihoz hasonló merénylőktől. Neve a *praetorium*ból ered – ez a római hadsereg *praetor*ának, azaz parancsnokának sátra volt a csatamezőn. A testőrség állításának gyakorlata az ifjabb Scipio Africanus római hadvezértől ered, aki ötszáz barátjából álló pretoriánus cohorsszal érkezett Hispániába, hogy helyreállítsa az ottani légiók fegyelmét, és i. e. 133-ban megostromolja Numantia hegyi városát.

A válogatott római polgárokból álló, testőrségként szolgáló pretoriánus cohors később általánossá vált. Julius Caesarnak, Marcus Antoniusnak és Octavianusnak – a későbbi Augustusnak – egyaránt volt ilyen alakulata. A gall háborúk idején Julius Caesar elrendelte, hogy kedvenc alakulata, a tizedik légió kapjon lóra, és így csatatéren testőrségként szolgálja. Lóháton kiváló harci egységnek bizonyultak.

I. e. 31-es actiumi győzelmét követően Octavianus állandó hadtestet szervezett pretoriánusaiból, és kilenc, egyenként ötszáz tagú cohorsra osztotta szét őket, melyek mindegyikét egy-egy lovagrendi tribunus irányította, akárcsak egy rendes légiót. Amikor Octavianus Augustus császár lett, három cohorsot Rómában tartott, noha a városban nem volt kaszárnya. A többi cohors a környező kisvárosokban állomásozott. I. e. 2-ben a császár két pretoriánus prefektust nevezett ki, akik az alakulat egészének parancsoltak.

Augustus császár pretoriánus gárdájának tagjai egy i. sz. 2. századi márvány domborművön, amely valószínűleg Rómában, Traianus fórumán állt.

A SKORPIÓ-SZIMBÓLUM

Császári testőrségként a pretoriánusok Rómában rendőri erőként is működtek, bár ha a szükség úgy kívánta, a csatatéren is megjelentek. Ugyanolyan fegyvereik voltak, mint a rendes légióknak, de felszerelésüket skorpiós jelkép díszítette. A városban pajzsot és páncélt nem viseltek, kizárólag tunikát és kardot. Más katonák fizetésének a dupláját kapták, és közlegényeik rangban megfeleltek a többi légió centurióinak. Szolgálati idejüket Augustus tizenkét évben állapította meg, amit később tizenhatra emeltek. Mikor egy katona leszolgálta az idejét, 20 000 sestertiust kapott.

Tiberius trónra lépésével Lucius Aelius Seianus is hatalomra került. Apjához, Seius Strabóhoz lépett be pretoriánus prefektusként, majd kizárólagos prefektus lett. Ambiciózus férfiúként Seianus állítólag meggyilkolta Tiberius fiát, Drusust, de nem kapott engedélyt, hogy feleségül vegye annak özvegyét, Livillát. I. sz. 23-ban megszerezte az uralkodó engedélyét, hogy a pretoriánus gárda átköltözhessen egy Róma melletti erődített táborba, a Castra Praetoriába. Ez olyan hatalmat adott neki, melynek segítségével sorra tette el láb alól ellenségeit.

27-ben Seianus rávette Tiberiust, hogy vonuljon vissza egy kis mediterrán szigetre, Capri-

A RÓMAI PRETORIÁNUS GÁRDA

I. E. 133 Ifj. Scipio Africanus pretoriánus cohorsot hoz létre.

I. E. 27 Róma mellett pretoriánus gárda állomásozik.

I.SZ. 2 A pretoriánus gárda élére két prefektust neveznek ki.

23 A pretoriánus gárda beköltözik a Róma peremén álló, megerősített Castra Praetoriába.

31 A pretoriánus prefektus konzul lesz, később azonban kiesik a hatalomból és kivégzik.

41 A pretoriánus gárda végez Caligulával és Claudiust ülteti a trónra.

68 A pretoriánusok cserbenhagyják Neró császárt.

69 A pretoriánusok többszöri pálfordulása a „négy császár évében".

192 A pretoriánus gárda meggyilkolja Pertinax császárt, majd annak adja a trónt, aki a legtöbbet ígéri.

235 A pretoriánus gárda császárrá kiáltja ki Maximinus Thraxot.

271 A pretoriánus cohorsok csatlakoznak Aurelianushoz a Kelet visszafoglalását célzó hadjáratban.

305 Diocletianus lefokozza a pretoriánus gárdát.

312 Nagy Constantinus vereséget mér a pretoriánusokra. Az alakulatot végleg feloszlatják.

ra. Két évvel később keresztülvitte Augustus unokájának, Agrippinának és két fiának – ők voltak a vér szerinti utódok – száműzetését. 31-ben konzul lett, és társuralkodóként trónolt Tiberius oldalán. A császár ekkorra már sejtette, hogy ez korántsem szabhat gátat Seianus étvágyának, így a pretoriánusoknak fejenként tíz aranyat ajánlott vezetőjük letartóztatásáért és kivégzéséért. Testét végigvonszolták az utcákon, mindazok örömére, akik megszenvedték az uralmát.

Caligula meggyilkolása

Seianus felemelkedése és bukása megmutatta, milyen erős testület is a pretoriánus gárda az államon belül. Hamarosan azonban még ennél is tovább mentek. 41-ben Cassius Chaerea és Cornelius Sabinus, a pretoriánus gárda két tribunusa a palatinusi játékok során végzett Caligula császárral, majd a gárda a császár nagybátyját, Claudiust kiáltotta ki uralkodónak. Az újdonsült császár fejenként százötven arannyal jutalmazta őket, hogy megvásárolja hűségüket. Cassius Chaereát halálra ítélték, mert kezet mert emelni uralkodójára. Mondják, utoljára azt kívánta, azzal a karddal végezzék ki, amellyel kioltotta Caligula életét. Cornelius Sabinus nem sokkal később végzett magával.

68-ban a pretoriánusok elpártoltak a népszerűtlen Neró császártól, aki elmenekült Rómából és öngyilkos lett. Az őt követő Servius Sulpicius Galba nem volt hajlandó jutalmat fizetni a pretoriánusoknak, mire azok a Fórumon végeztek vele, és Marcus Salvius Othót kiáltották császárrá. Otho hűségük megvásárlása érdekében engedélyt adott nekik, hogy prefektusaikat maguk választhassák meg. Ezzel egy időben azonban a germániai légiók már Aulus Vitelliust kiáltották ki császárrá. Ahelyett, hogy hátramaradt volna Rómában a pretoriánus gárdával, Otho északra vonult, hogy megküzdjön Vitelliusszal, de vereséget szenvedett, és nem sokkal később öngyilkosságot követett el.

Mire 69 júliusában Vitellius megérkezett Rómába, a keleti légiók már megválasztották Vespasianust. Vitellius a lemondást fontolgatta, de a pretoriánusok megtiltották. Ezért szélnek eresztette őket, és új testőrséget hozott létre 16 cohorsból. Elbocsátott emberei átálltak Vespasianushoz. Mikor az utóbbi átlépte Róma kapuját, Vitelliust saját emberei brutálisan lemészárolták. Vespasianus igyekezett megszelídíteni pretoriánus testőrségét: csökkentette a cohorsok számát, és fiát, Titust nevezte ki a prefektusukká. Titus egyébként egy korábbi prefektus veje volt.

Egy pretoriánus testőr szobra Traianus diadalívéről. Traianus idejében nagy számban épültek diadalívek szerte a Római Birodalomban, hogy megünnepeljék a katonai sikereket.

Licitálás a trónért

Commodus császár idején Sextus Tigidius Perennis pretoriánus prefektus pozíciója segítségével megpróbálta átvenni az irányítást a Római Birodalom felett. 185-ben végezték ki, Commodust 192-ben gyilkolták meg. Utódát, Pertinax császárt mindössze nyolcvanhét napi uralom után ölte meg a pretoriánus testőrség. A gárda ezt követően úgy döntött, annak adja a császári trónt, aki a legtöbbet igé-

Lucius Aelius Seianus bukása

Amíg Tiberius Capri szigetén időzött, Seianus pályája emelkedett, és feleségül vette Livillát. A nő anyja, Antonia azonban levélben figyelmeztette Tiberiust Seianus nagyratörő terveire. A császár elküldetett unokaöccséért, a száműzetésben élő Gaius Caesar Germanicusért – a későbbi Caligula császárért –, aki az idősebb Agrippina és a népszerű hadvezér, Germanicus fia volt. Miután utóda biztonságban volt, Tiberius üzenetek tömegével bombázta Seianust, melyekben majdani előnyökkel kecsegtette, közben azonban módszeresen megkérdőjelezte minden tettét. A rómaiak számára hamarosan világossá vált, hogy Seianusnak immár nincsen valódi hatalma, és az ajtaja előtt sorban állók száma rohamosan megfogyatkozott.

Tiberius ekkor Rómába küldte Naevius Sertorius Macrót, a pretoriánus gárda új prefektusát, hogy közölje Seianusszal: megkapja a tribunusi hatalmat. Seianus elindult a szenátusba, ahol éppen készültek bejelenteni a hírt. Macro időközben meghagyta a pretoriánusoknak, akik közül sokan még mindig hűségesek voltak egykori vezetőjükhöz, Seianushoz, hogy térjenek vissza laktanyájukba. Ezt követően a szenátus épülete köré odarendelte a város éjszakai őrségét. Ezalatt a szenátusban felolvasták a szöveget, amire Iuvenalis első századi római költő azt mondta: „hosszú és szószátyár levél Capriról". Seianus dicséretével kezdődött, aki balga módon továbbra is azt hitte, hogy tribunusszá nevezik ki. A levél azonban apránként, alattomosan ásta alá a tekintélyét. A többi szenátor lassan elhúzódott Seianustól, aki magába roskadva ült a helyén, és nem akart hinni a fülének. Amikor a felolvasás véget ért, Regulus konzul megkérdezte, van-e valakinek ellenvetése Seianus letartóztatásával szemben. A válasz „nem" volt, így az éjszakai őrség a vesztőhelyre vezette Seianust.

Nagy volt az öröm, amikor testét végigvonszolták az utcákon, és végül bedobták a Tiberisbe. Gyermekeit ugyancsak megölték, lányát azonban előtte még megerőszakolták – ugyanis a római törvényekkel ellenkezett, hogy kivégezzenek egy szüzet. Livillát életben hagyták, noha Seianus első felesége megerősítette, hogy az ambiciózus páros megmérgezte Drusust. Ez a kegyelmi gesztus Antoniának, Livilla anyjának volt köszönhető, aki figyelmeztette Tiberiust, milyen veszedelmes Seianus. Antonia maga azonban korántsem volt ily megbocsátó – az asszony halálra éheztette a lányát.

érte. Didius Julianus ugyan 25 000 sestertiusszal megnyerte a licitet, de hatvanhat nappal beiktatását követően Septimius Severus hadvezér bevonult Rómába, és átvette a hatalmat. Látva, hogy milyen megbízhatatlan és lázongó a pretoriánus gárda, feloszlatta az alakulatot, és kiűzte őket a városból.

De egy császárnak kell hogy legyen testőrsége, így Severus is kénytelen volt újraszervezni a pretoriánus gárdát, jóllehet teljesen új alapokra helyezve. Négyszer annyian voltak, mint azelőtt. Addig csak itáliaiak szolgálhattak soraikban, most azonban már legjobb alakulataikat a Birodalom egész területéről toborozták. 235-ben megölték Severus Alexander császárt, és a pretoriánus gárda császárrá kiáltotta ki Maximinius Thraxot. A pretoriánus cohorsok elkísérték Aurelianus császárt, amikor 271-ben a szíriai Palmyrába ment, hogy visszakövetelje a birodalom keleti tartományait. A pretoriánusok státusa azonban alaposan megszenvedte, amikor Diocletianus a kis-ázsiai Nicomediába vonult, és ott új testőrséget állított fel. Diocletianus uralmának végén, 305-ben a Castra Praetoriában már csak egy kis helyőrség állomásozott.

Mikor Diocletianus visszavonult, a birodalmat négy utódja között osztotta fel. Az ezt követő hatalmi harcban a pretoriánusok rossz oldalra álltak. 312-ben a Milvius hídnál vívott csatában vereséget szenvedtek Nagy Constantinus csapataitól, aki a túlélőket széttelepítette a birodalom négy sarkába, és lerombolta a Castra Praetoriát. Helyette felépíttette a *scholae palatiné*t, vagyis a palotaőrséget, amely sokkal fegyelmezettebb volt, mint elődei.

A karthágói Szent Csapat

„...vitézségükkel és hírnevükkel éppúgy kitűntek, mint gazdagságukkal..."

A karthágóiak ellen Szicíliában vívott háborújuk során az i. e. negyedik században a görögök találkoztak egy olyan jelentősebb karthágói csapattesttel, amely feltűnő hasonlatosságot mutatott saját thébai szent seregükkel. Noha a görög történetírók a karthágói Szent Csapat egyetlen győzelmét sem jegyezték fel, csírája volt ez annak a polgárokból álló hadseregnek, amely Hannibál parancsnoksága alatt végül magát Rómát fenyegette.

A KARTHÁGÓI SZENT CSAPAT

I. E. 341 A karthágói Szent Csapat harcol a korinthoszi Timoleón ellen Szicíliában, a krimészoszi csatában.

I. E. 311 A karthágói polgári hadsereg legyőzi Agathoklész görög türannoszt a himeraszi csatában.

I. E. 310 A Szent Csapat felveszi a küzdelmet Agathokléssal Karthágó előtt.

I. E. 264–241 Az első pun háború.

I. E. 240 A zsoldosháború.

I. E. 218–201 A második pun háború, melynek során Hannibál eljut Róma kapuiig.

I. E. 149–146 A harmadik pun háború, melynek végén megsemmisítik Karthágót, hadseregét és ami a Szent Csapatból maradt.

A „karthágói Szent Csapat" elnevezést görög történetírók használták egy karthágói polgárokból álló elit gyalogos egységre, amely az i. e. negyedik századtól szolgált a városállam hadseregében. Ez már magában megjegyzendő, ugyanis a karthágói hadsereg javarészben zsoldosokból, valamint a gyarmatokról sorozott gyalogságból állt. A Szent Csapaton kívül Karthágó polgárai csakis tisztként és a lovasságnál teljesítettek szolgálatot. A szent sereg tagjai gazdag karthágói családok fiai voltak. Plutarkhosz szerint „...ők voltak a legvagyonosabbak, legtekintélyesebbek és legkiválóbbak mindenki között". Ezenkívül „fényes fegyverzetük és lassú, fegyelmezett menetelésük" is megkülönböztette őket. Nehézgyalogos egység voltak, összesen két-háromezer katonával. Mivel már zsenge koruktól arra nevelték őket, hogy nagy harcosok legyenek, lándzsával küzdöttek, görög módra falanxban. Fehér ruhát viseltek, ezt a színt a karthágóiak a halállal rokonították, és ők voltak az egyetlen katonai egység, amelyet megtűrtek a város falain belül. Azt is feltételezték, hogy katonáik homoszexuális szeretők voltak, ami azonban valószínűleg csak a thébai Szent Csapattal való feltűnő hasonlatosságuknak tudható be.

A krimészoszi csata

A karthágói Szent Csapat első alkalommal i. e. 341 körül bukkant fel, amikor a punok összecsaptak a görögökkel Szicíliáért. A krimészoszi csatában a korinthoszi Timóleon görög hadvezér vezette sereggel néztek farkasszemet. A folyón átkelő szent seregen egy felhőszakadás közben ütött rajta Timóleon lovassága. Plutarkhosz így ír: „Ezek az első rohamot szilárdan feltartóztatták, mert testüket vas mellvért és bronzsisak borította s hatalmas pajzs védte, amivel visszaverték a dárdák lökését." Azonban mivel vastag tunikájuk átázott, és nehéz páncéljuk

A karthágói Szent Csapat sok tagja hordott drága és gazdagon díszített páncélzatot, olyat, mint ez az aranyozott, domborműves mellvért, amely a második pun háború idejéből származik, és talán hadizsákmány lehetett

Ez a 19. századi színezett metszet Hannibált ábrázolja legendás alpoki átkelése közben, a második pun háború idején. A metszet Alfred Rethel (1816–59) német művész rajzán alapul.

is akadályozta őket, nehezen harcoltak a sárban. Amikor egyikük elesett, könnyű célpontja lett a könnyebben páncélozott görögöknek. Szicíliai Diodórosz görög történetíró így beszél erről:

> *„Végül, a karthágóiakat, akik szám szerint kétezer-ötszázan a Szent Zászlóalj tagjai voltak, és akik a polgárok soraiból vitézségükkel és hírnevükkel éppúgy kitűntek, mint gazdagságukkal, vitéz harc után mind egy szálig levágták. Seregük egyéb alakulataiból több mint ezer katonájuk halt meg, és nem kevesebb, mint tizenötezren estek hadifogságba. Legtöbb szekerüket elpusztították a csatában, bár kétszázat zsákmányul ejtettek. A poggyászfogat, az igavonó állatok és a szekerek többsége a görögök kezébe került. A páncélok nagy része ott veszett a folyóban, de ezer mellvértet és több mint tízezer pajzsot így is odahoztak Timóleon sátra elé... Soha még nem jegyezték fel korábban, hogy ilyen sok karthágói pusztult volna el egyetlen csata során."*

Az elesettek nyilvánvalóan gazdag férfiak voltak: „Azzal, ami bronzból vagy vasból volt, nem sokat törődtek a zsákmányszedők, olyan bőségben volt az ezüst és az arany". A zsákmány közt pedig „volt ezer különösen szép mívű mellvért és tízezer pajzs".

Hanno vezérsége

Agathoklész, Szürakuszai görög türannosza megszerezte a hatalmat Szicíliában, de a karthágóiak i. e. 311-ben legyőzték a himerai csatában. A következő évben bosszúszomjtól hajtva megjelent egy 66 000 fős sereg élén Észak-Afrikában. Karthágó határában szembetalálkozott a Szent Csapattal, melyet egy Hanno nevű vezér irányított. Agathoklész a csatatéren ezer hoplitészét állította szembe velük. Noha emberei felszerelése szegényes volt és féltek, Agathoklésznek volt egy terve. Baglyokat engedett szabadon, melyek berepültek a karthágói vonalak közé, s rátelepedtek a katonák pajzsára és sisakjára. A bagoly Athéné szent madara, a görögök között pedig híre ment, hogy az istennő az ő győzelmüket támogatja. A madárjósok nem is tévedtek nagyot, ugyanis a jobb szárnyon álló Szent Csapat bal oldalán vezetőjük, Hanno politikai ellenfele, Bomilkar állt. Szicíliai Diodórosz szerint:

> *„A harcot a karthágói harci szekerek rohama nyitotta meg. A görögök megvetették a lábukat, néhány kocsihajtót lelőttek, másokat átengedtek a vonalaikon, a legtöbb azonban sarkon fordult és menedéket keresett a gyalogság vonalai között. Aztán a lovasság rohamozott, de a görögök nem hátráltak egy lépést sem, így súlyos veszteségek után ők is kénytelenek voltak visszavonulni. A gyalogság előretörése ennél jóval veszedelmesebbnek ígérkezett, és az arcvonal teljes hosszában ádáz küzdelem bontakozott ki. Hanno és a Szent Csapat rettenetes mészárlást vitt végbe a görögök sorai közt, mígnem a könnyűfegyverzetű csapatok a segítségükre siettek."*

Gyanítható, mik voltak Hanno céljai:

> *„Hősies küzdelem kezdődött, és Hanno, aki a válogatott férfiakból álló Szent Csapat élén küzdött, maga akarta kivívni a győzelmet, ezért keményen csapott a görögök közé és sokukkal végzett. Még amikor mindenféle lövedékek kezdtek záporozni rá, ő akkor sem engedett, hanem harcolt tovább, noha sok sebből vérzett. Végül a kimerültség végzett vele."*

Bomilkar hasznot húzott az események ilyetén alakulásából:

„A karthágóiak egészen addig nyílzáporban küzdöttek, amíg Hanno számos sebből vérezve el nem esett. A görögök úgy érezték, övék a győzelem, és előrenyomultak. Bomilkar ekkor zavart vett észre a jobb szárnyon, így csapatait visszavonta, és küldöncöt menesztett, hogy rendezetten vonuljanak vissza a táborukig. Egy ilyen parancs magától értetődően a hadsereg összeomlását jelentette, Bomilkart pedig meggyanúsították, hogy hazaáruló módon fel akarta áldozni a Szent Csapatot, nem csupán azért, mert ha Karthágó meggyengül, ő könnyebben hatalomra kerülhet, hanem mert az alakulattal együtt a legádázabb oligarchák is eltűnnek. A jobb szárny, látva, hogy Bomilkar visszavonul, azt hívén, hogy a csata elveszett, fejvesztett menekülésbe fogott."

Közel teljes haderejük rendezetlen tömegként tért vissza Karthágó kapuihoz.

Szicíliai Diodórosz

A karthágói Szent Csapatra vonatkozó fő forrásunk az időszámításunk előtti első században a szicíliai Agyriumban (ma: Agira) élt történetíró, Szicíliai Diodórosz *Bibliothéké histórikė*, azaz történelmi könyvtár, más néven egyetemes történelem című műve. A mű negyven könyvéből tizenöt maradt ránk. Három részre oszlik: az első Görögország és a Közel-Kelet mitikus történelmét írja le Trója elestéig. A második rész Nagy Sándor halálával ér véget, míg a harmadik Julius Caesar gall háborújának kezdetével. Az utolsó ebben feljegyzett eseményre i. e. 21-ben került sor. A szerző vagyonos ember lévén patrónusról nem tesz említést. Alaposan bejárta Egyiptomot, ellátogatott Rómába, és számos korábbi forrásról is említést tesz. Plutarkhosz, aki ugyancsak megemlíti a karthágói Szent Csapatot, sokat idézi Diodóroszt.

„...akik Hanno halálát követően átvették a Szent Csapat irányítását, először keményen kitartottak, s átlépve elesett embereik tetemén szembeszálltak minden veszedelemmel. Amikor azonban rájöttek, hogy seregük nagy része visszavonult, ők is menekülőre fogták, és midőn az ellenség már a hátukba került volna, visszavonultak."

A karthágói Szent Csapat öröksége

A himerai csata után a történelmi szövegekben nem esik több szó a karthágói Szent Csapatról. Ennek oka az lehet, hogy a görögök, akik e nevet adták nekik, Agathoklész i. e. 307-ben bekövetkezett vereségét követően nem csaptak össze Karthágóval. A karthágói polgárok seregei azonban a pun háborúkban hadba szálltak Róma ellen, valamint i. e. 240-ben is az úgynevezett fegyverszünet nélküli, avagy zsoldosháborúban, amikor saját zsoldosai lázadtak fel a város ellen. Ekkor a polgárok elitcsapatai alkották a karthágói vezetést, illetve az olyan jelentős férfiak, mint Hannibál testőrségét.

„A karthágóiak észrevették, hogy szicíliai hadvezéreik lelkesedés nélkül vívják a háborút, ezért új embereket küldtek ki, jelentős utánpótlás kíséretében. Sebbel-lobbal legjobb polgáraik közül toboroztak férfiakat a hadjáratra, és a líbiaiak közül is sokat besoroztak."

Szicíliai Diodórosz: *Bibliothéké histórikė*, XVI. Könyv, 73.3, i. e. 60–30 körül

A középkor világa

Ez a kódexillusztráció a keresztes háborúk egyik csatáját ábrázolja. Ekkoriban lovagrendek születtek, hogy segítsék a Szentföldre tartó zarándokokat.

A nindzsák

Japán legendás „láthatatlanjai"

A nindzsák a szamurájhagyomány sötét oldalát képviselik. Míg a szamuráj nyíltan, becsületes harcban állt ki ellenfelével szemben, a nindzsa titokban ügyködött, mint egy kém, s ellenfelét a hátába döfött késsel, lesből gyilkolta meg. Ezzel együtt a szamurájok gyakran vették igénybe a nindzsák különleges tudását olyan célok érdekében, melyeket a hagyományos fegyver már nem tudott kivívni.

17. századi portré egy férfiról, aki ujjával a nindzsák titkos jelét mutatja. A nindzsák egészen a 20. századig zárt és titkos társaságot alkottak.

Ezen a 19. századi fametszeten egy szamurájt láthatunk, ahogyan a nindzsucut, a „láthatatlanság útjának" nevezett harcművészetet gyakorolja. Ennek az irányzatnak a művelőit nindzsáknak nevezték.

Noha a nindzsák képét a középkori Japánhoz társítják, valójában kínai eredetűek, gyökereik Szun-ce – vagy ahogy Japánban ismerik, Szonsi – klasszikusára, az i. e. 7. században megírt *Háború művészeté*re nyúlnak vissza, ahol a szerző hangsúlyozza a cselek és a titkos műveletek jelentőségét.

A háború művészetét Japánba Kibi Makibi (i. sz. 693–775) juttatta el, aki kétszer is járt követként Kínában, és onnan klasszikus szövegeket hozott hazájába. Ezek között ott volt a *Soku nihongi* is, melyet 747-ben tettek közzé, ebben már vannak részletek *A háború művészeté*ből. A *Kodzsiki*, vagyis a *Régmúlt események tára* – ez volt az első könyv, melyet Japánban az udvar kiadott 714 körül – Jamato herceg történetét közli, aki nőnek öltözik, ruhája alá kardot rejt, majd megöli a lázadó klán vezetőit. A legenda szerint a hős Raiko (aki történelmi személlyel, Minamoto Jorimicuval [944–1021] azonos) és négy társa szerzetesi álruhában leitatják a szörnyeteg Oejamát, majd végeznek vele.

A NINDZSUCU SZÜLETÉSE

900 körül, a Tang dinasztia bukását követően, száműzött kínai tábornokok érkeztek Japánba, és magukkal hozták hazájuk harcművészetét. Aztán 1024-ben kínai szerzetesek költöztek a Kii-félsziget erdeibe és barlangjaiba, a vadonban lakó harcos papok pedig eltanulták a módszereiket. A miszticizmus és a harcművészetek ötvözeteként lassan megszületett a *nindzsucu*, a harc és a kémkedés tudománya.

A Togakure falujából származó Daiszuke Nisina, aki csatában alulmaradva elvesztette szamurájstátusát, a Kii-félsziget fenyőerdőibe bujdosott. Itt találkozott Kain Dosival, a harcos szerzetessel, aki a kínai katonai követelmények elől menekült ide. Daiszuke sutba dobta a szamurájtörvényeket, helyette magáévá tette a Kain által hozott kínai és tibeti tanokat. Az elkövetkező három generáció során Daiszuke családja ezeket az elveket továbbfejlesztette és finomította, létrehozva a nindzsucu *Togakure-rju* nevű iskoláját. Ettől fogva nindzsáknak nevezték őket.

Más *rjuk*, azaz iskolák Honsú szigetének hegyei között jöttek létre, mindegyiknek megvolt a maga specialitása. A *Koto-rju* például *koppodzsucu* néven ismert csonttörő-technikáiról vált ismertté, később ezekből alakult ki a dzsúdzsucu és a karate. A *Fudo-rju* a *suriken*, azaz acél-

夜叉五良
中村芝翫
川国重筆

A NINDZSÁK

I. E. 4. SZÁZAD Szun-ce *A háború művészete* című művének részletei megérkeznek Japánba.
714 A Kodzsiki a cselek alkalmazásáról ír a hadművészetben.
900 Kínai tábornokok menekülnek Japánba.
1024 Kínai szerzetesek érkeznek a Kii-félszigetre.
1182 Nindzsa taktikák alkalmazása a Jokota ga Hara-i csatában.
1184 A nindzsákat kastélyok bevételére használják.
1441 Nindzsatechnikák segítségével ölnek meg egy sógunt.
1487 A nindzsák ismét kastélyok elfoglalásában segédkeznek.
1541 A nindzsák meglepetésszerű támadással szerzik meg Kaszagi kastélyát.
1561 Az igai nindzsák beveszik Futo erődítményét.
1562 A kogai nindzsákat kétszer is felhasználják, hogy bevegyék Kaminodzso várát.
1579 A nindzsák legyőznek egy szamurájsereget a Tenso Iga-no Ran-i ütközetben. Megtorlásul lemészárolják őket.
1582 A Hattori nindzsa klánból létrejön a sógunok titkosrendőrsége.
1637–38 A nindzsák a kormányzatnak kémkednek a Simabara-felkelés idején.
1853 Nindzsákat küldenek Perry kapitány hajójának fedélzetére.

penge – amely a hagyományos dobótőrtől a nindzsákkal rokonított dobócsillagig mindent magába foglalt – hajítására specializálódott. A *Kukisin-rju* hagyományos fegyverek szokatlan módon történő használatát oktatta. A *Kuszunoki-rju* hatalmas kémhálózatot épített ki. A *Gjokko-rju* kifejlesztette a *kosidzsucut* – vagyis az idegközpontok támadását ujjheggyel vagy nyomással, míg a *Togakure-rju* kitalálta a *sukót* – egy tigriskaromnak nevezett tüskés kézszalagot, amellyel viselője ki tudott védeni egy kardcsapást, vagy fel tudott mászni a falon, mint egy macska. Ezenkívül *tecubisit* is használtak, apró töviseket, amelyek a földre szórva sebezték meg a készületlen ellenséget.

A titkos szervezet

A nindzsáknak három rangjuk volt. A *dzsonin*, azaz a bölcs férfi volt a parancsnok, akinek a személyét homály fedte. Utasításait a *csunin*, azaz a köztes ember közölte, legalul pedig a *genin*ek, vagyis az ügynökök álltak. Ha épp nem volt kiküldetésen, a *genin* eldugott hegyvidékeken időzött, ahol parasztnak öltözött, ideje nagy része azonban kiképzéssel telt. A *genin*ek különböző csoportjai néha azt sem tudták, hogy ugyanannak a *dzsonin*nak dolgoznak.

A nindzsák örökletes szervezetet alkottak, gyermekeiket már születésüktől fogva képezték. Még a gyermekjátékok célja is az egyensúlyérzet és az ügyesség kialakítása volt. Később aztán elkezdték tanulni a fegyvertelen küzdelmet, a kardforgatást és a hagyományos japán bottal történő vívást. Tízes éveik elején megkezdték *rju*juk speciális művészetének elsajátítását. Erejük és kitartásuk fejlesztése közben megtanították őket az álcázás művészetére, az információgyűjtésre, a cselekre, arra, hogyan jussanak be különböző módokon egy épületbe, hogyan másszanak falakon, készítsenek gyógyszereket és mérgeket, térképeket, valamint hogyan kötözzék meg áldozatukat. Ugyancsak kifejlesztették szellemi erejüket és megtanították, hogyan fordítsák ellenségük ellen saját gyengeségeit.

A 12. században két szamuráj család között kitört a gempei háború, amelyben a nindzsák módszereit is használták. Az 1182-es Jokota ga Hara-i csata során a sinanói Gendzsi kétezer fős csapatát hét alakulatra osztotta, és ellenséges zászlókkal látta el őket. Amikor az ellenség megpillantotta őket, éljeneztek. Ám közelebb érve a hét csapat eldobta az ellenséges zászlót, kibontotta a sajátját, és támadásba lendült. Az 1184-es icsinotani ütközet idején nindzsák lopakodtak be a palotákba – egy esetben öngyilkos küldetésre. 1441-ben az Akamacu család nindzsamódszerekkel végzett Asikaga Josinori sógunnal egy fogadás során, de a sógunt megbosszulták és az Akamacukat elűzték. Hogy helyreállítsa régi dicsőségét, az Akamacu család újfent nindzsamódszerekkel gyilkolta meg az császárt és lopta el a koronaékszereket.

Iga és Koga nindzsái

1487-ben Szugijama arról számol be, hogy „a nindzsák… akik állítólag Iga és Koga körzetéből érkeznek… szabadon, titokban járnak be a kastélyokba. Kikémlelik a rejtett titkokat, és úgy tesznek, mintha barátok lennének". Több mint ötven évvel később a nindzsák egy meglepetésszerű támadással megszerezték Kaszagi várát. 1561-ben az igai nindzsák bejutottak Futo erődjébe, ott „titokban tüzeket gyújtottak, majd e jelre bevették az őrtornyot és a második várudvart." 1562-ben a kogai nindzsák megszerezték azt az erődöt, amelyet egy Kaminodzso melletti sziklára építettek. E várat hagyományos támadással bevenni súlyos véráldozatok árán lehetett volna csak. A nindzsák ezért felöltötték ellenfeleik öltözékét, felmásztak a sziklán, és a sötétség leple alatt bejutottak az erődítménybe. Lángba borították, és megölték a védőit. A győztes kö-

A Kuszunoki-rju

A nambubokucso háborúk idején, amelyben 1319 és 1338 között a császár harcolt a sógun ellen, a császárt támogató Kuszunoki Maszasige szamuráj tábornok (1294–1336) megalapította a Kuszunoki-rjut. Gerillataktikák alkalmazásával foglalta el Nara közelében Csihaja erődjét 1332-ben, és helyreállította a császári kormányzatot. A császári seregek főparancsnokaként Kuszunoki 1335-ben vereséget szenvedett az új sóguntól, Asikaga Takadzsukitól, ennek ellenére a következő évben Godaigo császár megparancsolta neki, hogy újra ütközzön meg Asikaga Takadzsuki erőivel egy hagyományos ütközetben. Kuszunoki Maszasige ismét vereséget szenvedett, és a fogság helyett az öngyilkosságot választotta.

Kuszunoki Maszasige szobra Japánban a tokiói császári palota előtt áll.

szönő levelet küldött az elöljáró kogai család fejének. Az egykori tulajdonos fiai visszatérhettek a várba, ám amikor újra békétlenkedni kezdtek, a nindzsák velük is végeztek.

A 16. századi háborúk során a nindzsák zsoldosként és kémként szolgáltak mindkét oldalon. Arra is használták őket, hogy kivédjék az ellenséges nindzsák akcióit. A várak felgyújtása és az információgyűjtés mellett loptak, gyilkoltak és félreinformáltak, és egyéb módokon zavarták össze az ellenséget.

A nindzsák hanyatlása

1573-ban Nobunaga Oda hadúr és hadserege frissen szerzett muskétáival legyőzte az utolsó Asikaga sógunt. A Japánban terjeszkedésnek indult kereszténység híveként Nobunaga úgy döntött, leszámol a nindzsákkal, akiknek harci módszereiben sok volt a vallási elem. Fiát, Kacujorit küldte Igába, hogy támadja meg a nindzsák erődítményét, de 1579-ben Nobunaga szamuráj csapatai Tenso Iga-no Ran mellett vereséget szenvedtek Szandaju Momocsi nindzsáitól. Nobunaga visszavágott, hatalmas haderőt küldött Igába, amely tízszeresen vagy még annál is nagyobb mértékben felülmúlta a nindzsákét, és lemészároltatott minden férfit, nőt és gyermeket.

A túlélő nindzsák visszavonultak a hegyekbe és újraszerveződtek. 1582-ben Nobunagát szövetségese, Tokugava Iejaszu meggyilkoltatta. A Tokugava-sógunátus azonban békét és stabilitást hozott – így a nindzsáknak nem volt munkájuk. Beléptek hát a rendőri és katonai erők kötelékébe, vagy éppen a bűn útjára léptek. Amikor 1853-ban megérkeztek Perry kapitány „fekete hajói", és Japán kénytelen-kelletlen megnyitotta kikötőit, egy Jaszuszuke Szavamura nevű nindzsát információgyűjtés céljából felküldtek Perry zászlóshajójára. Egy holland tengerész két levelével tért vissza, amelyben az a brit nők konyhai és a franciák hálószobai ügyességét ecsetelte.

„Az iga-su titokban bejutott Kaszagi kastélyába, és néhány paplakban tüzet gyújtott. Ezenkívül a Szan-no Maru belsejében is több külső épületet lángba borított."

Eisun apát *Tamon-in nikki* című naplója, Tembun 10. évének (1521) 11. hónapjának 26. napja

Az oszmán-török janicsárok

A szultán rettegett testőrsége

A hagyományosan keresztény rabszolgákból iszlámra áttérített janicsárok egyedül a szultánnak tartoztak engedelmességgel, aki maga vezette őket hadba. Hírük olyan félelmetes volt, hogy amikor más európai országok úgy döntöttek, hogy állandó haderőt tartanak fenn, a török janicsárokról vették a mintát. A janicsárok azonban olyan politikai hatalomra tettek szert, hogy tetszés szerint válthattak le szultánokat, így végül erőszakkal feloszlatták őket.

Ez az 1576-os fametszet egy oszmán-török janicsárt ábrázol. Ezek az elit katonák kitűnő felszerelést és bőséges zsoldot kaptak. Jó körülmények között éltek, és a társadalom megbecsült tagjainak számították.

A janicsárok – azaz „új katonák" – a 14. század végétől fogva az Oszmán Birodalom jelentős csapattestének számítottak, egészen 1826-os feloszlatásukig. Újoncaik általában hét és tíz év közötti keresztény rabszolgák voltak, akiket a Balkán-félsziget és később Magyarország falvaiból hurcoltak el. Családjukkal minden korábbi kapcsolatuk megszakadt, áttérítették őket az iszlám vallásra, ugyanis nem muszlimok nem viselhettek fegyvert. A szultán személyes tulajdonaként más feljebbvalójuk nem volt. Lojalitásukat szigorú gyakorlatozással és rendszeres fizetéssel tartották fenn, mindezt egy olyan korban, amikor más katonák csak háborúban kaptak fizetést. A janicsárok mindemellett természetesen a hadizsákmányból is részesültek.

A janicsár egységet vagy I. Orhán bej hozta létre, aki 1326-tól 1359-ig uralkodott, vagy fia, I. Murád, az első szultán, aki 1360 és 1389 között ült a trónon. A hagyomány szerint egy-egy sikeres hadjáratot követően a hadsereg zsákmányának ötöde a szultánt illette, aki ezt nagy kegyesen méltóztatott elfogadni. Ezzel természetesen szépszámú hadifoglyot is kapott, akikből rabszolgák lettek. A keresztény foglyok egyenruhát öltöttek, és átképezték őket a szultán katonáivá; velük helyettesítették a megkérdőjelezhető hűségű törzsi harcosokat. Az elkövetkező száz évben a janicsárok jelentették a hódító oszmán seregek élcsapatát.

A DEVSIRME RENDSZER

Később az újoncokat a *devsirme* rendszer alapján sorozták. Ez azt írta elő, hogy az Oszmán Birodalom meghódított tartományainak negyven házanként egy katonát kell kiállítaniuk. Ezeket a janicsárok gyűjtötték be, akiket annak idején magukat is erőszakkal ragadtak el az otthonukból. Főleg a görög és az albán katonákat kedvelték. A kiképzés három-hét évet vett igénybe. Az újoncok ez idő alatt elsajátították a török életstílust, valamint a török nyelvet és az arab írást.

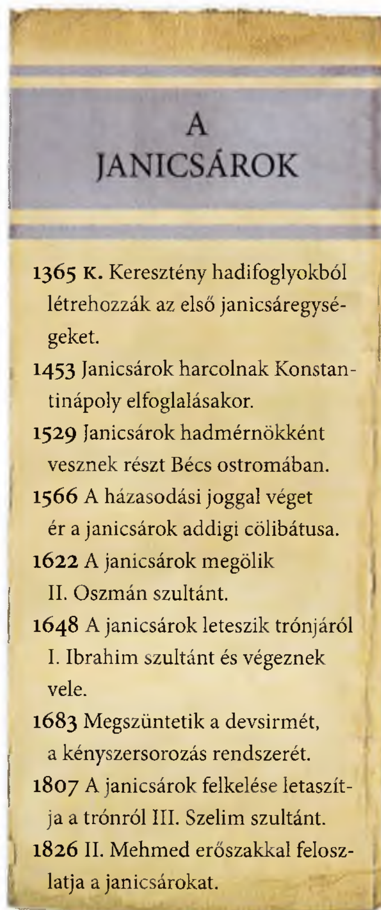
A harcosok szigorú fegyelemben éltek, és elvárták, hogy azután is nőtlenek maradjanak, minekutána 24-25 éves korukban teljes jogú janicsárok lettek. Nősülniük csakis leszerelésük után lehetett. Ahogy az Oszmán Birodalom terjeszkedett, bolgárokat, örményeket, bosnyákokat, szerbeket, magyarokat, lengyeleket, ukránokat és dél-oroszokat is besoroztak. Míg a töb-

biek muszlim szakállat viseltek, addig az ezekből az országokból összehordott katonáknak csak bajszuk lehetett, megkülönböztetendő a szakálltól, amely a szabad ember előjoga volt.

A szultáni janicsárok száma változó volt, előfordult, hogy alig százan voltak, de néha akár ötvenezren is lehettek. Kezdetben kiváló íjásszá képezték őket, de amint a 15. század közepén megjelentek a tűzfegyverek, ők is elkezdték használni őket. Ahogy a haditechnika fejlődött, fegyvertárukban megjelentek a kézigránátok és a könnyűtüzérség. Csatában szablyát forgattak és csatabárdot, de békeidőben bunkóval szerelték fel őket, kivéve, ha a határvidékek valamelyikén szolgáltak.

A kahlenbergi csata Franz Geffels 17. századi flamand festő képén. Ez a csata Bécs második ostromakor zajlott, amikor a törökök megpróbálták bevenni a várost. Bár a janicsárok is jelen voltak, a csata kudarccal végződött.

A JANICSÁROK

1365 K. Keresztény hadifoglyokból létrehozzák az első janicsáregységeket.
1453 Janicsárok harcolnak Konstantinápoly elfoglalásakor.
1529 Janicsárok hadmérnökként vesznek részt Bécs ostromában.
1566 A házasodási joggal véget ér a janicsárok addigi cölibátusa.
1622 A janicsárok megölik II. Oszmán szultánt.
1648 A janicsárok leteszik trónjáról I. Ibrahim szultánt és végeznek vele.
1683 Megszüntetik a devsirmét, a kényszersorozás rendszerét.
1807 A janicsárok felkelése letaszítja a trónról III. Szelim szultánt.
1826 II. Mehmed erőszakkal feloszlatja a janicsárokat.

A hadtest három hadosztályból állt: a szultán testőrségéből, a határőrségből és egy kis csapat muskétásból. Teljesen feltöltve zászlóaljaik száma 165 és 196 között mozgott. Mint a római kor óta az első állandó hadsereg a térségben, a janicsárok sok mindent taníthattak az európai hatalmaknak, amelyek csakis háborúk idején állítottak ki hadsereget.

Lévén elit egység, a janicsárokhoz tartozott egy *cebec*nek nevezett logisztikai egység, amely a fegyverek és a lőszer szállításáról gondoskodott. Egyéb háttércsapataik, az *aszab*ok utakat építettek, sátrakat állítottak fel és kenyeret sütöttek. A janicsároknak saját egészségügyi csapatuk is volt, valamint tábori kórházaik, melyekben muszlim és zsidó orvosok tevékenykedtek. Ezek az újítások hosszú időre kora legfélelmetesebb hadseregévé tették az oszmán haderőt.

Politika és hatalom

Háborúban a janicsárokat személyesen a szultán vezette hadba, így részt vettek az Oszmán Birodalom legnagyobb hadjárataiban, például Konstantinápoly 1453-as ostromában, az egyiptomi mamelukok legyőzésében, valamint a magyarországi és ausztriai hadműveletekben. Bécs 1529-es ostrománál kiváló mérnöki képességekről tettek tanúbizonyságot, amikor műszaki katonáik aláaknázták a város falait.

Akárcsak annak idején a pretoriánus gárda, idővel a janicsárok is politikai erővé lettek. A 16. századig az Oszmán Birodalom nagyvezírjeinek kétharmada a janicsárok soraiból került ki, akárcsak számos más birodalmi hivatalnok, így a hagyományos török nemesség háttérbe szorult. Amikor a 16. század végétől már a devsirme rendszeren kívülről is lehetett janicsárokat toborozni, a jövedelmező karrier reményében muszlim törökök is katonának álltak. A janicsárok fiai szintén felcsaphattak janicsárnak. A janicsári hivatás olyan népszerű lett, hogy a devsirme rendszer 1683-ra teljesen el is tűnt.

1566-ban a janicsárok megkapták a nősülési jogot. Elhagyták laktanyáikat, üzletelni kezdtek, megfélemlítő módszereik miatt azonban nem szereztek sok barátot a polgári kereskedők körében. Noha e külső érdekeltségek aláásták az egység harci morálját, még mindig volt befolyásuk a szultán felett, s egymás után robbantottak ki palotalázadásokat.

Amikor a tizenéves II. Oszmán szultán hatalomra lépett, kávézóik bezárásával és jövedelmeik megnyirbálásával próbálta megrendszabályozni a janicsárokat. 1622-ben zarándoklatra indult Mekkába. Feltételezve, hogy új hadsereget próbál gyűjteni Szíriában és Egyiptomban, a janicsárok megfojtották. 1648-ban ugyancsak letették a trónról és meggyilkolták I. Ibrahim szultánt.

„Látták, amint a törökök a falak alá vonulnak, harcra készen, főként a janicsárok, a török szultán saját katonái. Közülük egy sem félt a haláltól, hanem bestiaként törtek előre. Ha egy-kettő oda is veszett, a törökök nyomban elvitték az elesetteket, úgy vetve őket a vállukra, mint a levágott disznót, és mit sem törődve azzal, milyen közel merészkednek a falakhoz."

Nicolo Barbaro: *Napló Konstantinápoly ostromáról*, 1453

A janicsárok zenéje

A janicsárok voltak az elsők, akiknek saját katonazenekaruk volt. A hagyomány szerint nagyszámú dobot, triangulumot, cimbalmot és csengettyűt használtak, s mellettük különféle oboákat és trombitákat. Európában ez akkor vált divattá, amikor II. Ágost lengyel király 1720-ban átvette, és hamarosan más hadseregek is követték a példáját. Gluck, Mozart, Haydn és Beethoven mind beleépítették műveikbe a janicsár stílust. Miután a zenészek többségét adó janicsársággal véresen leszámoltak, a zenéjük is népszerűtlenné vált. A 19. század derekán és végén a Török Birodalommal együtt a janicsár zene is a múltba veszett. Az Oszmán Birodalom ugyan összeomlott, ám az isztambuli Hadtörténeti Múzeum vezetője megpróbálta feléleszteni e hagyományt, ami 1953-ra – Konstantinápoly elestének ötszázadik évfordulójára – már teljesen helyre is állt. Mára a török fegyveres erőknek van egy janicsár zenekara. A rendszeresen fellépő zenekar székhelye az isztambuli Hadtörténeti Múzeum.

A janicsárok zenekarát mehterhané*nak nevezték. Csatában a harcosokkal együtt vonultak, és zenéjükkel parancsokat közvetítettek – például a támadásról vagy visszavonulásról (Török miniatúra, 18. század eleje).*

A NYUGATOSÍTÁS PROGRAMJA

A nagy francia forradalom után III. Szelim szultán nyugatosítási folyamatot indított el. Ennek 1807-ben a janicsárok felkelése vetett véget. A lázadók a szultánt börtönbe vetették. Pedig reformokra igenis szükség volt. Noha számuk addigra 135 000-re nőtt, a janicsárok kudarcot vallottak Görögországban, ahol 1820-ban kikiáltották a függetlenséget. Kiderült, hogy ez a haderő immár csak árnyéka egykori önmagának.

1826-ban Szelim utóda, II. Mehmed ismét megpróbálkozott azzal, hogy hadseregét európai módra szervezze át, de a janicsárok fellázadtak. Ez volt az úgynevezett „szerencsés fordulat". Feltételezik, hogy a lázadás a szultán provokációjára robbant ki, aki így háborút indíthatott a lázadók ellen. Mivel nem voltak hajlandók megadni magukat, a hadsereg ágyúkkal lőtte a kaszárnyájukat. Négyezernél is többen haltak meg. Akik fogságba estek, azokat vagy kivégezték, vagy a birodalom eldugott szegleteibe száműzték. Az Oszmán Birodalom ezt követően lassú halódásba kezdett, majd 1922-ben története véget ért.

Rettegett Iván sztrelecei

A cári muskétások

Rettegett Iván felállított egy elit muskétásegységet, hogy megvédje Oroszországot a tatároktól, és keleti, valamint nyugati irányban egyaránt kiterjessze a birodalom határait. Ezek a csapatok Moszkvában állomásoztak, és a cár testőrei lettek. Az elmaradt fizetések és a kemény bánásmód miatt néhány egységük fellázadt. Mások belekeveredtek a politikába, és mivel szembeszálltak Nagy Péterrel, ez végül is bukásukhoz vezetett.

A sztreleceket valamikor 1540 és 1550 között alakította meg Rettegett Iván moszkvai nagyfejedelem, aki 1547-ben lett minden oroszok cárja. Szakállas puskával szerelték fel őket, egy elöltöltős tűzfegyverrel, amellyel vállból lehetett tüzelni, és melyet a 15. század derekán fejlesztettek ki Spanyolországban. Kezdetben „szabadoknak" nevezett, szegényebb kereskedőket és parasztokat verbuváltak a sztrelecek közé. Később az alakulaton belül a katonai szolgálat életfogytig tartó és örökletes lett.

A sztrelecek 1552-ben Kazany ostromakor estek át a tűzkeresztségen, ahol lemészárolták a lakosságot, a várost pedig földig rombolták. Asztrahán 1556-os elestével a Volga teljes egészében orosz folyammá lett, a tatárok pedig többé nem jelentettek fenyegetést. A sztrelecek akkor harcoltak ismét, amikor Rettegett Iván 1558-ban megtámadta Livóniát. Ez végül nagy kiterjedésű háborúvá terebélyesedett Lengyelország, Svédország és Litvánia ellen. A 17. század során a sztrelecek ismét összecsaptak a lengyelekkel és a svédekkel, és a Krím-félszigeten is harcoltak.

Ezen az 1813 körül készült metszeten azt láthatjuk, hogyan néztek ki a sztrelecek 1550 körül, röviddel azt követően, hogy Rettegett Iván létrehozta az alakulatot.

Szervezet, kiképzés és felszerelés

A sztreleceket egy moszkvai kontingens, valamint több orosz városban állomásozó helyőrség alkotta. A moszkvai sztrelecek őrizték a Kremlt, és amikor épp nem vettek részt katonai műveletekben, rendőri és tűzoltói feladatokat láttak el. A többi város sztrelecei helyőrségi és határőri feladatkört teljesítettek. A *Sztreleckij prikaz*, azaz a Sztrelec Hivatal hatásköre alá tartoztak, de teljesítették a helyi elöljárók utasításait is, kivéve a háborús időket.

A moszkvai és a vidéki sztrelecek ugyanazt a képzést és felszerelést kapták – szablyával, néha pikával, szakállas puskával és hosszú nyeles bárddal szerelték fel őket –, az utóbbi fegyvert gyakran használták a puska alátámasztására tüzeléskor. A későbbiekben muskétát kaptak. Ugyanazt az egyenruhát is viselték – általában vörös, kék vagy zöld kabátot és sárga csizmát.

Noha gyakran néztek szembe igen mozgékony lovassági alakulatokkal, például a tatárokkal, statikus formációkban vagy erődítményből harcoltak. Kifejlesztettek egy hordozható favédművet, amelyet *guljaj-gorod*nak – magyarul kb. sétáló erődnek – neveztek. Arra képezték ki őket, hogy egymás utáni hullámokban tüzeljenek: az első vonal elsütötte fegyverét, majd hátrament tölteni, azalatt a második vonal előrelépett, hogy tüzeljen.

Sztrelecek harc közben, Viktor Vasznyecov (1848–1926) képén. Figyeljük meg a hordozható fa védműveket és a hosszú nyelű bárdot, a sztrelecek jellegzetes fegyverét.

A 16. század végére 20-25 000 sztrelec volt. 1681-re ez a szám 50 000-re nőtt, s csak Moszkvában 22 500-an szolgáltak. Ezt követően a sztreleceket *prikaz*okba, azaz ezredekbe osztották, mindegyiknek az élén egy, az udvar által kinevezett nemesember állt. Az ezredeket továbbosztották *szotnyi*kra, azaz századokra, és *gyeszjatki*kra, azaz tizedekre. Ebben az időben már lovas és gyalogos egységeik egyaránt voltak.

Elégedetlenség a soraikban

A sztrelecek a településeken a maguk köreiben vagy negyedeiben éltek. A moszkvai sztrelecek negyede közel esett ahhoz a helyhez, ahol ma a moszkvai egyetem központi campusa található. A pénzt és a kenyeret az államkincstár biztosította számukra. A moszkvai kormányzatnak ritkán volt elegendő pénze, ezért a sztrelecek gyakran nem kapták meg az évi négy fizetést, ami pedig az 1550-es évek óta elvileg kijárt nekik. Jövedelmeik kiegészítéseképpen engedélyezték, hogy gazdálkodjanak vagy kereskedjenek, noha emiatt hatékonyságuk csökkent, hiszen a férfiak otthon akartak maradni a vetés és az aratás idején. A külső érdekek emellett a kiképzést is károsan befolyásolták, és mivel a 17. század második felére a sztrelecek immár elmaradtak a többi alakulattól, megkezdték nyugat-európai jellegű átszervezésüket.

A kormányzat aztán kezdett pénz helyett földdel fizetni nekik, ettől azonban tovább nőtt az elégedetlenség a köreikben. A reguláris sztrelec egységek pénz nélkül immáron nem voltak hajlandók vállalni az életfogytiglani katonai szolgálat terhét, és néha bántalmazták tisztjeiket

RETTEGETT IVÁN SZTRELECEI

1540–50 Rettegett Iván létrehozza a sztrelecek alakulatát.
1552 A sztrelecek először harcolnak Kazany ostrománál.
1558–83 A sztrelecek részt vesznek a livóniai háborúban.
1681 A sztreleceket ezredekbe osztják.
1682 A sztrelecek részt vesznek a moszkvai felkelésben, hogy megakadályozzák Nagy Péter cárrá koronázását.
1689 A sztrelecek elpártolnak Szofja régensnőtől, így Nagy Péter trónra léphet.
1698 A sztrelecek felkelése: fellázadnak és megpróbálják trónra juttatni Szofja hercegnőt; legyőzik őket, ezt követően kivégzés vagy száműzetés lesz az osztályrészük.
1700–21 A sztrelecek maradéka részt vesz a nagy északi háborúban.
1711 A sztrelecek csatlakoznak Nagy Péter pruti hadjáratához.
1720-AS ÉVEK A sztreleceket végleg feloszlatják.

és helyi elöljáróikat. A legszegényebb egységek a 17. században és a 18. század elején csatlakoztak a falusi jobbágyfelszabadítási mozgalmakhoz, akárcsak az olyan városi megmozdulásokhoz, mint az 1682-es moszkvai felkelés vagy a sztrelecek 1689-es felkelése, illetve az 1705–1706-os asztrahányi felkelés.

Harc a hatalomért

A vezető sztrelecek ugyanakkor a társadalom rangos tagjai voltak. Igyekeztek ezért lecsillapítani ezeket a felkeléseket, és felsorakozni a kormányzat mellett. A moszkvai sztrelecek pretoriánus jellegű alakulatai egyre inkább beleszóltak a politikába is. 1676-ban meghalt Alekszej cár, őt fia, III. Fjodor követte, aki 1682-ben utód nélkül hunyt el. A Miloszlavszkij család, Fjodor anyjának, Marijának a rokonai igyekeztek trónra juttatni a halott cár öccsét, Ivánt, noha a tizenöt éves fiú beteges és gyengeelméjű volt. Közben Alekszej második feleségének, Nataljának a rokonai, a Nariskinok, Fjodor kilencéves féltestvérét, Pétert próbálták a trónra segíteni. A Miloszlavszkijok hatalomra juttatásának érdekében Iván nővére, a huszonöt esztendős Szofja lázadást szított a sztrelecek között, akik Péter sok támogatóját gyilkolták meg, és követelték Iván trónra ültetését. Végül aztán I. Pétert és V. Ivánt is megkoronázták, Szofja pedig régens lett. Szofja elzárta Pétert a nyilvánosság elöl, a fiatal cár állandó félelemben növekedett, várva, mikor végeznek vele a sztrelecek.

1689-ben, amikor Péter tizenhét esztendős, vagyis nagykorú lett, a Nariskin család ragaszkodott hozzá, hogy Szofja lemondjon a régensségről. Ő ehelyett cárnőnek nyilvánította ki magát. Ekkor azonban a sztrelecek elpártoltak tőle, így Szofja egy zárdába menekült. Noha Iván 1696-ban bekövetkezett haláláig viselhette a címét, Nagy Péter lett az ország tényleges ura. Nyomban igyekezett keretek közé szorítani a sztrelecek katonai és politikai hatalmát. A hadtestet meggyengítették, s a nyolc moszkvai ezredet Belgorodba, Szevszkbe és Kijevbe helyezték át. Ezért aztán, mialatt Nagy Péter nagy nyugat-európai körútján tartózkodott, a sztrelecek 1698-ban ismét fellázadtak, és még egyszer utoljára megpróbálták trónra ültetni Szofját. A felkelést a skót Patrick Gordon tábornok verte le, akit még Alekszej cár fogadott a szolgálatába 1661-ben. Mikor Péter hazatért Oroszországba, szétverte a sztrelecek lázadását, olyan borzalmas módszerekkel, mint a nyilvános kínzás és kivégzés.

Az 1700-as narvai orosz vereséget követően Péter cárnak ismételten szüksége lett a sztrelecekre. Ezredeik 1700 és 1721 között részt vettek a nagy északi háborúban, továbbá Péter 1711-es pruti hadjáratában is a törökök ellen. A moszkvai sztrelecek fokozatosan betagolódtak a reguláris orosz hadseregbe. Péter egyidejűleg megkezdte a vidéki sztrelec alakulatok feloszlatását, noha néhány egységük még a 18. század végén is ott maradt pár városban. A cári testőrséget azonban ettől fogva a sztrelecek helyett a – Péter által személyesen felállított – Izmajlovszkij és Preobrazsenszkij ezredek alkották.

„Péter mintegy színpadi látványosságot csinált a sztrelecek kivégzéséből. A lefejezettek vére belefolyt a bojár Miloszlavszkij kihantolt koporsójába, akit a cár a sztrelec mozgalom szellemi hajtóerejének tekintett. Magát a koporsót egy disznók által húzott szán szállította a kivégzés színhelyére."

KORÁBBI TÖRTÉNÉSZEKET IDÉZVE GRIGORIJ PASZKO OROSZ ÚJSÁGÍRÓ, 2007

A sztrelec lázadás

A moszkvai sztrelecek kivégzése 1698 szeptemberében. Vaszilij I. Szurikov (1848–1916) festménye

A moszkvai sztrelecek részt vettek Nagy Péter 1695–96-os azovi hadjáratában, négy ezredüket pedig Azovban hagyták helyőrségként. 1697-ben azonban ezeket ahelyett, hogy hazatérhettek volna Moszkvába, nyugatra küldték, Velikije Lukiba. Ellátmányt nem kaptak, és lovuk nem lévén nekik maguknak kellett vinniük a felszerelésüket. 1698 márciusában 175 sztrelec otthagyta ezredét és Moszkvába ment panaszkodni. Titokban felvették a kapcsolatot Szofja hercegnővel, akit a novogyevicsi zárdában tartottak fogva. Amikor a küldöttség üres kézzel tért vissza ezredéhez, tovább nőtt az elégedetlenség. Június 6-án a sztrelecek elkergették tisztjeiket, és nagyjából négyezer emberük Moszkvába ment azzal a szándékkal, hogy trónra segítik Szofját. Nagy Péter nem tartózkodott az országban, de Patrick Gordonnak és a bojár Alekszej Sejnnek megparancsolta, hogy négy ezred és egy lovas alakulat élén támadják meg a sztreleceket. Június 18-án a felkelők vereséget szenvedtek Moszkvától negyven kilométerrel nyugatra. Ötvenhét sztrelecet kivégeztek, a többit száműzetésbe küldték. Amikor augusztusban Nagy Péter hazatért, elrendelte az ügy teljes körű kivizsgálását. Ezt követően újabb 1182 sztrelecet végeztek ki vagy száműztek, közülük hatszázegyet előtte megkorbácsoltak vagy forró vassal megégettek. A kivégzések egészen 1707-ig folytatódtak. Más moszkvai ezredeket, amelyek nem vettek részt a felkelésben, később leszereltek. Sok egykori sztrelecet családtagjaikkal együtt száműztek Moszkvából.

Az angol íjászok

Crécytől és Poitiers-től Agincourtig

A 14. században Európa csataterein megjelent az angol hosszú íj. Ez véget vetett a páncélos lovagok által vívott ütközetek középkori társadalmi csatarendjének, minthogy megsemmisíthették őket a pusztán íjjal felfegyverkezett parasztok. Ez a fegyver száz évre domináns hatalommá tette Angliát Nyugat-Európában.

AZ ANGOL ÍJÁSZOK

1332 Angol hosszú íjakat vetnek be a skótok ellen a Dupplin Moor-i csatában.
1333 Az angol íjászok újabb győzelme Halidon Hillnél.
1337 A cadzandi csatában az angol hosszú íj jobbnak bizonyul a flamandok íjpuskájánál.
1340 A franciák először találkoznak az angol hosszú íjakkal Sluys mezején.
1346 Az angol hosszú íjak Crécynél megszerzik a győzelmet a túlerőben lévő franciákkal szemben.
1356 Az angol íjászok lemészárolják az ellenséges lovagokat Poitiersnél.
1415 Az angol íjászok lekaszálják a gyalogos lovagokat Agincourt-nál.
1453 Formignynél a franciák tűzfegyverei legyőzik az angol íjászokat.

Az angol hosszú íjat valószínűleg Walesben fejlesztették ki. Embermagasságú fegyver volt, amely fele olyan hosszú nyílvesszőket lőtt ki. Egy képzett íjász percenként hat lövést is leadhatott vele, effektív hatótávolsága pedig hatszáz láb, azaz 183 méter volt – bár akár kétszer olyan távolra is lehetett vele lőni.

Az angol hosszú íj első alkalommal a skótok ellen bizonyított 1332-ben, a Dupplin Moor-i csatában, majd 1333-ban Hallidon Hillnél. 1337-ben a cadzandi ütközetben még a flamand számszeríjak is alulmaradtak vele szemben. A franciák 1340-ben, Sluys mellett ismerkedtek meg e fegyverrel.

Ennek ellenére is készületlenül érte őket, amikor 1346 júliusában III. Edward király és fia, Edward herceg partra szállt Cherbourg kikötőjében. Az angol sereg Rouen felé indult, majd hírét vették, hogy VI. Fülöp francia uralkodó Párizs környékén sereget gyűjt. Mivel a Szajna hídjait lerombolták, Edward seregével észak, Flandria felé vonult vissza, itt azonban a Somme folyó jelentett akadályt. Sarkában a hatalmas francia hadsereggel, Blanchetaque mellett sikeresen átkelt a folyón. Végül is Crécy falu mellett szembeszállt a franciákkal.

A CRÉCY-I CSATA

Mivel sokszoros túlerővel nézett szembe, Edward védelemre rendezkedett be. Bal szárnyán háromezer íjászt, ezer gyalogos lovagot és néhány walesi harcost állított fel. A jobb szárnyon, Crécyhez közelebb, ugyancsak háromezer íjász, ezer gyalogos és az ezerfős walesi csapattest állt. Mögöttük a dombgerincen tartalékban maradt kétezer íjász és hétszáz gyalogos lovag. Ez összesen tizenegyezer ember, szemben a hatvanezres francia haderővel, amelyben tizenkétezer fegyveres lovas, a francia nemesség színe-virága is ott vonult. A francia gyalogosok immár tizennyolc órája meneteltek, amikor este hat tájban megpillantották az angolokat. Fülöp tábort akart verni, de lovagjai már alig várták a harcot. Felordítottak: „Gyilkolj!" – és ezzel úgy tűnt, a csata már el is kezdődött. Mivel a lelkesedés e hullámának képtelen volt gátat vetni, Fülöp elrendelte a támadást.

A francia sorokat hatezer genovai számszeríjász vezette, őket követte a lovagok sorfala, akiket Flandria grófja, valamint II. Károly alençoni gróf, a király testvére vezetett. Ahogy megközelítették az angolokat, a genovaiak kilőtték első sorozatukat, ami rövidre sikeredett. Mialatt

megkezdték fegyverük újratöltését, záporozni kezdtek rájuk az angol nyilak. A következő hatvan másodpercben mintegy hatvanezer nyilat lőttek ki feléjük.

Miután már az angol katapultok is csatlakoztak a mulatsághoz, a genovaiak megfordultak és elmenekültek. A menekülő számszeríjászok akadályozták a lovagok felvonulását, ezért Fülöp elrendelte, hogy mészárolják le őket. Az angolok végignézhették, ahogy a franciák végeznek saját zsoldosaikkal, mialatt az angol nyilak továbbra is záporoznak rájuk. Mire a francia lovagok végre megindíthatták rohamukat az angol vonalak ellen, már csak kevesen maradtak, s ütőerejük elveszett. Az éj leszállta előtt a franciák tizenötször indultak rohamra, eredmény nélkül. Több mint ezerötszáz francia lovag hevert holtan a csatamezőn, valamint számolatlan gyalogos. A holtak között ott feküdt Alençon és Flandria grófja is.

A crécy-i csatában az angol hadsereg hosszúíjászaival döntő vereséget mért a számbeli fölényben lévő franciákra. Edward herceg, a Fekete Herceg (1330–1376) a képen jobbra, középen látható az angol erők élén. Jean Froissart francia szerző (1337 k.–1405 k.) Krónikájának illusztrációja.

A POITIERS-I ÜTKÖZET

Tíz évvel később Edward, a Fekete Herceg, mintegy hétezer ember élén Bordeaux-ból támadást indított Közép-Franciaország ellen. Ezt a sereget Fülöp utódának, II. Jánosnak harmincötezres hadereje vette üldözőbe. Az angolok szembefordultak velük, hogy Poitiers-től délre, egy mo-

csaras, bozótos vidéken vegyék fel a harcot. A franciák elfelejtették Crécy mezejét. A király nehézpáncélzatú lovagjait vetette a küzdelembe; a lovak szügyig süllyedtek a sárba, könnyű célpontot nyújtva az angol íjászoknak. János király és fia, Fülöp fogságba esett, velük együtt tizenhét főurat, tizenhárom grófot és öt vikomtot is elfogtak. A franciák kétezer-ötszáz halottat és sebesültet vesztettek, kétezren pedig fogságba estek. A Fekete Herceg összes vesztesége mindössze negyven ember volt.

Crécynél és Poitiers-nél bebizonyosodott, hogy az angol hosszúíjászok még a páncélos lovagokkal is elbánnak. 1415-ben Agincourtnál ennél is hatalmasabb győzelmet arattak a francia gyalogos lovagok felett. Ebben az időben Anglia királya V. Henrik volt, aki igényt formált a francia trónra. Augusztusban tizenegyezer ember élén szállt partra Normandiában, s a következő hónapban elfoglalta Harfleurt. Ennek során csapatainak mintegy felét vesztette el, leginkább betegség következtében. Calais felé tartott, remélve, hogy visszatérhet Angliába, de a Pas de Calaisben Agincourt – a mai Azincourt – falu mellett hatalmas francia hadsereg állta útját.

Az agincourti ütközet

Henriknek nagyjából ötezer íjásza és kilencszáz gyalogosa volt, míg a franciák húsz-harmincezres létszámmal jelentek meg. A franciák lovagiasan olyan csatateret választottak, melyet egymástól kilencszáz méterre két erdő határolt, ami megakadályozta a nagyobb francia haderő manőverezését, ezért nem karolhatták át az angolokat. Így azután az arcvonalak egymással szemben álltak fel, kilencszáz méteres szélességben. Henriknek épp csak annyi gyalogosa volt, hogy egyetlen vonalban állítsa fel őket. A szárnyakra csoportosított íjászok előrenyomultak, hogy oldalazó tüzet adhassanak le. Földbe kalapált fadorongok 2,4 méter vastag bozótja védte őket, melyeket előre szegeztek, hogy felnyársalják a rohamozó francia lovasságot.

A franciák három sorban állították fel embereiket. Az első két sor gyalogosan harcolt, kurta kopjával, csak a harmadik harcvonal ült nyeregben. Mivel minden francia nemes úr az első vonalban akart lenni, büszkén lobogtatva családi lobogóját, az íjászok és a számszeríjászok a tüzérséggel együtt a szárnyakra szorultak, akárcsak a lovasság – a balszárnyon ezerhatszázan, a jobbon nyolcszázan voltak.

Az angolok csapdába estek, így a franciák öt órát vártak a támadással. Henrik is kivárt, hisz tudta, hogy a támadás nagyon sokba kerülne neki. Azzal is tisztában volt, hogy aznap fel kell vennie a küzdelmet. Az angoloknak nem volt élelmük, és egyre gyengültek volna, így azután a király parancsot adott, hogy vonuljanak fel 275 méterre a franciák állásaitól. Az íjászok itt ismét leverték a cölöpöket. Ezen a távon a hosszú íj már nem túl hatékony, de az első nyílzápor így is mennydörgésszerű zajt csapott, ahogy eltalálta a francia lovagok páncélját. Ennyi elég is volt, hogy rohamra kényszerítse a lovasságot. Őket a gyalogos lovagok követték a sáros mezőn át.

A francia lovasságnak negyven másodpercbe tellett elérni az angol vonalakat, ezalatt az íjászok újabb hat sorozatot adtak le, melyek közül mind úgy vált egyre halálosabbá, ahogy a fran-

„A király minden alattvalója... (kivételt képeznek a lelkészek, a jogászok és a bárók)... köteles... használni hosszú íját és vele gyakorlatozni. Az apák, illetve a zsenge korúak gyámjai és urai tanítsák meg és képezzék őket a lövésben. Minden férfiú, akinek hétesztendős vagy annál idősebb fiúgyermeke van... amíg e gyermek eléri tizenhetedik évét, adjon neki egy íjat és két tegezt, és tanítsa és képezze a lövés mesterségében..."

Törvénytelen játékok törvénye, 1541

Az angol hosszú íj

Az angol – vagy walesi – hosszú íj akár két méteres fegyver is lehetett. Általában tiszafából készült, noha kőris és egyéb fa is lehetett az alapanyag. Mintegy 76 centiméterre lehetett felhúzni, ez két-háromszor annyi erőt vett igénybe, mint egy modern íj felajzása. A hosszú íjak mindössze hét méteren belül voltak pontosak, de a belőlük kilőtt nyilak egy rohamozó hadsereggel szemben ennél jóval nagyobb távon hatékonynak számítottak. Bár a célzás az íjász lőgyorsaságát percenként mindössze hat nyílra csökkenthette, a képzett íjászok akár húsz nyilat is ki tudtak lőni egy perc alatt – vagyis mielőtt az első sorozat célba ért volna, ők már nyílzáporok egész sorát irányozhatták a célpontokra. Egy íjásznak rendesen hatvan-hetvenkettő nyila volt, ami három-hat perces folyamatos tüzelést tett lehetővé. Ezeket általában a földbe szúrták maguk elé, hogy megkönnyítsék az újabb felajzást.

Ezen a metszeten 15. századi íjászok láthatók hosszú íjjal. A fegyver igazán akkor volt halálos, amikor egy bizonyos távolságból nyílzáporokat lőttek ki az ellenség sorai közé.

ciák közeledtek. Mivel az erdő lehetetlenné tette az átkarolást, a francia lovagok csak és kizárólag frontális rohammal támadhattak, a mögöttük haladó lovasság pedig egyenesen belerohant az angolok kihegyezett karóiba. Megrettenve a nyilak süvöltésétől, a lovasság visszafordult a gyalogos lovagok felé, akik lassan araszoltak előre a sárban. Az angol íjászok oldalról lőtték őket – íjaik húrjára tűhegyes, speciálisan páncélok átlövésére kifejlesztett nyilakat helyeztek.

A francia vonal összezsúfolódik

Ahogy a franciák előrenyomultak az angolok felé, a mező egy ponton száznegyven méteresre keskenyedett, ahol összezsúfolódtak. Az angolok oldalazó tüze itt sokkal erősebben érte őket. Mire a francia harcosok elérték az angolok vonalát, már nem volt terük, hogy meglendítsék a fegyverüket, bár puszta számuk visszaszorította az angolokat. A francia gyalogosok azonban megbotlottak a sárban és átestek egymáson. Mivel teljes vértezetet viseltek, innen már nehezen kászálódtak fel.

Amikor a francia számszeríjászok és a tüzérség belépett a küzdelembe, nem volt tiszta tűzvonaluk, míg az angol íjászok könnyedén lőtték nyilaikat a francia lovagok tumultusába. Sok közülük felbotlott és halálra tiporták. Mikor Henrik jelt adott, az angol íjászok eldobták íjukat, és karddal-baltával rontottak a francia lovagokra. Miután az első két vonalban harcolókat legyilkolták vagy foglyul ejtették, a harmadik francia vonal nyeregben ülő lovagjai nem voltak hajlandóak támadni. Kora délutánra csak a foglyok száma meghaladta az angol hadsereg összlétszámát, de a csata még korántsem ért véget. Mivel tartott tőle, hogy a foglyok hátba támadhatják, Henrik elrendelte, hogy öljék meg őket. Az angol gyalogosok vonakodtak végrehajtani az utasítást, erre a király kiválasztott kétszáz íjászt – mind kemény, vérbeli katona volt – és azzal fenyegette őket, hogy amennyiben nem teljesítik a parancsát, mindet felakasztatja. Perceken belül kétezer fogságba esett francia gyalogos hevert holtan, másik tízezer a harcban lelte halálát. A francia nemesség tíz tagja halt meg, másik öt túlélte a fogságot. Az angolok alig négyszázötven embert vesztettek.

Agincourt után az angol hosszúíjak továbbra is uralták a csatatereket, egészen 1453-ig, amikor a formigny-i csatában a francia puskák és ágyúk tüze legyőzte őket.

A szentföldi katonai lovagrendek

Az ispotályosok és a templomosok

A keresztes háborúk idején több lovagrend is alakult, amely a Szentföldre tartó zarándokokról gondoskodott. Küzdöttek a keresztes erődítmények megtartásáért, s vallási és humanitárius elhivatottságuk, valamint katonai vitézségük miatt különleges erőnek tekintették magukat.

A 11. században Amalfiból érkezett olasz kereskedők létrehoztak egy ispotályt – kórházat és menhelyet – Jeruzsálemben, ahol beteg és sebesült zarándokokat ápoltak ezekben a kemény időkben. Amikor az első keresztes hadjárat idején, 1099-ben a keresztények bevették Jeruzsálemet, Boldog Gerard, az ispotály vezetője kiterjesztette hatáskörét Jeruzsálemen kívülre is, és Európa és a Szentföld közötti zarándokútvonal mentén szállások hálózatát hozta létre. Ezeknek őrizetére alakult meg 1113. február 15-én a Jeruzsálemi Szent János lovagrend, melyet II. Paszkál pápa bullája szentesített.

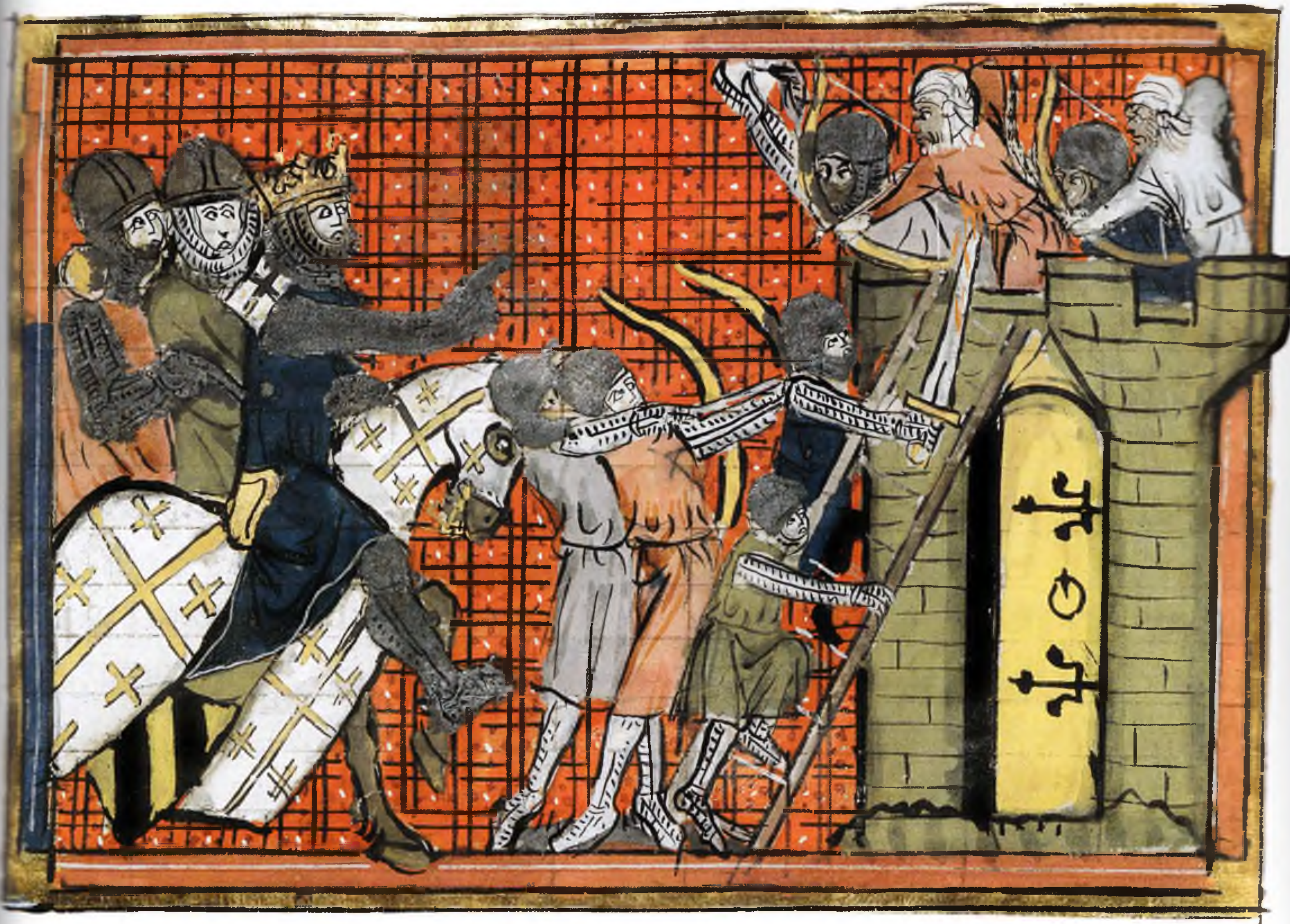
Gerard utóda, Raymond de Puy földeket és pénzt szerzett, és a rend ettől fogva fegyveresen kísérte a zarándokokat. Ebből jelentős erő alakult ki, az ispotályos lovagrend, valamint a templomosok – e lovagrendet 1119-ben alapították, és a Szentföld legszámottevőbb fegyveres alakulatává vált. A fekete alapon fehér keresztet viselő lovagok kitüntették magukat a szent várost visszafoglalni készülő muszlim erőkkel szemben.

A 12. század derekán a rend két részre bomlott, az egyik csoportba a betegeket ápoló testvérek, a másikba a zarándokok felvigyázói kerültek. A tizedfizetési kötelezettség alól felmentett ispotályosok a Szentföldön hét nagy erődöt és száznegyven birtokot hoztak létre. 1185-ben Barbarossa Frigyes német-római császár felajánlotta nekik támogatását. Ennek ellenére nem tudtak ellenállni a muszlimok erejének, és 1187-ben Jeruzsálem elesett.

Az ispotályosok átköltözése Ciprusra, Rodoszra, majd Máltára

Amikor 1291-ben a muszlimok elfoglalták Akkót, az ispotályosok Ciprusra költöztek. 1309-ben, kétéves háborúskodást követően megszerezték Rodoszt, melyet 1523-ig Rodoszi Lovagrendként meg is tartottak. Voltak még birtokaik Aragóniában, Auvergne-ben, Kasztíliában, Angliában, Franciaországban, Németországban, Itáliában és Provance-ban.

A rodoszi lovagrend harcolt a barbár kalózokkal. 1444-ben megakadályozták, hogy a törö-

kök elfoglalják Egyiptomot, s 1480-ban II. Mehmed oszmán-török szultánt is visszaverték. 1522-ben Nagy Szulejmán megostromolta Rodosz szigetét. Négyszáz hajóval kétszázezer embert tett partra, akikkel mindössze hétezer ispotályos lovag szállt szembe. Hat hónappal később az ispotályosok végül letették a fegyvert, és 1523. január 1-jén elvitorláztak Rodoszról. Hét éven át egyik helyről a másikra vándoroltak, aztán 1530-ban V. Károly német-római császár nekik adta a máltai szigetcsoportot – cserébe évente egy sólymot kellett küldeniük képviselőjének, Szicília alkirályának –, így alakult meg a Máltai Lovagrend.

1565-ben Nagy Szulejmán negyvenezer fővel megtámadta a szigetet, melyet mindössze hétszáz lovag és nyolcezer harcos védett. Szövetségeseiktől nem kaptak időben segítséget, s a Jean Parisot de Valette nagymester vezette ispotályosok erődítményeikbe zárva ostrom alá kerültek. Bár embereik több mint fele meghalt, ők mégis, esélytelenül is, kitartottak. Mire Szicíliáról megérkezett egy csekély számú felmentő sereg, a törökök kimerültek, és feladták az ostromot. 1571-ben a máltai lovagok hajókat küldtek a keresztény flotta támogatására, mely Lepantónál szétverte a törökök hajóhadát.

Málta új fővárosát Jean Parisot de Valette után nevezték el Valettának, s az ispotályosok ha-

Egy ostrom, melyet az első keresztes hadjárat idején, 1099-ben Bouillon Gottfried vezetett. A képen szaracénok nyíllal lőnek a keresztényekre, akik hosszúíjászaik fedezete alatt próbálják megmászni falaikat. (A 14. századi, illusztrált Bouillon Gottfried története *című könyvből.)*

A SZENTFÖLDI HARCOS RENDEK

1099 A keresztesek beveszik Jeruzsálemet.

1113 A Jeruzsálemi Szent János Lovagrend alapítása.

1119 Létrejön a Krisztus és Salamon temploma Szegény Lovagjainak rendje, azaz a templomos lovagrend.

1139 A templomos rend közvetlen pápai fennhatóság alá kerül.

1177 A templomosok a montgisardi csatában legyőzik Szaladint.

1185 Az ispotályosok megkapják Barbarossa Frigyes német-római császár támogatását.

1187 Jeruzsálem eleste.

1291 Akkó eleste.

1303 Az arvádi templomos helyőrséget elfoglalják a mamelukok.

1307 IV. (Szép) Fülöp francia király elfogatja a templomosokat.

1309 Az ispotályosok megszerzik Rodoszt.

1312 A templomos rendet feloszlatják, vagyonukat átadják az ispotályosoknak.

1314 A templomosok nagymesterét máglyára küldik Párizsban.

1523 A törökök elhódítják Rodoszt az ispotályosoktól.

1530 V. Károly az ispotályosoknak adja Máltát.

1565 A törökök megostromolják Máltát.

1571 A török flotta veresége a lepantói csatában.

1798 Napóleon partra száll Máltán.

1834 Az ispotályosok Rómában Jeruzsálemi Szent János Ispotályos Lovagrend néven alakulnak újjá.

talmas kórházat építettek e helyütt. Máltát a továbbiakban önálló államként kormányozták, de a háborúskodással felhagytak, helyette kizárólag a gyógyításnak szentelték magukat, mígnem 1798-ban Napóleon partra szállt a szigeten. 1834-ben Rómában Jeruzsálemi Szent János Ispotályos Lovagrend néven alakultak újjá, 1961 óta pedig hivatalos elnevezésük Jeruzsálemi, Rodoszi és Máltai Szent János Szuverén Katonai és Ispotályos Rend. Noha a rend mára nem rendelkezik területi fennhatósággal, útlevelet azért kibocsátanak.

A templomos lovagok ugyan viseltek fegyvert és páncélt, nagy kereszttel díszített ingük ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a keresztény egyházhoz tartoznak

Krisztus szegény lovagjai

A Templomos Lovagrendet, melyet Krisztus és Salamon temploma szegény lovagjainak is neveztek, nyolc vagy kilenc francia lovag hozta létre, aki 1119-ben fogadalmat tett a Jeruzsálemi Királyságba tartó zarándokok védelmére. II. Balduin jeruzsálemi király a Templom-hegyen az elfoglalt Al Aksza mecsetet jelölte ki szálláshelyükül, innen nyerték nevüket is. A templomos lovagok szüzességi és szegénységi fogadalmat tettek, erre utal jelvényük is, melyen két lovag egy lovon lovagol. Bátor szolgálataik a Szentföldön hamarosan tovább növelték soraikat.

Rendszabályzatukat Clairvaux-i Szent Bernát fogalmazta meg, s ezzel az 1128-as troyes-i zsinaton megszerezte nekik a katolikus egyház támogatását. Ince pápa 1139-ben közvetlen pápai fennhatóság alá helyezte őket. Idővel a Szentföld védelmének központi erőivé lettek, és minden nagyobb városban volt rendházuk. Mintegy nyolcvan templomos lovag csatlakozott IV. Balduin seregéhez, amely 1177-ben Montgisard mellett legyőzte Szaladin hadát.

Azok a nemesek, akik templomos lovagnak álltak, birtokaikat átadták a rendnek, és szegénységi fogadalmat kellett tenniük. A zarándokok szintén átadták pénzüket a rendnek megőrzésre, mielőtt az a Szentföldre kísérte őket. Cserébe kaptak egy levelet, amellyel a Szentföldön visszakaphatták vagyonukat. Ez volt az európai bankok születése, és ez alapozta meg a rend gazdagságát.

Hatalma csúcsán a templomos rend mintegy húszezer lovagot számlált, saját flottája volt, és övé volt Ciprus szigete. Az ispotályosok személyében komoly vetélytársuk akadt, de hozzá-

> *„[A templomos lovag] valóban félelmet nem ismerő lovag, ki minden oldalról védve vagyon, lelkét a hitnek páncélja, testét az acélé óvja. És minthogy e kettős vértet viseli, sem démontól, sem embertől nincsen semmi félnivalója."*

Clairvaux-i Bernát: *De laude novae militae (Az új lovagság dicsérete)* 1135 körül

Málta ostroma

1565. május 18-án egy százharmincnyolc gályából álló török flotta érkezett Málta partjaihoz. Marsaxlokk mellett mintegy harmincnyolcezer ember szállt partra, és tizenegy napra rá újabb harmincnyolc hajó további háromezer főnyi utánpótlást hozott. Velük szemben hétszáz lovag és nyolcezer máltai önkéntes, illetve zsoldos állt. De az ispotályosok felkészülten várták a támadókat. Nagymesterük, Jean Parisot de la Valette elrendelte, hogy arassanak le minden földet, bár ezek még nem értek be, hogy ellenségüknek ne legyen mit ennie, és megmérgeztette a kutakat.

A törökök megtámadták St. Elmo erődjét; három tucat ágyúval lőtték. Mondják, a támadás során több mint hatvanezer ágyúgolyót lőttek ki. Egy héten belül az erőd már csak romhalmaz volt, de a védők még így is számos támadást vertek vissza. Június 23-ra a törökök bevették azt, ami az erődből maradt. St. Elmo azonban négyezer török életébe került, a janicsárok fele is odaveszett.

A törökök ezt követően a sziget nagy része felett megszerezték az ellenőrzést, a városokat lerombolták, és a lovagoknak közel a felével végeztek. I. Erzsébet angol királynő azt mondta: „Ha a törökök Málta ellen támadnak, ki tudja, mekkora veszedelmet jelenthetnek az egész kereszténységre nézve." Hatszáz szicíliait küldtek ki, hogy szivárogjanak át az ostromgyűrűn, a török dezertőrök pedig figyelmeztettek, hogy dél felől támadást terveznek az ispotályosok sengleai állásai ellen, a várvédőknek így volt idejük, hogy megerősítsék védelmüket. Az ezt követő rohamot sikeresen visszaverték, a St. Michel erődöt megtartották, a St. Angelo erődből kilőtt sorozatok pedig meghiúsítottak egy kétéltű támadást. Az akcióban részt vevő gályák közül egy híján az összeset elsüllyesztették; a hajók nyolcszáz törököt rántottak magukkal a hullámsírba. Senglea kitartott, noha hatvanöt ostromlöveg lőtte. Bár a falat áttörték, a támadók előrenyomulása megtört, amikor az ispotályosok rajtaütöttek az egyik török tábori kórházon. Ők ugyanis azt hitték, megérkezett a keresztény utánpótlás.

Ostromgépekkel igyekeztek bevenni St. Michelt, de ezeket a máltai hadmérnökök szétverték. Addigra a törökök harci morálja teljesen leromlott. Szeptember 8-án egy nyolcezer spanyol és itáliai katonából álló erő érkezett Siracusából. A teljesen összeomlott törökök eredeti erejüknek mindössze negyedével hajóztak haza. A harcok során Málta kétszáztizenkilenc lovagját és kilencezer lakosát vesztette el.

juk hasonlóan 1291-ben nekik is távozniuk kellett a Szentföldről. A ciprusi Limasszolba vonultak vissza, noha 1300-ban létrehoztak egy helyőrséget a szíriai Tartúsz mellett, Arvád szigetén. Ezt az egyiptomi mamelukok vették ostrom alá, így a templomosok maradéka Kairó tömlöceiben végezte.

Ahogy a rend katonai célja megszűnt, Kelemen pápa azt javasolta, olvadjanak be az ispotályos rendbe. Egyiknek sem tetszett ez az egyezség. Időközben sötét szóbeszéd kelt lábra a testvérek titkos beavatási szertartásairól, amelyek között istenkáromlás és vallástalan mozzanatok is akadtak. Noha ezek a vádak valószínűleg alaptalanok voltak, IV. (Szép) Fülöp francia király 1307. október 13-án valamennyi templomost lefogatta. Vagyonukat elkobozta, és ebből fedezte az angolok elleni háborúját.

1312-ben a rendet feloszlatták, s maradék európai vagyonukat az illetékes állam lefoglalta vagy az ispotályosoknak adta. A templomosokat börtönbe vetették vagy kivégezték, 1314. március 18-án pedig a nagymestert, Jacques de Molay-t Párizsban, az Ile de la Citén máglyán megégették.

Dzsingisz kán mongol hordái

A sztyeppék könyörtelen lovasai

Dzsingisz kán, aki olyan birodalmat hozott létre, melynek keleti határa Korea, míg a nyugati Lengyelország volt, és délről északra Vietnamtól egészen a Jeges-tengerig nyúlt, nem pusztán fegyvereseinek számával és barbarizmusával győzött, hanem gondosan megszervezett hadjárataival is.

Harminchárom éves korában Dzsingisz kán a mongol hordák vitathatatlan egyeduralkodójává lett. Akárcsak hétszáz évvel azelőtt a hun Attila, ő is tíz századba vagy hordába (a latin ordus szóból) osztotta embereit, melyek tíz-tíz lovasból álló tíz egységet tömörítettek. A hordák vezérei családjának tagjai vagy klánja megbízható emberei voltak, és vasfegyelmet tartott közöttük. Gyors, mozgékony csapatai lovas íjászokból, könnyűlovasságból és bőrvértes, lándzsával és szablyával küzdő nehézlovasságból épültek fel.

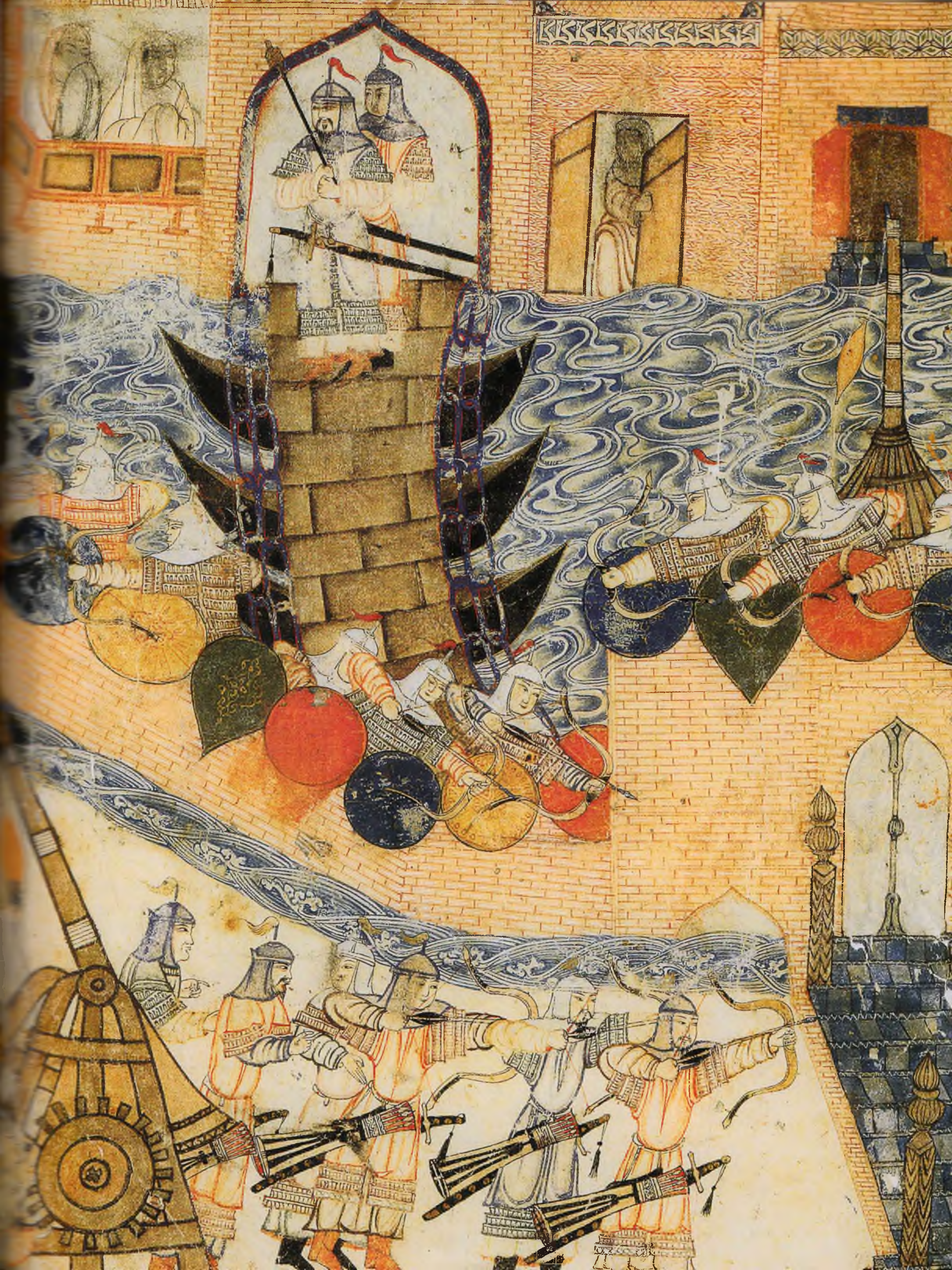
Amikor a Csin dinasztia segítséget kért tőle, Dzsingisz kán felmérte, hogy nyilván elég gyengék. Így azután támadást indított Kína ellen. 1208-ban áttörte a Nagy Falat, és 1215-ben elfoglalta Pekinget. Addigra a Középső Királyságban – Kínának a Sárga-folyótól északra eső régióiban – a mongolok uralkodtak. A legyőzötteket új uraik elfogadásán kívül arra is kényszerítették, hogy a békéért cserébe ötszáz fiatal férfit és nőt adjanak át nekik, valamint háromezer élő állatot. Ezt követően nyugatnak fordultak.

Otrar és más városok ostroma

1218-ban egy húszezer fős mongol hadsereg kelt át a karakitaj birodalmon, a mai Kazahsztánon. Ebben az évben hódították meg a Koreai-félszigetet is. Dzsingisz kán százötven-kétszázezer mongol lovast gyűjtött össze Hvárezm határvidékén – ez a birodalom magában foglalta a mai Irán északkeleti részét, Afganisztánt, Türkmenisztánt, Üzbegisztánt és Tádzsikisztánt. Mohammed sah hadserege számban jócskán felülmúlta Dzsingisz kán erőit, de a hvárezmiek szét voltak szórva. A mongolok ahelyett, hogy lovassági támadást indítottak volna, megostromolták Otrar fallal körülvett városát. Kínai hadjáratuk során számos ostromgépet zsákmányoltak, és velük az őket használni tudó kínai katonákat is foglyul ejtették. A kínaiak ezenkívül ismerték a puskaport, tudták, hogyan kell bombát és mozsárágyút készíteni. Rakétákkal és bombardokkal is rendelkeztek – az utóbbi egy kezdetleges ágyú, amely fémgolyókat lő ki.

A mongolok persze saját ostromgépekkel is el voltak látva, ilyeneket már ezer éve készítettek: voltak hatalmas számszeríjra emlékeztető gépeik, amelyeket masszív alapra helyeztek és hatalmas dárdákat lőttek ki száznyolcvan méteres távolságra, illetve katapultjaik, melyek hatal-

Bagdad 1258-as bevétele döntő csata volt, melynek során a mongol hordák lerombolták az iszlám hatalmi központot. A győzelmet Hülegü kán aratta, Dzsingisz kán unokája. Az illusztráció a Dzsami at-tavarih krónikából való, melyet a mongol dinasztia koráról írt Rasid-Ad-Din a 13. század végén.

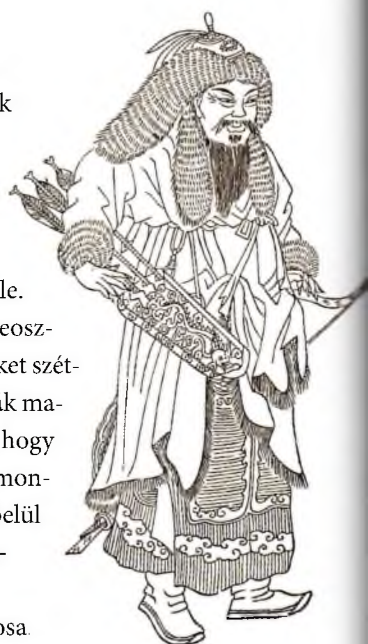

DZSINGISZ KÁN MONGOL HORDÁI

1194 A mongol Temüdzsin felveszi a Dzsingisz kán, azaz a Mindenség ura nevet.
1202 A mongolok győzelme a tatárok felett.
1206 Dzsingisz kán győzelme egy belháborúban.
1208 A mongolok támadása Kína ellen.
1215 A mongolok beveszik Pekinget.
1218 A hordák végigsepernek Észak-Kínán.
1220 A mongolok kifosztják Szamarkandot.
1222 Mongol támadás Oroszország ellen.
1226 A mongolok levernek egy felkelést a Sárga-folyónál.
1227 Dzsingisz kán meghal a Bajkál-tó partján.
1237 A mongol Arany Horda ismét megtámadja Oroszországot.

mas köveket vetettek. Aknászaik tűzfedezet alatt aláásták Otrar falait. A tornyokra kihúzható létrák segítségével jutottak fel, míg a kapukat óriási faltörő kosaikkal törték át. A város egy hónapig tartott ki, majd a védők kifogytak a nyilaikból. A mongolokkal való szembeszegülésért a város elöljárójának olvasztott ezüstöt öntöttek a fülébe és a szemgödrébe. Egy másik mongol haderő Szignak városának lakóit mészárolta le. A harmadik Banakatot támadta meg. A városi kézműveseket beosztották a harci egységekbe, vagy Mongóliába küldték őket. A nőket szétosztották a klánok között. A többi embert élő pajzsként hajtották maguk előtt a következő csatában. Hundzsandot úgy foglalták el, hogy gátat építettek a folyón, amely az erődöt védte. Nur városába a mongolok karavánnak álcázva jutottak be. Amikor már a falakon belül voltak, a várost kifosztották, az ott lakókat elüldözték, a zsákmányt pedig Mongóliába küldték.

A következő áldozat Buhara volt, a muszlimok szent városa. Védőit lemészárolták. Dzsingisz kán belovagolt a nagymecsetbe, azt gondolva, hogy az a sah palotája. A Korán szent könyveit szemétre vetették. A hithű muzulmánok inkább önkezükkel vetettek véget életüknek, semhogy alávessék magukat a barbár hódítóknak. A férfiak megölték a feleségeiket, amikor a mongolok bevezették azt a szokást, hogy nézzék végig, ahogy ők eljátszadoznak asszonyaikkal. A várost porig égették. Buhara ezután tucatnyi éven át lakatlan volt, csak több ezer temetetlen holttest oszladozott falai között.

Dzsingisz kán 1162-ben született Mongóliában Temüdzsin néven. A legenda szerint világrajövetelekor öklében vérrögöt szorongatott. Annak jele volt ez, hogy nagy hadvezér lesz.

Szamarkand kifosztása

Ezt követően a mongolok megindultak Szamarkand ellen. A város védműveit nem sokkal korábban építették ki. Amikor 1220 tavaszán megérkezett, Dzsingisz kánra is mély benyomást tett az erőd, így azután hadifoglyok ezreit öltöztette mongol ruhába, és hajtotta a városfalak ellen. Amikor a falakon az őrség rájuk lőtt, csak a fegyvertelen foglyokat gyilkolták. A mongolok ezután ellentámadásba mentek át. Harmincezer embert mészároltak le, majd a várost kifosztották.

A Hvárezm Birodalom fővárosában, Urgencsben a helyőrség fegyvereket, élelmiszert és vizet halmozott fel, és hosszú ostromra készült. A mongolok foglyai állandó tűz alatt feltöltötték a várárkot. Ez tizenkét napba tellett. Ekkor az ostromgépek fedezete alatt előrenyomultak az aknászok, és megkezdték a falak rombolását. A védők azonban a falak eleste után is keményen küzdöttek tovább. Mindkét fél használt naftát, hogy lángba borítsa a házakat, melyekben az ellenséges harcosok fedezéket találtak. Hétnapi harc után a mongolok türelme elfogyott, és felgyújtották a város maradékát.

Ezt követően Dzsingisz kán északnak fordult, Termez felé. A város teljes lakosságát kibelezték, miután egy nő ahelyett, hogy átadott volna néhány gyöngyöt, inkább lenyelte őket. Balkh ősi városa, Baktria központja megadta magát, cserébe a polgárok számára szabad elvonulást kértek. A mongolok ennek ellenére több ezer embert hánytak kardélre. Amikor 1222-ben ismét erre jártak, a túlélőket is lemészárolták, a város falait pedig lerombolták.

Könyörtelen hordák

A mongolok néhány várost megkíméltek ugyan, de az ellenállás legkisebb jelére iszonyatos kegyetlenséggel reagáltak. Sok város, melyet a mongolok feldúltak, soha többé nem népesült be újra. Amikor Nessza ellenállt nekik, a mongol íjászok a város lakóit használták élő céltáblának lőgyakorlataikhoz. Hetvenezer életet oltottak ki. 1221 februárjában a mongolok megérkeztek Mervhez. Miután a város megadta magát, a mongolok a lakosságot szétosztották hadseregük egységei között. Minden harcosnak három-négyszáz emberrel kellett végeznie. Egy forrás szerint Tolui kán hétszázezer holttestet hagyott hátra. Mások szerint 1 300 000-nél hagyta abba a számolást. Nejsaburnál a levágott fejeket három piramisba hordták össze: egyikbe a férfiak, a másikba a nők, a harmadikba a gyermekek fejét. Még a macskákat és a kutyákat sem hagyták életben. Heratnál egy forrás 1 300 000 halottat említ, egy másik 2 400 000-et.

A kalkai csata

A kalkai csatában Msztyiszláv herceg nyolcvanezer lovagja élén támadt húszezer mongolra. Rövid harcot követően a mongolok látszólag rendezetlen visszavonulásba kezdtek. Az oroszok nagy sebességgel utánuk eredtek, egyre jobban elnyújtva haderejük vonalait. Amikor a mongolok már túlerőbe kerültek az elővéddel szemben, megfordultak és felvették a harcot. Mire a többi orosz egység megérkezett, már csak borzalmas mészárlás nyomait találták.

Az orosz lovagok fémvértet viseltek, pajzsuk volt, fejszéjük, kardjuk és kopjájuk. Nehezek voltak, és lassan érték be a mongol lovasokat, így könnyű célponpot jelentettek a mongol lovas íjászoknak. Msztyiszláv herceget elfogták, és belevarrták egy szőnyegbe, ahol megfulladt. A mongolok ugyanis annyira tisztelték őt, hogy senki nem lett volna hajlandó a vérét ontani. Az orosz haderő maradékát megfélemlítette Msztyiszláv halála és visszavonult.

Mohammed sah halálát követően utóda, Dzsalal-ad Dín herceg győzelmet aratott a mongolokon, amikor Gházinál egy erődben feltartóztatott hatvanezres serege elhárított egy kisebb támadást. A győztesek szöget vertek a legyőzöttek fülébe. Amikor Dzsingisz kán erről értesült, két napon át megállás nélkül lovagolt Gháziig. Emberei még inni sem álltak meg, ehelyett – mongol módra – eret vágtak lovuk nyakán, és az állat vérével oltották szomjukat. Amikor elérték Gházit, a helyőrséget lemészárolták. A herceg elmenekült, de az Indus partján bekerítették. Amikor már minden emberét levágták, a herceg kitört és lóháton egy sziklárói a folyóba ugratott. Dzsingisz kánt ez lenyűgözte – először is a mód, ahogy a herceg saját életét megmentette emberei élete árán, másrészt, hogy beleugrott a folyóba. Tette példaként szolgálhat minden mongolnak, mondta a kán, és hagyta elmenekülni.

Irány Oroszország

Rövid indiai betörésüket követően a mongolok északnak, Grúzia felé vették az irányt. Legyőzték a grúz lovasságot, holott a régióban ez számított a legerősebb haderőnek. A mongolok ezt követően a Krím-félszigeten kifosztották Szudak raktárait. Végigdúlták a bolgárok királyságát, majd hazatértek, közben átvágva Kazahsztánon. Dzsingisz kán maga visszatért Mongóliába, ahol 1227-ben meghalt. Elrendelte, hogy aki egyetlen pillantást mer vetni a koporsójára, annak ez legyen élete utolsó cselekedete.

1237-ben, tíz évvel Dzsingisz kán halála után a mongol Arany Horda ismét megtámadta Oroszországot, a korábbi barbár taktikával. 1347-ben a Krím félszigeti Kaffa ostromakor még biológiai hadviselést is folytattak: pestises holttesteket lőtték be katapulttal a falakon belülre, hogy megfertőzzék a védőket. A mongolok ezt követően századokon át harcoltak az oroszokkal.

A 18–19. század

Ezen a 18. századi színezett rézkarcon a felföldi harcosok rohama látható az angolok ellen a cullodeni csatában, 1746. április 16-án. A skótok itteni veresége jelentette a történelem utolsó felföldi rohamát.

A Vadlibák

XIV. Lajos ír harcosai

Az 1688-as angliai „dicsőséges forradalmat" követően a katolikus II. Jakab király helyére a protestáns Orániai Vilmost ültették. Jakab ír hívei követték a száműzött királyt Franciaországba. A következő száz évben, a francia forradalomig, ezek a „Vadlibák" és leszármazottaik Ír Dandárként szolgáltak Franciaországban.

Az 1600-as évek végén az írek támogatták II. Jakabot, Nagy-Britannia katolikus királyát. 1688-ban Jakabot unokaöccse és veje, az Egyesült Németalföldi Tartományok helytartója, a protestáns Orániai Vilmos javára lemondatták a trónról. (Hollandia élére először a 15. században neveztek ki helytartót, azaz tartományi kormányzót). Jakab király elmenekült Angliából, a trónért vívott küzdelem középpontja pedig áttevődött Írországba, ahol a jakobita írek a francia királytól, a katolikus XIV. Lajostól kaptak támogatást. Mielőtt azonban Lajos bármiféle segítséget küldhetett volna, Jakab 1690. július 12-én vereséget szenvedett a boyne-i csatában, és Franciaországba menekült.

A Patrick Sarsfield vezette ír csapatok még egy évig folytatták a jakobita háborút, de miután 1691. október 3-án elvesztették Limerick erődjét, kénytelenek voltak letenni a fegyvert. A győztes Vilmos választást ajánlott Sarsfieldnek: vagy visszatér ulsteri földjeire és hűséget esküszik a parlamentnek és az új királynak, vagy csapatai élén örökre el kell hagynia Írországot. Mivel nem kívánta alávetni magát, Sarsfield és mintegy tizennégyezer embere családtagjaival és szolgáival együtt elhagyta az országot, hogy csatlakozzon Jakabhoz Franciaországban. Ezt a kivonulást az írek emlékezete a „Vadlibák költözéseként" őrizte meg.

Jelenet a fontenoy-i csatából az osztrák örökösödési háború idején. Az Ír Dandár kitüntette magát a közelharcban, s a britek ötvenszázalékos veszteséggel voltak kénytelenek visszavonulni. Pierre L'Enfant francia festő (1704–1787) képe.

AZ ÍR DANDÁR

A száműzöttekből megalakították a francia hadsereg ír dandárját, amely Orániai Vilmos ellen harcolt a kilencéves háborúban, melyet Franciaország vívott Anglia, Hollandia, Spanyolország, Svédország és a Német-római Birodalom ellen. Ez 1698-ban a ryswicki békével ért véget, amelyben Vilmost elismerték Anglia királyának, és feloszlatták az ír dandárt. Ennek ellenére, amikor 1700-ban kitört a spanyol örökösödési háború, Lajos ismét harcba szólította írjeit. Négy zászlóaljnyi ír talpas és két századnyi dragonyos harcolt a chiari csatában 1701 szeptemberében, illetve a cremonai ütközetben 1702 februárjában.

„Cuimnidh ar Luimneach agus ar Feall na Sasanach!"
(Emlékezz Limerickre és a szászok hitére!)

A VADLIBÁK HARCI KIÁLTÁSA

A VADLIBÁK

1688 A dicsőséges forradalomban a katolikus II. Jakabot megfosztják hatalmától, és helyette Orániai Vilmost ültetik Nagy-Britannia trónjára.
1690 Jakab és az ír jakobiták vereséget szenvednek Boyne mellett.
1691 A megvert ír jakobiták Franciaországba menekülnek.
1698 A franciák a ryswicki szerződés értelmében leszerelik ír dandárjukat.
1700 Kitör a spanyol örökösödési háború, az Ír Dandárt ismét fegyverbe szólítják.
1701 A Vadlibák harcolnak a chiari csatában.
1702 A Vadlibák kitüntetik magukat az osztrákokkal szemben a cremonai csatában.
1745 Az angolok a jakobita felkelést követően igyekeznek megakadályozni a franciák toborzó tevékenységét Írországban; a Vadlibák tevékenyen közrejátszanak a britek felett Fontenoy-nál aratott győzelemben.

A franciák továbbra is toboroztak Írországban katonákat. Sok ír katolikus örömmel csatlakozott, mivel remélték, hogy Nagy-Britanniában ismét a katolikus Stuartok lesznek az urak. Noha Anglia és Franciaország között ritkán volt béke, a britek engedték ezt a tevékenységet, hiszen úgy gondolták, jobb, ha békétlenkedő írjeik inkább a francia hadseregben szolgálnak, mint hogy odahaza, Írországban lázongjanak. A brit hatóságok csak akkor igyekeztek gátat vetni a franciák írországi verbuválásának, miután Franciaország támogatta az 1745-ös skóciai jakobita felkelést.

A fontenoy-i csata

Két hónappal azt követően, hogy a trónkövetelő Csinos Károly herceg betette a lábát a forrongó Skóciába, az Ír Dandár kitüntette magát Fontenoy csatamezején. A brit jobbszárny elleni támadásuk eredményeként az angolok ötvenszázalékos veszteséget szenvedtek, és kénytelenek voltak visszavonulni. „Átkozottak legyenek a törvények, amelyek ily alattvalóktól fosztottak meg engem" – mondta II. György király. Fontenoy jelentős francia győzelemnek számított az osztrák örökösödési háborúban (1740–1748), ugyanakkor vereségnek az angol parancsnok, II. György fia, Cumberland hercege számára, aki brutálisan vérbe fojtotta a jakobita felkelést.

Az 1745-ös felkelés kudarcával örökre odavesztek a Stuartok reményei, hogy visszatérhetnek a brit trónra. Egy csapatnyi ír fiatal azonban elmenekült hazájából, és belépett az Ír Dandárba. Számukat gyarapították a brit zászlót elhagyó dezertőrök és a hadifoglyok. Az újoncok többsége Clare, Limerick, Cork, Kerry és Gallway vidékéről érkezett. Franciaországba olyan francia hajók szállították őket, amelyek brandyt és bort csempésztek. A kapitányok a szökött íreket csak mint „Vadlibákat" jegyezték be.

A hétéves háború (1756–1763) idején a francia haderőben hat zászlóaljnyi ír gyalogos és egy lovas egység szolgált. Az idők folyamán ezek az alakulatok egyre kevesebb szállal kötődtek őseik földjéhez. A 18. század végére tisztjeik is olyan családokból származtak, amelyek több generáció óta Franciaországban éltek, és gyakorlatilag ízig-vérig franciának számítottak.

„Az októberi holddal ezrével érkeznek a vadlibák. Elfeketítik az eget, és kiáltásuk a beköszöntő őszt jelzi. 1691 telén is bizonyára ott sziszegtek-gágogtak a Shannon torkolatánál és végig a Limerick folyó mentén, amikor Ginkel egyezséget ajánlott, amely véget vetett a jakobita háborúnak, keserű átkozódásokra fakasztva a fáradt és csalódott íreket. Mikor pedig menekülőben, lefelé hajózva a Shannonon vagy a Lee-n, parancsnokukkal, Sarsfielddel feltekintettek az égre, elnevezték magukat Vadlibáknak. Egy korszak véget ért. Ami azonban korántsem jelentette egy nép végét."

Séan O'Failáin (1900–1991) ír novellista

A cremonai csata

Egy Savoyai Jenő herceg által vezetett szövetséges hadsereg 1701. szeptember 1-jén megtámadta a franciákat Chiarinál, és elüldözte őket a csatatérről. Cremona városáig húzódtak vissza, ahol 1702. február 2-án éjszakai támadást kíséreltek meg ellenük. A francia helyőrséget, melynek vezetője François de Neufville marsall, Villeroi hercege volt, meglepetésként érte a rajtaütés. Egy kisebb egység, melyet személyesen Savoyai Jenő vezetett, kommandós jellegű akció során elfogta Villeroi hercegét és több más magas rangú francia tisztet. A támadás ezer francia katona életét követelte, sokukkal álmukban végeztek. Ennek ellenére mégsem volt teljes a siker. Egy jelentős szövetséges erő, melyet Charles Thomas de Lorraine-Vaudémont vezetett, el akarta foglalni a Pó felőli kaput, ezt azonban az Ír Dandár védte.

Stuart kapitány vezetésével mindössze huszonöten állták az osztrákok rohamát, míg végül elérte őket a Daniel O'Mahony hadnagy által vezetett utánpótlás. Ahogy az osztrák veszteség egyre nőtt, Jenő herceg odaküldte a maga Vadlibáját, Francis MacDonnellt hogy fizesse le az íreket. „Honfitársaim – kiáltotta nekik. – Jenő herceg küldött, hogy elmondjam: amennyiben átálltok, a Birodalom hadseregében magasabb zsoldra számíthattok, mint a francia királyéban. Ha visszautasítjátok [az ajánlatot], nem tudom, hogyan menekülhetnétek meg a biztos pusztulástól. A város a mienk, egyedül a ti állásotok nem. Ez alkalomból őfensége már csak a visszatérésemre vár, hogy minden erejét ellenetek indítsa, és amennyiben nemet mondotok neki, kardélre hányat mindannyiótokat." O'Mahony erre így felelt: „Jenő herceg nyilván legalább anynyira fél tőlünk, mint amennyire megbecsül minket, ha ilyen ajánlatot tesz nekünk. Mi a magunk részéről kötelességünk teljesítésével akarjuk kivívni a herceg tiszteletét, nem pedig gyávasággal és alkudozással, ami nem illik becsületes férfiemberhez." O'Mahony ezt követően foglyának nyilvánította MacDonnellt.

Amikor Jenő herceg rájött, hogy MacDonnell nem tér már vissza, az elfogott Villeroi herceget kérte, hogy szólítsa fel az íreket megadásra, máskülönben felkoncoltatja valamennyit. Villeroi erre azt mondta, „nem adhat több parancsot a városban harcolóknak". Ezt követően az osztrákok ismét nagy erővel támadtak, és lemészárolták őket. Az írek délután háromig küzdöttek, amikor végül is visszarendelték őket. Addigra felrobbantották a hidat, az osztrák erők nagy része pedig a folyó rosszabbik oldalán ragadt. Jenő herceg ezután új kapukat is talált a városba, melyeket azonban szintén írek tartottak. A herceg végül is belátta, hogy ez a város csapda, túl nagy árat kellene fizetnie érte, így a citadella megostromlása nélkül visszavonult. Azt mondják, „Cremona megvívása csoda volt, de elvesztése még annál is nagyobb".

Az Ír Dandár vége

Mikor 1789-ben kitört a nagy francia forradalom, az Ír Dandár megszűnt létezni. 1791. július 21-én utólag hivatalosan is feloszlatták. A dandár sok tagja azt mondta, hogy esküjük XVI. Lajoshoz kötötte őket, akit azonban a forradalom idején trónfosztottak, ezért hagyták ott a szolgálatot. A többieket szétosztották a sorgyalogság egységei között. Miután 1798-ban leverték az írországi felkelést, Bonaparte Napóleon a száműzött veteránokból sorozott egy kis ír egységet.

De a Vadlibák küzdöttek még Ausztria, Lengyelország, Oroszország, Spanyolország és Svédország hadseregeiben is. Harcoltak Dél-Amerikában, illetve Rochembeau francia tábornok hadseregében, amely Yorktown mellett segített megverni a briteket.

A Porosz Gárda

Nagy Frigyes rettenthetetlen vértesei

Nagy Frigyes emelte Poroszországot katonai nagyhatalommá. Legtöbb hadjáratát fölényben lévő ellenséggel szemben vívta – egy alkalommal még hússzoros túlerővel is szembenézett –, és több nemzet is szövetkezett ellene. Bátor és agresszív hadvezetési módszerei miatt mégis csaknem mindig győzedelmeskedett. Hadserege élén az alakulat felállítását követően a 18. század derekán mindig a Porosz Gárda állt, amely egészen 1945-ig kulcsszerepet töltött be a német hadseregen belül.

A Porosz Gárda a porosz király, majd Németország 1871-es egyesítését követően a német császár személyes testőrsége volt. A gárdát 1740-ben Nagy Frigyes hozta létre, első parancsnoka Friedrich von Blumenthal porosz nemes volt, majd 1745-ben bekövetkezett hirtelen halálát követően 1747-ben testvére, Hans vette át a posztját.

Addigra a Porosz Gárda már belekóstolt a győzelem ízébe az osztrák örökösödési háborúban, a hohenfriedbergi csatában. Ezt az ütközetet 1745. június 3-án vívták. Nagy Frigyes a Lotharingiai Károly vezette osztrákokkal és szász szövetségeseikkel nézett farkasszemet. Aznap kora reggel a poroszok megtámadták a sziléziai Striegau mellett táborozó szászokat, és még azelőtt vereséget mértek rájuk, hogy az osztrákok a segítségükre siethettek volna.

Ezt követően az osztrákok ellen vonultak, és öldöklő küzdelemben megfutamították őket. Az osztrákok és a szászok összesen kilencezer sebesültet és halottat veszítettek. Hétezer emberük esett fogságba, közöttük négy tábornok, s hatvanhat lövegük is az ellenség kezére került. A csata után Hans von Blumenthalt és a Porosz Gárda számos más tisztjét tüntették ki *Pour le Mérite* azaz „a bátorságért" érdemrenddel, népszerű nevén a Kék Maxszal, amiért bátran helytálltak az ezred első csatájában.

A lobositzi csata

Poroszország a hétéves háborúban ismét szembekerült Ausztriával. 1756. október 1-jén a csehországi Lobositz mezején csaptak össze. A csatát tüzérségi párbaj nyitotta meg. Mikor a porosz lovasság előrenyomult, az osztrák lovasok balról támadtak. Hans von Blumenthal ezredes ellencsapást hajtott végre, hogy átkarolja őket, de ezzel a poroszok a Sullowitz falu melletti védőállások muskétáinak hatótávolságába kerültek.

Von Blumenthal alól kilőtték a lovát, és egy szablyától súlyosan megsérült a nyakán. A porosz lovasság ettől függetlenül még kétszer rohamozta meg az osztrák állásokat, de hiába. Frigyes, abban a hiszemben, hogy a csatát elvesztette, vissza akart vonulni. „Ezek már nem ugyanazok az osztrákok" – mondta. Ekkor Braunschweig-Bevern hercege, a porosz balszárny

parancsnoka egy gyalogos rohammal elűzte az osztrákokat a csatatérről. A csatát megnyerték, de a sérült Blumenthal kénytelen volt leszerelni az ezredétől.

A lovasság kiképzése

Egy ideig az ezredet tisztek kiképzésére használták, hogy felfejlesszék a lovasságot, ezáltal a gárda megszerezte a haderő elitegységének járó elismerést. Az első tisztek között volt Friedrich von der Trenck, ez az aranyifjú és memoáríró is. 1740-ben lépett be az alakulathoz, de Anna Amália porosz hercegnővel folytatott viszonyát követően 1745-ben letartóztatták. Ő azonban megszökött, és belépett az orosz hadseregbe. 1754-ben ismét börtönbe vetették, és 1763-ig Magdeburg erődjének vendégszeretetét élvezte. Írói karrierje után a francia forradalomban a guillotine alatt végezte.

Jelenet a hétéves háborúból. 1757. december 5-én a poroszok, élükön Nagy Frigyessel, megrohamozták a leutheni temetőt, és megfutamították az osztrákokat. Carl Röchling német festő (1855–1920) akvarellje.

A POROSZ GÁRDA

1740 Nagy Frigyes létrehozza a porosz gárdát.

1745 A gárda Hohenfriedbergnél átesik a tűzkeresztségen.

1747 Az első parancsnokot, Friedrich von Blumenthalt öccse, Hans követi.

1756 Hans von Blumenthal megsérül egy lovasroham során, és leszerelik.

1866 A porosz–osztrák háborúban tüzérséggel is ellátják a Porosz Gárdát.

1870 A Porosz Gárda harcol a porosz- francia háborúban.

1871 A Porosz Gárda tüzérsége Párizst lövi.

A Porosz Gárdában töltött idejéről Trenck azt írja, az alváshiány és a tisztek által alkalmazott fizikai fenyítések miatt megterhelő volt, de ilyen nagy ára van annak, hogy az ember egy elit egység tagja lehet. Egyenruhájukat maguknak kellett megvenniük, akárcsak a drága mellvértet, amely ezüstlemezből volt. Ennek ellenére a legnagyobb bátorságot várták el tőlük, és ők mindig is meg akartak felelni e magas elvárásoknak. 1760. november 3-án a torgaui ütközetben, a hétéves háború legvéresebb csatájában a Porosz Gárda vezette a rohamot a túlerőben lévő osztrákok ellen. Ahogy hidegben és esőben kijöttek egy erdőből, lecsapott rájuk az osztrák tüzérség. De nekik kellett utat mutatniuk. A gyalogosok holttesteiken keresztül folytatták a támadást, és Poroszország aznap ismét győzött, noha a poroszok húszezer harcost vesztettek, míg az osztrákok tizenhatezret.

A növekvő hadtest

Míg a császári német hadsereg többi része területileg szervezett ezredekből állt, a porosz gárda nemzetiségi alapon állt fel. Ahogy Poroszország Nagy Frigyes uralma idején egyre növekedett, a Porosz Gárda hamarosan egy teljes hadtest erejét érte el. Az 1866-os porosz–osztrák háború során már saját tüzérsége is volt. Kraft zu Hohenlohe-Ingelfingen herceg és vezérőrnagy vezetése alatt a Porosz Gárda részt vett az 1870–1871-es porosz–francia háborúban, ahol Gravelotte és Sedan mezején is harcolt, és bombázta a párizsi erődítéseket.

„Ha ő még élne, ma nem lennénk itt Poroszországban"

BONAPARTE NAPÓLEON SZAVAI NAGY FRIGYESRŐL 1807-BEN

A Német Birodalom létrehozása után a császár a Porosz Gárdát testőrségének és személyes tanácsadóinak nevezte ki. Egyik tisztje, Walther von Brauchitsch az első világháborúban a vezérkar tagja lett. Noha a gárdát 1918-ban a háborús vereség és a császár menekülése miatt feloszlatták, egykori tagjai befolyásos szerepet kaptak a német haderőn belül. Walther von Brauchitsch 1938-ban a német haderő főparancsnoka lett. Más porosz arisztokratákhoz hasonlóan ő sem kedvelte a nácikat, de Hitler személyisége nagy hatással volt rá. 1940-ben tábornaggyá léptették elő, 1941 telén pedig ő vezette a Szovjetunióban harcoló német alakulatokat. A Moszkva alatti német vereségért a Führer őt hibáztatta, és így egy szívinfarktust követően Brauchitsch december 19-én visszavonult. A háborút túlélte, 1948-ban hunyt el, mielőtt még háborús bűnösként bíróság elé állíthatták volna.

A Porosz Gárda egyenruhája

A porosz gárdaezred fehér vértes-egyenruhát viselt, ehhez a tiszteknek vörös felöltő is járt, és bronzsisakjukon egy repülni látszó fémsas volt. Az ezred teljes uniformisához, melyet ünnepélyes alkalmakkor egészen 1914-ig felöltöttek, tartozott még egy, az ing felett hordott ujjatlan felső mellény is, melyet elöl-hátul a Fekete Sas lovagrend – Poroszország legjelentősebb lovagi alakulatának – csillaga díszített. Emellett fekete vasból kovácsolt, veres szegélyű mellvértet viseltek, amely az orosz cár tiszteletére 1814-től volt egyenruhájuk része. Ez a páncél a régi fehérfém mellvértet váltotta fel, amelyet bizonyos különleges alkalmakhoz csatoltak fel. A Porosz Gárda tagjai hagyományosan bajszot növesztettek.

A gravelotte-i ütközet

A Porosz Gárda gyalogosai rohamra indulnak a francia sereg ellen a gravelotte-i ütközetben. A csata a németek győzelmével ért véget, de mindkét oldal súlyos veszteségeket szenvedett.

A Porosz Gárda központi szerepet játszott a gravelotte-i ütközetben, a porosz–francia háború legnagyobb csatájában. A harc 1870. augusztus 18-án reggel nyolckor vette kezdetét. Kezdetben úgy tűnt, a franciák jobbnak számító Chassepot puskáik miatt előnyben vannak. Ekkor azonban a porosz tüzérség bevetette a Krupp új hátultöltős lövegét. Ennek ellenére délután négykor a német támadás elakadni látszott. Délután négy ötvenkor a Porosz Gárda 3. gyalogdandárja a 2. hadsereg segítségével megrohamozta a franciák állásait St. Privat mellett. Negyed hatkor a Porosz Gárda 4. gyalogos dandárja is csatlakozott az előrenyomulókhoz, majd az 1. dandár is követte. Bár a Porosz Gárdát a franciák gyilkos tüze a földre kényszerítette, negyed hétkor a gárda 1. gyalogos hadosztályának utolsó alakulata, a 2. dandár még elkeseredetten küzdött St. Privatnál.

Északon az 1. porosz hadsereg vereséget szenvedett, így a teljes tüzérségét átcsoportosították a St. Privat elleni támadáshoz. Este hétkor a gárda 1. gyalogos hadosztályának életben maradt katonái újult erővel megostromolták a város romjait. Este nyolckor a poroszok elfoglalták St. Privatot, a franciák közül sokat megöltek, a többit pedig visszavonulásra kényszerítették.

Másnap reggel a franciák rajnai hadserege visszavonult Metzig, ahol megostromolták őket, és két hónappal később megadásra kényszerültek. A németek 20 163 halottat, sebesültet és eltűntet vesztettek, a franciák vesztesége 7855 sebesült és halott volt, továbbá 4420 emberük esett fogságba, a felük sebesülten. A Porosz Gárda gyalogsági hadosztályának tizennyolcezer emberéből nyolcezret megöltek.

A rohamozó felföldiek

Kétkezes kardot forgató harcosok

Egy csapat ordító, kockás szoknyát viselő, kétkezes kardját rázó skót a hangáson átrohanva nem kis félelmet ébresztett mindazokban a hagyományos csapatokban, amelyek kénytelenek voltak szembeszállni velük. Ellenfeleik nemegyszer sarkon fordultak és elmenekültek. Több mint egy évszázadig ennyi elégnek is bizonyult az összetűzések megnyeréséhez, végül azonban az új fegyverek és taktikák legyőzték a klánok harcosait, és rettegett alakjuk eltűnt a csatamezőkről.

A rohamot mint harcmodort a Skót-felföld harcos klánjai alkalmazták a 17. és a 18. század során, hogy félelmet plántáljanak ellenségeik, főleg az angolok szívébe. Egyfajta válaszlépés volt ez a tűzfegyverek kifejlesztésére. A hagyomány szerint a klánok harcosai szorosan zárt alakzatokban küzdöttek. Élükön nehézpáncélos elit vonult, amely hatalmas csatabárddal vagy *klémor*nak nevezett kétkezes, széles pengéjű karddal szerelkezett fel. Mikor azonban a muskéta és az ágyú széles körben elterjedt, ezek a formációk sebezhetővé váltak, és újfajta taktikára lett szükség.

David Morier (1705 k.–1770) Culloden című festményén a skótok balul sikerült 1746-os rohamát ábrázolta. Látható, hogy a felföldi harcosok ekkor még mindig kockás köpenyt viseltek, melyet csata előtt általában oldalt vetettek. Harc közben előbb leadtak egy sortüzet, majd teljes erővel rárontottak az ellenségre karddal és kerek pajzzsal. Skót szoknya volt az öltözékük.

A felföldi roham kidolgozását Alasdair MacCollának tulajdonítják. A MacDonald klán tagjaként a rojalisták és ír támogatóik oldalán harcolt, amikor az angol polgárháború átterjedt Írországra és Skóciára. E háborút a Brit-szigeteken később a három királyság háborújaként emlegették. A roham célja az volt, hogy a skótok a lehető leggyorsabban átkeljenek a köztük és ellenfeleik között húzódó senki földjén, és áttörjék az ellenség vonalait.

Kézitusa

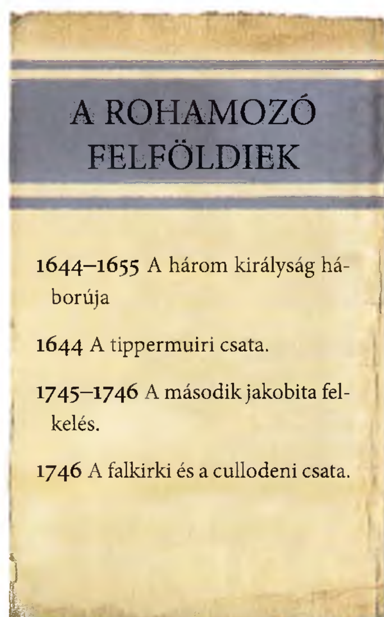
A nehéz csatabárdokat és a széles pengéjű kardokat később könnyebb, egykezes kardra cserélték, amelynek kosara megvédte használója kezét. A felföldiek a másik kezükben tőrt használtak, és könnyű pajzsuk volt, mellyel testüket védték. A könnyű felszerelés miatt nagy sebességgel közeledtek ellenfelükhöz. A roham fejlődésével a klánharcosok később maguk is használtak muskétákat, melyekkel közelről tüzeltek. A roham sebessége arra volt jó, hogy csökkentette az időtartamot, amíg az ellenséges muskéták hatósugarában voltak, így elkerülhető volt a túlzottan nagy veszteség. A skótok tisztában voltak azzal, hogy közelharcban előnyt élveznek a hagyományos katonákkal szemben, legyenek azok bármilyen jól felszereltek és képzettek is, így azután létfontosságú volt, hogy gyorsan a közelükbe érjenek.

„Uram, ki vagyok, hogy megmaradtam, amikor oly sok bátor férfi fekszik holtan e helyütt."

Állítólag Cumberland herceg mondta 1746-ban

A felföldi rohamnak ezenfelül rendkívüli pszichikai hatása is volt. A tengernyi üvöltve rohamozó skóttal szembekerülve a reguláris erők katonái gyakran lőttek mellé, aztán megfordultak és elfutottak. A könnyű fegyverzetű skótok beérték őket, így az ellenséggel nem mint fegyelmezett egységgel, hanem mint menekülők pánikba esett csürhéjével küzdhettek meg. Ez többnyire vérfürdőbe vagy fejvesztett menekülésbe torkollott.

A tippermuiri csata

1644-ben Tippermuir mezején, a skóciai Perth mellett James Graham – Montrose első márkija – vezetésével háromezer skót és ír rojalista nézett szembe a Lord Elcho vezette hétezer presbiteriánus skóttal, az angol parlamenti erők szövetségeseivel. Miután összezilálták a rojalisták vonalait, a skótok előrenyomultak csatakiáltásukkal: „Jézus nevében, nincs kegyelem."

Nemcsak többen voltak, mint a rojalisták, de emezek meglehetősen rosszul is voltak felszerelve. Montrose meghagyta, hogy akinek nincsen kardja, ragadjon követ, vágja hozzá az első presbiteriánushoz, akit megpillant. A rojalisták a lejtőn lerontva megrohamozták az ellenséget, s a presbiteriánusok, akiknek pedig ágyúik voltak, amint a vonalaikat lerohanták, megfutamodtak a felföldiek elől, akik nekirontottak az ágyút védelmező muskétásoknak.

Az írek középen támadtak, addig vártak, míg keréklakatos pisztolyaikkal pika-döfésnyire voltak az ellenségtől, majd tüzet nyitottak, egyenesen a pikások arcába. Ezt követően muskétájukat csövüknél fogva, a tusával ütötték a presbiteriánusokat. Mögöttük klánharcosok újabb hullámai érkeztek. A perthi utat hamarosan megtöltötték a mészárlás elől menekülők. A presbiteriánusok kétezer halottat és ezer foglyot vesztettek, míg a rojalisták egyetlen főnyi emberveszteséget könyvelhettek el.

A falkirki és a cullodeni csata

A második jakobita felkelés során Stuart Károly Edward – akit Fiatal Trónkövetelőként és Csinos Károly hercegként is szokás emlegetni – a felföldiek rohamának köszönhetően elsöprő győzelmet aratott a hannoveriekkel és a britekkel szemben Falkirk mellett, 1746. január 17-én. Egy vihar miatt a britek muskétái használhatatlanná váltak, így dragonyosaikat küldték előre. A jakobiták megvárták, míg a lovasok pisztolyaik lőtávolába értek, majd lekaszálták őket. Más klánharcosok leguggoltak, a rohamozó lovakat hasba döfték, a lezuhanó lovasokkal pedig végeztek.

Miután a lovak elmenekültek, a felföldi muskétások leadtak egy sortüzet, majd eltéve muskétáikat, klémorjukkal rontottak neki az angol gyalogságnak. Az angolok leadtak rájuk egy eredménytelen sortüzet, aztán megfutamodtak, átadva a csatateret a jakobitáknak, akik ismét túlerőben lévő ellenfelet futamítottak meg. A hannoveriek összesen háromszázötven embert vesztettek, másik háromszáz pedig fogságba esett. A jakobiták vesztesége velük szemben ötven halottat és hetven sebesültet számlált.

A jakobiták elmulasztották kihasználni azt az előnyt, amelyet falkirki győzelmük szerzett számukra. Ehelyett visszavonultak a Felföldre, időt adva a hannoverieknek, hogy Edinburgh mellett újracsoportosítsák erőiket. A két haderő április 16-án újra megütközött Culloden mezején. Ekkor a brit sereget Cumberland hercege vezette, II. György király harmadik fia, aki a kontinensen, az osztrák örökösödési háborúban új taktikát sajátított el.

„Így nem fenekeltek el minket az Öreg Noll [Oliver Cromwell] ideje óta... Szánalmas, hogy az a hatalmas eltökéltség és merészség, amely csapatainkat aznap eltöltötte, nem volt képes egyesíteni minket, és kudarcot vallottunk az európai szabadság nagy ellenségeivel szemben..."

Richard Webb őrnagy, angol katona a cullodeni csata után, 1746

A klémor

A klánharcosok a hagyomány szerint kétkezes, széles kardot forgattak, amelynek neve *claidheamh mòr* vagy *claymore* volt – ez a skót keltában „nagy kard”-ot jelent. Kétélű fegyver volt, lefelé forduló keresztvassal a kéz védelmére. A hagyományos klémor a középkori széles kardok leszármazottja volt, bár azoknál jóval kisebb. A felföldiek rohamához azonban inkább egy egykezes, könnyebb kardra volt szükség. E kardok súlya 0,9 és 1,4 kilogramm között változott, szemben a kétkezes előddel, amely 2,5 kilót nyomott. A penge hossza 76-89 centiméter volt – a kétkezes kardoké 107 centi –, és általában egy élre élezték. Marokkosarat kapott, amelyet többnyire bársonnyal vontak be, ez védte a kezet. Gyakran ezt az egyélű kardot nevezik pontatlanul klémornak nevezik, míg a régi, kétélű skót kardra a *claidheamh da laimh* – „kétkezes kard” – kifejezést használják, hogy megkülönböztessék utódjától.

Skót felföldi harcos egy későbbi, egyélű karddal. A kard eredetije egy kétkezes fegyver volt.

Cumberland gyalogságát három sorban állította fel. Az első sor utasítást kapott, hogy egészen addig ne tüzeljenek, amíg a skótok mindössze tíz méterre nincsenek tőlük. Amíg az első sor töltött, a második sor emelte vállához a puskáját. Amikor pedig már a harmadik sor is kilőtte golyóit, az első sor ismét tüzelésre készen állt. Ezt a módszert száz évvel korábban II. Gusztáv svéd király használta, de Cumberland gyalogosai most már kovás muskétával lőttek, amelyeket a régi keréklakatosoknál sokkal gyorsabban meg lehetett tölteni.

Culloden mellett az angolok első alkalommal nem futamodtak meg a felföldi rohammal szemben. Fegyelmezett sortüzeik sok felföldit már azelőtt megöltek, hogy a roham elérte volna vonalaikat. Az új fegyvereket emellett bajonettel is felszerelték, azoknak a skótoknak a klémorjával szemben, akik eljutottak a vonalaikig, Cumberland emberei meg tudták védeni magukat. Cumberland arra is megtanította a gyalogosait, hogy ne a közvetlenül előttük lévő embert támadják bajonettjükkel, hanem a tőle jobbra lévő fedetlen oldalát. Mivel a skótok nem tudtak elég közel jutni, hogy használhassák a kardjukat, néhányuk kövekkel próbálkozott. Ez volt a felföldi roham nem túl dicsőséges vége, és egyben az utolsó ilyen akció a történelem során. Ezer skót klánharcos hevert holtan a csatatéren, míg a hannoveriek vesztesége mindössze ötven fő volt.

Csinos Károly herceg visszatért Franciaországba, és többé egyetlen Stuart sem próbált Nagy-Britannia trónjára ülni. A felföldiek azonban korántsem ekkor harcoltak utoljára: a brit hadsereg megbecsült tagjaivá lettek.

Napóleon Császári Gárdája

A császár nemzeti gárdistái, akiket a többi francia katona csak úgy emlegetett: „a Halhatatlanok”

Napóleon válogatott harcedzett veteránokból összeállított Császári Gárdája az uralkodó személyes testőrsége volt, amely éjjel-nappal körülvette. A csatatéren a gárdisták voltak Európa legrettegettebb katonái. Követték urukat a hatalom felé vezető úton, és csupán egyszer vonultak vissza – Waterloonál. De még akkor is feláldozták magukat, hogy megmentsék, ami a francia haderőből megmaradt.

Azt a hadtestet, amelyből később a Császári Gárda lett, 1789-ben hozták létre *Gardes de la Prévôté de l'Hôtel* néven a királyi rezidenciák őrizetére. A nagy francia forradalmat követően az egység feladata ehelyett a nemzetgyűlés, a konvent, a törvényhozás védelme lett. 1795 novemberében a Direktórium belőle alakította meg tagjainak védelmére a *Garde du Directoire*-t.

1799. november 9-én – azaz a francia forradalmi naptár szerint a VIII. év brumaire 18-án – Napóleon a Direktórium helyébe a három konzul uralmát állította. A *Garde du Directoire*-t és a *Garde du Corps Législatif*-ot összevonva létrehozta a *Garde des Consuls*-t. A csapat elsőként az osztrákok elleni győztes háborúban szagolt puskaport, s 1800 júniusában a marengói csata nyomán 79 *Armes d'Honneur* kitüntető díszfegyvert nyert el.

A Császári Gárda jellemzői

1804-ben Napóleon császárrá koronázta magát, így azután a *Garde des Consuls*-ból *Garde Impériale* lett. 1800-ban még csak háromezer főt számlált, ekkor azonban létszámát közel tízezerre emelték. A waterlooi csata idejére ez a szám már 112 000 főre nőtt.

Az lehetett gárdista, aki előzőleg tíz évet szolgált a hadseregben, harcolt legalább két hadjáratban, és jó természetű volt. Egy gránátosnak legalább 180 centi magasnak kellett lennie, a lovasságnál pedig 170 centiméter volt a minimum. A Császári Gárdát jobban fizették, jobb felszerelése volt, és jobb ellátmányt kapott, mint Napóleon *Grande Armée*-jának összes többi katonája. Napóleon személyesen hagyta jóvá egyenruhájuk minden egyes részletét.

1804-ben a Gárdát egy gránátos ezred alkotta – két egyenként nyolc századból álló zászlóalj –, valamint egy hasonlóan szerveződő könnyűgyalogos alakulat. A Gárdába két századnyi, egyenként tizenhat löveggel rendelkező tüzérséget is beolvasztottak. Amikor létrehoztak egy újabb gyalogos gránátos ezredet, és mellette egy új könnyűgyalogsági ezredet, az előírt szolgálati időt lecsökkentették nyolc évre. Az ezekben az ezredekben szolgálók jelentették az Öreg Gárdát, noha néhányukat tisztként átvezényelték a Gárda egyéb, később felállított egységeihez.

Bonaparte Napóleon megszemléli a Császári Gárdát a Jéna mellett 1806-ban a porosz–szász haderő felett aratott győzelmet követően. Horace Vernet francia festő (1789–1863) képe.

A waterlooi csata

A Császári Gárda a napóleoni háborúk idején rengetegszer vett részt harcban. Austerlitz és Jéna mellett kitüntették magukat, de legfényesebb pillanataik mégis a bukásukat jelentő waterlooi csatában érkeztek el. Amikor a nap végén megérkeztek a Blücher tábornok vezette porosz csapatok, Napóleon rendezetten visszavonulhatott volna, hogy megmentse hadseregét. Ehelyett bevetette a Császári Gárdát, hogy tartsák fel a bal szárnyon a poroszokat. Este hétkor néhány zászlóalját visszavont, abban a hiszemben, hogy a Gárda veteránjai a csatatér közepén meg tudják törni a magaslatot tartó angol egységeket.

A Császári Gárda vörös tollakkal ékes, magas medvebőr süvegeiben nagyszerűen festett, ahogy dobpergés kíséretében előrenyomult a magaslat felé. Wellington herceg elrendelte, hogy gárdistái feküdjenek a földre, így a francia tüzérségi lövedékek hatástalanul húztak el a fejük felett. Ahogy a Gárda felért a magaslatra, ott heves muskétatűzzel és kartáccsal találta magát szembe. Amikor a császár gárdistái már csak tizennyolc méterre voltak, Wellington állítólag kiadta a parancsot: „Gárdisták, fel, roham!"

Az angolok talpra ugrottak, közelről leadtak egy sortüzet, majd feltűzött bajonettel rohamra indultak, és visszaverték a Császári Gárdát. Ezt látva a francia hadseregen végighömpölygött a kiáltás: *„La Garde recule!"* – a Gárda visszavonul. Ilyen most történt velük először. És ez a megfutamodás romba döntötte a francia morált.

A Középső Gárda teljesen összeomlott, de az Öreg Gárda, valamint az Ifjú Gárda néhány zászlóalja a csatatér közepén négyszögbe tömörült, hogy fedezze Napóleon visszavonulását. Az angolok és a poroszok ágyútüze, valamint lovasrohamai végeztek velük.

A Középső Gárdát azok alkották, akik 1805 és 1809 között katonáskodtak. Az Ifjú Gárdába a sorozás 1798-as bevezetése óta eltelt összes évfolyam legjobbjai kerültek.

A Garde Impériale növekedése

A Császári Gárda műszaki alakulatát 1804-ben a Konzuli Gárda utászaiból hozták létre. Ez az alakulat sok harcoló egységnél is többször szagolt puskaport. 1810-ben már száznegyven utász volt, mindannyian az Öreg Gárda tagjai. 1813-ban két századba szervezték őket. Később egy négy századból, összesen négyszáz utászból álló zászlóaljat állítottak fel. Az első két század az Öreg Gárdához tartozott, a harmadik és a negyedik az Ifjú Gárdához.

1806-ban a tüzérséghez egy ezrednyi – azaz hat század – lovas tüzért csatoltak. 1808-ban a lovas tüzérséget harminckét ágyúra csökkentették, de létrehoztak három század gyalogos tüzérséget és három század sorozott ágyús alakulatot. Később ezt tovább növelték.

'La Garde meurt, mais ne se rend pas!'
(A Gárda meghal, de nem adja meg magát!)

Állítólag Pierre Cambronne tábornok mondta Waterloonál, 1815-ben.

A waterlooi csatában Napóleon Régi Gárdája végül vereséget szenvedett az angol és porosz seregtől

1810-ben kialakítottak egy harmadik gránátos ezredet a feloszlatott holland haderőből, egy negyediket pedig 1815-ben, a Waterloonál véget ért száznapos hadjárat idején állították fel. A harmadik és negyedik könnyűgyalogos ezred szintén csupán rövid ideig létezett a száznapos hadjáratban. Két ezrednyi sorozott gránátosból 1809-ben szerveztek alakulatot. Ezek az Ifjú Gárdával szolgáltak.

Tirailleur-ök és flanqueur-ök

1810-ben létrehoztak két lövész-gránátos ezredet, de ezeket feloszlatták, amikor Napóleont 1814-ben megfosztották trónjától. 1809-ben az írni-olvasni tudó sorozottakból két *tirailleur* – könnyű fegyverzetű – gránátos ezredet állítottak fel. Az Ifjú Gárda részeként más *tirailleur chasseur* – könnyűgyalogos – ezredeket is létrehoztak. 1812-ben, az oroszországi hadjáratban hat ezred vett részt; számuk az 1813–14-es hadjáratra tizenhatra nőtt. *Flanqueur grenadier* és *flanqueur chasseur* ezredeket is alakítottak az oroszországi hadjáratra készülőben. (A *tirailleur* a sereg élén harcol, a *flanqueur* a szárnyakon harcoló vagy felderítő, általában lovascsapatot jelölt.)

A *tirailleur chasseur* ezredekből 1810-ben létrehozták a Császári Gárda *voltigeur* (szó szerint akrobata) ezredeit, amely a Gárda legnagyobb hadteste lett. Közéjük olvadtak be a sorozott *chasseur*-ök, így 1814-re összesen 16 ezredet számláltak. A 14. ezredet spanyol önkéntesek alkották, akik 1813-ban a francia hadsereggel együtt vonultak vissza az Ibériai-félszigetről, Wellington hercege elől.

A lovas gránátosok – *Régiment du Grenadiers-á-Cheval de la Garde Impériale* – volt a Gárda legrégibb lovas ezrede; eredetileg a Konzuli Gárda részét képezte. Noha nehézlovasságként osztályozták őket, mellvértet nem viseltek; fekete lovukról és medveprém fejfedőjükről voltak felismerhetők. A *chasseurs á cheval* ezredet szintén a Konzuli Gárdából hozták létre. Általában ők alkották Napóleon személyi kíséretét, s a császár nemritkán felöltötte az egyenruhájukat. Rövid időre egy második ezredet is felállítottak 1815-ben a *Régiment d'Éclaireurs Lanciers*-ből. A Gárdának voltak még egyéb *éclaireur* (felderítő) ezredei is. Ezek az alakulatok súlyos veszteségeket szenvedtek az orosz kozákok elleni véres összecsapások során, és 1813-ban újraszervezték őket. Az egyik ezredet beolvasztották a *Regiment de Dragons de la Garde Imperiale*-ba. Ez az ezred 1806-ban jött létre, s három századból állt, melyeknek az élén hatvan tiszt lovagolt. Mindannyiukat személyesen Napóleon választotta ki. Az ezred a Császárné Dragonyosai nevet kapta. Az előbbiekhez hozzáadódtak a Lengyelországban, Hollandiában és Litvániában sorozott ulánus alakulatok, valamint egy század egyiptomi mameluk. Egy elit csendőregységet, amelyet a vezérkarhoz és a díszőrséghez osztottak be, 1813-ban hoztak létre az Ifjú Gárdából. Ennek katonái huszáregyenruhát viseltek.

NAPÓLEON CSÁSZÁRI GÁRDÁJA

1789 A *Gardes de la Prevôte de l'Hôtelt* átkeresztelik *Garde de l'Assemble Nationale*-ra.

1795 A *Garde de l'Assemble Nationale*-ból *Garde du Corps Législatif* lesz, és létrehozzák a *Garde du Directoire*-t.

1799 A *Garde du Directoire*-ból és a *Garde du Corps Législatif*ból megalakul a *Garde des Consuls.*

1800 A *Garde des Consuls* Napóleon vezetésével győzelmet arat Marengónál.

1804 Napóleon császárrá koronázása; a *Garde des Consuls*-ből *Garde Impériale* (Császári Gárda) lesz.

1805 Austerlitznél a francia Császári Gárda legyőzi az orosz cári gárdát.

1806 Az Öreg Gárda alkotja az élcsapatot a jénai győzelemnél, és ő halad az élen a berlini diadalmenetben.

1812 A Császári Gárda súlyos veszteségeket szenved az oroszországi visszavonuláskor.

1813 Az Ifjú Gárdába újoncokat soroznak.

1814 A Császári Gárda eléri maximális létszámát; Napóleont megfosztják a tróntól.

1815 Napóleon visszatér elbai száműzetéséből; a száznapos hadjárat során újra felállítja a Császári Gárdát; Waterloo mellett vereséget szenved.

A Mindig Győzedelmes Hadsereg

Kína császári hadereje Frederick Townsend Ward és „Kínai" Gordon parancsnoksága idején

A Mindig Győzedelmes Hadsereg kínai katonák hatékony hadereje volt, amelyet amerikai és európai tiszti kar képezett ki és irányított. Ez volt az első olyan kínai hadsereg, amelyet a modern nyugati stratégiának és taktikának megfelelően készítettek fel. A Csing dinasztia idején e hadsereg verte le a Tajping felkelést, és a későbbi kínai haderő mintája lett.

Az illusztráció a Punch *angol szatirikus folyóirat „Különleges portrék" sorozatában jelent meg. Charles George Gordon látható rajta kivilágított kínai lampionként, melyet két kínai figura tart.*

A Mindig Győzedelmes Hadsereg egy zsoldoscsapatból nőtt ki, amelyet 1860-ban egy Frederick Townsend Ward nevű amerikai szerencselovag vezetett Sanghajban. Ebben az időben a várost a tajping felkelők fenyegették, élükön Hung Hsziu-csüannal, aki magát Jézus öccsének vallotta, és le akarta taszítani a mandzsukat a császári trónról.

Ward a sanghaji kalózellenes hivatal egyik felfegyverzett folyami hajója, a *Confucius* fedélzetén tüntette ki magát. Ezt követően egy gazdag bankár, Jang Fang pénzt adott neki, hogy külföldiekből állítson fel egy haderőt, amellyel megvédi Sanghajt a betolakodó tajping csapatoktól. A százfős Sanghaji Külföldi Hadtestet a legújabb fegyverekkel szerelték fel, köztük Colt revolverekkel. Csatlakoztak a császári alakulatokhoz, amelyek az elfoglalt helységeket vívták vissza, de tüzérség híján nem sikerült bevenniük Szungcsiang erődített városát.

Visszatérve Sanghajba, Ward további nyugatiakat toborzott, valamint nyolc filippinót, és szert tett néhány ágyúra. Így már bevette Szungcsiangot, bár a harcok során kétszázötven emberéből hatvanketten meghaltak, s százan, köztük ő maga is, megsebesültek. A Sanghaji Külföldi Hadtest ezt követően ötvenszázalékos veszteséget szenvedett, mikor megpróbálta bevenni Csingput. Ward maga is újra megsérült, ezúttal golyót kapott az állkapcsába. Jelen volt Sanghajban, amikor elkergették a tajpingok ostromló csapatait. Ezt követően új embereket toborzott a Külföldi Hadtestbe, mégpedig olyan kecsegtető ajánlatokkal, hogy a brit hadihajók matrózai is dezertáltak, átállva Ward erőihez. 1861 májusában Ward újabb támadást indított Csingpu ellen. Ismét kudarcot vallott, s megint csak nagy veszteségeket szenvedett, ami véget vetett a Sanghaji Külföldi Hadtest létezésének.

Kínai haderő toborzása

Ward immár kínai állampolgárként csatlakozott a helyi császári parancsnok, Li Heng-szung erőihez, hogy új kontingenst hozzon létre. Ezt Ward Külföldi Hadtestének megmaradt katonái képezték ki, és a britektől kapott felszerelést. A kontingens kínai katonái nyugati jellegű egyenruhát és indiai turbánt viseltek, s megtanultak engedelmeskedni a nyugatiak parancsainak és

Egykori kínai festmény a tajping felkelőkről, akik megrohamoznak egy várost

A MINDIG GYŐZEDELMES HADSEREG

1831 Frederick Townsend Ward megszületik a Massachusetts állambeli Salemben.
1833 Charles George Gordon megszületik az angliai Woolwichben.
1847 Ward tengerésznek áll.
1849 Ward katonai taktikát, stratégiát és kiképzést tanul Vermontban.
1853 Ward Mexikóban egy szabadcsapathoz csatlakozik, Gordon a Krím-félszigeten harcol.
1855 Ward a francia hadseregben szolgál a krími háború idején.
1859 Gordon harcol a második ópiumháborúban.
1860 Ward érkezése Sanghajba, felállítja a Sanghaji Külföldi Hadtestet.
1861 A Sanghaji Külföldi Hadtest súlyos veszteségei a tajping felkelők elleni harcok során; Ward megalakítja a későbbi Mindig Győzedelmes Hadsereget.
1862 A Mindig Győzedelmes Hadsereg ismételt sikerei a túlerőben lévő tajping felkelőkkel szemben; Ward elesik, Gordon átveszi a Mindig Győzedelmes Hadsereg vezetését.
1864 A tajping felkelést leverik, Gordon lemond a sereg parancsnokságáról, a Mindig Győzedelmes Hadsereget feloszlatják.
1884 Gordont megölik Khartúmban.

„Ez az élet csak egyike egy sor másik életnek, amelyben ide születünk. Nem kétlem, hogy már léteztem korábban is... Ezért aztán hiszek benne, hogy jövendő életünket mi magunk alakítjuk, és tetszik ez a gondolat."

CHARLES GEORGE GORDON LEVELE, 1877

kürtjeleinek. Arra külön hangsúlyt fektettek kiképzésük során, hogy addig ne tüzeljenek, amíg az ellenség lőtávolukba nem ér.

1862 januárjában százhúszezres tajping sereg közeledett Sanghaj felé. Ezer kiképzett és fegyelmezett embere élén Ward offenzív és védelmi akciókkal állandóan zaklatta az ellenséget, bár ő maga öt alkalommal is megsebesült. 1862 márciusában embereit hivatalosan is elnevezték Mindig Győzedelmes Hadseregnek, Wardot pedig mandarinná nevezték ki. Amikor belehalt egy haslövésbe, amelyet a cehszi csatában kapott 1862 szeptemberében, hadserege már ötezer főt számlált, és saját tüzérséggel is rendelkezett.

GORDON MINDIG GYŐZEDELMES HADSEREGE

A Mindig Győzedelmes Hadsereg vezetését ezt követően Charles Gordon brit tiszt vette át, akit Kínai Gordonnak is neveznek. Ő korábban a második ópiumháborúban (1856–1860) bevette Pekinget, és felgyújtotta a császár nyári palotáját. 1862 májusában Sanghajban tartózkodott, s a város védelmét erősítette meg. Embereit úgy vezette csatába, hogy csak egy sétabot volt minden fegyvere. A császári haderő oldalán a Mindig Győzedelmes Hadsereg megsokszorozta a saját haderők értékét, és legyőzték a tajping felkelést. 1864-ben Nanking elesett, és Hung Hsziu-csüan öngyilkosságot követett el.

Addigra hat 250–650 fős ezred tartozott a hadsereghez. Mindet hat, egyenként 80 főt számláló század alkotta, élükön két-két nyugati, valamint hét nem hivatásos kínai tiszttel. Ezredenként egy kínai tolmács is tevékenykedett. A vezényleti nyelv kizárólag az angol volt, melyet a katonákba sulykoltak. Ward eredeti, filippinókból álló testőrségét Gordon egy európaiakból, afrikaiakból, valamint száz válogatott kínaiból toborzott egységre cserélte. 1863-ban a hadsereghez hat üteg nehéz- és könnyűtüzérség tartozott, mindegyikhez 5 külföldi tisztet, 19 nem hivatásos kínai tisztet és 120–150 kínai tüzért osztottak be.

A gyalogság sötétzöld egyenruhát viselt, téli ruhájukat vörös rátétek és ezredüknek megfelelő színű váll-lapok díszítették. A testőrség kékbe öltözött, skarlátszín rátétekkel és zöld váll-lapokkal, melyeken kínai írással ott állt egységük azonosító jele. A tüzérek világoskék egyenruhát hordtak, vörös rátéttel és nadrágcsíkkal. Nyáron az összes egység fehér egyenruhát húzott skarlát rátéttel. Az összes egység zöld turbánt viselt.

Ward flottillája 12 lapátkerekes gőzhajóból állt, melyeket 40 kínai ágyúnaszád támogatott. Számuk Gordon parancsnoksága idején mindössze hat gőzösre csökkent. A hajókat kilenc és tizenkét fontos ágyúkkal szerelték fel, bár a huszonhét méteres Hyson fedélzetén egy harminckét fontos löveg és egy tizenkét fontos tarack kapott helyet.

Mivel Gordon nem volt hajlandó megengedni, hogy emberei kifosszák az elfoglalt városokat, hadserege fellázadt. Ő erre válaszképpen agyonlövette az egyik hangadót, és azzal fenyegetőzött,

Frederick Townsend Ward és Charles George Gordon

Ward a Massachusetts állambeli Salemben született 1831-ben, és tizenhat évesen másodtiszt lett egy klipperen. A következő évben partra lépett Hongkongban. 1849-ben felvették a vermonti amerikai irodalmi, tudományos és katonai akadémiára, ahol katonai taktikát, stratégiát és kiképzést tanult. Ezt követően visszatért a tengerre. 1853-ban egy szabadcsapat tagjaként csatlakozott a Mexikó elleni inváziós erőhöz. Újra megjárta Kínát, majd a krími háború idején belépett a francia haderőhöz, ahol továbbfejlesztette katonai tudását. Így azután jól ismerte a legmodernebb európai fegyvereket és taktikákat, mikor 1860-ban visszatért Sanghajba, és felállította a Mindig Győzedelmes Hadsereget.

Gordonnal muszlim felkelők végeztek Khartúmban, alig néhány nappal a felmentő csapatok érkezése előtt.

„Kínai" Gordon 1833-ban született a londoni Woolwichben. Tizenkilenc esztendősen belépett a Hadmérnöki Hadtestbe. 1853-tól 1856-ig a Krím-félszigeten harcolt, ahol jelentésben is szerepelt a neve, és kitüntették bátorságáért. 1859-ben századossá léptették elő, és Kínába küldték, ahol harcolt a második ópiumháborúban. Miután a Mindig Győzedelmes Hadsereg élén legyőzte a tajping felkelőket, hazatért Angliába, ahol erődöket újított fel Gravesendnél és Tilburynél. 1871-ben ezredessé léptették elő, majd 1873-ban kormányzóként Szudánba küldték, ahol igyekezett leküzdeni a rabszolga-kereskedelmet. 1880-ban Indiába ment mint az alkirály titkára, de Kínában, Mauritiuson és Dél-Afrikában is szolgált. A brit uralmat igyekezett megszilárdítani Botswanában, Dél-Afrikában és Írországban. Lipót belga király kongói kormányzói állást ajánlott neki. 1884-ben Muhammad Ahmad al-Mahdi muszlim fundamentalista vezér fellázadt a szudáni angol–egyiptomi kormányzat ellen. Gordont küldték oda, hogy rendezetten vonja ki a brit és az egyiptomi erőket. 1884 februárjában érkezett meg a szudáni fővárosba, Khartúmba, ahol Mahdi hadserege hamarosan ostrom alá vette. A brit kormányzat októberig nem küldött erősítést, a csapatok csak a város eleste után két nappal érkeztek meg. Addigra már Gordon is, akárcsak a város lakossága, halott volt. Gordon nemzeti hős lett, és Khartúmi Gordonként vált ismertté.

hogy amíg a lázadás el nem ül, minden órában kivégez egy lázadót. Már az első órában véget ért a lázadás. A parancsnok szigora ennek ellenére dezertálásokhoz vezetett. 1863 júniusában ereje ezerhétszáz fősre esett vissza, így Gordon már az átállásra rávett tajping foglyok közül is sorozott. Amikor a mandzsuk kivégeztették a felkelők vezetőit, Gordon beadta lemondását. Még akkor sem volt hajlandó továbbra is parancsnokként működni, amikor mandarin rangot ajánlottak neki a kínai hadseregben, és százezer aranyat fizetség gyanánt. A Mindig Győzedelmes Hadsereget 1864 májusában feloszlatták. 104 külföldi tisztjét és 2288 kínai katonáját kifizették, tüzéregységeit és gyalogságának egy részét pedig beolvasztották a császári kínai haderőbe.

A Stonewall dandár

A konföderációsok legjobb harci egysége

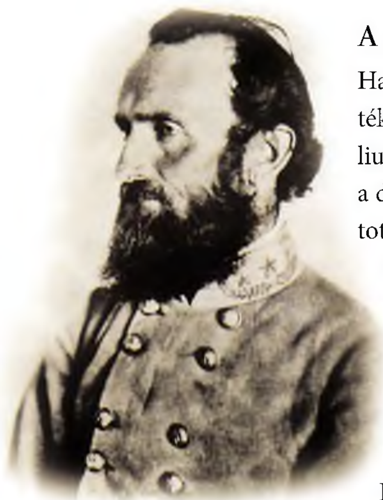
Az egység, melyet Thomas J. „Stonewall" Jackson tábornok képezett ki és kezdetben maga vezetett, olyan színvonalat ért el a menetelés és ütközetek során, valamint önfeláldozásban, amelyhez fogható kevés akadt. Rettenetes veszteségei ellenére végigharcolta az amerikai polgárháborút az első manassasi csatától egészen az appomattoxi hadjáratig. És noha a polgárháborút elvesztették, a dandár megmaradt.

Amikor 1861. április 12-én kitört a polgárháború, rengetegen jelentkeztek önkéntesnek. Harpers Ferrynél április 27-én Thomas J. Jackson tábornok a 2., 4., 5., 27. és 33. virginiai gyalogezredekből, valamint a rockbridge-i tüzérütegből egy dandárt szervezett, melynek minden katonája a Shenandoah-völgyből és annak környékéről származott. Nagyrészt farmerek, kovácsok, építőmunkások vagy gépészek voltak. Sokan közülük írek vagy skót–ír származást mondhattak magukénak. Kevés volt köztük a rabszolgatartó, és az egységek összetartottak, ugyanis a családok férfitagjai együtt jelentkeztek.

Jackson maga Clarksburg szülötte volt, és Jackson's Millben nőtt fel, a mai Nyugat-Virginiában. Miután elvégezte a West Point-i akadémiát, a Virginiai Katonai Főiskola tanára lett, s mivel a presbiteriánus vasárnapi iskolában is tanított, Oliver Cromwellhez hasonlították.

A MANASSASI CSATÁK

Harpers Ferrynél Jackson képzetlen újoncainak megtanította a West Point-i fegyelmet, és hatékony harci egységgé alakította őket, melyet eleinte 1. virginiai dandárnak neveztek. 1861. július 21., azaz az első manassasi csata után, melyet északon a Bull Run-i ütközetként ismernek, a dél-karolinai Barnard E. Bee tábornok Jacksont és dandárját kőfalhoz – *stonewall* –hasonlította azért a kitartásért, ahogyan az ellenséggel szemben állták a sarat. Bee megjegyzése új erőt öntött katonáiba. Ez bizonyult a csata fordulópontjának, az uniós hadsereg pedig visszavonult. Jacksont előléptették ugyan, de a becenevét viselő dandár a parancsnoksága alatt maradt, közvetlen irányítását Jackson helyettese, Richard B. Garnett vette át. A Stonewall dandár ettől kezdve a Shenandoah-völgyben harcoló észak-virginiai hadsereg bal szárnyát alkotta. 1862. március 23-án a kernstowni ütközetben kétórás küzdelem után, amikor már kifogytak a munícióból és a megadás szélén álltak, Garnett elrendelte a visszavonulást. Később így írt erről:

Thomas „Stonewall" Jackson 1861 és 1863 között készült fényképe

„Ha nem ezt teszem, fennállt volna a veszélye, hogy a túlerő azon nyomban lerohan minket. Így elvesztettük volna a tüzérségünket, és veszélybe került volna az utánpótlásunk is."

A halálosan sebesült „Stonewall" Jackson a chancellorsville-i csatában, Virginiában 1863. május 2-án. Kurz & Allison litográfiája, 1889.

Ennek ellenére Garnettet leváltották, bebörtönözték és hadbíróság elé állították. A pert azonban felfüggesztették, mert kezdetét vette Robert E. Lee marylandi hadjárata. Garnett tiszteletre méltó igyekezettel szolgált, és a gettysburgi csatában, Pickett rohama során életét vesztette.

Charles S. Winder dandártábornok vette át a helyét. Miután dandárja élén 645 kilométert menetelt négy hét alatt, és hat ütközetben győzött, parancsnokként nagy tiszteletet vívott ki magának. A dandár menetsebességéért a valley-i hadjárat során, amikor ötvenegy óra alatt kilencvenkét kilométert tett meg, új becenevet kapott: ők lettek „Jackson gyalogos lovassága".

1862. június 27-én Gaines's Mill mellett ők segítették áttörni az uniós sereg jobbszárnyát, és megszerezték Lee egyik legnehezebben kivívott győzelmét. 1862. augusztus 9-én a Cedar Mountainnél súlyos veszteségeket szenvedtek, és Winder életét vesztette. Jackson ekkor személyesen visszatért, összegyűjtötte „régi dandárját", és megnyerte a csatát.

1862. augusztus 30-án a második manassasi csatában a Stonewall dandár legyőzte az uni-

A STONEWALL DANDÁR

1861. ÁPRILIS Az 1. virginiai dandár megalakítása Harper's Ferrynél, Thomas J. Jackson vezetésével.
1861. JÚLIUS Az első manassasi csata után a dandár elnyeri háborús becenevét: „Stonewall", azaz „Kőfal".
1862. MÁRCIUS A dandárt visszavonulásra kényszerítik a kernstowni csatában.
1862. JÚNIUS Nehezen kivívott győzelem Gaines's Millnél.
1862. AUGUSZTUS Győzelem a Cedar Mountainnál, továbbá a súlyos veszteségek ellenére a második manassasi csatában.
1862. SZEPTEMBER A dandár Lee balszárnyát védi a sharpsburgi csatában.
1862. DECEMBER Győzelem a fredericksburgi ütközetben.
1863. MÁJUS Jackson meghal a chancellorsville-i csatában; az 1. virginiai dandárt hivatalosan is elnevezik Stonewall dandárnak.
1863. JÚNIUS Hat uniós ezred foglyul ejtése a Stephenson's Depot mellett.
1863. JÚLIUS A gettysburgi csata
1864. MÁJUS A dandár harcol. „a vadon csatájában" és a spotsylvaniai megyeházánál; létszáma ezrederejűre olvad.
1864. JÚLIUS Győzelem a monocacy-i ütközetben.
1865. ÁPRILIS A konföderációs erők az appomattoxi megyeháza mellett leteszik a fegyvert.

„A dandár katonái egy nap majd büszkén mondják a gyermekeiknek: »Én ott harcoltam a Stonewall dandárban«."

THOMAS J. „STONEWALL" JACKSON A CHANCELLORSVILLE-I CSATA UTÁN, 1863-BAN

ós Acéldandárt, és veszteségei ellenére ellentámadásra gyülekezett. Tényleges parancsnoka, William Baylor ezredes meghalt, a dandár létszáma pedig ezrederejűre csökkent. Ideiglenes parancsnoka, Andrew J. Grigsby alezredes vezetésével a Stonewall dandár 1862. szeptember 17-én Lee balszárnyát védte Sharpsburgnél – ezt a csatát az északiak antietami ütközet néven ismerték. West Woods körül a küzdelem olyan hevesen tombolt, hogy amikor a magas rangú tisztek sorra kidőltek, Grigsby vette át Jackson „Stonewall hadosztályát".

Ennek ellenére Grigsby nem kapott végleges parancsnoki kinevezést a dandárnál, ezért lemondott. A dandárt Jackson egyik tisztje, Elisha E. Paxton ezredes, a 27. virginiai ezred egykori parancsnoka vezette tovább. Ez a választás nem volt népszerű a katonák körében, akik megszerették a hírhedten közönséges Grigsbyt. Amikor azonban a Konföderáció csapatai 1862. december 11–15-én győzelmet arattak Fredericksburgnél, Paxtont végül is elfogadták vezetőjüknek. 1862-ben a dandár több mint ezerkétszáz embert vesztett.

„Emlékezzetek Stonewall Jacksonra!"

1863. május 2-án a chancellorsville-i csatában a dandár részt vett Jackson átkaroló hadműveletében. Azon az estén megtámadták az Orange Plank-i utat Jeb Stuart vezérőrnagy lovasai mögött. Paxtont lelőtték, és a dandár kétezer katonájából több mint hatszázan megsebesültek vagy elestek. Ugyanezen az éjszakán Jackson baráti tűzbe került, és halálos sebet kapott. Stuart így buzdította embereit: „Emlékezzetek Stonewall Jacksonra!" A katonák fellelkesedtek, és folytatták a támadást. Halálos ágyán Jackson ezt mondta: „A Kőfal név sokkal inkább illeti meg a dandár minden egyes emberét, mint engem, hiszen az ő hősi kitartásuk szerezte meg a győzelmet az első manassasi csatában." 1863. május 30-án a konföderációs hadügyminisztérium a dandárt hivatalosan is Stonewall dandárra keresztelte át.

Ezúttal James A. Walker dandártábornok, a 4. virginiai ezred parancsnoka vette át őket. A veteránok megint csak nem lelkesedtek új parancsnokukért, de a második winchesteri csatában megakadályozták az uniósok kísérletét, hogy átkarolják Lee balszárnyát, majd egy lelkes ellentámadással Stephenson vasútállomásánál 1863. június 15-én hat uniós ezredet ejtettek fogságba.

1863. július 1-jén Gettysburgnél a dandár csak az első napi ütközet után, késő délután érkezett meg. A következő két nap során részt vettek az Unió Culp's Hill-i erődített vonalai ellen indított kemény frontális támadásokban. 1864. május 5. és 7. között „a vadon csatájában" újabb két véres harccal töltött napot éltek át az Orange Courthouse Turnpike út mentén. Egy héttel később a spotsylvaniai megyeháza mellett az emlékezetes „véres sarok" bal oldalán harcoltak. Mintegy 6080 emberük került fogságba, köztük a súlyosan sebesült Walker is, a dandár összlétszáma pedig kétszáz főre csökkent.

A túlélőkből egy kis ezredet állítottak fel, melyet a Jubal A. Early altábornagy vezette Stonewall hadosztály maradékához csaptak. 1864. július 9-én sikert értek el a monocacy-i csatában, megfutamították az uniós védőket, és megnyitották az utat Washington felé. Early azon-

A Régi Stonewall dandár

A polgárháború befejezését követően a Southern Illustrated News ezt írta:

„A Régi Stonewall dandár! Micsoda gondolatokat, emlékeket, érzéseket keltenek e szavak! E nevezetes csapatnak már csak a puszta említése is mintha csatakiáltásként harsanna! Ezek a veteránok oly sok csatatéren küzdöttek, győzedelmeskedtek és véreztek, hogy emlékezetünk belezsong már csak győzelmeik felemlegetésébe is.

Ők, akik régen, Patterson idején Jackson körül gyülekeztek a Völgyben, amikor Stuartnak csak egy maroknyi lovasa volt a határ biztosítására, s amikor halott hősünk, Ashby [Turner dandártábornok] még csupán százados volt, ők szembeszálltak a náluk tizenkétszerte nagyobb ellenséges erővel. Nagy vezérük olyan szilárd falanxba rendezte őket, melyen semmilyen bajonett át nem törhetett, és amelyet semmiféle vész meg nem említhetett. Suhancok voltak és éltes hadastyánok, a legegyszerűbbek a szenvedés minden fia közül, e föld színe virága – de egységben voltak, ki voltak képezve és egyetértésben követték parancsnokuk szavát. És így kezdődött hosszú és dicső pályafutásuk… ezer mérföldes csodálatos meneteléseik… rettenhetetlen küzdelmük az áthidalhatatlannak tűnő nehézségekkel… harcuk a hóval, esővel, hideggel, kimerültséggel és éhséggel.

Vezérük szíve mintha mindannyiuk mellkasában ott dobogott volna – és a Stonewall dandár nevét az ellenség rettegve ejtette ki. Az ellenséggel találkozni, elmondhatjuk, egyet jelentett azzal, hogy győzni felette, a győzelem sasa oly állandóan ott lebegett öreg harci zászlajuk felett. Úgy tűnik, ezek a férfiak legyőzték az emberi test minden esendőségét. Úgy meneteltek, úgy harcoltak, úgy győztek, mint megannyi harci gépezet, melynek nincs szüksége sem pihenésre, sem ételre, sem álomra."

ban nem rendelkezett elég emberrel a főváros elfoglalásához, és Philip Sheridan tábornok shenandoahi serege legyőzte őt. Ami a Stonewall dandárból megmaradt, csatlakozott Lee-hez Petersburg ostrománál, és az appomattoxi hadjáratban az észak-virginiai hadsereg hátvédjét képezte. Mire aláírták a fegyverszünetet, a dandár harminckilenc harcérintkezésben vett részt. A Stonewall dandár hatezer emberéből kétszáztízen maradtak meg – egyiküknek sem volt kapitánynál magasabb rangja.

Ennek ellenére a dandár nem tűnt el mindenestől. Az 5. virginiai ezred, az eredeti öt ezred egyike, a virginiai nemzeti gárda 29. könnyűgyalogos hadosztályának 1. „Stonewall" dandárja lett. Később ebből alakult meg a 116. gyalogezred, majd a 116. dandárerejű harccsoport. Váll-lapjukon ott látható Stonewall Jackson lova nyergében – ahogy becézik: „Stony a pónin" – és zászlajuk is a polgárháborús Stonewall dandár harci lobogóját idézi.

„Stonewall" Jacksonnak ez az emlékműve Virginiában, a manassasi csatamezőn látható

New York-i zuávok

Polgárháborús egység, amelyet a francia–észak-afrikai harcosok inspiráltak

Az amerikai polgárháborúban harcoló zuávok kiríttak a sorból egzotikus afrikai egyenruhájukkal. Mégis nagyon is fegyelmezett harci egység voltak, akik tűzharcban bizonyították bátorságukat. Jó hírüket, megbecsülésüket mutatja, hogy buggyos gatyájukkal, szűk, gomb nélküli ingükkel, széles derékszalagjukkal és fezükkel más, kimagasló vitézséget mutató egységeket is kitüntettek.

Az eredeti zuávok az algériai zuaua törzs francia telepesekkel keveredett tagjai voltak, akik az 1830-as években a francia hadseregben szolgáltak a franciák észak-afrikai hadjáratában. George B. McClellan tábornok, abban az időben még csak százados, megfigyelőként volt jelen a krími háborúban (1853–1856). Akcióban látta az elit „zuzukat", és ideális katonaként méltatta őket. Egyenruhájuk – a buggyos nadrág, a rövid zakó és a fez – egész Európában ismertté vált. Viktória királynő még egyik saját ezredét, a nyugat-indiai gyarmati ezredet is ebbe az egyenruhába bújtatta. 1860-ban a különös öltözékből táplálkozó és nagyszerű katonai képességek iránti tisztelettel párosuló zuávőrület elérte az Egyesült Államokat is.

1861-ben, a polgárháború kitörését követően Elmer E. Ellsworth, a híres amerikai ezredes a New York-i tűzoltókhoz fordult, hogy ők alkossák új ezredének gerincét. „A New York-i tűzol-

A fredericksburgi csata 1862. december 11. és 16. között tombolt. Az 5. New York-i önkéntes gyalogezred – Duryée zuávjai – kiválóan küzdött, noha az Unió nagy vereséget szenvedett, és több mint 12 000 embert vesztett. Carl Röchling német művész (1855–1920) olajfestménye.

tókat akarom, mert náluk hatékonyabb emberek nincsenek az országban, és közülük senki mással nem érhetnék el annyi mindent, mint épp velük" – mondta. Negyvennyolc órával a toborzás meghirdetését követően a 11. New York-i önkéntes gyalogezred betelt.

Ez a 19. századi metszet az Elmer Ellsworthot, a New York-i tűzoltó zuávok ezredesét ért halálos lövést ábrázolja

A zuávok első akciója

A New York-i tűzoltó zuávok felültek a washingtoni vonatra, és letáboroztak a Potomac partján. Május 24-én reggel, a Virginia elszakadását szentesítő népszavazás másnapján Ellsworth ezrede kompon átkelt Alexandriába, így ők lettek az első olyan uniós ezred, amely ellenséges földre tette a lábát. Egy különítmény élén Ellsworth elfoglalta a helyi távíróközpontot. Közben észrevette, hogy a Marshall House szállón konföderációs zászló leng. Felment hát a tetőre és levágta, de a hotel tulajdonosa, James T. Jackson lelőtte, így ő lett a polgárháború első magas rangú halottja. Ami Jacksont illeti, őt is lelőtték és bajonettel agyondöfték. Ellsworth holttestét visszaküldték Washingtonba. Hivatalos búcsúztatására a Fehér Házban került sor. Tetemét New York városházáján és Albanyban is kiterítették. Gyászolók ezrei járultak elébe, sokuk belépett a New York-i ezredekbe, melyek „Ellsworth megbosszúlóinak" nevezték magukat.

A tűzoltó zuávok parancsnokságát Noah L. Farnham alezredes vette át, aki 1861. július 21-én Bull Runnál elsőként vezette őket csatába. Egy zászlóaljnyi tengerészgyalogossal együtt ők kísérték pozícióba az uniós ágyúütegeket, amikor a konföderációsok tűz alá vették őket.

A tüzérek elestek, a kísérő feladat tehát véget ért, de néhány zuáv a helyén maradt és viszonozta az ellenséges tüzet. Farnham alezredes megsebesült, sebeibe később bele is halt, az ezred pedig megtört, amikor az 1. virginiai lovasság lerohanta őket. Pár hónappal később az alakulatot feloszlatták.

NEW YORK-I ZUÁVOK

1830-as évek A franciák Észak-Afrikában felállítják zuáv ezredeiket.
1853–56 A zuávok hősiesen küzdenek a krími háborúban.
1859 Illinoisban létrehozzák az Egyesült Államok Zuáv Kadét alakulatát.
1860 Kitör a zuáv-mánia, amikor Ellsworth kadétjai körútra indulnak.
1861 New Yorkban létrejönnek a zuáv egységek.
1862 Duyrée zuávjai súlyos veszteségeket szenvednek a polgárháborús második Bull Run-i csatában.
1863 A New York-i tűzoltó zuávok végigvonulnak a Broadwayn.
1864 Maede tábornok a 114. pennsylvaniai zuávokat teszi meg főhadiszállása díszdandárjának, „fegyelmezett és katonás" tartásuk jutalmaként.
1865 A polgárháború utolsó halottja egy zuáv.

Hadi dicsőség

Ekkorra az 5. New York-i önkéntes gyalogezred már bizonyított, 1861. június 10-én Big Bethelnél, Abram Duryée, egy kiképzőtiszt parancsnoksága alatt, akit lenyűgöztek Ellsworth zuáv kadétjai. Duryée zuávjai még akkor is folytatták a támadást, amikor parancsnokaik már megsebesültek, és a többi uniós egység feladta a küzdelmet. Az 5. New York-i ezred hat halottat és tizenhárom sebesültet vesztett. Június 27-én, Gaines's Mill mellett három alkalommal is megrohamozták az 1. dél-karolinai puskás ezred túlerőben lévő csapattestét. Két zuáv zászlóvivő harminclépésre az ezred vonalai előtt járt, bajonettrohamra buzdítva az 1. ezredet. Az alakulatot sokra tartották manőverezésének pontossága miatt, meg azért is, hogy tűz alatt is állta a sarat. „Kétlem, hogy lett volna még egy ilyen egység – mondta George Sykes tábornok. – Annyi bizonyos, náluk jobb egy sem volt a potomaci hadsereg ezredei között." Sok megfigyelő egyöntetű véleménye szerint az 5. New York-i ezred az Unió hadseregének legjobban képzett önkéntes alakulata volt.

A második Bull Run-i csatában (1862. augusztus 28–30.) együtt harcoltak a 10. New York-i „nemzeti zuávokkal", amikor James Longstreet hadteste három oldalról rájuk támadt. Hét percen belül az ötösök 120 embere feküdt holtan vagy halálra sebzetten a csatatéren, 179-en megsebesültek, és 27-en fogságba estek. Vagyis összesen 550 fős létszámukból 326-an kerültek a veszteséglistára. Az egész háborúban nem volt még egy gyalogezred, amely ily rövid idő alatt ily hatalmas veszteséget szenvedett volna.

Az ötösök továbbszolgáltak, harcoltak Antietamnál, Shepherdstownnál, Fredericksburgnél és Chancellorsville-nél. Ezt követően lejárt hároméves szerződésük. New Yorkba visszatérve Duyrée díszmenetben vonult végig a Broadwayn, a *New York Times* szerint „emberei barnák voltak és szikárak, zászlajuk viharvert és golyószaggatta, egyenruhájuk szürke Virginia sarától és a kemény küzdelmek füstjétől. Nagyszerűen festettek."

A listán szereplő 1508 emberből 211-en meghaltak. Kilenc katonájukat nevezték ki tábornokká – ötük tényleges tábornok lett, a többi négy tiszteletbeli címként kapta meg a rangot. Duyrée zuávjai továbbra is lelket öntöttek a többi egység katonáiba. A második Bull Run-i csatát követően az ötösök tisztjei átkerültek a 165. New York-i ezredhez, a legénység azon tagjait pedig, akik nem szolgálták le a három évüket, áthelyezték a száznegyvenhatosokhoz. Cleveland Winslow ezredes időközben a New York-i ötösök veterán önkénteseiből új egységet szervezett, így próbálva megőrizni Duyrée zuávjainak nevét.

1863-ban és 1864-ben az Unió három ezrede kapott zuáv egyenruhát – a New York-i száznegyvenhatosok, a New York-i száznegyvenesek és a pennsylvaniai százötvenötösök –, elismerésként fegyelmükért és csatatéren nyújtott teljesítményükért. Az elhasználódás és az utánpótlási gondok miatt a zuáv egyenruhát fokozatosan ismét felváltotta a szabvány viselet. Ennek ellenére a zuáv hagyomány erős maradt. A háború utolsó hivatalos halálos áldozata is egy zuáv volt, a százötvenötös pennsylvaniaiak katonája.

'Les Zouaves sont les premiers soldats du monde.'
(„A zuávok a világ legjobb katonái")

Saint-Arnaud marsall az almai csata után. Krím-félsziget, 1854

Elmer E. Ellsworth ezredes

A New York állambeli Maltában 1837. április 11-én született Elmer E. Ellsworth már fiatal korától felmutatta azt, amit anyja „katonai elhivatottságként" jellemzett. Az iskolaudvaron a többi fiút botokkal fegyverezte fel, és katonai fegyelmet követelt tőlük. Amikor nem sikerült felvételi vizsgája a West Pointra, bolti eladó lett, majd New York városába költözött, ahol megfigyelhette a „Dandy Seventh", azaz New York állam milíciája 7. ezredének gyakorlatozását, akiket egyébként szürke egyenruhájuk miatt „öreg szürkehátúaknak" is neveztek. Később Chicagóban tengette napjait jogászhallgatóként. Itt ismerkedett meg Charles A. DeVilliers-vel, a francia hadsereg egykori orvosával, aki korábban a zuávoknál szolgált a Krím-félszigeten.

Elmer E. Ellsworth ezredes volt a polgárháború első neves áldozata

Ezt követően átvette az illinoisi nemzeti gárda önkéntes kadétjainak vezetését, akik egyébként a feloszlatás szélén álltak, és megalakította belőlük az Egyesült Államok Zuáv Kadétjai alakulatot. 1859 szeptemberében Springfieldben megnyerték az állami kiképzési versenyt. A következő évben Ellsworth zuávjait tizenkilenc keleti parti városba utaztatta el, több mint négyórás, ötszáz manőverből álló alaki bemutatókat tartottak. Még az Öreg Szürkehátúak is kénytelenek voltak elismerni, hogy a zuávokkal senki nem kelhet versenyre. Egy chicagói újság így írt:

„A zuáv olyan fickó, aki lábbal előre felmászik egy bezsírozott póznán, és közben egybödönnyi disznóhúst visz a foga között – hát ilyen fickó egy zuáv. Olyan legény, aki mindkét kezébe ragad egy-egy ötlövetű revolvert és nyolcvan lépésről lelő tíz gyémántot, miközben szaltózik és vaktában lő – hát ilyen egy zuáv."

Abban az időben, amikor visszatért Chicagóba, Ellsworth-ről az a hír járta, hogy ő az ország legtöbbet emlegetett embere. Ennek ellenére, minthogy az alakulat fenntartása túlságosan költségesnek bizonyult, a zuávokat feloszlatták, Ellsworth pedig jelentkezett Abraham Lincoln jogi irodájára, amikor Lincoln a republikánusok színeiben indult az elnökválasztáson. A fiatalember részt vett a korteshadjáratban. Az elnök későbbi személyi titkára, John Hay azt mondta róla: „Ő Közép-Illinois iskolaudvarainak és parasztházainak egyik legkedveltebb szónoka". A leendő elnök személyes véleménye szerint Ellsworth „parancsnoki kisugárzással" rendelkezett. Miután Lincoln megnyerte a választásokat, Ellsworth vele tartott Washingtonba, azzal a megbízással, hogy a saját vezetése alatt állítsa fel a Nemzeti Katonai Hivatalt.

Amikor kitört a polgárháború, Ellsworth New Yorkba ment, ahol megszervezte a 11. New York-i önkéntes gyalogezredet, avagy az 1. New York-i Tűzoltó Zuávokat, és 1861. május 7-én az ezredesük lett.

A háború után egyéb milicista egységek is átvették a zuáv egyenruhát. New Yorkban három háború utáni zuáv ezredet is felállítottak. 1868-ban a hatodik marylandi ezred Baltimore utcáin fezük köré csavart turbánban vonult végig, amikor egy új gőzhajójáratot ünnepeltek, amely a németországi Bréma felé közlekedett. A polgárháborús zuáv ezredek veterán társaságokat hoztak létre, s még a 20. században is büszkén vonultak fel egyenruhájukban, golyószaggatta zászlóikkal. A glasgow-i születésű Andrew Coates, a New York-i ötösök közlegénye 1855-ben vándorolt be Amerikába, és veteránként egészen 1921-ben, nyolcvanegy éves korában bekövetkezett haláláig tevékenykedett, míg a szintén angol születésű Robert Sadler közlegény, aki Manassasnál sebesült meg az ötösök kötelékében, Los Angelesben hunyt el, 1923-ban, 83 évesen.

Geronimo csirikava apacsai

„Vadak, mint megannyi tigris"

Az apacsok nemzedékeken át megakadályozták, hogy a fehér telepesek elvegyék tőlük arizonai és új-mexikói szülőföldjüket. Az 1860-as években a csirikavák Cochise vezetésével hadiösvényre léptek. Miután 1872-ben letette a fegyvert és visszavonult a rezervátumba, a csirikavák Geronimóhoz fordultak, akinek vezetésével jelentős szövetségi haderőt kötöttek le.

George F. Crook alezredes, az arizonai fegyveres különítmény parancsnoka 1872-re viszonylagos békét biztosított a térségben. Ekkor átküldték a plattei különítményhez – Nebraskába –, hogy győzze le a sziúkat. Cochise 1874-ben bekövetkezett halálát követően négyezer apacsot erőszakkal áttelepítettek a San Carlos-i rezervátumba, Közép-Kelet-Arizona e kihalt pusztaságába. Hagyományos törzsi jogaik megsértése, a szűkös fejadagok és a honvágy hatására végül is fellázadtak. Geronimo vezetésével apacsok százai hagyták el a rezervátumot, és indítottak háborút a telepesek ellen.

Geronimo apacs főnök egy 1887-es fényképen, harcias tartásban. Ebben az időben ő és harcosai már megadták magukat, és rezervátumban éltek.

Vadászat Geronimóra

1882-ben Crookot visszarendelték Arizonába, hogy hadjáratot indítson az apacsok ellen. Geronimo 1884 januárjában letette a fegyvert, de 1885 májusában, a San Carlos-i rezervátumban harmincöt férfi, nyolc fiú és százegy nő élén ismét felvette a harcot. Lopott fegyverekkel, lovakkal és ellátmánnyal keletre szöktek, a délnek, Mexikóba és a Sierra Madre irányába vezető utak felé. Menekülésük megadta a jelet az apacsok újabb felkelésére.

Crook felderítőivel, Al Sieberrel, Tom Hornnal és Mickey Free-vel indult el a nyomukban – utóbbi az a valamikori fehér bőrű gyermek volt, akinek elrablásával hamisan vádolták meg Cochise-t. Crook húsz lovassági szakaszt küldött ki, valamint több mint száz nyomkövetőt. Az amerikai és a mexikói kormányzat közötti megegyezés értelmében két menetoszlop még a határon is átlépett, és a mexikói hadsereg szintén bekapcsolódott a Geronimo ellen a Sierra Madrében folyó hajszába. Civilek is csatlakoztak.

Noha az amerikai és a mexikói erők folyamatosan zaklatták őket, a csirikavák több ellencsapást is végrehajtottak. Rajtaütéseik és gyors lecsapása-

ik során több tucat telepest és katonát öltek meg az Egyesült Államokban, és ismeretlen számban Mexikóban. Egy alkalommal saját rezervátumuk ellen intéztek rajtaütésszerű támadást, megölték tizenkét apacsot, aki nem akart csatlakozni, majd lovakat kötöttek el, ellátmányt, fegyvereket és lőszert raboltak. Aztán eltűntek a köves pusztaságban, mintha a föld nyelte volna el őket.

Kudarcba fulladt béke- és menekülési kísérlet

1885 novemberében és decemberében egy tíz apacsból álló csapat 1930 kilométert lovagolt Új-Mexikón és Arizonán keresztül. Közben harmincnyolc emberrel végeztek, és mintegy kétszázötven lovat és öszvért kötöttek el, mielőtt elérték Mexikót. Crook lovasai néhány kisebb összecsapást megnyertek velük szemben, még Geronimo táborát is megtámadták a Sierra Madrében, de az apacsok gyorsan magukhoz tértek, az ellenük küldött csapatok viszont kimerültek. Crook így panaszkodott az apacsokról: „Annyira szét vannak szóródva, hogy közelről követni őket lehetetlen, főleg a sziklákon. Ezek gyakran állják a felderítők útját, akik órák óta követik a nyomukat."

Ennek ellenére Geronimo már békét akart. 1886. március 25-én, tíz hónappal a szökésük után találkozott Crookkal a a Sierra Madre-i Cañon de Los Embudosban, néhány kilométerre az Egyesült Államok határától. Crook feljegyez-

Az amerikai hadsereg George Crook vezette katonái ülnek Geronimo társaságában az apacs háború lezárulásakor, 1886. március végén. (Fametszet egy korabeli fénykép alapján.)

Cochise

Cochise 1861-ig a favágók békés életét élte, amíg egy banda el nem rabolta egy fehér farmer marháit és egyik béresének fiát. Egy tapasztalatlan tiszt, bizonyos George Bascom hadnagy utasította embereit, hogy fogják el Cochisét és öt másik apacsot. A harc során egy indián életét vesztette. Cochisét három töltény is eltalálta, de elmenekült, amikor kivágta magát a sátor oldalából. Ezután elrabolt egy postakocsist és két utasát, hogy kicserélje őket az apacs foglyokra. Bascom erre az indiánok – köztük Cochise bátyja és két unokaöccse – felakasztásával reagált.

Hogy bosszút álljon halálukért, Cochise hadiösvényre lépett. Két hónap alatt tucatnyi települést támadott meg, és több mint százötven telepessel végzett. Mások elmenekültek. Cochise a polgárháború idején csatlakozott nagybátyjához, Mangas Coloradashoz. 1862 júliusában a két főnök hétszáz harcossal megtámadta az apacsok ösvényén vonuló uniós erőket, de a tarackok elől menekülni kényszerültek. Mangas Coloradas megadta magát, és a következő évben meggyilkolták, így Cochise lett az apacsok főnöke. Kétszáz követőjével együtt több mint tíz évig megúszta a fogságba esést, és hegyi erődjeiből rajtaütéseket hajtott végre.

Amikor 1871-ben az arizonaiak százhuszonnyolc fegyvertelen apacsot lemészároltak, George Crook tábornokot bízták meg, hogy vessenek véget a gyilkolásnak. Cochise megadta magát, de 1872 tavaszán ismét megszökött.

1872 szeptemberében Cochise beleegyezett, hogy visszatér a rezervátumba. Feltételül szabta, hogy barátja, Thomas Jeffords legyen az indiánok hivatalos szószólója. Addigra az Egyesült Államok ezer polgárát ölte meg, és mintegy negyvenmilliós kárt okozott az államnak. 1874. június 8-án halt meg a csirikava apacsok rezervátumában, oldalán Jeffordsszal.

Ez Cochise egyetlen hiteles portréja. Az 1812 körül született apacs vezérről kapta nevét Arizona állam Cochise megyéje.

te, hogy a csirikavák „kiváló kondícióban voltak, állig fel voltak fegyverezve, és tele voltak lőszerrel"; ezt azzal egészítette ki, hogy „vadak voltak, mint megannyi tigris. Mivel pedig tudták, hogy ők maguk kíméletlen bestiák, nem bíztak a világon senkiben."

Két nappal később a csirikavák letették a fegyvert, azzal a feltétellel, hogy kétévi száműzetés után visszatérhetnek Arizonába. A határhoz közeledve azonban az apacsokban nőttön-nőtt a félelem, hogy amint amerikai földre érnek, meggyilkolják őket. Így azután Geronimo és kis csapata megszökött. Mivel az értékes foglyot elvesztette, Crookot leváltották, s helyére Nelson A. Miles dandártábornokot nevezték ki.

Geronimo és maroknyi csapata öt hónapig hatalmas túlerő ellen küzdött az utolsó indián háborúban. A határ mindkét oldalán rettegték a nevét, és a térség történetének legnagyobb hajtóvadászatát indították ellene. Harcosai Sonora egész északi oldalán támadtak meg településeket és farmokat. Bányászokkal és cowboyokkal végeztek, és halomra lőttek egy amerikai lovas különítményt. A félelem és a rémhírek felduzzasztották a jelentéseket, eszerint Geronimo erőit százötvennél is több apacs harcos alkotta, holott mindössze tizenöten voltak.

Egy megszegett ígéret és a végső megadás

Amíg Crooknak az volt a híre, hogy nagy indiánvadász, Miles egészen másfajta stílusban küzdött. Azzal kezdte, hogy minden kezére kerülő csirikava felkelőt száműzetésbe küldött Floridába. Ténylegesen az egész törzs áttelepítését tervezte, azokat is, akik el se hagyták a rezervátumot – sőt, azokat, akik hadseregében felderítőként szolgáltak. Kiépíttetett egy fénytávírós rendszert, amellyel hegytől hegyig lehetett üzeneteket továbbítani, és ötezer amerikai közkatonát vetett be. De Geronimót még így sem fogták el. Végül Miles harminchárom esztendős hadnagyát, Charles B. Gatewoodot küldte két apacs kísérő, Ki-Eta és Martine társaságában, hogy találja meg Geronimót, és tárgyaljon vele a békéről.

Geronimo ismerte Gatewoodot és megbízott benne, így a hadnagy megtalálta az apacs vezér táborát Fronteras falu környékén, a Sonora-hegységben, a határtól pár kilométerrel délre. Gatewood fehér zászlóval közeledett a táborhoz, és Geronimo beleegyezett, hogy megadja magát. 1886. szeptember 3-án személyesen is találkozott Miles tábornokkal az arizonai Skeleton Canyonban. Miles újfent megígérte neki, hogy floridai száműzetésüket követően ő és emberei visszatérhetnek Arizonába, de ezt az ígéretet nem tartotta meg.

1886. szeptember 5-én Miles Geronimót és embereit Fort Apache-ban gyűjtötte össze és keletre küldte őket. Floridában, a fák és a mocsarak földjén nem az a rezervátum várta őket, amire számítottak, ehelyett egy büntetőtáborba kerültek, ahol Geronimót és embereit kemény munkára kényszerítették. Geronimo csak 1887 májusában láthatta viszont a családját. 1894-ben visszaküldték őket nyugatra, ugyan nem Arizonába, hanem az Oklahoma Területen lévő Fort Sill rezervátumba.

Geronimo itt a „fehér ember útjára lépett": farmer lett, belépett a holland református egyházba, amely azonban kiátkozta, mivel szerencsejátékkal próbálkozott. Arizonát soha többé nem látta viszont, ahogyan Ki-Eta és Martine sem, akiket szintén áttelepítettek. A hadügyminisztérium különleges engedélyével Geronimo fényképeket készíthetett magáról, kézzel gyártott, reszketeg ákombákommal aláírt képeslapokat, és ezeket árulta kevéske pénz ellenében. 1909. február 17-én halt meg Fort Sill közelében, miután egész éjjel részegen hevert az úttesten a szakadó, jéghideg esőben.

„A préri szülötte vagyok, ahol a szél szabadon fúj,
és semmi nem vet árnyat a napra.
Ott születtem, ahol nincsenek korlátok."

Geronimo (1829–1909)

GERONIMO CSIRIKAVA APACSAI

1861 Hamisan megvádolják Cochisét, aki ezután hadiösvényre lép.

1862 Az apacsok megtámadják a kaliforniai önkénteseket, de a tarackok visszaverik rohamukat.

1863 Mangas Coloradast a fogságban meggyilkolják, így Cochise lesz az apacsok főnöke.

1871 George Crook tábornokot küldik ki, hogy vessen véget az apacs háborúnak.

1872 Cochise leteszi a fegyvert Crook előtt.

1874 Cochise meghal a csirikava apacsok rezervátumában; Geronimo megszökik és újrakezdi a háborút.

1882 Crookot visszahívják.

1884 Geronimo megadja magát.

1885 Geronimo ismét megszökik a rezervátumból, az apacsok végigsöpörnek Arizonán és Új-Mexikón.

1886 Geronimo Mexikóban leteszi a fegyvert Crook előtt, de a határ előtt megszökik; Crook helyére Nelson A. Miles tábornokot nevezik ki; öt hónap után Geronimo megadja magát Milesnak, és Floridába száműzik.

1894 Az apacsokat áttelepítik Oklahomába.

1909 Geronimo meghal.

A zulu impik

Shaka és Cetewayo ezredei

Shaka fegyelmezett csapatai létrehoztak egy birodalmat, mely a fokföldi gyarmatoktól egészen a mai Tanzánia határáig terjedt. Unokaöccse, Cetewayo idejében a zuluk megdöbbentették a világot, mikor lemészároltak egy egész brit hadoszlopot, amely a legmodernebb puskákkal és tüzérségi eszközökkel volt ellátva.

Shaka (*Saka, Csaka*) volt a zulu nemzet atyja. Senzangakona zulu törzsfő törvénytelen fiaként született 1787 körül. Anyjával, a langeni Nandival együtt elűzték, a zuluk ugyanis alsóbbrendű fajnak tekintették a langeniket. Még a fiú neve is sértés volt – a *shaka* egy bélféreg, amelyről úgy tartották, hogy menstruációs zavarokat okoz, és a zulu vének szerint ez vezetett valójában Nandi terhességéhez.

Tizenhat éves korában Shakát Dingiswayo, Mtetwa királya vette gondozásába. Az ő hadseregében kapott kiképzést, ahol kitűnt az egyéni harcban. Senzangakona halála után Shaka visszatért a zuluk közé – akkoriban ezerötszáz főt számláltak –, és főnöknek kiáltotta ki magát. Haladéktalanul újraszervezte hadseregét. Minden ellenállást azonnali halállal torolt meg, és a gyermekkorát pokollá tevő embereket karóba húzatta saját kerítésükön.

Utimuni zulu harcos, Shaka unokaöccse, teljes harci díszben. Az ökörbőrből készült hosszú pajzs semmiféle védelmet nem jelentett az angolok puskáival szemben. Hosszú dárdáikat az ellenségre hajították.

Shaka előtt a zulu harcosok ökörbőrből készült pajzsot és hajítódárdát használtak, a csaták pedig erődemonstrációk voltak, melyek még azelőtt véget értek, hogy túl sok áldozatot követeltek volna. Shaka rövid pengéjű lándzsával szerelte fel az embereit, hogy közelharcban eredményesebbek legyenek. Ezenkívül nehezebb pajzsokat vezetett be, amely arra kényszerítette az ellenfelet, hogy védtelen oldalát mutassa a lándzsa felé. Néhány harcost szöges bunkóval láttak el.

Az impi ezredszervezet

Shaka egy ezredszervezetet épített fel, ahol minden ezred, azaz *impi* nagyjából azonos korú emberekből állt, és mind a saját falujában lakott. Eltérő fejdíszük és pajzsuk színezett díszei különböztették meg őket egymástól. A tisztek kézjelekkel

irányítottak a csatában, míg Shaka futárokkal küldte szét utasításait. Emellett kifejlesztette a híres bivalyalakzatot, amelynél a „mellet" alkotó emberek rohanták le az ellenséget, a „szarv" pedig körbevette őket. Az „ágyékban" küzdők adták a tartalékosokat, akik a csatán kívül várakoztak, és csak akkor avatkoztak a küzdelembe, amikor a többiek kimerültek.

A zulu férfiak harci kiképzése már hatéves korukban elkezdődött. Ekkor kiosztották nekik a hagyományos ökörbőr szandált, majd arra tanították őket, hogy előzzenek le egy lovat, és napi nyolcvan kilométert is bírjanak gyalogolni. Hűek voltak a zulu királyhoz, és amíg bátorságukat valamilyen módon be nem bizonyították, meg sem nősülhettek. Háborúk idején a harcosok mésszel és vörös okkerrel festették be arcukat és felsőtestüket. Híresek voltak arról, hogy lándzsáikat „megfürdetik ellenségük vérében". Ehhez felnyitották annak hasát, állítólag néha meg sem ölték előtte. Úgy tartották ugyanis, hogy ezzel eltávoztatják a halott szellemét, amely így nem árthat gyilkosának.

Shaka elpusztította a környező törzseket, s a túlélőket beleolvasztotta a zulu nemzetbe, amely egy éven belül négyszeresére nőtt. Impijeit hamarosan ezerfősre növelte, ezekhez már olyan fiatal fiúk is tartoztak, akik a főzőedényeket és a hálózsákokat szállították.

Egy birodalom születése

Amikor Dingiswayo meghalt, Shaka lett a Mtetwa birodalom ura. A ndwandwék ellen harcolva Afrikában eladdig ismeretlen harcmodort alkalmazott: a felperzselt föld taktikáját.

Az isandhlwanai csata (1879. január 22.) volt a 24. gyalogezred utolsó harca a zulu háború idején. A csapatok a képen brit négyszög alakzatot vesznek fel – hogy négy irányban nézhessenek szembe az ellenséggel. Charles Edwin Fripp angol művész (1854–1906) olajfestménye.

A ZULU IMPIK

1802 Shaka belép Dingiswayo mtetwai király hadseregébe.

1816 Shaka lesz a zuluk főnöke, megkezdi a hadsereg újjászervezését.

1817 Dingiswayo halálát követően Shaka megkezdi a Zulu Birodalom felépítését.

1819 Shaka legyőzi a ndwandwékat.

1820 Shaka elkezdi a *mfecanét*, a „szétzúzást", Natal elpusztítását.

1827 Anyja halálát követően Shaka megőrül.

1828 Féltestvérei meggyilkolják.

1838 Shaka emlékén felbuzdulva Cetawayo támadásokat intéz az európai telepesek ellen.

1853–54 Cetawayo kitünteti magát a szvázik elleni háborúban.

1872 Ő lesz a zuluk királya.

1879 Az impik Isandhlwanánál lemészárolják az angolokat; Cetawayo vereséget szenved Ulundinál és fogságba esik.

1883 Cetawayo visszakapja hatalmát.

1884 Cetawayo meghal Eshowéban.

„Nagyszerű nép a zulu. Megtérítik püspökeinket, legyőzik tábornokainkat, és véget vetnek egy francia dinasztiának."

BENJAMIN DISRAELI BRIT MINISZTERELNÖK, 1879

A ndwandwékat végül is kétnapos ütközetben győzte le a Mhlatuzi gázlójánál. 1820-ban megkezdte a *mfecanét*, a Natal-felföld népeinek leigázását. Ez a hadjárat olyannyira sikeresnek bizonyult, hogy az 1830-as években a búrok a „nagy trek" során teljesen néptelen földön haladtak át. A zulu nemzet kétszázötvenezer, míg a hadsereg negyvenezer főt számlált, az uralma alatt álló terület pedig Fokföldtől mintegy 3200 km hosszan nyúlt észak felé. E birodalom megteremtése érdekében Shaka több mint kétmillió embert ölt meg, gyakran tömeges kivégzések során.

Amikor 1824-ben megsebesült, egy odalátogató angol ápolta. Hálából a zulu vezér megengedte az angoloknak, hogy kereskedőik Port Natal kikötője és egy tőle százhatvan kilométerrel északra található, Bulawayo melletti telep között árut cseréljenek. Még követeket is próbált küldeni IV. György angol királyhoz. 1827-ben, anyja halálakor a vezér gyászában hétezer zulut ölt meg. Egy évig nem vetettek, és betiltották a tejet, a zuluk egyik legalapvetőbb élelmiszerét. A tejelő teheneket leölték, hogy a borjak megtudják, milyen érzés elveszíteni egy anyát, a várandós asszonyokat pedig férjükkel együtt mészárolták le. A kötelező nemi önmegtartóztatás demoralizálta Shaka harcosait, és amikor egyre messzebbre és messzebbre küldték őket az otthonuktól újabb földeket elfoglalni, fellázadtak. Shakát 1828-ban két féltestvére meggyilkolta. A vezér becstelenül, kegyelemért esedezve halt meg.

CETEWAYO FELEMELKEDÉSE

A zuluk utolsó nagy királya Shaka unokaöccse, Cetewayo volt. Az 1826-ban született vezér először tizenkét éves korában vett részt európai telepesek elleni támadásban, majd 1853–54-ben a szvázik elleni háborúban tüntette ki magát. Ki kellett várnia, amíg hat testvérét meggyilkolták, kettőt pedig száműztek. Csak ezután, 1872-ben ülhetett trónra.

1877-ben a britek elhatározták Transvaal elfoglalását, míg a búrok elkezdtek betelepülni a zuluk vidékeire. Válaszol Cetewayo megnövelte hadseregét. Az angol főparancsnok, Sir Bartle Frere úgy gondolta, legjobb mindenestől megszabadulni a fenyegetéstől, így 1878-ban ultimátumot küldött Cetewayónak, hogy szerelje le hadseregét. Amikor az nemet mondott, a britek támadást indítottak. 1879. január 22-én a mindössze lándzsákkal felszerelt zuluk, akik ennek ellenére hatalmas számbeli fölényben voltak ellenségükkel szemben, Isandhlwana mellett megsemmisítettek egy teljes brit ezredet. Amikor a csata végéhez közeledett, nagyjából négyezer zulu harcos megtámadta a Rorke's Drift melletti megerősített missziót.

A britek utánpótlást kaptak és 1879. március 29-én Kambulánál legyőzték a zulukat, majd ugyanazon év július 4-én bevették a fővárosukat, Ulundit. Ebben a csatában halt meg III. Napóleon Angliába száműzött egyetlen fia is. Cetewayót elfogták. Megengedték neki azonban, hogy Angliában meglátogassa Viktória királynőt, és 1883-ban visszakapta zuluföldi uralkodói tisztét. Azonban akik időközben kormányoztak, nem voltak hajlandók elfogadni az uralmát. Miután egy riválisától vereséget szenvedett, a brit ügyvivőnél keresett menedéket Eshowe-ban. 1884-ben szívinfarktus végzett vele.

Isandhlwana és Rorke's Drift

A francia művész, Alphonse Marie de Neuville (1835–1885). olajfestménye 1880-ban készült, és a Rorke's Drift-i csatát jeleníti meg. A kis brit sereg 4000 zulu harcossal szállt szembe.

Lord Chelmsford vezetésével az angol erők 1879. január 11-én Rorke's Drift mellett átkeltek a Buffalo-folyón, és tábort vertek egy sziklás domb lábánál, melyet a zuluk Isandhlwanának neveztek. Chelmsford ezt követően mintegy 2500 embert küldött ki a zulu sereg felkutatására, miközben 950 európai katonából, 850 bennszülöttből és két tábori ágyúból álló haderejét Henry Pulleine alezredes irányítása alatt hagyta.

Január 22-én, nagyjából délelőtt 11-kor egy felderítőegység marhacsordájukat a hegygerincen legeltető zulukat fedezett fel a közeli Nqutu-fennsíkon. A gerincre felérve az egyik katona 20–25 000 zulu harcost látott alant. A zuluk ezredparancsnokaik, az *indunák* – Dabulamanzi, Mavumengwana és Tsingwayo – vezetésével a közismert bölényszarv alakzatba rendeződtek. A britek lelkesedése magasra hágott, amikor a Martini-Henry ismétlőpuskák fegyelmezett sortüze megritkította az őket körülvevő zuluk sorait. Hanem hamarosan fogytán voltak a lőszernek, és a puskák is beragadtak a hőségben. A golyók megritkulásával a zuluk támadásba lendültek. Nem telt bele húsz perc, körbekerítették a briteket és lerohanták a tábort. Fehérek és bennszülöttek százával vesztették életüket a Buffalo folyó felé menekülőben. Délután négyre minden elcsendesedett. A táborban egyetlen élő lélek sem maradt, a zuluk még a lovakat, kutyákat és az öszvéreket is leöldösték. Hagyományaikhoz híven a halott brit katonákat levetkőztették és felkoncolták.

Mintegy 50 európai és 300 bennszülött élte túl a vereséget. A zuluk vesztesége mintegy 3–4000 fő volt. A világ közvéleményét megdöbbentette, hogy egy korszerűen felszerelt európai hadsereget, amely a legújabb puskákat és ágyukat vetette be, lemészárolhattak a lándzsájukat rázó vademberek.

Ezt követően a brit propaganda Rorke's Driftre összpontosított, ahol 120 – előre figyelmeztetett – birodalmi katona megerősített állásokból visszaverte 4–5000 zulu rohamát. Ennek azért nem lett következménye, mert a zulu parancsnok azt az utasítást kapta, hogy ne keljen át a folyón, és ne lépjen brit területre. A zuluk addigra már Isandhlwanánál megverték a briteket.

A két világháború

A festményen tábori ágyút vontató brit katonák láthatók egy első világháborús csata közben. A Brit Expedíciós Haderő eredeti állományából (vagyis a „Hitvány vénemberek” közül) csak kevesen élték túl a háborút.

A Hitvány vénemberek

Az 1914-es Brit Expedíciós Haderő

„Hitvány vénemberek" – ezt a nevet kapta az első világháború elején Belgium és Franciaország megvédésére küldött Brit Expedíciós Haderő. 1914 végén friss alakulatok váltották le őket. Az eredeti állományból csak kevesen maradtak életben, akik azonban igen, azok egyáltalán nem érdemelték ki gúnynevüket, hiszen kitartottak azzal a német hadsereggel szemben, amely megvetéssel tekintett rájuk.

A Brit Expedíciós Haderőt még 1908-ban hozta létre Richard Haldane brit hadügyi államtitkár. Az 1899–1902-es második búr háborút követően eldöntötték, hogy olyan állandó haderőt kell alakítani, amelyet be lehet vetni külföldön. Korábban a brit haderőt mindig az adott helyzetnek megfelelően csoportosították. Konfliktus esetén egyes alakulatokat helyeztek át, melyekből az adott területen szerveztek dandárokat vagy nagyobb egységeket, amikor megérkeztek a hadszíntérre.

Nagy-Britanniának ugyanakkor felelőssége volt a kontinenssel szemben is, ami majd konfliktusba sodorja Németországgal, amely rohamosan növekedett nagyhatalommá. 1904-ben a britek megkötötték az *Entente Cordiale*-t Franciaországgal, lezárva a két nemzet közötti közel egy évezredes összetűzéseket. Figyelmüket a gyarmati terjeszkedésre összpontosították, de döntő fontosságú volt a Németországgal szembeni szövetség. Emellett Anglia garantálta az 1831-ben létrehozott Belgium semlegességét.

A brit hadsereg harcosai, a „Hitvány vénemberek", élvezik a pihenés rövid pillanatait az első világháború lövészárkaiban

A Hitványak elnyerik nevüket

Ahogy a Franciaország elleni német támadás kockázata egyre nőtt, világossá vált, hogy Angliának haderőt kell kiképeznie egy ilyen esetre, még mielőtt ténylegesen bekövetkezne. Így aztán Haldane a brit hadsereg alakulataiból, amelyek a Brit-szigeteken állomásoztak, létrehozott egy hat hadosztályt számláló expedíciós erőt, amelyhez 72 gyalogos zászlóalj és egy 14 zászlóaljból álló lovas hadosztály tartozott.

Amikor 1914. augusztus 4-én kitört az első világháború, e haderőből négy gyalogos és egy lovas hadosztályt átküldtek Franciaországba, és velük együtt műszaki katonákat, tüzérséget, egészségügyieket, ellátmányt és híradós alakulatokat, valamint az újonnan létrehozott Királyi Légihadtest négy századát. Két gyalogos hadosztályt visszatartottak honvédelemre, mivel tartottak attól, hogy a németek megpróbálnak partra szállni Angliában. Miután ez a fenyegetés hamarosan elmúlt, augusztus végén még egy hadosztályt küldtek Franciaországba, melyet egy további követett szeptember elején.

A Brit Expedíciós Haderő főparancsnoka Sir John French tábornagy volt. Hamarosan elterjedt a pletyka, miszerint Vilmos császár 1914. augusztus 19-én napiparancsba adta a német katonáknak, hogy „tapossák a földbe French hitvány kis seregét", noha valószínűleg ez inkább félrefordítása lehetett az „elhanyagolhatóan kicsi" seregnek. Ilyen parancsot egyébként a német archívumokban nem találtak, s maga Vilmos császár is tagadta, hogy ilyesmit mondott volna; jelek mutatnak arra, hogy a brit hadügyminisztérium találta ki propagandacélokra. Bár-

Brit katonák próbálják megállítani a német előrenyomulást a monsi visszavonulás során, Landrecries városában. William Barnes Wollen (1857–1936) angol festő alkotása.

A HITVÁNY VÉNEMBEREK

1908 Létrehozzák a Brit Expedíciós Haderőt.

1914. AUGUSZTUS Kezdetét veszi az első világháború; a Brit Expedíciós Haderőt Franciaországba küldik; híre kel, hogy a német császár hitványnak nevezte az angol katonákat; a monsi csata.

1914. SZEPTEMBER A „Hitványak" részt vesznek az első marne-i csatában.

1914. OKTÓBER–NOVEMBER A Hitvány vénemberek az első ypresi ütközetben harcolnak.

1914. DECEMBER A Brit Expedíciós Haderőt feloszlatják. Az életben maradt Hitványakat az 1. és a 2. brit hadseregbe irányítják.

mi volt is az igazság, a brit *Tommyk* – a kiskatonák – gyorsan felkapták ezt a kifejezést, és büszkén viselték a „hitvány" nevet.

A NÉMET ELŐRENYOMULÁS ELAKAD

A britek első, 70 000 fős expedíciós ereje 1914. augusztus 14-én érkezett meg Franciaországba. A II. Hadtest éppen a belgiumi Charleroi felé tartott, hogy ott egyesüljön a franciákkal, amikor Monsnál belefutottak az előrenyomuló németekbe. Nyolc német gyalogos hadosztály indított nehéztüzérséggel támogatott rohamot zárt hadrendben, és hullott el a 4. Middlesexi, valamint 4. Királyi Lövészezred tüzében. A puskatűz olyan intenzív volt, hogy Von Kluck tábornok, a német parancsnok azt hitte, géppuskákkal került szembe.

Ötórás harc után a német tüzérség lassan visszaszorította a middlesexieket és a királyi lövészeket. Addigra megérkezett a teljes német 1. Hadsereg – nagyjából 150 000 ember –, és a britek nyomasztó túlerővel néztek szembe. Keleti szárnyukon a franciák visszahúzódtak, így a bekerítés fenyegette őket. Amikor aztán a belga hadsereg feladta Monsot, a britek is kénytelenek voltak visszavonulni.

A németek megállítása érdekében a királyi lövészeket utasították, hogy rombolják le a Mons–Condé-csatorna hídjait. Eközben heves német tűz zúdult rájuk. A műveletért Sidney Godley közlegény, Theodore Wright százados, Charles Jarvis tizedes és Maurice Dease hadnagy kapott Viktória keresztet – Anglia legmagasabb kitüntetését –, melyet Dease hadnagynak már csak posztumusz tudtak odaítélni.

Augusztus 25-én a britek visszavonultak Le Cateau-ba, ahol védelmi állásokat építettek ki. Másnap kora reggel a németek támadtak. Az angol szárnyak kezdtek összeomlani, és csupán a francia lovasság érkezése tudta megtartani a vonalat. Azon az éjszakán a britek visszahúzódtak St. Quentinbe, addigra 7800 főt vesztettek. Miután számos ezred felmorzsolódott, a II. Hadtest meglehetősen leharcolt állapotban volt.

Augusztus vége felé három német hadsereg nyomult előre Párizs irányában. A francia hadsereg és a Brit Expedíciós Erő valamennyi frontszakaszon visszavonult. Hogy Párizs bekerítését

A Királyi Lövészek 4. zászlóaljának „A" százada megpihen a belgiumi Mons főterén. Percekkel azután, hogy ez a felvétel készült, a század hadállásba vonult Nimy mellett, a Mons–Condé-csatorna mentén.

megakadályozza, Joseph Joffre tábornok, a francia haderők vezérkari főnöke szeptember 6-ára offenzívát rendelt el a Marne folyónál a német 1. Hadsereggel szemben. Sir John French beleegyezett, hogy részt vesz a támadásban. Von Kluck tábornok teljes erejét bevetette az Antant csapataival szemben, amivel 48 kilométeres rést nyitott saját 1. és Karl von Bülow tábornok 2. Hadserege között. A Brit Expedíciós Erő és a francia 5. Hadsereg ebbe a résbe tört be, elvágva egymástól a két német alakulatot.

Az elkövetkező három napban a németek képtelenek voltak kierőszakolni az áttörést a szövetséges vonalakon, noha a francia 6. Hadsereget mindössze az mentette meg, hogy a párizsi taxisok hatezer főnyi utánpótlást szállítottak ki a frontvonalra. Szeptember 9-én aztán Helmuth von Moltke német vezérkari főnök megparancsolta Klucknak és Bülow-nak, hogy vonuljanak vissza. Az angolok és a franciák ezt követően átkelhettek a Marne-on. 10-én estére véget ért az első marne-i csata. Az angolok 12 733, a franciák nagyjából 250 000 embert vesztettek. Ugyanakkor ezzel véget vetettek a németek reményének, hogy gyors győzelmet arathatnak. Végső soron egy olyan elhúzódó háborút kezdtek el, amely nyolcmillió áldozatot követelt.

A Monsi csillag

Az életben maradt Hitvány vénemberek megkapták az „1914 csillaga" néven ismert érmet, amit Monsi csillagnak is becéztek, ugyanis viselői mind ott voltak a monsi visszavonulásnál. Az 1917-ben alapított kitüntetést a Brit Expedíciós Haderő azon tisztjeinek és sorállományú tagjainak adományozták, akik 1914. augusztus 5. és november 22., éjfél között – vagyis az első világháború kitörésétől az első yperni csata végéig tartó időszakban – Franciaországban szolgáltak. Összesen 365 622 ember kapta meg a csillagot. Utolsó ismert viselője, Alfred Anderson 2005-ben halt meg, 109 évesen.

Az első yperni csata

Október elejére a Brit Expedíciós Haderő visszafoglalta a belgiumi Ypern (Ypres) városát. A németek először október 15-én indítottak támadást a helység visszaszerzésére. Megint csak a Brit Expedíciós Haderő volt az, amely súlyos veszteségek árán kitartott állásaiban. A németek támadása a következő négy héten át folytatódott, de a francia hadsereg megérkezésével sikerült megtartani a frontvonalat. Miután az idő elromlott, a németek november 22-én feladták offenzívájukat, amelyben mintegy 135 000 katonájuk esett el vagy sebesült meg. A Brit Expedíciós Haderő vesztesége nagyjából 75 000 fő volt, ezt követően hatékony harcoló erőként már nem lehetett számításba venni. 1914. december 26-án hivatalosan is feloszlatták, állományát elosztották az 1. és a 2. Hadsereg között – a 3., 4. és 5. Hadsereget a háború későbbi szakaszában hozták létre. Ypern mellett még két nagyobb ütközetet vívtak: a második yperni csatára 1915 áprilisában és májusában, míg a passchendaelei ütközetre (melyet szoktak harmadik yperni csatának is nevezni) 1917 júliusa és októbere között került sor. Összesen 850 000 ember vesztette itt életét.

A Brit Expedíciós Haderő eredeti állományából csak kevesen élték túl a háborút. Ennek ellenére 1925-ben megszületett a Hitvány Vénemberek Társasága, az *Old Contemptible Association*. Anglia a második világháború idején újra küldött expedíciós haderőt Franciaországba, de ezúttal nem sikerült feltartóztatni a német hadsereg támadását.

„Királyotokként és császárotokként azt a parancsot adom, hogy energiáitokat egyetlen célra összpontosítsátok. Minden tehetségeteket, katonáim minden bátorságát arra használjátok, hogy végezzetek az álnok angolokkal, és gázoljátok le French hitvány kis seregét!"

II. Vilmos császár állítólagos beszéde 1914-ben

A Kevesek

Az angliai csata brit vadászpilótái

1940 nyarán Adolf Hitler összegyűjtötte erőit Franciaország partjai mentén, hogy a tengeren átkelve megszállja Nagy-Britanniát. Az egyetlen erő, amely Anglia és a nácik között állt, a brit Királyi Légierő Vadászparancsnoksága volt – azok a férfiak, akiket Winston Churchill egyik híres beszédében a „Keveseknek" nevezett.

Adolf Hitler 1940. augusztus 1-jén aláírta a 17. számú Führer-parancsot, amelyben kiadta az utasítást a német Luftwaffénak, hogy semmisítse meg a brit Királyi Légierőt, a RAF-ot. A Luftwaffe feladata az volt, hogy felvegye a harcot a levegőben a Királyi Légierővel, s pusztítsa el annak földi létesítményeit és ellátó központjait. A brit városok ellen azonban Hitler kifejezett utasítása nélkül nem hajthattak végre bombatámadást.

A festményen angol Hurricane és Spitfire vadászgépek láthatók, ahogy lecsapnak egy Heinkelekből álló német bombázókötelékre az angliai csata idején.

A németeknek összesen 2442 repülőgépük volt – 969 nehézbombázó, 336 zuhanóbombázó, 869 egymotoros és 268 kétmotoros vadászgép. A RAF vadászparancsnoksága ezzel szemben mindössze 620 gépet tudott felsorakoztatni. A repülőgépgyártás azonban a januári 157 darabról 1940 júliusára havi 496-ra növekedett. Hiány volt viszont kiképzett pilótákból. A RAF összlétszáma 1134 fő volt, de felállítottak négy lengyel, egy cseh és egy francia századot, melyekben olyan tapasztalt pilóták szolgáltak, akik kijutottak a megszállt Európából.

Spitfire-ok és Hurricane-ek

A RAF Spitfire és Hurricane típusú egymotoros vadászai jóval gyorsabbak és könnyebben manőverezhetők voltak, mint a németek kétmotoros Messerschmitt Bf 110 „rombolói". Ugyanakkor az együléses Messerschmitt Bf 109 vadászgép gyorsabb volt, mint a Hurricane I., és nagyjából ugyanolyan sebes, mint a Spitfire II., amely éppen akkor jelent meg a frontvonalban szolgálatot teljesítő századoknál. A Bf 109 magasabbra tudott emelkedni, mint a brit vadászgépek, noha az angol gépek jobban manőverezték, és nyolc géppuskájukkal gyorsan végezhettek német ellenfeleikkel. Általánosságban elmondhatjuk, hogy a Spitfire, noha hatótávolsága igencsak mérsékelt, a kor legjobb elfogó vadászgépének bizonyult.

A német nehézbombázók mind a Spitfire, mind a Hurricane vadászgépekkel szemben rendkívül sebezhetők voltak, főképpen napvilágnál. A zuhanóbombázókat, a Stukákat ugyancsak könnyű volt kilőni, a német vadászok csekély hatótávolságuk miatt pedig csak korlátozott támogatást adhattak nekik Anglia légterében.

A légiharc tíz szabálya Malan századostól

1. Várj, amíg meg nem látod a szemük fehérjét! Tüzelj röviden egy-két másodpercig, és csak akkor, amikor az irányzék egyenesen az ellenségre irányul.

2. Lövés közben semmi másra ne gondolj! Feszülj bele egész testeddel, legyen mindkét kezed a botkormányon, és koncentrálj az irányzékra!

3. Légy mindig résen! Ujjad legyen „tettre kész"!

4. A magasság előnyt jelent.

5. Fordulj meg és nézz szembe támadóiddal!

6. Dönts azonnal! A gyorsaság mindig kifizetődik, akkor is, ha nem a legjobb a taktikád.

7. Soha ne repülj a harci zónában 30 másodpercnél tovább egyenes vonalban és vízszintesen!

8. Mikor zuhanórepülésben támadásba lendülsz, mindig hagyd a raj egy részét fent, fedezetnek!

9. Kezdeményezés, agresszió, fegyelem a levegőben és csapatmunka – olyan szavak ezek, amelyek mindent jelentenek a légi harcban.

10. Repülj be villámsebesen, sújts le, aztán, usgyi, kifelé!

A KEVESEK

1940. JÚNIUS 22. Franciaország leteszi a fegyvert a németek előtt.

1940. AUGUSZTUS 1. Angliai inváziója nyitányaként Hitler elrendeli a brit Királyi Légierő elpusztítását.

1940. AUGUSZTUS 24. Egy német gép véletlenül civil célokat támad Londonban.

1940. AUGUSZTUS 26. A RAF Berlint bombázza.

1940. SZEPTEMBER 7. A német bombázók az angol katonai repülőterek helyett megkezdik London bombázását.

1940. SZEPTEMBER 19. Hitler lefújja az angliai inváziót.

A HAZAI TEREP ELŐNYEI

A britek fejlett védelmi radarrendszerrel rendelkeztek, így a támadó német légikötelékeket már időben észlelték, hogy riadóztathassák a légierejüket. A földi irányító központok rádión irányították el a vadászgépeket az ellenséghez. És amikor már az angol légtérben dúlt a harc, a lelőtt brit pilóták visszatérhettek egységeikhez, míg azok a németek, akik túlélték gépük lelövését, fogságba estek. Például 1940. augusztus 15-én hetven német gépet lőttek le. Ugyanaznap huszonnyolc Spitfire és Hurricane is lezuhant, pilótáik fele azonban hamarosan visszatért a századához.

Noha szórványos támadásokra már júniusban és júliusban is sor került, az igazi légi háború augusztus 8-án kezdődött, amikor a németek egy nap alatt 1500 gépet küldtek, hogy bombázzák a brit reptereket és radarállomásokat. A harcokban augusztus 8-án, 11-én, 12-én és 13-án a Királyi Légierő 88 gépét vesztette el, míg a Luftwaffe 145 gépét lőtték le. Augusztus 13. és 17. között a RAF 184 repülőgépet, míg a Luftwaffe 255-öt veszített. Ennek ellenére augusztus végére a Luftwaffe a győzelem küszöbén állt. Az angolok létfontosságú repülőtereit bombakráterek szaggatták, s a radarállomások és az irányító központok bombázása jócskán csökkentette a RAF hatékonyságát. A repülőgépeket a földön semmisítették meg, a veszteségek aránya pedig egyre inkább a németeknek kedvezett.

Augusztus 24. és szeptember 6. között a Luftwaffe 378 gépet vesztett, az angolok 262-t. Noha ez brit előnynek tűnhet, a német veszteségekben vadászgépek és bombázók egyaránt voltak, míg a britek kizárólag a mindennél fontosabb vadászgépeiket, és bennük tapasztalt pilótáikat vesztették el. A Vadászparancsnokságnak kevesebb, mint ezer pilótája volt, akiket naponta többször is bevetettek. Azzal, hogy naponta 15-20 halt vagy sebesült meg közülük, a RAF a végkimerülés szélére jutott.

TÉVEDÉS, ÉPP IDŐBEN

Augusztus 24-én késő este egy német gép véletlenül bombákat dobott a katonai célpontnak nem minősített Londonra. Churchill erre nyomban elrendelte, hogy ellencsapásként bombázzák Berlint. Augusztus 26-án 81 kétmotoros gép szállt fel, hogy bombaterhét a német fővárosra ürítse, közülük csak 29 érkezett meg a cél fölé, így a Berlint ért kár csekély volt. Hitler azonban korábban azt ígérte a német népnek, hogy ilyesmi soha nem eshet meg. Dühöngve semmissé nyilvánította augusztus 1-jén kiadott parancsát, és szőnyegbombázást rendelt el London ellen.

A németek ezt követő bombázó-hadjárata a Blitz (villám) nevet kapta. Szeptember 7-én kezdődött, amikor összesen 330 tonna bombát szórtak le Londonra. A szőnyegbombázások a későbbiekben kiterjedtek Liverpoolra, Coventryre és más angol városokra is. Noha a polgári lakosság rettenetesen szenvedett ezektől a támadásoktól, a RAF lélegzetvételnyi időt nyert azáltal, hogy a Luftwaffe támadásainak súlypontja áthelyeződött. Szeptember 7. és 30. között az angolok 380 német gépet semmisítettek meg, mialatt ők csak 178 gépüket vesztették el. A német légi offenzíva szeptember 15-én ért csúcspontjára, amikor sorozatos támadásokat hajtottak végre, s a britek állításuk szerint 185 ellenséges gépet lőttek le. Később ezt a számot 56-ra módosították. De ennek már alig volt jelentősége. A britek most már gyorsabban lőtték le a bombázókat, mint ahogy a német ipar képes volt őket előállítani. Október 31-re a németek összesített vesztesége 1733 gép volt, szemben az 1379 brit géppel. A Vadászparancsnokság mindössze 414 pilótát vesztett, beleszámítva a lengyeleket is. Így aztán Churchill nem túlzott, amikor a csata csúcspontján, 1940. augusztus 20-án az Alsóház előtt így méltatta a pilóták hőstettét:

A Spitfire

A fegyver, amely megnyerte az angliai csatát, egy új, Spitfire névre hallgató repülőgép volt, amely később a brit és szövetséges erők Hitler-ellenes harcának szimbólumává lett. A gépet Reginald Mitchell tervezte, aki egy évvel művének rendszeresítése előtt halt meg rákban. A gép szárnyának elliptoid alakja lehetővé tette, hogy keskenyebb legyen az egész, így csökkent a légellenállása. Ennek köszönhetően a Spitfire csúcssebessége meghaladta a Hawker Hurricane vadászgépét. Az angliai csata említésére a legtöbb embernek a Spitfire képe villan be, jóllehet Hurricane-ből jóval több vett részt a harcokban, és ezek a gépek viselték a Messerschmitt Bf 109E ellen vívott küzdelem oroszlánrészét.

A 250 mérföldes óránkénti (402 km/órás) sebességre tervezett Spitfire egyike volt az új generációs, teljesen fémből készült, alsó szárnyas vadászrepülőgépeknek. Héjszerkezetének köszönhetően tizenkilenc különálló egységből épült fel. Meghajtásáról egy erős Rolls-Royce Merlin motor gondoskodott, pilótafülkéje zárt volt, és oxigén-ellátórendszer tartozott hozzá. Fegyverzete négy-négy szárnyba épített géppuskából állt. Prototípusa 1936. március 6-án emelkedett a levegőbe. Anglia-szerte több üzemben is dolgoztak rajta, de 1940 májusáig egyetlen Spitfire sem készült el, így a Légügyi Minisztérium volt kénytelen megsürgetni a gyártást. Júniusban a gyártósorról végre legördültek a gép első példányai – éppen időben, hogy részt vehessenek az angliai csatában, amely a következő hónapban kezdődött. A Spitfire a háború végéig az összes hadszíntéren szolgált.

A Spitfire Mk.IX-est 1942-ben állították szolgálatba. Ebből a változatból több mint 5000 példány készült. 1944-ben ez volt az első gép, amely lelőtt egy Messerschmitt Me–262-es sugárhajtású vadászgépet

„Soha az emberi konfliktusok történetében nem köszönhettek ilyen sokan ilyen sokat ilyen keveseknek."

Hitler ismételten elhalasztotta az inváziót. Szeptember 19-én feloszlatta az inváziós flottát. Az elkövetkező hónapok során a Luftwaffe éjszakánként tovább folytatta az angol városok ellen intézett támadásait, összesen mintegy 10 000 bevetést repültek. Ezzel együtt a Luftwaffe soha többé nem támadta a brit repülőtereket. Mire tavasszal az időjárás ismét lehetővé tette volna az inváziót, Hitler figyelme már kelet felé fordult: immár a Szovjetunió elleni támadást tervezte. A Vadászparancsnokság megnyerte az angliai csatát. A Luftwaffe esetleges győzelmét elkerülhetetlenül követte volna egy angliai invázió és az ország megszállása. A RAF azonban megakadályozta, hogy Hitler megszerezze magának az ehhez szükséges légifölényt. Anglia számára ez tette lehetővé, hogy túlélje a csatát, folytathassa a háborút, és végül vereséget mérhessen a náci Németországra.

„Szigetünkön, birodalmunkban, sőt a világ valamennyi otthonában, kivéve ellenségeink földjét, mindenki hálával tekint az angol pilótákra, akik a túlerővel szembeszállva, az állandó kihívásokkal és halálos veszedelemmel mit sem törődve, bátorságukkal és odaadásukkal megfordítják a világháború menetét. Soha az emberi konfliktusok történetében nem köszönhettek ilyen sokan ilyen sokat ilyen keveseknek."

Winston Churchill angol miniszterelnök beszéde az alsóházban 1940. augusztus 20-án

A Waffen-SS

Hitler halálfejes elitcsapata

A Waffen-SS – azaz a fegyveres SS – Hitler személyes testőrségének, a Schutzstaffelnek, azaz SS-nek katonai szárnya volt. Tagjait faji alapon válogatták ki, illetve annak alapján, mennyire odaadó hívei a náci ideológiának. Nem tartoztak a német hadsereg, a Wehrmacht kötelékébe; személyesen birodalmi vezetőjük, Heinrich Himmler és Hitler parancsnoksága alatt álltak. Az SS halálfejes jelvényét viselő alakulatok kegyetlenségükről voltak híresek.

Az SS-t, a náci párt fekete egyenruhás elitjét Hitler 1925-ben hozta létre kisszámú, személye körüli testőrcsapatként. 1929-ben Heinrich Himmler vette át a vezetését, aki a 300 fősnél kisebb alakulatot a nácik 1933-as hatalomra lépését követően több mint 50 000 főre duzzasztotta fel. 1934-ben Hitler parancsára ez a testület egy vérfürdő, az úgynevezett „hosszú kések éjszakája" során kiiktatta a náci párt barna ruhás erőszakszervét. Az SS emberei a *Sturmabteilung* (rohamosztag), azaz az SA mintegy tucatnyi vezetőjével végeztek, akiknek lojalitásában Hitler nem bízott. Új rendőri és katonai hatalomra szert téve, az SS tulajdonképpen állam lett az államban.

Az SS fegyveres ágát, az *SS-Verfügungstruppen*-t (SS-VT, SS készenléti csapatok) 1933-ban alakították meg. A Kristályéjszakán, 1938. november 9-én, amikor az egész náci Németországban támadások érték a zsidókat és a zsidó tulajdont, az SS-VT emberei Bécsben segédkeztek a helyi zsinagógák felgyújtásában. Amikor kitört a második világháború, az SS-VT ezredekből létrejött a Waffen-SS, hogy a német hadsereggel vállvetve vonuljon csatába. Miután az SA-t félreállították, egykori tagjait átvette az SS, így létszáma jelentősen megnövekedett.

Idegen légiósok

Az újoncnak legalább 180 centi magasnak, egészségesnek és árja megjelenésűnek kellett lennie. A Wehrmachttal ellentétben az SS-nek megengedték, hogy a megszállt területeken toborozzanak megfelelően germán vérű személyeket. Dán, belga, norvég, svéd, finn és holland önkéntes *Freiwilligen* alakulatok – jöttek létre. Hitler ezt ellenezte, ő inkább azt akarta, hogy a Nagy-Németországban hívő külföldi újoncokat a reguláris német alakulatokba olvasszák be. A Führer utálkozása ellenére a háború későbbi szakaszában még bosnyák, lett, észt és ukrán SS hadosztályokat is felállítottak. Tervezték egy görög hadosztály létesítését is, de erről lemondtak, amikor görög partizánok felrobbantották a náci párt ottani központját. Ukrán és görög önkénteseket azonban továbbra is felvettek az SS-alakulatokhoz. Francia és albán önkénteseket is alkalmaztak, sőt néhány észtet még be is soroztak. Egy brit szabadcsapat is létezett, melyhez angol állampolgárok tartoz-

A Waffen-SS toborzóplakátja 1941-ből. A katona sisakján és paroliján jól látható az SS rúnajele, akárcsak mögötte, a lobogón.

WAFFEN-SS

EINTRITT NACH VOLLENDETEM 17. LEBENSJAHR

A WAFFEN-SS

1925 Hitler megalakítja a *Schutzstaffelt*, azaz az SS-t.

1929 Himmler átveszi az egység parancsnokságát.

1933 Megalakítják az *SS-Verfügungstruppent*, az SS-VT-t.

1934 A „hosszú kések éjszakáján" az SS kivívja magának elit státuszát.

1938 Az SS-VT emberei a Kristályéjszaka során zsinagógákat gyújtogatnak Bécsben.

1939 Az SS-VT-ből létrehozzák a Waffen-SS-t.

1940 Háborús bűncselekmények a franciaországi Le Paradis-nél és Tulle-nél.

1943 A Waffen-SS kitünteti magát a harmadik harkovi csatában és a kurszki kiszögellésért vívott ütközetben.

1944 Kegyetlenkedések a franciaországi Oradur sur Glane-ban és Ardenne Abbey-ben; az olaszországi Marzebottóban, Grizzanában, Monzunóban, Ardeatinében és Sant'Anna di Stazzemában; a belgiumi Malmédyben és a görögországi Disztomóban.

1945 A Waffen-SS a végsőkig kitart a Reichstagban.

tak (többségük hadifogoly volt), de létszáma soha nem haladta meg a huszonhét főt.

Az alapkiképzés többhavi könnyűfegyveres és fizikai gyakorlatozásból, illetve politikai nevelésből állt. Ezt követően az újoncot speciális fegyvernemi iskolába küldték. A kiképzést kibővítették, miután a Waffen-SS bizonyított a keleti fronton, és főbb hadosztályait előbb páncélgránátos, majd teljes fegyverzetű páncéloshadosztályokká szervezték.

Német Waffen-SS gyalogság Hollandia 1940. májusi megszállásakor

Az SS páncéloshadtest a harmadik harkovi csatában tűnt ki 1943-ban. A II. SS-páncéloshadtest visszavette a várost és visszaverte a szovjetek offenzíváját, megmentve ezzel a bekerítéstől Erich von Manstein tábornok Dél hadseregcsoportját. Nem sokkal később a várost kiürítették.

Amikor a hadsereg vezetése alatt működött, a Waffen-SS-t gyakran bírálták amiatt, hogy nem érdeklik a veszteségei. Alakulatai számos rémtettet követtek el mind Kelet-, mind Nyugat-Európában.

A KURSZKI CSATA

Később, 1943-ban a 2. SS páncéloshadtest részt vett a Citadella hadműveletben, a szovjet Kurszk városánál kialakult kiszögellés körül vívott csatában. Ez lett minden idők legnagyobb tankcsatája, melynek során végleg odalett a németek reménye, hogy megnyerhetik a keleti háborút. A *Leibstandarte*, a *Das Reich* és a *Totenkopf* – ekkorra már az SS páncéloshadosztályai – részt vettek a kurszki kiszögellés déli szárnyán, Prohorovka város mellett megvívott páncélosütközetben.

Mikor a kurszki ütközet után világossá vált a vereség, a Waffen-SS – elitnek tartott – hadosztályait, így a *Leibstandartét* és a *Wikinget*, a front legkritikusabb szakaszain vetették be. Hitler a háború utolsó éveiben egyre jobban támaszkodott a Waffen-SS-re. Amíg a Wehrmacht lojalitásában mindinkább kételkedett – különösen az 1944. július 20-án végrehajtott „Valkűr" akciót, az ellene végrehajtott merényletet követően –, az SS-alakulatok hűségéről feltétlenül meg volt győződve. A Waffen-SS főszerepet kapott a háború utolsó ütközeteiben, köztük a normandiai csatában, az ardenneki támadásban és a Balaton melletti Tavaszi Ébredés hadműveletben – 1945 márciusában ez volt a németek utolsó offenzívája.

A háború vége felé a Waffen-SS negyven teljesen gépesített hadosztályból állt, de még ez is édeskevésnek bizonyult a Szövetségesek feltartóztatására, akik mind keletről, mind nyugatról megállíthatatlanul nyomultak előre Németország szívébe. Bár a helyzet egyre reménytelenebbé vált, ők tovább küzdöttek. A 11. (Nordland) SS páncélgránátos hadosztály önkéntesei voltak azok, akik 1945 áprilisában a berlini Reichstag épületében a végsőkig harcoltak.

„Félelem és megbánás nélkül várom a halált. Azt akarom, hogy úgy emlékezhessetek egyetlen fiatokra, mint aki német férfihoz méltón nézett szembe a halállal... Minden jót kívánok nektek, amíg találkozunk odaát a másik életben."

ARNO KRAUSÉNAK, A WAFFEN-SS KATONÁJÁNAK SZÜLEIHEZ INTÉZETT LEVELE, MIUTÁN HALÁLRA ÍTÉLTÉK A MALMÉDY-I VÉRENGZÉSÉRT

A Waffen-SS háborús bűntettei

A Waffen-SS tagjai számos háborús bűncselekményt követtek el, a többi között az alábbiakat:

- 1940. május 27-én a *Totenkopf* SS hadosztály katonái géppuskával meggyilkolták a Royal Norfolk Ezred 97 katonáját, akik megadták magukat a franciaországi Le Paradis-ban.

- 1940. május 28-án az *SS Leibstandarte*, Adolf Hitler katonái 80 angol hadifoglyot öltek meg a calais-i szoros menti Wormhoutban.

- 1944. március 24-én a Waffen-SS tisztjei egy német rendőrökből álló oszlop elleni támadást megtorlandó 335 olasz civilt mészároltak le egy Rómához közeli barlangban.

- 1944. június 7-én a 12. SS páncéloshadosztály katonái a kanadai North Nova Scotia Highlanders és a 27. kanadai páncélosezred 18 fogságba esett katonáját a Caen környéki Ardenne Abbey-ba szállították, ahol végeztek velük.

- 1944. június 8-án a *Das Reich* SS hadosztály emberei, megtorlásképpen egy német menetoszlop elleni partizántámadásért, Tulle francia falu 97 civil lakosát akasztottak fel, további 321-et pedig kényszermunkára Németországba hurcoltak.

- 1944. június 10-én a *Das Reich* emberei Oradour sur Glane francia kisváros 642 lakosát mészárolták le.

- 1944. június 10-én a 4. *SS Polizei* páncélgránátos hadosztály a görögországi Disztomóban házról házra haladva 218 férfit, nőt és gyermeket gyilkolt meg.

- 1944. augusztus 12-én a *Reichsführer SS* nevű, 16. S páncélgránátos hadosztály 35. ezredének II. zászlóalja Anton Galler *Hauptsturmführer* parancsnoksága alatt visszavonulása során Sant'Anna di Stazzena olasz falu 560 lakosát – többségükben nőket, gyerekeket és öreg embereket – kerítette be. Ezután lelőtték őket, holttestüket pedig elégették.

- 1944. szeptember 29. és október 5. között a *Reichsführer SS* 16. SS páncélgránátos ezred katonái Walter Reder *Sturmbannführer* parancsnoksága alatt egy tervszerű akció során több száz civilt mészároltak le a Bologna melletti Marzabottóban, Grizzanában és Monzunóban.

- 1944. december 17-én, az ardenneki csata idején az 1. SS páncéloshadosztályhoz tartozó *Kampfgruppe Peiper* katonái 90 amerikai hadifoglyot gyilkoltak meg.

A Waffen-SS tagjait gyakran válogatták a koncentrációs táborok őrei közül. Kelet-Európában ők terelték össze a zsidókat, hogy a haláltáborokba szállíthassák őket. A Waffen-SS alakulatai fojtották vérbe brutálisan a varsói felkelést. Híresek voltak a partizánok ellen intézett barbár megtorló akcióikról.

Az 1946-os nürnbergi perek során a Waffen-SS-t kollektívan bűnös szervezetté nyilvánították, akárcsak a náci párt vezetését, az SS-t általában, az SA-t, a Gestapót, a német fegyveres erők főparancsnokságát, valamint a *Sicherheitsdienst*et, azaz az SD-t, a nácik biztonsági szolgálatát.

SOE: brit különleges műveletek

Baker Street-i szabadcsapatok

Amikor Franciaország 1940. június 22-én letette a fegyvert a náci Németország előtt, a brit kormány úgy döntött, segítséget nyújt mindazoknak, akik a megszállt francia területeken folytatni kívánják az ellenállást. Július 2-án Hugh Dalton hadigazdasági miniszter kijelentette, hogy ehhez szükség van „egy olyan új szervezetre, amely koordinálja, lelkesíti, irányítja és támogatja a megszállt országok nemzeti erőit, amelyek maguk kell legyenek a harc közvetlen résztvevői".

Winston Churchill miniszterelnök 1940. július 16-án felállította a Különleges Műveletek Igazgatóságát, a SOE-t, és élére Hugh Daltont nevezte ki. Churchill utasítása célirányosabb nem is lehetett volna: „Rázza fel Európát!" – mondta.

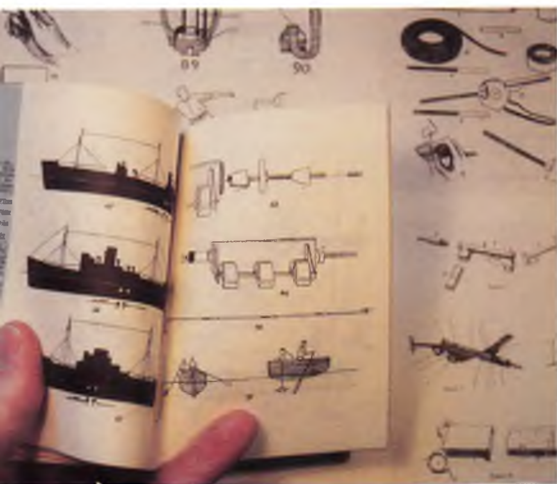
A londoni szőnyegbombázások tetőpontján a SOE főhadiszállását a londoni Baker Streeten hozták létre, innen ered a „Baker Street-i szabadcsapatok" elnevezés. Az újoncokat Angliaszerte olyan helyekre küldték, ahol elsajátíthatták az álcázás és az álruhaviselet titkait, valamint annak művészetét, hogyan kell kisiklatni egy vonatot, kiszabadulni a bilincsből, vagy puszta kézzel végezni valakivel. Egy ejtőernyős és túlélőtanfolyamot követően az újonc készen állt, hogy ledobják valahol a megszállt Európában.

Különleges felszerelések és az ellenállás

Az ügynökök különleges felszerelést kaptak, melyet a The Frythe-ben, a hertfordshire-i Welwyn Garden City közelében található, világtól elzárt házban működő csapat álmodott meg. Hordozható rádiókat, robbanóeszközöket, csapdákat és szokatlan fegyvereket alkottak, például a cigarettatárcára emlékeztető egylövetű pisztolyt – de az ő művük volt a Csipkerózsika nevű búvárkajak is. Az észak-londoni Thatched Barnban Elder Wills filmrendező segítségével egykori kellékesek egy csoportja döglött patkányhoz és tehéntrágyához hasonló küllemű robbanószert dolgozott ki, amely le tudta robbantani az ellenséges járművek kerékgumiját.

A műhelyekben olyan maró kenőanyagot állítottak elő, amely tönkreteszi a járművek motorját, sőt akár egy mozdonyt is működésképtelenné tehet. Volt azután egy igazolványokat, élelmiszerjegyeket és úti okmányokat hamisító szekció. A SOE szabászatai az európai kontinensen viselt ruhákat gyártottak. Készítettek francia cigarettákat és egyéb, a mindennapokban használt eszközöket. Nem volt olyan apró részlet, amire ne figyeltek volna oda, hiszen a legkisebb hiba a brit ügynök lebukását jelenthette. Mivel az ellenséges vonalak mögött kellett működniük, az ügynököknek számolniuk kellett a lebukás, a kínzás, sőt a kivégzés eshetőségével is, ezért mindegyiküket ellátták egy ruhagombba rejtett ciánkapszulával, amellyel végezhettek magukkal.

A SOE ábrái robbanószerek, illetve egyéb szabotázsakciókhoz használt szerkezetek összerakását és használatát oktatják. A szervezetnek voltak olyan könyvei, melyeken hajók sziluettjét mutatták azokkal a pontokkal, ahol egy jól elhelyezett akna a lehető legnagyobb pusztításra képes.

A többi osztálynak voltak bizonyos fenntartásai a SOE-val szemben. A Titkos Hírszerzés, az MI6 azt tartotta róluk, hogy „amatőrök, veszélyesek és csalók", és azt állították, hogy a hidak felrobbantásához hasonló akciók éppen az ő hírszerző tevékenységüket akadályozzák. Charles Portal légi tábornagy így fogalmazott: „Úgy gondolom, hogy civil ruhás emberek ledobása abból a célból, hogy meggyilkolják az ellenséges katonákat, semmiképpen nem olyan tevékenység, amelyben a Királyi Légierő részt kíván venni".

A bombázóparancsnokság vezérkari főnöke, Sir Arthur „Bombázó" Harris légi marsall szintén ellenezte a SOE tevékenységét, mivel nem örült, hogy gépeit elvonják a Németország feletti szőnyegbombázó-küldetésektől. Nem törődtek vele. Ugyanígy a Királyi Haditengerészet sem

Egy vonat, melyet francia ellenállók siklattak ki. Amellett, hogy szabotázscselekményeket hajtott végre és gyilkosságokat követett el, a francia ellenállás létfontosságú katonai hírszerzési információkkal is ellátta a Szövetségeseket.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETEK IGAZGATÓSÁGA

1940 Winston Churchill létrehozza a SOE-t.

1941 A SOE Franciaországban felrobbantja a bordeaux-i erőművet.

1942 Prágában a SOE ügynökei végeznek Reinhard Heydrichhel. Görögországban felrobbantják a gorgopotamoszi hidat.

1943 A SOE ügynökei felrobbantják a németek norvégiai nehézvíz-előállító üzemét.

1944 A SOE szabotázsokat és rajtaütéseket szervez a német vonalak mögött a normandiai partraszállás során.

1946 A SOE-t feloszlatják.

„A szervezett ellenállási mozgalmak azáltal, hogy összezavarták az ellenség kommunikációját, akadályozták a németek mozgását az utakon, valamint folyamatosan egyre növekvő nyomás alatt tartották a német biztonsági rendszert a megszállt Európa területén, igen jelentős részt játszottak a végső és teljes győzelem kivívásában."

Dwight D. Eisenhower tábornok, 1945 májusa

szívesen adta át tengeralattjáróit és torpedónaszádjait a SOE küldetéseihez, így aztán az utóbbinak gyakran kellett beérnie halászcsónakokkal és kajakokkal.

Néhány létfontosságú robbantás

A SOE első jelentős akciójára 1941 júniusában került sor, amikor felrobbantották a pessac-i áramfejlesztő telepet Franciaországban, amivel tönkretették a bordeaux-i tengeralattjáró-bázist, és az egész régióban leállították a villanyvonat-közlekedést. Ezt követően a SOE mind Európában, mind pedig – Japán 1942-es hadba lépését követően – a Távol-Keleten sok száz akciót hajtott végre.

A szervezeten belül minden megszállt országnak külön ügyosztálya működött, noha abban az esetben, ha az adott államban több – gyakran egymással szembenálló – ellenállási mozgalom is létezett, több ilyen szekciót is felállítottak. Franciaországgal hat szekció foglalkozott. A SOE hatásköre Franciaországra, Belgiumra, Hollandiára, Dániára, Norvégiára, Németországra, Olaszországra, Magyarországra, Csehszlovákiára, Lengyelországra, Romániára, Albániára, Jugoszláviára, Görögországra és Délkelet-Ázsiára terjedt ki.

1942. június 2-án egy Anthropoid fedőnevű akció során a SOE két ügynöke Prágában végzett Reinhard Heydrichhel, Himmler SS-főnök helyettesével. Megtorlásként az SS két cseh faluban összesen 5000 férfit, nőt és gyereket végzett ki, és porig rombolta Lidice falut. A hasonló borzalmakat elkerülendő a SOE úgy döntött, ettől kezdve olyan „láthatatlan akciókat" hajt majd végre, amelyek után nem marad nyom, és senkit nem kevernek bele az ügybe. Megesett, hogy egy ügynök egyetlen hamis dokumentum segítségével egy tankokkal megrakott utánpótlás-szerelvényt rossz felé irányított.

1942. november 14-én a SOE ügynökei Görögországban levegőbe repítették a gorgopotamoszi vasúti hidat, amelyen Rommel észak-afrikai hadtestének szállították a létfontosságú ellátmányt. 1943. február 16-án aztán a szervezet végrehajtotta történetének legsikeresebb haditettét, amikor kiiktatta a norvégiai Vemork mellett működő nehézvíz-előállító üzemet, véget vetve ezzel a nácik atombomba-projektjének.

Egy ügynök élete tele volt veszéllyel. Úgy kalkuláltak, hogy a megszállt Franciaországban működő SOE-rádiós várható élettartama mindössze hat hét. Az ügynököknek egy 13,6 kilogramm súlyú rövidhullámú adóvevőt kellett magukkal vinniük, melyet egy 60 centiméteres táskába helyeztek. Ahhoz, hogy kapcsolatba léphessenek Londonnal, egy 21 méteres antennára volt szükségük. A feltételezések szerint a német detektoros kocsiknak nagyjából 30 percre volt szükségük, hogy bemérjék az adóvevő helyét. Épp ezért, ahol csak erre lehetőség kínálkozott, az ügynökök elszigetelt helyről küldték üzeneteiket. Szigorú előírás vonatkozott arra, hogy az ügynök fogja rövidre az üzenetét. Minthogy azonban az üzeneteket kódolni és dekódolni kellett – sőt egyidejűleg morzekóddal is el kellett küldeni őket –, gyakran esélye sem volt rá, hogy ne lépje túl a harmincperces határt.

Nők a SOE-ban

1940-ben a SOE felvette a kapcsolatot a *First Aid Nursing Yeomanry* női katonai elsősegély-szolgálatának vezetésével, hogy bocsássanak embereket a SOE rendelkezésére. A nők eleinte csak útleveleket, élelmiszerjegyeket és a megszállt Európában szükséges egyéb hamis dokumentumokat gyártottak. Ők voltak továbbá azok, akik továbbították, illetve kódolták és dekódolták az üzeneteket, melyeket a terepen dolgozó ügynököknek küldtek, vagy tőlük érkeztek.

1942 áprilisában azonban Churchill engedélyezte, hogy ki lehessen küldeni őket a megszállt területekre. Úgy gondolták, rájuk kevésbé gyanakszanak, mint a férfiakra. A megszállt országokban ugyanis a nők viszonylag szabadon élhették az életüket, míg a férfiakat a Gestapo az utcán állandóan figyelte. A nők futárként és rádiósként működtek. Nőt, Pearl Witheringtont, állították a Délkelet-Franciaországban működő Wrestler hálózat élére is, miután 1944 májusában letartóztatták a SOE vezető ügynökét, Maurice Southgate-et. Witherington 1500 maquisard német vonalak mögötti tevékenységét szervezte a normandiai partraszállás idején.

Violette Szabo ellenálló akciókat szervezett és létfontosságú információkkal látta el a Szövetségeseket. Miután elfogták és kihallgatták, 1945-ben kivégezték. (A francia és angol szülőktől származó Violette magyar származású férje után kapta a Szabo vezetéknevet.)

A rádiósokat arra utasították, hogy bizonyos szavakat mindig helytelenül használjanak. Ily módon London rájöhetett, ha egy rádióst foglyul ejtettek, és a németek üzennek a nevében. Azt is megtanították az embereiknek, hogy amennyiben fogságba esnének, negyvennyolc órán át igyekezzenek csendben maradni, még akkor is, ha megkínozzák őket. Ennyi időt szántak arra, hogy az ügynök minden társát kihozzák. Ezzel együtt is egy-egy elfogott SOE-rádióssal való együttműködés miatt új ügynökök tucatjai kerültek német kézre. Legtöbbjükre agyonlövés várt.

A D-nap és a későbbiek

A SOE legnagyobb haditettét az 1944-es normandiai partraszállás során hajtotta végre, amikor összefogta a francia ellenállás tevékenységét, hogy hidakat és vasútvonalakat robbantsanak fel, ezzel akadályozva az emberek és a hadianyag frontra juttatását. Egyik célpontjuk a *Das Reich* 2.SS-páncéloshadosztály volt. A SOE ügynökei leengedték a benzint az alakulat számára üzemanyagot szállító vasúti kocsikból, s helyébe maró hatású anyagot helyeztek. A szállítókocsik mindegyike felmondta a szolgálatot. Amikor végül a *Das Reich* páncélosai legördültek az utakra, megtámadták, feltartóztatták és a nyílt terepre kényszerítették őket, ahol ki voltak szolgáltatva a szövetséges légitámadásoknak. A *Das Reich* hadosztálynak hét napba tellett elérni a partot, ez az idő elég volt a Szövetségeseknek ahhoz, hogy megvessék a lábukat Franciaországban. A SOE tevékenykedett Jugoszlávia és Észak-Olaszország hegyvidékein is. Irányításával hatszáz partizán Genovánál megadásra kényszerített 12 000 német katonát. A háború végét követően azonban a szervezetre többé nem volt szükség. 1946-ban végérvényesen feloszlatták.

Az amerikai OSS

A Jedburgh teamek

A második világháborút megelőzően az Egyesült Államokban nem létezett központi hírszerző ügynökség. Minden kormányzati szervnek, köztük az FBI-nak és a Pénzügyminisztériumnak is megvolt a maga külföldi hírszerző részlege. A háborúban aztán felállították az OSS-t, a Stratégiai Szolgálatok Hivatalát, a CIA elődjét. Hogy minél tevékenyebb szerepet vállalhasson, az OSS újoncokat toborzott. Akárcsak a brit SOE embereit, őket is arra képezték ki, hogy szervezzék az ellenállást a megszállt területeken. A nyugat-európai invázió során a speciális Jedburgh teameket az ellenséges csapatok hátában dobták le.

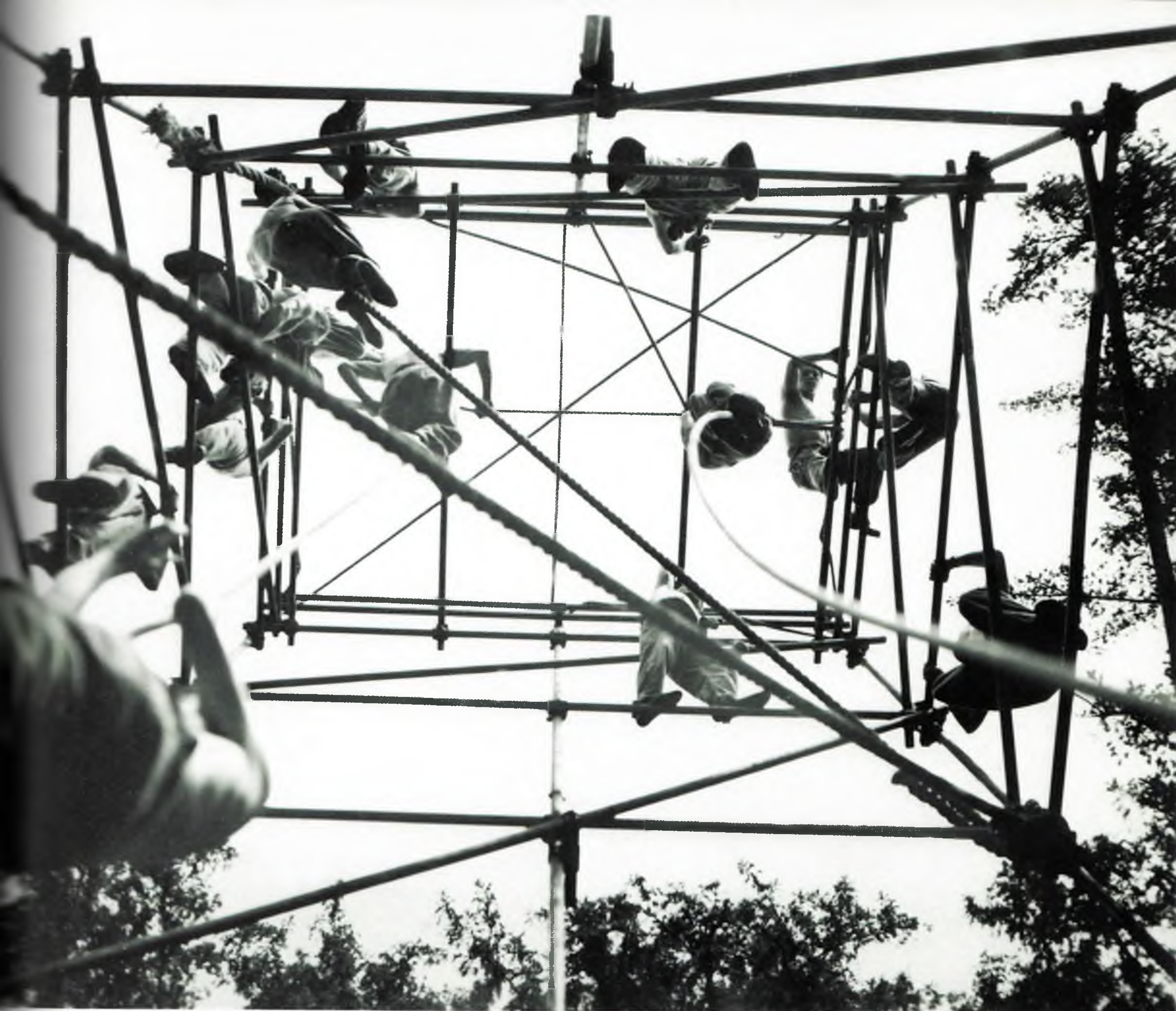
Az OSS Jedburgh néven ismert emberei szabotázsokat hajtottak végre és gerilla-hadviselést folytattak a megszállt Európában. A képen látható csapat éppen megkapja utasítását egy eligazító tiszttől egy londoni lakásban.

Amikor Amerika 1941 decemberében belépett a háborúba, William Stephenson kanadai mesterkém és egyben Nagy-Britannia vezető hírszerzési képviselője az Egyesült Államokban azt javasolta Franklin Delano Rooseveltnek, hogy állítson fel egy hírszerző szervet, amely együtt harcol a britekkel. 1942. június 13-án létrejött a Stratégiai Szolgálatok Hivatala, élén William J. „Vad Bill" Donovannel, az első világháború veteránjával. A szervezet célja az volt, hogy összegyűjtse és elemezze a vezérkari főnökök elé kerülő információkat, valamint hogy végezzen el minden olyan feladatot, amelyet egyetlen másik ügynökség sem. Emberanyagát a fegyveres erők valamennyi ágából, illetve a civilek közül toborozta.

Az OSS katonai személyzete szerelte fel, képezte ki és látta el utánpótlással a Kínában és Délkelet-Ázsiában a japánok ellen harcoló nacionalista erőket. Köztük Mao Ce-tung Vörös Hadseregét és Francia-Indokínában a Ho Si Minh vezette Viet Minhet. A Hivatal emellett német kémeket és ügynököket is felvett, akiket arra képezett ki, hogy Németországban és Ausztriában dolgozzanak, de még a Szovjetuniót, Amerika akkori szövetségesét is figyelték. Legnagyobb adatgyűjtő akciójuk a nácik által irányított Európában – a Dogwood lánc – egy isztambuli irodán futott keresztül, de sok információ megbízhatatlannak bizonyult, ezért ezt a vonalat leállították.

1942 szeptemberében az OSS különleges akciókat végrehajtó részlege csatlakozott a brit Különleges Műveletek Igazgatóságához, és SOE/SO néven közös irodát alakítottak a londoni Baker Streeten. Ez az iroda már ekkor elkezdett felkészülni az 1944 júniusában végrehajtandó normandiai partraszállásban játszott szerepére. Úgy döntöttek, hogy három emberből álló csapatokat dobnak le az ellenség hátában, amelyek szabotázsakciókat hajtanak végre a vasúti és a kommunikációs rendszer ellen, felfegyverzik és megszervezik a helyi ellenálló csoportokat, támogatják a partraszálló erőket, és rádión hírszer-

A Skót-felföldön lezajlott, nagyjából kéthetes félkatonai kiképzés után a Jedburghöket a Londonhoz közeli Milton Hallba küldték, hogy folytassák a képzésüket. Ebbe olyan akadályok leküzdése is beletartozott, mint ezek a magas állványzatok.

zési információkat juttatnak el Londonba. Ellentétben a SOE polgári öltözetű katonáival, az OSS emberei egyenruhában dolgoztak. Minden csapat két tisztből állt – az egyik abból az országból, ahol a bevetést végrehajtották –, valamint egy tiszthelyettesi rangú rádiósból, akinek lehetőleg beszélnie kellett a helyi nyelvet. Azt is ekkor döntötték el, hogy „Jedburgh team"-nek nevezik majd ezeket a csapatokat egy, az angol–skót határ közelében fekvő városról; úgy tűnik, hogy a nevet véletlenszerűen választották ki egy listáról, ugyanis a britek biztonsági okokból kerülték, hogy a műveleteiknek valamilyen jelentést hordozó nevet adjanak.

Az ellenséges vonalak mögött

1943 márciusában a Jedburgh koncepciót kipróbálták egy hadgyakorlaton, amely egy normandiai hídfőből való kitörést szimulált. Arra jutottak, hogy a csoportokat legalább 40 mérfölddel (66 km) az ellenséges vonalak mögött kell ledobni, hogy a lehető leghatékonyabban működhessenek. Itt kisebb gerillaakciókat hajthatnak végre az ellenség kommunikációs vonalai ellen. Minden hadsereghez és hadseregcsoporthoz tartozott egy olyan egység, amelynek az volt a fel-

Az Augustus csapat

1944 júniusa és szeptembere között a Jedburgh csapatok az angliai Harrington reptérről szálltak fel. Franciaország felett dobták le őket, hogy a német vonalak mögül támogassák a Szövetségesek előrenyomulását. A kép éjszaka készült.

1944. augusztus 15-én az Augustus csapatot az észak-franciaországi Aisne régióba küldték, ahol a helyi ellenállók számára kellett közvetlen rádiókapcsolatot létesíteniük Londonnal. John H. Bonsall amerikai őrnagy vezette a csapatot, vele volt a francia Jean Delwiche százados, valamint a szintén amerikai Roger E. Cotea műszaki őrmester. Miután Colonfay mellett földet értek, útjukat egy Clary falu közelében fekvő tanya felé vették. Augusztus 17-én rádión értesítették az SFHQ-t – a Különleges Erők Főhadiszállását –, hogy a fogadtatás tökéletes volt. Az ellenállás aisne-i osztaga már 1100 kiképzett és felfegyverzett emberrel rendelkezett, és további 4900 fegyvertelen önkéntes segítette őket. Augusztus 21. és 24. között az Augustus számos üzenetet küldött Londonba, melyekben pontos célokat adott meg a szövetséges bombázóegységeknek – többnyire német menetoszlopokat. A térségben állomásozó német egységek nagy száma miatt az ellenállóknak nem lett volna okos bármilyen akciót lefolytatni ellenük. Azt is jelentették, hogy a németek az Aisne folyón túl erődített vonalakat építenek ki, bár aknákat nem telepítenek.

Augusztus 28-án megtudták, hogy amerikai tankok érkeztek a körzetbe. Ezért Soissons-ba mentek, ahol tájékoztatták a 3. amerikai páncélos hadosztály vezérkarát, hol húzódnak a környéken a német ellenállás vonalai. Az OSS-csapat utasítást kapott az SFHQ-tól, akadályozzák meg, hogy az ellenség lerombolja a hidakat a Somme folyón. A németek azonban augusztus 30-án éjjel megállítottak egy ló vontatta szekeret, és megtalálták a három kémet. Civilben voltak, hamis francia iratokkal, de fegyverük és rádiójuk volt. A németek agyonlőtték őket, de a kocsit még mindig vontató lovat életben hagyták, az pedig visszatért az istállójába, ahol a szabadfrancia fegyveres önkéntesek várakoztak. Másnap reggel megtalálták az Augustus csapat tagjainak holttestét. A Bareriton-sur-Serre temetőben helyezték őket végső nyugalomra, ahol később tiszteletükre emlékművet is emeltek.

adata, hogy ezeket a gerillaakciókat összehangolja a főerők hadműveleteivel. Ehhez természetesen szükség volt a franciák együttműködésének biztosítására, ennek érdekében bevették a SOE/SO-ba Pierre Koeniget, a Francia Belső Erők vezetőjét.

1943 szeptemberének közepén az OSS és a SOE olyan tiszteket és tiszthelyetteseket verbuvált, akik beszéltek franciául. Elegen lettek ahhoz, hogy 35 Jedburgh teamet és 15 tartalék csapatot hozzanak létre belőlük – 100 csapatban összesen 300 ember. Az amerikai önkéntesek

„A csapatokat vezető tiszteknek és helyetteseiknek kiváló parancsnoki készségekkel és bátorsággal kell rendelkezniük, beszéljenek és értsenek franciául, és legyenek kitűnő fizikai kondícióban. Legyen – lehetőleg hadszíntéri – tapasztalatuk emberek irányításában. Legyenek felkészülve arra, hogy egyenruhában ledobják őket az ellenség vonalai mögé, ahol egy ideig magukra lesznek utalva. Legalább az alapvető katonai kiképzésen legyenek túl, és lehetőleg bánjanak jól a könnyű kézifegyverekkel."

OSS, Jedburgh-követelmények, 1943

1943 december végén érkeztek meg Angliába. Kéthetes pszichológiai tesztsorozatnak vetették alá őket, aztán kommunikációs kurzusok következtek, lőgyakorlatokon és fizikai tréningen vettek részt, illetve a sanghaji rendőrség egykori emberei önvédelmi fortélyokra oktatták őket. 1944 január végén meg kellett tanulniuk, hogyan ugorjanak ki egy apró nyíláson keresztül ejtőernyővel. Ez a nyílás a bombázók farkán lévő lyuk, az úgynevezett „Joe hole" volt. A tréning olyan kemény volt, hogy az eredetileg Amerikából Angliába érkezett ötvenöt tisztből húszat el kellett bocsátani, és helyettük más önkénteseket válogattak a szigetországban várakozó amerikai inváziós erők katonái közül.

A Jedburghöket aztán egy Milton Hall melletti kiképzőtelepen gyűjtötték össze, az angliai Peterborough közelében, ahol elsajátíthatták a gerilla-hadviselés taktikai fogásait. Megtanultak robbanóanyagokkal bánni, elsajátították az ellenséges fegyverek kezelését, megtanították őket térképet olvasni, éjszakai navigációs ismereteket szereztek, kioktatták őket az ügynöki munkáról, az adatgyűjtésről, a szabotázsokról, a menekülésről és a felszívódásról, a kettősügynökökről, a rajtaütésekről, a biztonságról, a kommunikációról és a pusztakezes küzdelemről. Megismerkedhettek továbbá a francia ellenállás és egyéb európai ellenállási mozgalmak történetével. 1944. május 31-től június 8-ig nagyszabású hadgyakorlaton vettek részt a leicestershire-i Charnwoodi erdőben, ahol a csapatok elpróbálták az utasítások fogadását, a kapcsolatfelvételt az ellenállókkal és a rádión keresztül kijelölt célpontok elleni támadást.

Jedburgh bevetések

Az első Jedburgh csapatot a franciaországi Bretagne-ban dobták le éppen a D-nap – 1944. június 6. – előtt. Speciálisan e célra átalakított bombázókban utaztak a célig, a sötétség leple alatt ereszkedtek le a célterületre, ahol találkoztak a helyi *maquis*, azaz ellenálló csoporttal. A SOE ügynökei, akik már ott voltak a területen, szervezték meg a kapcsolatfelvételt. A Jedburghök szakértő tanácsokat adtak, katonai vezetést biztosítottak, és ők jelentették a létfontosságú összeköttetést a partizánok és a szövetséges erők parancsnoksága között. Még fontosabb volt a partizánok számára, hogy a Jedburghök a levegőből muníciót és fegyvereket kaptak, és üzeneteket küldhettek a különleges erők angliai főhadiszállására.

1944 júniusa és decembere között összesen 91 Jedburgh csoport dolgozott 54 francia körzetben. Működtek Belgiumban és Hollandiában is, ahol azonban kevésbé végeztek hatékony munkát, ugyanis a SOE műveletét lefújták, amikor egy rádióst elfogtak. Mint minden a német vonalak mögött működő szövetséges erőnek, a Jedburghöknek is számolniuk kellett azzal, hogy elfogásuk esetén Hitler „kommandóutasításának" értelmében, amely előírta valamennyi elfogott ellenséges kommandós likvidálását, megkínozzák és kivégzik őket. Mivel azonban a Jedburghökiek általában egyenruhában működtek, ez háborús bűntettnek minősült. Amikor az európai háború véget ért, a Jedburghök tovább működtek a Távol-Keleten.

OSS – STRATÉGIAI SZOLGÁLATOK HIVATALA

1942. JÚNIUS Felállítják a Stratégiai Szolgálatok Hivatalát.

1942. SZEPTEMBER Az OSS Londonban csatlakozik a SOE-hez.

1943. MÁRCIUS A normandiai kitörés szimulációja igazolja a Jedburgh koncepciót.

1943. DECEMBER Az amerikai önkéntesek megérkeznek Angliába.

1944. JANUÁR Megkezdődik a kiképzés.

1944. MÁJUS-JÚNIUS Mindenre kiterjedő, végső hadgyakorlat Angliában.

1944. JÚNIUS Az első Jedburgh csapatokat ledobják Franciaországban.

A Vijjogó Sasok

A 101. légi szállítású hadosztály Normandiában

A 101. légi szállítású hadosztály nevét, a Vijjogó Sasokat a D-napon, a frontvonalak mögött végrehajtott akciójáért kapta. Újabb babért szerzett az ardenneki ütközetben és a Németország ellen intézett végső támadás során. Azóta az alakulat harcolt Vietnamban, az Öböl-háborúban, Irakban és Afganisztánban is.

A 101. légideszant hadosztály, a „Vijjogó Sasok" katonái 2006. március 16-án kiszállnak egy Chinook helikopterből a Swarmer hadművelet idején, Irakban. Ez a hadművelet egy amerikai–iraki közös akció volt, melynek során a központi fekvésű Szamarra város környéki felkelőket támadták meg. Ez volt a legnagyobb légitámadás Irakban a 2003-as amerikai invázió óta.

Amikor 1942 augusztusában a 101-eseket létrehozták a Louisiana államlbeli Camp Claiborne-ben, eldöntötték, hogy csak a legjobbak kerülhetnek be. Olyan férfiakra volt szükség, akik túlélik, ha ledobják őket az ellenséges vonalak mögött egy repülőgépből, ezt követően pedig harcolni és győzni is képesek. A válogatáson háromból csak egy ember ment át – ennek részét képezte a szigorú ejtőernyős kiképzés és egy három nap alatt megtett 225 kilométeres távgyaloglás is. Az alakulat ejtőernyős és vitorlázógépes egységei között hamarosan vetélkedés alakult ki. Az ejtőernyősök úgy gondolták, ők az igazi elit, akik megszolgálják az „ejtőernyős fizetést". A vitorlázók, akiknek feladata semmivel sem voltak kevésbé veszélyes, nem kaptak többletpénzt.

A hadosztály első nagyobb szabású közös manővere során, 1943. június 10-én Tennessee államban a 101-esek első parancsnoka, William C. Lee vezérőrnagy megsérült egy vitorlázógépen. Később így emlékezett vissza: „Legközelebb ejtőernyőzöm". Ez az eset legalább némi elégtételt jelenthetett a vitorlázóknak.

1943 szeptemberében a 101-esek Angliába mentek, hogy felkészüljenek a normandiai partraszállásra. 1944 februárjában Lee szívrohamot kapott, utóda Maxwell D. Taylor tábornok lett, aki a második világháború végéig maradt a 101. hadosztály parancsnoka.

Az első harci bevetés

1944. június 5-én éjszaka a 101. hadosztály felkészült első harci bevetésére. Az alakulat mintegy 6700 katonáját dobták le az ellenség vonalai mögött, mielőtt még a szövetséges főerők partot értek. A 101-esek még a sötétben ugrottak le. Feladatuk az volt, hogy a Utah Beach fedőnevű partszakasztól nyugatra foglaljanak állást és számolják fel a németek második védelmi vonalát. Azután utakat és hidakat kellett elfoglalniuk a part környékén, hogy lehetővé tegyék a hajókról partraszálló 4. gyalogos hadosztály behatolását a szárazföld belsejébe.

Az őket Franciaországba szállító gépek azonban ködben repültek, és erős légvédelmi tűz fogadta őket. A pi-

Dwight D. Eisenhower tábornok, az európai szövetséges haderők főparancsnoka az angliai Greenham Common reptéren gyors eligazítást tart a 101. légi szállítású hadosztály 502. ejtőernyős ezredének, 1944. június 5-én, a D-nap előestéjén. A napiparancs egyszerű volt: „Teljes győzelem – semmi más."

lóták megtörték az alakzatot, hogy elkerüljék az összeütközéseket. Ahelyett, hogy a terveknek megfelelően 100 mérföld/órás (160 km/óra) sebességnél 700 láb (210 m) magasságról ugrottak volna, ezt 200 mérföld/órás (322 km/óra) sebességnél és 300 lábról (91 m) kellett megtenniük. Ennek következtében a teljes hadosztály szétszóródott a vidéken. Sokan messze értek földet az egységüktől, másokkal már akkor végeztek, amikor még földet sem értek. Az ejtőernyősök hajnalra várták az utánpótlást, amikor ötvenegy vitorlázógépnek kellett földet érnie, azonban sok összetört, és a fedélzetükön utazók közül számosan életüket vesztették. A vitorlázógépek második hulláma, amely aznap alkonyatkor szállt le, még súlyosabb veszteségeket szenvedett. Mintegy ezerötszázan haltak meg vagy estek fogságba. Az első nap végére a 101-esek katonáinak csak hozzávetőleg egyharmada találta meg az egységét, de még akiknek ez sikerült is, azoknak is nehézséget jelentett meghatározni, hogy hol vannak ők és hol a célpontjuk.

Dicsőség és kitüntetések

A félresikerült normandiai ugrás azonban legalább annyira összezavarta a német védőket, mint a 101-eseket, akik kis csapatokban is hamarosan jobbnak bizonyultak az ellenségnél. Elfoglaltak két töltésutat, amelyek a „Utah-partról" vezettek a szárazföld belsejébe, így kapcsolatot létesítettek a 4. gyalogos hadosztállyal, valamint jó pár kulcspozíciót is megszereztek a Cotentin-félsziget belsejében, a keleti partvonal mentén.

A VIJJOGÓ SASOK

1942. AUGUSZTUS A 101. légideszant hadosztály felállítása.

1943. JÚNIUS Az első nagyszabású hadgyakorlat.

1943. SZEPTEMBER A hadosztály áthelyezése Angliába

1944. JÚNIUS A Vijjogó Sasok leszállnak Normandiában.

1944. SZEPTEMBER A Market Garden hadművelet.

1944. DECEMBER A 101-esek kitartanak a németekkel szemben Bastogne-nál.

1945. NOVEMBER A hadosztályt leszerelik Franciaországban.

1954. MÁJUS A 101-eseket újra hadrendbe állítják.

1965 A hadosztályt Vietnamba küldik.

1972 A 101-esek az utolsó amerikai harcoló alakulatként elhagyják Vietnamot.

1991 A hadosztály az élen halad az Öböl-háborúban.

2001 A 101-esek részt vesznek az afganisztáni „Tartós Szabadság" hadműveletben.

2003 A Vijjogó Sasok közreműködnek az Iraki Szabadság hadműveletben.

A 101-esek ezt követően Carentan felé fordultak, ugyanis akié a város, azé a félsziget, ráadásul alapvető fontosságú összekötő láncszem volt a Utah és az Omaha partszakaszok között. Megszerzése egyszer és mindenkorra meghiúsította volna a németek kísérleteit, hogy kijussanak a partig, és kettévágják a Szövetségesek hídfőjét. Az itt harcoló németek ezért parancsot kaptak, hogy tartsanak ki az utolsó emberig. A 101-esek súlyos harcok árán vették csak be Carentant, majd még két napig tartották a várost a németek heves ellencsapásaival szemben, míg az erősítés meg nem érkezett.

A Carentanba bevezető útért vívott ütközet annyi emberáldozatot követelt, hogy ezt a szakaszt el is nevezték „Bíbor Szív útnak". Egy akció során az 502. ezred heves pergőtűz alatt, fedezék nélkül rohant előre az úton. Amikor elérték a Madeleine folyó hídját, erős ellenséges állással találták magukat szemközt. A németek egy öreg tanyaházba és az azt körülvevő sövényekbe vették be magukat. Robert G. Cole alezredes zászlóaljparancsnok tüzérségi tüzet rendelt el az ellenséges állásokra, de ez hatástalan maradt. Ekkor szuronyos rohamra adott parancsot. Amikor azonban Cole alezredes felugrott, hogy vezesse a rohamot, nem minden katonája követte. Ő azonban folytatta azokkal a katonákkal, akik mellette maradtak. A németek visszavonultak a tanyaházba, a rohamozó katonák pedig megtisztították a sövényt. Cole alezredes ezért a teljesítményéért megkapta a legmagasabb amerikai katonai kitüntetést, a Becsület Érdemérmet – *Medal of Honour* –, azonban elesett, mielőtt átvehette volna.

Három héttel az európai partraszállást követően a 101. hadosztály normandiai küldetése véget ért. Az alakulatot kivonták a frontvonalból, és a júliusi partraszállító hajókon visszavitték Angliába. Addigra minden negyedik katonája elesett vagy megsebesült.

Előre Németországba

A 101. légi szállítású hadosztály 1944 szeptemberében tért vissza a frontra, amikor Hollandiában dobták le őket a Market Garden hadművelet, a német határ felé tartó rosszemlékű versenyfutás keretében. A hadosztálynak azt a főútvonalat kellett megszereznie, amely később a „Pokol országútja" nevet vívta ki magának – a Rajnától északra levő útszakaszt –, hogy a szövetséges harckocsik előtt szabad legyen az út Németországba. A hadosztály felét hatszáz vitorlázó repülőgéppel szállították, a maradék ejtőernyővel ugrott. A 101-esek két nap alatt teljesítették a feladatot, de a brit harckocsik nem tudtak eljutni céljukba, Arnhembe, hogy felmentsék az ott várakozó ejtőernyősöket.

1944 decemberében, az ardenneki csata idején a 101-esek több mint tizenkétezer katonáját küldték le délre, Bastogne városába, melyet épp a németek előtt foglaltak el, akik erre bekerítették a kisvárost. A főerőktől elvágott hadosztály kiváló célpontot jelentett a német tüzérségnek. Mivel a sietség miatt nem volt idejük téli felszerelést vételezni, a katonák többsége nem rendelkezett megfelelő öltözékkel a farkasordító hidegben.

Öt napig állták a németek támadásait, utánpótlás és ellátmány nélkül. Ezt követően az amerikai főhadiszállás előtt két német parlamenter jelent meg egy megadást követelő levéllel. A parancsnok, Anthony McAuliffe tábornok ekkor adta híres egyszavas válaszát: „Fenét" (Nuts). A hadosztály újabb öt napig tartotta állásait, amíg december 26-án meg nem érkezett Patton tábornok 3. hadserege.

A 101-esek folytatták a harcot, benyomultak Németország belsejébe, ahol végül is még a Sasfészket, Hitler megerősített berchtesgadeni főhadiszállását is elfoglalták. Mielőtt áthelyezhették volna őket a Csendes-óceánra, a háború véget ért. A hadosztályt 1945 novemberében

Ötös számú általános rendelet

„A louisianai Camp Claiborne-ban létrehozott 101. légideszant hadosztálynak nincsen története, mégis találkozója van a végzettel. Akárcsak a korai amerikai pionírok, akiknek rettenhetetlen merészsége fektette le e nemzet alapjait, mi is szakítunk a múlttal és a hagyományokkal, hogy kivívjuk helyünket a jövőben. Fegyverzetünk természetéből és azon taktikákból következően, melyeket tökélyre fejlesztettünk, nagy horderejű katonai műveletekhez hívnak minket. Szokásunkhoz híven csak végszükség esetén lépünk akcióba. Hadd hívjam fel figyelmüket arra a tényre, hogy jelvényünk a nagy amerikai sas. Találó jelkép ez egy olyan hadosztálynak, amely úgy csap le az ellenségre, hogy villámcsapásként az égből zúdul alá. Az, hogy milyen történelmet írunk, hogy milyen dicső tetteket írunk be az Amerikai Hadsereg és az amerikai nép évkönyveibe, teljes mértékben azokon a férfiakon múlik, akik e hadosztályt alkotják. Valamennyi emberünk, valamennyi tisztünk és valamennyi közkatonánk tekintse magát annak az összetett és hatalmas gépezet nélkülözhetetlen elemének, amely legyűri nemzetünk ellenségeit. Mindenkinek a maga feladatkörében fel kell ismernie, hogy nem egyszerű eszköz, hanem elengedhetetlen eleme a győzelem nagy művének. Ezért nem túlzás azt állítani, hogy a jövő maga – amelynek megformálásában reményeink szerint részünk van – a 101. légideszant hadosztály katonáinak kezében van."

MAJOR GENERAL WILLIAM C. LEE, 1942. AUGUSZTUS 19.

A 101. légideszant hadosztály válljelvénye (a Vijjogó Sas) a fehérfejű rétisas fejét ábrázolja. A második világháború idején számos század viselt vijjogó sas-jelvényt. Mindegyiknek megvolt a maga alváltozata.

Franciaországban szerelték le. Legtöbb túlélő tagját elbocsátották, mielőtt még részt vehettek volna az 1946-os New York-i győzelmi parádén.

A HADOSZTÁLY FELÉLESZTÉSE

1954 májusában a 101-eseket újra felállították mint egy, a dél-karolinai Fort Jacksonban működő kiképző alakulatot, majd a kentuckyi Fort Campbellben szervezték meg őket ismét harcoló alakulatként. 1965-ben a hadosztályt Vietnamba küldték. Hétévi harc során a 101-esek tizenöt vietnami hadjáratban vettek részt. 1972-ben ez volt az utolsó fegyveres amerikai alakulat, amely elhagyta Vietnamot, ahol kétszer annyi embert vesztett, mint a második világháború harcterein.

Úgy tudni, 1991 januárjában a 101-esek voltak azok, akik elsőként nyitottak tüzet az Öböl-háborúban. 2001-ben a „Tartós szabadság" hadművelet keretében Afganisztánba mentek, majd 2003-ban csatlakoztak az „Iraki Szabadság" hadművelethez. Irakba 2005-ben még egyszer visszatértek. Elit harci alakulatként a 101-esek mind a mai napig aktívak.

„Súlyos sebesülésem előtt mindössze öt napot töltöttem Normandiában, de ezt az öt napot soha életemben nem fogom elfelejteni."

DOUG GARRETT KÖZLEGÉNY, AZ 502. EZRED B-SZÁZADÁBÓL, ELSŐ NORMANDIAI HARCTÉRI ÉLMÉNYEIRŐL, 1944

Az Öregek

Az 1. tengerészgyalogos hadosztály

Az 1. tengerészgyalogos hadosztályt kutyafuttában állították fel a második világháborúra, és a Csendes-óceánon egy sor győzelmet aratott, noha igen nagy árat fizetett értük. Az alakulat kétéltű hadviselésben szerzett tapasztalatára újra szükség lett a koreai háborúban, majd hat éven át küzdött Vietnamban. Ugyancsak az első vonalban harcolt a Közel-Keleten, a „Sivatagi Vihar" és az „Iraki Szabadság" hadművelet során.

Az 1. tengerészgyalogos hadosztály katonája egy tűzharc során utasításokat kiabál az iraki polgári védelmi hadtest embereinek, miközben közös őrjáratban vesznek részt az iraki Naszír Vál-Szalaamban, 2004. június 5-én. 2004-ben a hadosztály két csatát is vívott az iraki felkelők erődítményében, Fallúdzsában.

Az 1. tengerészgyalogos hadosztályt alkotó ezredek közül az elsőt – az 1. tengerészgyalogos ezredet – a kubai Guantánamói-öbölben alakították meg 1911. március 8-án, majd hét éven át harcolt a karibi térségben. A 10. tengerészgyalogos ezredet 1914. április 25-én tüzérzászlóaljként hozták létre a Virginia állambeli Quanticóban. Az 5. ezredet a mexikói Vera Cruzban állították fel 1914. július 13-án, és tizenöt nagyobb bevetést hajtottak végre az első világháborúban. A 7-es számú Philadelphiában állt fel 1917. augusztus 11-én, és a háború végéig Kubában volt, míg a tizenegyesek könnyű tüzérezredként jöttek létre Quanticóban 1918. január 3-án. A 7. és a 10. ezredet a két háború között leszerelték, majd a második világháborúra sietve újra felfegyverezték őket.

1941. február 1-jén az 1. tengerészgyalogos hadosztály megkezdte szolgálatát az *USS Texas* csatahajó fedélzetén. A korábbi ezredek mellett megjelent az 1. felderítő zászlóalj, az 1. és a 3. könnyű felderítő páncélkocsis zászlóalj, az 1. páncéloszászlóalj és a 3. kétéltű rohamzászlóalj – így az alakulat teljes hadilétszáma több mint 22 000 fő volt. 1942. augusztus 7-én az 1. tengerészgyalogos hadosztály a japán megszállás alatt álló Guadalcanal szigetén végrehajtotta a második világháború első nagyszabású partraszálló hadműveletét. Ahogy a harcok kiéleződtek, a teljes hadosztály csatlakozott a Salamon-szigeteken vívott hadjárathoz, egészen addig, míg az év december 9-én le nem váltotta őket az Americal hadosztály. Addigra az 1. tengerészgyalogosok 650 katonája halt meg, 1278-an megsebesültek, 31-en eltűntek, 8580 katona pedig a maláriának esett áldozatul. Ezzel együtt ez volt az az alakulat a második világháború során, amely elnöki dicséretben részesült.

1943-ban és 1944-ben részt vettek a Cartwheel hadműveletben, a Kelet-Új-Guineát és Új-Britanniát felszabadító hadjáratban. 1943. december 26-án szálltak partra a Gloucester-foknál. Négy napra rá megszerezték az itteni repülőteret, majd ezt követően 1944 februárjáig küzdöttek Új-Britannián, olyan helyeken, mint az Öngyilkos-patak vagy az Ajar-gerinc. A hadjárat során a hadosztály 310 halottat és 1083 sebesültet vesztett. Végül hátraküldték újraszerveződni a russel-szigeteki Pavuvura.

Peleliu és Okinava

Az 1. tengerészgyalogos hadosztály második elnöki dicséretét Peleliun érdemelte ki. A hadosztályparancsnok, William H. Rupertus vezérőrnagy azt jósolta, hogy „kemény, de rövid" csatára számíthatnak. Egész pontosan így fogalmazott: „Három-négy nap, és vége lesz, mint Tarawán. Kemény lesz, de gyors. Aztán megyünk pihenni." Tévedett. Az első héten csak a kulcsfontosságú repülőterek biztosítása 3946 főnyi veszteségébe került az alakulatnak. Peleliun az 1. hadosztály tengerészgyalogosai egy hónapig harcoltak, miközben összesen 6500 embert veszítettek el – élőerejüknek több mint harmadát. Újabb akcióba nem is léptek az 1945. április 1-ji okinavai partraszállásig – ez volt az amerikaiak utolsó szárazföldi hadjárata a második világháború során –, és egészen a sziget teljes birtokbavételéig, 1945. június 21-ig harcoltak.

Amerikai tengerészgyalogosok szállnak ki egy partraszállító járműből 1942. szeptember 5-én, Guadalcanalon. A sziget ádáz küzdelem színterévé vált a szövetséges és a japán erők között. A japánokat végül legyőzte a túlerő.

Guadalcanal

1942. július 6-án a japánok partra szálltak Guadalcanal szigetén, a Salamon-szigetek brit protektorátusában, ahol felépítettek egy repülőteret. Az első nagyobb csendes-óceáni szövetséges offenzíva során, augusztus 7-én 6000 tengerészgyalogos szállt partra, meglepve ezzel a sziget 2000 japán védőjét. A továbbiakban mindkét fél erősítést küldött, és elkeseredett harc bontakozott ki az őserdőben. Az amerikaiak gyorsan megépítették repterüket, a Henderson Fieldet, melyet a midwayi csatában elesett egyik tengerészgyalogos repülősről neveztek el. A tengerészgyalogosok, a hadsereg, a haditengerészet, valamint a szövetséges légierő minden olyan japán hadihajóra fenyegetést jelentett, amelyik a nappali órákban a területre tévedt. Éjszaka ellenben a császári flotta lőhette a repteret, az utánpótlást és az ellátmányos raktárakat. A rajtaütéseket végző gyors hadihajókat Tokió Expresssznek nevezték. Októberre a tengerészgyalogság maroknyi egységét 36 000 japán vette körül, akik azonban nem tudtak átjutni a védvonalakon. Guadalcanal hat tengeri ütközetet látott. Amerika nyolc cirkálót, két nehézcirkálót és tizennégy rombolót vesztett, míg a japánok két csatahajót, négy cirkálót, egy könnyű repülőgép-hordozót, tizenegy rombolót és hat tengeralattjárót. Annyi hajó süllyedt el, hogy a parti vizeket Vasfenekű-szorosnak nevezték el. Az anyagháborút mégis Amerika nyerte. 1943 januárjára 44 000 amerikai katonai tartózkodott a szigeten. A japánoknak, akiknek addigra már csak 12 000 emberük maradt, jókora számbeli túlerővel kellett szembenézniük, élelmük és lőszerük alig maradt, így február elején a megmaradt katonákat kénytelenek voltak kivonni a szigetről. Összesen 24 000 emberük halt meg, velük szemben az amerikaiak 1592 halottat és 4200 sebesültet vesztettek – bár ennél jóval többen estek ki a harcvonalból malária és egyéb betegségek következtében.

Ebben a csatában az 1. tengerészgyalogos hadosztály újabb 1155 halottat veszített, és elnyerte harmadik elnöki dicséretét. A japán fegyverletételt követően megszálló erőként küldték Észak-Kínába, ahol elsőként nézett farkasszemet a kínai kommunistákkal.

Amikor 1950 júniusában kitört a koreai háború, a hadosztály „Az Öregek" (The Old Breed) néven vált ismertté. Kétéltű járművekkel végrehajtott partraszállásokban szerzett tapasztalatának köszönhetően kiválasztották, hogy csatlakozzon MacArthur tábornok erőihez, melyek 1950. szeptember 15-én szálltak partra Incsonnál. Szöul felszabadítását követően az 1. tengerészgyalogosokat újra hajóra ültették, és partra tették őket a Vonszan-félszigeten. Ahogy észak felé meneteltek a Jalu-folyó mentén, 1950. november 27-én hét kínai hadosztállyal találták szemben magukat.

„Azon gondolkodom, vajon Midway vagy a guadalcanali visszavonulásunk volt az a pont, ahol biztos voltam benne, hogy többé nincs esélyünk a sikerre."

JONAI ADMIRÁLIS, JAPÁN HADITENGERÉSZETI MINISZTER, 1945

A Megfagyott csosziniak

A Csoszin-víztározó körüli hegyekben vívott harcokban Az Öregek több mint 900 halottat és 3500 sebesültet vesztettek, további több mint 6500 emberük pedig nem harci áldozat lett – a legtöbbjük fagysérülést szenvedett. Ezzel szemben a 9. kínai hadsereg 37 500 katonáját vesztette el, mialatt próbálta feltartóztatni az 1. tengerészgyalogosok – ahogy magukat elnevezték: a Megfagyott csosziniak – kitörését. E csatákban, valamint az ezt követő, áprilistól szeptemberig dúló harcokban a hadosztály megkapta negyedik, ötödik és hatodik elnöki dicséretét. A koreai háború alatt emberveszteség összesen 4004 halott és 25 864 sebesült volt.

1962-ben, a kubai rakétaválság idején, amikor John F. Kennedy amerikai elnök azt követelte, hogy a szovjetek szereljék le kubai rakétaállásaikat, az 1. tengerészgyalogosok 2. zászlóalját két hónapra a Guantánamói-öbölbe vezényelték. Az 5. tengerészgyalogsági expedíciós dandár több mint 11 000 katonája vett részt a rakéták leszerelését kikényszerítő tengeri blokádban.

Vietnam és Irak

1965-ben a 7. tengerészgyalogos ezred közreműködött az amerikai szárazföldi erők első jelentősebb dél-vietnami műveletében. 1966 márciusában az 1. tengerészgyalogos hadosztály főhadiszállását áthelyezték Csu Laiba, majd júniusban a teljes hadosztály megérkezett Dél-Vietnamba. 1966 márciusa és 1967 májusa között 44 hadműveletet hajtottak végre. Az 1968-as Tet Offenzíva során a hadosztály kemény harcot vívott, sikeresen visszaverve az ellenséget. Mire 1971-ben kivonták a térségből, az 1. tengerészgyalogosok megkapták hetedik és nyolcadik elnöki dicséretüket is.

1990-ben a hadosztályt Szaúd-Arábiába helyezték mint a „Sivatagi Pajzs" központi egységét. A „Sivatagi Vihar" hadművelet során segített legyőzni az iraki hadsereget és felszabadítani Kuvaitot. 2003-ban mint a ruméliai olajmezőket elfoglaló 1. tengerészgyalogos expedíciós haderő szárazföldi egysége tért vissza. Miután végrehajtott egy hadicselt Bászra irányában, bevette Násziríját, átküzdötte magát Bagdadig, majd északon Tikritig, Szaddám Huszein szülővárosáig.

AZ ÖREGEK

1941. FEBRUÁR Felállítják az 1. tengerészgyalogos hadosztályt.

1942. AUGUSZTUS A guadalcanali partraszállás.

1943–44 A Cartweel hadművelet során a hadosztályt bevetik Kelet-Új-Guineában és Új-Britanniában.

1945. ÁPRILIS Okinavai partraszállás.

1950. SZEPTEMBER Incsoni partraszállás.

1950. NOVEMBER Győzelem hét kínai hadosztály fölött Csoszin körzetében.

1965. AUGUSZTUS Érkezés Vietnamba.

1966. MÁRCIUS A hadosztály főhadiszállásának felállítása Csulajnál.

1966. JÚNIUS A teljes hadosztály megérkezik Vietnamba.

1968. JANUÁR Harc a Tet offenzíva során.

1990. AUGUSZTUS A hadosztály csatlakozik a „Sivatagi Pajzshoz".

1991. JANUÁR Vezető szerep a „Sivatagi Viharban".

2003. MÁRCIUS Részt vesz az „Iraki Szabadság" hadműveletben.

Az 1. tengerészgyalogos hadosztály katonái és harckocsija haladnak át a kínai kommunisták hóval borított vonalain a csoszini víztározónál a Szövetségesek sikeres áttörése során Észak-Koreában 1950-ben. Ezt a haditettet hatalmas túlerővel szemben érték el.

Az amerikai rangerek

„A rangerek haladnak az élen”

A ranger – vagyis kommandós – taktikát használó és a magukat rangereknek nevező egységek már az 1670-es években megjelentek az amerikai vadnyugaton. Benjamin Church kapitány vezetésével egy csapat ranger döntötte el 1676-ban a „Fülöp király háborúja” néven elhíresült konfliktust az indiánokkal. Közel háromszázötven évvel később a rangerek még mindig elit alakulatnak számítanak.

Robert Rogers őrnagy 1756-ban kilenc század rangert verbuvált, hogy a britek oldalán harcoljanak 1754 és 1763 között a franciák és az indiánok elleni háborúban. Rogers volt az első, aki a vadnyugati harcmodort az állandó fegyveres egységek szintjén alkalmazta. Ennek ellenére a függetlenségi háborúban brit oldalra állt.

1777-ben George Washington létrehozta saját ranger hadtestét, melyet kontinentális lövészeknek is neveztek. John Burgoyne brit tábornok szerint „a Kontinentális Hadsereg legeredményesebb csapatteste volt, mindegyikük kiválóan lőtt”. Ezt követően Thomas Knowlton megalakította a maga felderítő egységét százötven válogatott új-angliai legényből, ők lettek „Knowlton Rangerei” – a kor Különleges Erői.

A polgárháború idején John Singleton Mosby konföderációs ezredes húsz–ötven fős csapásmérő egységeket alakított ki. Egy alkalommal Mosby kilenc rangere egy teljes uniós ezredet futamított meg. Turner Ashby ezredes rangerei alapvető szerepet játszottak Jackson 1862-es shenandoah-völgyi hadjáratában. Uniós oldalon elégedetlen virginiaiak megalakították a loudouni rangeralakulatot, amely elfoglalta Longstreet tábornok muníciós vonatát, sőt még Mosby katonáival is felvette a harcot.

A partra szálló járműben szorongó katonák közelednek az Omaha-part felé a D-napon. A 2. ranger zászlóalj feladata a német lövegállások megsemmisítése volt, amelyek rettenetes pusztítást végezhettek volna a szövetséges csapatok soraiban a partraszállás során. A rangerek azzal a taktikával dolgoztak, amelyért az ezredet létrehozták, úgymint az emberek gyors csoportosítása és a speciális jártasságok bevetése mind hagyományos, mind pedig különleges műveleti célpontok ellen.

A RANGEREK VISSZATÉRÉSE

A rangeralakulatokat a második világháborúban élesztették fel, amikor Észak-Írországban 1942. június 19-én William Darby százados – később őrnagy – vezetésével felállították az Amerikai Hadsereg 1. ranger zászlóalját. Innen a rangereket a brit kommandósok skóciai kiképzőközpontjába küldték. A hatszáz önkéntesből ötszázan fejezték be a kommandós kiképzést.

1942 augusztusában öt tisztjük és negyvennégy közlegényük vett részt az észak-franciaországi Dieppe kikötője elleni, katasztrofálisan végződő támadásban. Ők voltak az első amerikai szárazföldi katonák, akik harcba bocsátkoztak a megszállt Európában. Három ranger meghalt, sokan pedig fogságba estek. Az 1. ranger zászlóalj alkotta az amerikai erők előőrsét az észak-afrikai partraszállás során. Algériában éjszaka szálltak partra, elhallgattattak két tüzérüteget, és megnyitották az utat az 1. gyalogezred előtt Orán felé. 1943. március 31-én a rangerek jártak Patton tábornok seregének élén, amely 19 kilométeres éjszakai hegyvidéki menetelés után elfoglalta az El-Getter-magaslatot. Hajnalra oldalba kapták az olaszokat, megtisztították a szorost, és kétszáz foglyot ejtettek.

A 3. és 4. ranger zászlóaljat önkéntesekből hozták létre Észak-Afrikában. Ez a három zászlóalj vezette aztán a szicíliai partraszállást. Az olaszországi invázió során ők léptek partra elsőként Salernóban. Miután elfoglalták a stratégiai jelentőségű magaslatot a Chinuzi-szorosnál, nyolc német ellentámadást vertek vissza. Ezt követően bekapcsolódtak az elkeseredett, téli, hegyi harcokba San Pietro, Venafro és Cassino környékén.

Megsemmisülés Anziónál

A 6615. számú rangeregység járt az Anziónál 1944. január 22-én partraszálló erők élén. Elfoglaltak két üteget, és megszerezték a kikötőt. Egy héttel később az 1. és a 3. zászlóalj nyolc kilométer mélyen beszivárgott a német vonalak mögé, mialatt a 4. a Cisterna felé vezető utat tisztította meg az ellenségtől. Előző éjszaka

A ranger hitvallás

Ranger önkéntesként teljes mértékben tisztában vagyok a választott hivatásommal járó veszedelmekkel. Minden erőmmel az alakulat hírneve, becsülete és csapatszelleme felett őrködöm.

A ranger a legkiválóbb katona, aki szárazon, vízen vagy levegőben érkezik a csata sűrűjébe. Elfogadom azt a tényt, hogy rangerként a nemzet elvárja tőlem, többet és gyorsabban mozogjak, s keményebben harcoljak, mint bármely más katona.

Nem hagyom cserben bajtársaimat. Szellemileg éber, fizikailag erős, erkölcsileg feddhetetlen leszek. Mindenkor többet vállalok magamra, mint amennyit elvárnak tőlem, százszázalékosan és még annál is jobban.

Büszkén megmutatom a világnak, hogy válogatott és különlegesen képzett katona vagyok. Feletteseimmel szemben tanúsított előzékenységem, öltözködésem tisztasága és gondozott fegyvereim példát mutatnak mindenki másnak.

Energikusan megküzdök hazám ellenségeivel. Legyőzöm őket a csatatéren, mert képzettebb vagyok náluk, és minden erőmmel küzdök. A megadás nem szerepel a rangerek szótárában. Elesett bajtársamat soha nem hagyom az ellenség kezére kerülni, és soha, semmilyen körülmények között nem hozok szégyent nemzetemre.

Rangerhez méltó lelkierővel harcolok céljainkért és küldetéseink sikeréért, akkor is, ha én leszek az egyetlen túlélő.

AZ AMERIKAI RANGEREK

1670 Rangerek harcolnak a vadnyugaton.

1756 Roger rangerei részt vesznek az indián háborúban.

1775–83 A függetlenségi háborúban mind a két oldalon harcolnak rangerek.

1861–65 Rangerek mindkét polgárháborús fél csapatait segítik.

1941. JÚNIUS Észak-Írországban létrehozzák az amerikai hadsereg első ranger zászlóalját.

1942. AUGUSZTUS Rangerek a dieppe-i rajtaütésnél.

1942. NOVEMBER Rangerek haladnak az élen az amerikaiak észak-afrikai partraszállásakor.

1943. MÁRCIUS Elfoglalják a tunéziai El-Gettert.

1943. ÁPRILIS Észak-Afrikában két újabb ranger zászlóaljat állítanak fel.

1943. JÚLIUS Rangerek harcolnak az élen a szicíliai partraszállás során.

1943. SZEPTEMBER Elsőként szállnak partra Salernónál.

1944. JANUÁR Elsőként szállnak partra Anziónál.

1944. JÚNIUS A normandiai partraszállás.

1944. SZEPTEMBER Új-Guineában megalakul a 6. ranger zászlóalj.

1945. OKTÓBER–DECEMBER A rangereket leszerelik.

1950. JÚNIUS A rangerek újra hadrendbe állnak.

1950. DECEMBER – 1953 A koreai háborúban rangerek haladnak a gyalogos hadosztályok élén.

azonban a németek utánpótlást kaptak. A rangereket bekerítette az ellenséges túlerő, és lőszerük rohamosan fogyott. Ennek ellenére – mint a hírszerzés később megállapította – meghiúsították egy tervezett német ellentámadást, amellyel a tengerbe akarták szorítani a Szövetségeseket.

A három zászlóaljat a szó szoros értelmében megsemmisítették, és ezért fel is oszlatták. Az Egyesült Államokban azonban két másikat hoztak létre. A 2. ranger zászlóalj 1944. június 6-án a legveszélyesebb feladatot látta el a normandiai partraszállás során: három századuk heves géppuska-, aknavető- és tüzérségi tűz alatt megrohamozta az Omaha partra néző Pointe du Hoc szikláit. Az akció során sikeresen megsemmisítettek egy nehézüteget, amely hatalmas pusztítást okozhatott volna a partra szállító szövetséges hajókban.

Két napon és éjszakán keresztül pihenés nélkül harcoltak, amíg a másik új ranger zászlóalj, az 5. nem csatlakozott hozzájuk. Ők az Omaha parton szálltak partra a 2. zászlóalj három századával, és nyomban a földhöz szegezte őket a sziklákról rájuk zúduló gyilkos géppuska- és aknavetőtűz. Ekkor adta ki Norman D. Cota tábornok híressé vált parancsát, amely napjaink 75. rangerezredének is a jelmondatává lett: „A rangerek haladnak az élen".

Az 5. zászlóalj, illetve a 2. zászlóalj A és B százada áttört a németek védelmén, és nyitott egy ösvényt, ahol a többiek követhették őket. A viharos tenger miatt a C század Vierville-től nyugatra szállt partra. A partraszállás során ötvenszázalékos veszteséget szenvedtek, de kötél és bajonettjeik segítségével feljutottak egy huszonhét méteres sziklafalon, hogy megsemmisítsék az egyik ellenséges hadállást, amely gyilkos golyózáporral árasztotta el a partot.

A rangerek a kemény bresti csatában is kitüntették magukat. Az 5. zászlóalj harcolt az Ardennekben és a Hürtgen-erdőben, a 2. pedig végigküzdötte az európai hadjáratot, és kitüntetést kapott a 400-as magaslaton vívott ütközetért. A 2-es és az 5-ös zászlóaljat 1945-ben leszerelték.

Rangerek a Csendes-óceánon

A 6. ranger zászlóaljat 1944 szeptemberében állították fel az új-guineai Port Moresbyben. Ez volt az első olyan amerikai harcoló alakulat, amely három nappal a fő partraszálló erőket megelőzve visszatért a Fülöp-szigetekre, közben megsemmisítve a Leyte-sziget parti védműveit. Luzonon szálltak partra, és ott az ellenséges vonalak mögött hajtottak végre rajtaütéseket. 1944. január 30-án a C század és vele az F század egy szakasza 38 kilométer mélységben beszivárgott az ellenséges vonalak mögé, és kiszabadított mintegy ötszáz kiéheztetett és legyengült hadifoglyot, a bataani halálmenet túlélőit. A rangerek az őrség hozzávetőleg kétszáz tagjával végeztek, majd a foglyokat nemritkán a hátukon cipelve kicseleztek két japán ezredet, és biztonságban elérték az amerikai vonalakat. Manila és Aparri elfoglalását követően a 6. ranger zászlóalj lett volna a japán főszigeten végrehajtott invázió előőrse. A háború azonban még ennek előtte véget ért, az alakulatot pedig leszerelték.

Amikor 1950-ben kitört a koreai háború, felállították a csak fehér 4. ranger századot és a csupán feketékből álló 2. ranger ejtőernyős gyalogos századot – ebben az időben az amerikai hadseregben még létezett a faji alapú megkülönböztetés. A kiképzésbe belevették a kétéltű és a légi szállítású műveleteket is – köztük az éjszakai ejtőernyős ugrásokat –, illetve a robbantásokat, szabotázsakciókat, közelharcot, valamint az idegen fegyverek és térképek használatát.

1950 telén és 1951 tavaszán több ranger századot is bevetettek Koreában a gyalogos hadosztályokkal együtt, így a frontvonalban teljesítették kötelességüket. Az 1. ranger (légi szállítású) gyalogos század egy merész, éjszakai rajtaütéssel kezdett, 14 kilométerre az ellenséges vonalak

Az amerikai hadsereg 6. ranger zászlóaljának néhány tagja John F. Murphy hadnagy (középen) vezetésével, akik részt vettek a cabanatuani hadifogolytábor ellen intézett merész rajtaütésben. Ennek során megmentették az itt őrzött amerikai és filippinó foglyokat.

mögött, s ennek során megsemmisítették a 12. észak-koreai hadosztály főhadiszállását. Az 1. század benne volt a sűrűjében, amikor a kínaiak végrehajtották első tömeges támadásukat. A vérfürdő során a kommunisták 10 000 főt vesztettek.

A 2. és a 4. ranger század végrehajtott egy ugrást az ellenséges vonalak mögött, a 38. szélességi foktól északra. A 3. század jelmondata ez volt: „Dögölj meg, te fattyú!" (*Die, Bastard, Die!*) A 4. ranger század kétéltű támadást hajtott végre a Hvacson-gát ellen, míg az 5. század a 25. gyalogos hadosztállyal együtt visszaverte négy kínai hadsereg összehangolt támadását, amelyben összesen 125 000 katona vett részt. Ahhoz, hogy tartsák az állásaikat, a gyalogsági egységek élére ranger őrmestereket állítottak.

A 8. ranger ejtőernyős gyalogos század akkor érdemelte ki az „Ördögök" ragadványnevet, amikor egyik harminchárom fős szakaszuk a senki földjén csatát vívott két kínai felderítő századdal, és a harc során hetven kínai meghalt. A rangerek két halottat és három sebesültet vesztettek, és mindannyiukat visszavitték a saját vonalaikig.

„A ranger zászlóaljnak a világ legprofibb, elit, könnyűfegyverzetű gyalogos alakulatának kell lennie. Olyan zászlóaljnak, amely fegyvereivel és két kezével többre képes, mint bárki más. A zászlóaljban nem lehetnek gengszterek és huligánok, ha mégis előfordulnának, az egységet fel kell oszlatni. Bárhol jelenjen meg a zászlóalj, nyilvánvalónak kell lennie, hogy ők a legjobbak."

Creighton Abrams tábornok 1973-ban az első zászlóalj léptékű rangeralakulatról, amelyet 1974-ben állítottak fel

Merrill martalócai

Az 5307. vegyes (ideiglenes) egység

Merrill martalócainak nevezték azt a Frank D. Merrill alezredes által vezetett háromezer fős csapattestet, amely Burma esőerdeiben harcolt a japánok ellen, és öt nagyobb csatában, illetve harminc kisebb összecsapásban mért rájuk vereséget. A Martalócok egyik legnagyobb haditette 105 kilométeres menetelésük volt Burma dzsungelén át, hogy elfoglalják Mjicsina (Myitkyina) repterét. Ez még akkor is lelkesítette az amerikai katonákat, amikor húsz évre rá, a vietnami háború idején visszatértek az ázsiai dzsungelekbe.

A quebeci konferencián 1943 augusztusában, Franklin D. Roosevelt, Winston Churchill és a többi szövetséges vezető megfogalmazta azt az elképzelést, hogy létrehoznak egy amerikaiakból álló szárazföldi egységet, amely majd a kínai haderő, egy másik szövetségesük, elővédjét alkotná, és Burmában hosszú távú beszivárgó akciókat hajtana végre az ellenséges vonalak mögött. A fő cél a japán kommunikációs és ellátási vonalak pusztítása és általában az ellenség zaklatása volt, mialatt igyekeztek újra megnyitni a Burmai utat, a Szövetségesek utánpótlási vonalát Kína felé.

Az elnöki felhívás szerint „önkénteseket keresnek egy veszedelmes és kockázatos küldetésre", és erre mintegy 2900 amerikai katona jelentkezett. Hivatalosan ez volt az 5307. vegyes (ideiglenes) egység, kódnevén „Galahad", bár később „Merrill martalócaiként" vált ismertté. E nevet vezetőjéről, Frank D. Merrillről kapta. Az önkéntes martalócok a legkülönfélébb szolgálati helyekről jelentkeztek. Néhányan otthoni kiképzőtisztek voltak, mások Trinidad és Panama dzsungeleiben szolgáltak, a többiek a guadalcanali, a Salamon-szigeteki és az új-guineai hadjáratok harcedzett veteránjai voltak. Indiában a híradósok és a légierő néhány katonája is belépett, valamint kaptak egy teherhordó csapatot öszvérekkel. Az egységet hat egyenként 400 főből álló harccsoportra osztották fel, két ilyenből állt fel egy zászlóalj. Kódszíneik vörös, fehér, kék, zöld, narancs és khaki voltak.

Frank D. Merrill, Merrill martalócainak parancsnoka. A különleges egység abban a ritka megtiszteltetésben részesült, hogy minden katonáját kitüntették Bronzcsillaggal második világháborús tetteikért.

Hadműveletek Burmában

A bevezető kiképzést követően, melyet India esőerdeiben teljes titoktartás mellett az angol Charles Orde Wingate tábornoktól kaptak, kiválogattak nagyjából 250 embert, hogy alakítsanak egy második lépcsős főhadiszállást Indiában, melynek az volt a feladata, hogy koordinálja a létfontosságú ejtőernyős utánpótlás-szállítást a légi szállítási parancsnokság és a hat martalóc csapat között. A többi 2750 martalóc elindult a Ledo úton, amely Indiából a Himalája előhegyein keresztül Burmába vezetett. Több mint ezer mérföldet (1609 km) gyalogoltak a sűrű dzsungelben, az élelmüket vitték magukkal, és ha kellett, menet közben harcoltak. Mindezt tankok és támogató nehéztüzérség nélkül, az ellenség nyomasztó túlerejével szemben. Mégis legyőzték a Malájföldet és Szingapúrt elfoglaló 8. japán hadosztályt.

Folyamatosan a japán főerők hátában mozogva a Martalócok teljesen szétzilálták az ellenség utánpótlási és kommunikációs vonalait. A Csindvin folyó partján fekvő Valavbum közelében szétzilálták a japánok hátvédjét, végeztek 4-500 katonával, és elvágták a japánok utánpótlási vonalát a Hukaung-völgy felé. Addigra ők maguk már 550 harcosukat vesztették el.

Merrill martalócai egy észak-burmai őserdő patakjában gázolnak. E hadművelet során az amerikaiak által kiképzett kínaiak oldalán harcoltak, elüldözve a japánokat a Ledo útról, amelyet alternatív ellátmányi útvonalként építettek a Burmai út helyett Kína felé.

MERRILL MARTALÓCAI

1943. AUGUSZTUS Javaslat születik egy burmai szárazföldi egységről.
1943. SZEPTEMBER Az alakulatot megszervezik.
1943. OKTÓBER Az 5307. vegyes (ideiglenes) egységet Indiába küldik, hogy Orde Wingate tábornok, a csinditek parancsnoka kiképezze őket.
1944. JANUÁR A Martalócokat könnyűgyalogsági rohamegységgé formálják.
1944. FEBRUÁR A Martalócok Burmába vonulnak.
1944. ÁPRILIS Az egységet utasítják, hogy hagyományos védelmi állásokat építsen ki Nhpum Gánál.
1944. MÁJUS Az alakulatot bevetik a mjicsinai támadás során.
1944. AUGUSZTUS Mjicsina elesik; a Martalócokat feloszlatják.

1944 áprilisában „Vinegar Joe" Stilwell tábornok, a Burmában harcoló kínai erők amerikai parancsnoka arra utasította Merrill embereit, hogy foglaljanak el védelmi állásokat Nhpum Ga mellett. Az ilyen jellegű feladatokhoz az egység nem rendelkezett megfelelő felszereléssel, így a Martalócokat bekerítették, de egy koordinált akció segítségével kitörtek, és 57 halott, valamint 302 sebesült árán 400 ellenséges katonával végeztek. 379 martalóc a kimerültség és betegség miatt vált harcképtelenné. 200 öszvérük közül 75-öt vesztettek.

Egy amőbás dizantériajárvány újabb 1300 embert követelt, amikor a martalócok 1944. május 17-én a Kumon-hegység gerincén, több mint 1800 méter magasságban, 105 kilométert meneteltek Mjicsináig. Az amerikai hírszerzés információi szerint Mjicsinát hozzávetőleg ezer fő védte. Valójában a számuk 4600 volt. A japánok azonban a támadás hevessége és irama miatt túlbecsülték a rájuk támadó erőket. A martalócokat utolérő egészségügyiek, akik a sebesülteket látták el, így beszéltek erről:

> *„Sokan közülük súlyos betegek voltak, olyan fáradtak, piszkosak és éhesek, hogy inkább látszottak holtnak, mint elevennek. Kínozta őket a kimerültség, az alultápláltság, a tífusz, az amőbás dizentéria, a malária, a dzsungelláz és számos egyéb betegség. Az effélét az a sok havi megpróbáltatás okozza, melyet egy trópusi őserdő jelent."*

Ennek ellenére 1944. augusztus 3-án Mjicsina elesett. Csak 600 japán jutott ki, és 187-et foglyul ejtettek. A Martalócok 272 halottat és 955 sebesültet vesztettek, 980 embert pedig betegség miatt kellett elszállítani. Ezért az akcióért az alakulatot kitüntették.

A vonalak mögött a Fülöp-szigeteken

A második világháborúban voltak más irreguláris amerikai egységek is, amelyeket sajátos egyéniségű, karizmatikus parancsnokok irányítottak és a főerők mellett küzdöttek. A Csendes-óceánon Walter Krueger altábornagy, San Antonio szülötte felállított egy kis elit önkéntesegységet, az Alamói Felderítőket. Híres eset, hogy a Felderítők vezették az amerikai rangerek és a filippinó gerillák támadását Luzon szigetén a cabanatuani japán fogolytábor ellen. Az akció során mind az 511 foglyot kiszabadították, és visszajuttatták őket az amerikai vonalakhoz. A 70 főnél többet soha nem számláló egység 44 Ezüstcsillagot, 33 Bronzcsillagot és 4 Katonai Érdemérmet kapott. Valamivel kevesebb, mint 80 veszedelmes küldetésben vettek részt, és soha egyetlen embert sem vesztettek.

A Fülöp-szigeteken néhány amerikai tiszt szintén vezetett gerillaakciókat az ellenséges vonalak mögött. Russel Volckmann ezredes, aki később fontos szerepet játszott a Zöldsapkás egység felállításában, 1942-ben, Bataan elestekor elmenekült, bevette magát a hegyekbe, és Észak-Luzonon létrehozott egy filippinókból álló gerillacsoportot. 1945-re már öt ezred volt az irányítása alatt. Mire az amerikai erők visszatértek Luzonra, Volckmann és csapata Luzon északnyugati hegyeit nagy-

Merrill martalócait „Vinegar Joe" Stilwell amerikai tábornok Mjicsina 1944. augusztusi elfoglalását követően Kiváló Egység érdeméremmel tünteti ki

A burmai dzsungelharc

„Mostanra a vérhasom odáig romlott, hogy vért ürítek a széklettel. Bajtársaim mindegyike ilyen-olyan nyavalyákban szenved. Hátizsákom szíja véresre horzsolta a bőrt a vállamon, ezért elhagytam... Az alám rendelt fiúk sincsenek jobb állapotban... Az előttünk haladó felderítő hirtelen a levegőbe emelte a puskáját, ami annyit jelent, hogy ellenséget észlelt... Végül aztán mi is észrevettük őket, ahogy négyes sorokban vonulnak a sínek mentén... A lövész letérdelt a géppisztolyával és tüzet nyitott. Mintegy fél tucat japcsit leszedett, aztán újabb fél tucatot. A japán hadoszlop menetformációból szétspriccelt a bokrok közé. Fölkaptuk a fegyverünket, és visszarohantunk a dzsungelbe. Hol botladozva, hol szaladva, hol vánszorogva tértem vissza a táborba. Olyan nyomorultul voltam, hogy az sem érdekelt, vajon áttörtek-e a japcsik. Annyira kikészültem, azzal se törődtem, hogy cserbenhagytam az ezredest. Egyedül az öntudatlanságra vágytam."

FRED O. LYONS SZÁZADOS, MERRILL MARTALÓCAI, 1945

részt megtisztította a japánoktól. Aztán, immár légi támogatással, végigsöpörtek a nyugati és az északi partvidéken is.

Wendell Fertig százados, egy tartalékos tiszt, ugyancsak megalakította a maga gerillaseregét filippinókból, harcos bennszülöttekből, szökött hadifoglyokból, valamint olyanokból, akik nem voltak hajlandók megadni magukat. A USFIP – a Fülöp-szigeteki amerikai haderő – végül már 40 000 fősre nőtt. 1942 és 1944 között a USFIP számos támadást hajtott végre a japán megszálló erők ellen Mindanaón, közben ellátmányt raboltak el és zaklatták az ellenséget. Hogy filippinói lelkesedését növelje, Fertig dandártábornokká léptette elő magát – e tettével éppenséggel nem nyerte el MacArthur tábornok rokonszenvét. Röviddel MacArthur visszatértét megelőzően a japánok már 150 000 emberükkel kutatták Fertiget. Gerillái részt vettek a mindanaói csatában, amely véget vetett a sziget feletti japán uralomnak.

A MARTALÓCOK ÖRÖKSÉGE

Egy héttel Mjicsina elestét követően Merrill életben maradt martalócait beolvasztották a 475. gyalogezredbe. 1954. június 21-én a 475. gyalogezredet átnevezték 75. ezredre. A vietnami háború alatt ez lett a 75. ranger ezred. 1974-ben új ranger zászlóaljat hoztak létre belőle, amely 1983-ban részt vett Grenada, majd 1989-ben Panama megszállásában. Azóta harcoltak még a Sivatagi Viharban, a szomáliai konfliktusban, az afganisztáni Tartós Szabadság hadműveletben és az Iraki Szabadság hadműveletben. A terrorizmus elleni háborúban gyorsreagálású egységgé képezték őket.

„Az egység olyan bátorságot, eltökéltséget és csapatszellemet tanúsított küldetése végrehajtása során, rendkívül nehéz és veszedelmes körülmények között, ami fölébe helyezi az ugyanazon hadjáratban részt vevő összes többi alakulatnak."

A KIVÁLÓ EGYSÉG KITÜNTETÉS INDOKLÁSA, 1944

Az Ördögbrigád

Az 1. különleges küldetésű haderő (SSF)

Az Ördögbrigádot 1. különleges küldetésű haderő (Special Service Force – SSF) néven hozták létre. Amerikai-kanadai egység volt, melyet 1942. július 9-én állítottak fel a Montana állambeli Fort William Henry Harrisonban. Az ejtőernyősnek kiképzett dandár a legtöbbször Olaszországban harcolt, de küzdött Dél-Franciaországban is. Erőssége a számbeli fölényben lévő ellenséggel szembeni közelharc volt.

JOBBRA: Az ilyen távoli hegyvidék, ahol a képen az amerikai csapatok vonulnak, pontosan azt a fajta nehéz terepet képviselte, amelyre az Ördögbrigádot kiképezték.

LENT: Eligazítást tartanak az 1. Különleges Küldetésű Haderő katonáinak, mielőtt őrjáratra küldenék őket az olaszországi Anzióban. Az 1. SSF agresszív rajtaütéseit követően, itt nevezték őket először a németek Ördögbrigádnak.

Az alakulat ötlete egy Geoffrey Pyke nevű angol mesterkémtől és feltalálótól eredt. Szerette tett volna létrehozni egy kis kommandós egységet a romániai olajmezők, valamint az olaszországi vízierőművek és a norvégiai nehézvíz-üzemek elleni szabotázsakciókra. Kifejlesztett egy lánctalpas csapatszállítót is, amely a kommandósokat nagy sebességgel juttatta át a havon is. A brit kommandósok azonban ekkoriban túlságosan el voltak halmozva egyéb katonai feladatokkal, így az elképzelést átadták az amerikaiaknak.

Először úgy gondolták, hogy amerikaiakból, kanadaiakból és norvégokból hoznak létre egy egységet a téli hadviselésre, de megfelelő norvégok nem álltak a rendelkezésre. Az egység parancsnoka, Robert T. Frederick alezredes a hadsereg lapjában meghirdette, hogy személyzetet keres. „Szigorú kiképzést és veszedelmes szolgálatot" ígért. Olyanokat keresett, akik előzőleg vadászok, vadőrök, erdőkerülők vagy favágók voltak – vagyis olyanok, akik már hozzá voltak szokva a hideghez –, és egységét 1. különleges küldetésű haderőnek nevezte el. A sorozásra 1942 júliusában, a Montana állambeli Helenában, a Fort William Henry Harrisonban került sor. Válljelvényükön egy vörös lándzsahegy volt látható, amelybe vízszintesen az USA-t, függőlegesen Kanadát hímezték bele.

Noha az 1. SSF volt a második világháború egyetlen kétnemzetiségű egysége, a kanadaiak és az amerikaiak között nem sok súrlódási felület volt. Az eredeti felosztás szerint a kanadaiak az egység egyharmadát adták volna, ehhez képest szinte minden tiszt a kanadaiak közül került ki. A legtöbb század-, zászlóalj- és ezredparancsnok, legalábbis kezdetben, kanadai volt. Kanada emellett speciális kiképzőtelepet is biztosított az utánpótlásra.

Kétszeres gőzzel

A kiképzés kimerítő volt. Az újoncoknak megtanították az ejtőernyős ugrást, a síelést és a hegymászást. Mindent kétszeresen vettek. Az újoncok fizikai kondícióját könnyű gimnasztikai gyakorlatokkal, akadályversenyekkel és hosszú túrákkal fejlesztették a csúcsra, melyek során 45 kilogramm terhet kellett cipelniük. Mindenkit kiképeztek a robbanóanyagok használatára és a haderő kiterjedt arzenáljába tartozó

AZ ÖRDÖG-BRIGÁD

1942. JÚLIUS A montanai Fort William Henry Harrisonban létrehozzák az 1. Különleges Küldetésű Haderőt (Special Service Force, SSF).

1943. JÚLIUS A 1. SSF kihajózik az Aleut-szigetekre.

1943. NOVEMBER Partra szállnak Nápolynál.

1943. DECEMBER Beveszik Monte la Difensát.

1944. FEBRUÁR Partra szállás Anziónál.

1944. MÁJUS Az Ördögbrigád kitör az anziói hídfőből.

1944. JÚNIUS Az Ördögbrigád az első szövetséges csapatok között vonul be Rómába.

1944. AUGUSZTUS A Dragoon hadművelet előkészítése során elfoglalja Îles d'Hyères-t.

1944. DECEMBER Az 1. SSF feloszlatása.

összes fegyver kezelésére. Az 1. SSF választott fegyvere az M1941 Johnson típusú géppisztoly volt, és a V-42-es harci kés, melyet Frederick ezredes tervezett, kifejezetten az Ördögbrigád számára. A katonák megtanulták az esetlegesen hozzájuk kerülő ellenséges fegyverek alkalmazását is, valamint a közelharcot és az éjszakai küzdelmet. Ezekre a speciális készségekre nagy szükség is volt, amikor csapásmérő egységként bevetették őket, hogy stratégia posztokat rohanjanak le, vagy ejtőernyővel dobták le őket az ellenséges vonalak mögött. Akik nem bírták ezt az iramot, azokat rövid úton visszahelyezték eredeti egységükhöz.

Minthogy a brit SOE (Különleges Műveletek Igazgatósága) 1943. július 10-én már kikapcsolta a norvégiai nehézvíz-előállító üzemet, az 1. SSF az Aleut-szigetekre hajózott, ahol a Kiska-szigeti inváziós erő részeként kellett tesztelni a nehéz körülményekhez igazított különleges kiképzésüket. Kemény küzdelemre számítottak a japánoknak a szomszédos Attu szigeten kifejtett elkeseredett védekezése után, de mikor megérkeztek, kiderült, hogy Kiskáról már távoztak a japánok.

Monte la Difensa bevétele

1943 novemberében az 1. SSF megérkezett Nápolyba. Itt azzal alapozta meg hírnevét, hogy meghódította a bevehetetlennek tartott Monte la Difensa erődjét, amely sok amerikai és brit katona életébe került addigra, akik igyekeztek kivetni onnan az ellenséget. A németek stratégiai jelentőségű erődje hegytetőre épült, és meredek sziklák vették körül. Éjszaka, tél derekán, az 1. SSF felmászott a sziklákon, és meglepetésből lerohanta az ellenséget. 1943. december 6-án megtámadták a közeli Monte la Remetaneát, majd a Monte Sammurco és a Monte Vischiatoro következett. 1944. január elején végül is kivonták őket. Egy hónap harc során állományuk hetvenhét százalékát vesztették el, sokan fagysérülés vagy kimerültség következtében estek ki. Bármely más egységet, amely ekkora veszteségeket szenved, jó időre kivonták volna a szolgálatból. Az 1. SSF-et azonban egy hónap múlva ismét bevetették.

A túlélőket Anzióba küldték, hogy vegyék át a rangerek helyét, akik Cisterna mellett katasztrofális veszteségeket szenvedtek. Sok sebesült otthagyta a kórházat, hogy jelentkezzen az alakulatánál. Frederick ezredes annak idején osztálytársa volt a rangerek parancsnokának, Derby ezredesnek, és a túlélő rangerek is csatlakoztak a Brigádhoz. Az 1. SSF-et olyan frontszakaszra vezényelték, melynek a megtartásához egy hadosztályra és legalább ötször annyi emberre lett volna szükség. Ezért aztán a Brigád átment támadásba. Agresszív járőrözésükkel visszavonulásra kényszerítették a németeket, és ekkor kapták meg becenevüket: „Ördögbrigád". Az a pletyka járta, hogy egy elfogott német tisztnek megtalálták a naplóját, amelyben úgy nevezte őket: *„Die schwarzen Teufel"* – azaz a fekete ördögök –, ugyanis gyakran éjjel támadtak, feketére mázolt arccal. Az ellenség morálját tovább rombolták azok a kártyák, amelyeket az 1. SSF emberei a halott németek testén hagytak: *„Das Dicke Ende kommt noch"* – a java még hátra van.

Elsőként Rómába

Az 1. SSF vezette az anziói kitörést, majd nyomban az ellenség hátába került és hét hidat vett be Róma környékén, mielőtt még a németek felrobbanthatták volna őket. 1944. június 4-én ők voltak az első szövetséges erő, amely bevonult Rómába, és ez annál figyelemre méltóbb, mivel az alakulatnak eredetileg nem voltak járművei – eltekintve Pyke hójárójától, de az Montanában maradt. Mire azonban az 1. SSF elérte Rómát, kétszer annyi járművel rendelkezett, mint amennyi kijárt volna neki, főleg az „éjféli rekvirálások" eredményeként. Miután biztosította a Tevere hídjait, észak felé hajtott, hogy beérje a visszavonuló németeket.

A V-42-es Stiletto tőr

A Robert T. Frederick alezredes által kifejlesztett V-42-es Stiletto tőr volt az Ördögbrigád jellegzetes fegyvere. Éles, keskeny, 18 cm-es pengéje volt, és 14 cm-es markolata, amelyet hegyes fém markolatgombbal láttak el, ezzel törték be az ellenség koponyáját. A bőrtok végét fémmel erősítették meg. Ez védte ki, hogy a tőr éles hegye átvágja a bőrt. A tokot a lábszár alsó részére erősítették, hogy könnyen elő lehessen rántani. A harctéren az Ördögbrigád kezdte tompítani az éles hegyet, mivel az áldozat csontjába fúródva nehéz volt kihúzni. A fegyver nevében szereplő V a győzelem (victory) rövidítése, míg a 42 1942-re, a gyártás kezdetének évére utal. Sziluettje manapság az amerikai különleges egységek címerében szerepel.

A pengén bemélyített helye volt a hüvelykujjnak, ez biztosította, hogy a kés vékony élével fúródjon a bordák közé.

1944. augusztus 14-én a Brigád egységei a Dragoon hadművelet, a dél-franciaországi szövetséges invázió előkészületeinek részeként elfoglalták az Îles d'Hyères három megerősített szigetét. Amikor a főerők 1944. augusztus 22-én partot értek, az 1. SSF az Első Ejtőernyős Különítmény részeként csatlakozott a 7. hadsereghez, és Dél-Franciaországon keresztül előrenyomult az olasz határig. 1944. december 5-én, miután elfoglalta az Antibes környéki Villeneuve-Loubet-t, az alakulatot feloszlatták. A dél-franciaországi harcok a végükhöz közeledtek, a katonákat pedig amerikai és kanadai ejtőernyős egységekhez helyezték.

Rövid fennállása során az 1. SSF 1800 embere mintegy 12 000 fős veszteséget okozott a németeknek, és 7000 foglyot ejtett. Közben maguk is 600 százalékos veszteséget szenvedtek.

Az 1. SSF öröksége a Kanadai Légiszállítású Ezredben él tovább, melyet 1968-ban állítottak fel, valamint az 1976-ban létrehozott kanadai Különleges Küldetésű Haderőben – ebbe a gyors reagálású alakulatba tagolták be az ejtőernyős ezredet. A határ déli oldalán Aaron Bank ezredes, az OSS háborús veteránja az 1. SSF-et használta modellként, amikor felépítette azt az egységet, amely később a Zöldsapkások nevet kapta.

„...Az SSF egész fennállása során soha egy tapodtat nem hátrált, és valamennyi csatáját győzelem koronázta..."

THE INDEPENDENT RECORD, HELENA, MONTANA, 1955. AUGUSZTUS 7.

„Becsület és hűség"

A francia Idegenlégió

Az Idegenlégió a francia hadsereg szerves részét képezi. Professzionális harci egység ez, amely ugyanolyan felszerelést használ, és ugyanolyan küldetéseken vesz részt, mint bármely gyalogos, harckocsizó vagy műszaki egység. Ebben az alakulatban azonban mindenféle nemzetiségű, bőrszínű vagy vallású önkéntesek szolgálnak, akik készek Franciaországot szolgálni. Egységes *esprit de corps* – bajtársi szellem – köti őket össze, s jelszavuk: „A Légió a hazánk", illetve: „Menni vagy meghalni".

A francia Idegenlégió azoknak az idegen csapatoknak a hagyományát viszi tovább, melyek a középkor óta szolgálják Franciaországot. VII. Károlynak (1422–1461) skót gárdája volt, XIV. Lajos és utódai az ír Vadlibákra támaszkodtak, s Napóleon is lengyel ulánusokat küldött harcba. Miután Lajos Fülöp az 1830-as júliusi forradalmat követően trónra lépett, létrehozta az Idegenlégiót.

Az 1831. március 10-én felállított alakulat külföldi önkéntesekből állt, akiket francia tisztek irányítottak. 18 és 40 év közöttieket toboroztak. Gyakran mindenféle személyazonosság-vizsgálat nélkül felvették őket, így a Légió menedékül szolgált számos üldözött külföldi számára, akik közül jó néhányat forradalmi politikai nézetei miatt üldöztek. Hogy ezek a veszedelmesen radikális egyének minél messzebb kerüljenek az anyaországtól, a Légiót azonnal bevetették Algéria meghódításához, a hadművelet emellett Napóleon *Grande Armée*-ja veteránjainak lefoglalására is szolgált.

1835 augusztusában mintegy négyezer légiós szállt partra Spanyolországban, hogy támogassa II. Izabella trónigényét nagybátyjával, Károllyal szemben. Irdatlan öldöklés kezdődött, és amikor 1838. december 8-án az Idegenlégiót feloszlatták, már csak ötszáz túlélője volt. Amikor létrehozták a második Idegenlégiót, a karlisták, egykori ellenségeik mellett vetették be őket, akik Franciaországban kerestek menedéket.

A CAMERONEI CSATA

A Légió visszatért Algériába – ezt az állomáshelyet a reguláris hadsereg nem túlságosan kedvelte. 1855-ben harcoltak a Krím-félszigeten, 1859-ben pedig az osztrákok ellen küzdöttek Itáliában. De ahol a Légió elnyerte legendás hírnevét, az Mexikó volt. 1863. április 30-án, Puebla közelében a mexikói hadsereg kétezer katonája megtámadta Jean Danjou százados 62 légióst és 2 tisztet számoló egységét. Visszavonulás közben a légiósok négyszögbe tömörültek, és a lovasság számos rohamát visszaverték, miközben súlyos veszteségeket okoztak.

A Légió egyik legünnepeltebb tettét hatvan légiós hajtotta végre Jean Danjou százados parancsnoksága alatt, amikor a Camerone Haciendánál feltartóztatták a mexikói haderő kétezer emberét. Három kivétellel az összes légiós meghalt. (Ismeretlen művész képe).

„Mit is tagadhatnék meg ilyen emberektől?
Nem, ezek nem is emberek, hanem ördögök."

MILAN EZREDES MEXIKÓI PARANCSNOK CAMERONÉNÁL, 1863

Danjou úgy döntött, megáll a Camerone Haciendánál, egy hárommméteres fallal körülvett fogadónál. A mexikói parancsnok felszólította őket, hogy adják meg magukat, hiszen hatalmas túlerővel állnak szemben. Danjou nemet mondott. Emberei között körbejárt egy kancsó borral, és megeskette őket, hogy nem adják meg magukat. Egynapi küzdelem után ő maga odaveszett, és már csak öt légiós maradt életben. Miután kilőtték az utolsó töltényüket is, feltűzték a bajonettjüket és rohamra indultak. Kettejüket azonnal lelőtték. A mexikói parancsnok, Milan ezredes ekkor tűzszünetet rendelt el, a három életben maradt légiós pedig hazatért Franciaországba. Azóta a Camerone név a Légió valamennyi zászlaján ott díszeleg.

Hacsak nincs vészhelyzet, az Idegenlégiónak nem szabad a francia anyaország területén harcolnia. De miután 1870-ben a francia haderő vereséget szenvedett a porosz–francia háborúban, bevetették őket, hogy megpróbálják áttörni a párizsi ostromzárat. A Légió azután Franciaország gyarmati terjeszkedésében vett részt, s olyan helyeken küzdött, mint Vietnam, Szudán, Dahomey, Madagaszkár és Marokkó.

1995 júniusában francia gyalogosok, köztük az Idegenlégió katonái a Le Foch repülőgéphordozó fedélzetén a horvátországi Spliti-öbölben kihajózásra készülnek a soknemzetiségű gyors reagálású erő részeként

Az első háború súlyos emberveszteségeit követően a feloszlatott ezredekből egyetlenegyet szerveztek, a légiós *Régiment de Marche*-ot, amelyet a Légió atyja, Paul-Fréderic Rollet irányított. Az első világháború után a Légió részt vett Marokkó és a Közel-Kelet pacifikálásában, a Rif- és az Atlasz-hegységbeli hadjáratokban, valamint a drúzok ellen Szíriában végrehajtott műveletekben.

A Légió megosztása

A második világháború idején a Légió az 1940-es norvégiai harcok során Narviknál tűntette ki magát. Franciaország 1940-es kapitulációját megelőzően az Idegenlégió 11. ezrede hősi hagyományaihoz hűen inkább halomra lövette magát, semhogy meghátráljon az ellenséggel szemben. A francia fegyverletétel után a Légió kettészakadt. Voltak, akik a Szabad Franciaországhoz csatlakoztak, mások a vichy-i kormányhoz. Az 1941. júniusi szíriai–libanoni hadjárat idején a Légió két fele egymás ellen küzdött. A Légió Szabad Franciaországért harcoló 13. dandárja 1942-ben híres győzelmet aratott a líbiai Bir Hakeimnél. Ezután a légiósok győzelmes hadjáratokban vettek részt Tunéziában, Olaszországban, Provence-ban, Elzászban és Németországban.

A japánok elleni háborút követően az Idegenlégió 5. ezrede Indokínában maradt, majd az indokínai háború idején a Légió valamennyi ezrede megjelent a csatamezőkön. Kitüntették magukat Phu Tong Hoánál, a 4-es gyarmati úton, valamint Dien Bien Phunál, ahol az utolsó emberig kitartottak.

1954-ben a Légió visszatért Algériába, ahol biztonsági feladatokat bíztak rá. Hamarosan jelentősebb intervenciós erőket vetett be az 1954–1962-es algériai függetlenségi háborúban a

A Légiós becsületkódex

1. Légiós: önként vállaltad, hogy hittel és becsülettel szolgálod Franciaországot.
2. Minden légiós a fegyvertársad, tekintet nélkül nemzeti, faji vagy felekezeti hovatartozására. Ezt azzal a töretlen és örök bajtársiassággal bizonyítod, amely egyazon család tagjait köti össze.
3. A Légió hagyományainak tisztelete, a feljebbvalók megbecsülése, a fegyelem és a bajtársiasság az erőd, a bátorság és a hűség az erényeid.
4. Légy büszke arra, hogy légiós lehetsz! Bizonyítsa büszkeséged mindig makulátlan külsőd, feddhetetlen, ám szerény viselkedésed és mindig gondozott lakókörleted.
5. Elit katonaként eddz teljes erőbedobással! Kezeld úgy a fegyveredet, mint legbecsesebb kincsedet! Tested tartsd mindig csúcsformában, tökéletes állapotban!
6. A küldetés, amit kaptál, szent a számodra, a végsőkig és bármi áron teljesíted.
7. Harcban cselekedj úgy, hogy nem élvezed az erőszakot, és nem engeded szabadjára gyűlöletedet. Tiszteld legyőzött ellenséged, és soha ne hagyd hátra sebesült vagy halott bajtársaidat. Ne add meg magad soha, semmilyen körülmények között.

Nemzeti Felszabadító Front és egyéb kisebb felkelő csoportok ellen. 1956-ban a Légiót a szuezi válság miatt Egyiptomba küldték. Miután visszatért Algériába, részt vett az 1957-es algíri ütközetben. Amikor 1962-ben Franciaország kivonta erőit az észak-afrikai országból, a Légió egységeit Dél-Franciaországba és Korzikára, valamint a tengerentúlon Dzsibutiba, Madagaszkárra, Tahitira és Francia Guyanára helyezték át.

Egy gyors reagálású erő

Az Idegenlégió új szerepében gyors intervenciós egységgé vált, melyet főleg Franciaország egykori afrikai gyarmatain vetnek be. 1969–1970-ben az Idegenlégió 1. ezrede, valamint 2. ejtőernyős ezrede részt vett a csádi hadműveletekben. 1978 májusában a 2. ejtőernyős ezred a zairei (ma Kongó) Kolweziben folyó harcok idején európai és afrikai civilek százainak az életét mentette meg. 1990-ben és 1991-ben a Légió részt vett a Kuvaitban Sivatagi Pajzs és Irakban a Sivatagi Vihar hadműveletben is.

1831 óta kilencszázkét tisztje, 3176 altisztje és harmincezer katonája adta életét Franciaországért – egyharmaduk közvetlenül az ország védelmében vett részt. Háromévi szolgálat után a légiós folyamodhat a francia állampolgárságért, és amennyiben igazolással rendelkezik a kielégítő katonai szolgálatáról, francia tartózkodási engedélyt kaphat. Ez tíz évre érvényes, és megújítható. Noha külföldön születtek, sok légiós úgy gondolja, kiontott vérével kiérdemelte a jogot, hogy franciának vallja magát.

„A Légió meghal, de nem adja meg magát!”

Jean Danjou százados a cameronei csatában, 1863

A francia Idegenlégió

1831 Megalakul az Idegenlégió, és Algériába küldik.
1835 A Légió partra száll Spanyolországban, hogy II. Izabella oldalán harcoljon a karlisták ellen.
1855 A Légió a Krími-háborúban.
1859 A Légió Itáliában harcol.
1863 A cameronei csata.
1871 A Légió megpróbálja áttörni Párizs ostromzárját.
1884–1885 Harcol a kínai–francia háborúban.
1914–1918 Részt vesz az első világháború nagy ütközeteiben, miközben hatalmas veszteségeket szenved.
1920–1930-as évek Harcok Algériában, Szíriában, Tunéziában, Marokkóban és Indokínában.
1940 Bevetés Norvégiában, Narviknál; a francia fegyverletétellel a Légió kettészakad.
1941 A szabad francia és a vichy-i légiósok egymás ellen fordulnak.
1942 A légiósok győzelme a líbiai Bir-Hakeimnél.
1945 A Légió 11. ezrede inkább halomra löveti magát, mint hogy meghátráljon.
1946–54 Harcol az indokínai háborúban.
1954 Az utolsó emberig küzd Dien Bien Phunál.
1954–62 Harcol az algériai függetlenségi háborúban.
1956 Bevetik Szueznél.
1969–70 Csádi intervenció.
1978 Civileket ment meg Zairében.
1990 A Sivatagi Pajzs szárnyát alkotja.
1991 Részt vesz a Sivatagi Viharban.

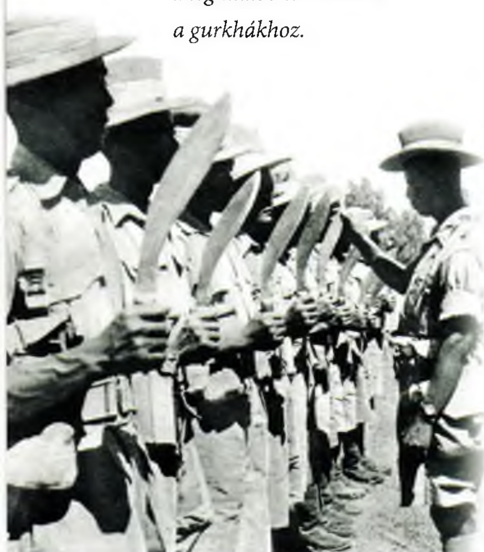
A gurkhák

„A halál jobb, mint a gyávaság"

Csaknem kétszáz éven át félelmetes nepáli harcosok is részei voltak a brit hadseregnek. Modern felszerelésük mellett a mai napig viselik időtálló fegyverüket, a kukri nevű negyvenhat centis, hajlított pengéjű, hosszú kést. A hagyomány szerint, ha a kukrit csatában kihúzzák, meg kell ízlelnie a vért – még ha az a tulajdonosáé is, aki megvágja magát, mielőtt visszatenné a tokjába.

A gurkhák, Nepál szülöttei, nevüket a 8. századi hindu harcos szentről, Górakhnáth gururól kapták. Fiatalkorában Bappa Raval, a nepáli uralkodóház alapítója egy vadászaton találkozott a meditáló Górakhnáthtal, és vele maradt, miközben a többiek tovább vonultak. Amikor a guru magához tért, lenyűgözte Bappa Raval odaadása, egy kukrit ajándékozott neki, és kitanította, hogyan állíthatja meg a muszlimok előretörését Afganisztánon át. Bappa Raval és gurkha követői így megállították a kezdődő muszlim inváziót India ellen.

A gurkhák a közép-nepáli Gorkha (Gurkha) környékén telepedtek le. A nagy hatalmú Sáh család később a gurkha harcosok segítségével hódította meg a környéket, és hozta létre a Nepáli Királyságot. 1769-ben a Gurkha dinasztia foglalta el a trónt. A Brit Kelet-Indiai Társaság 1815-ben megpróbálta meghódítani Nepált, de súlyos veszteségeket szenvedett, ezért gyorsan békét kötött. Ahogy a britek az indiai szubkontinens java részén átvették a hatalmat, Nepál is protektorátussá lett, a britek pedig engedélyt szereztek, hogy gurkhákat toborozzanak, akik Anglia indiai hadseregében szolgáltak.

Egy gurkha tiszt 1942-ben megszemléli a kukrikat. Ezt a hosszú kést a dzsungel növényzetének levágására és ételkészítésre használták, de ugyanolyan hasznosnak bizonyult közelharcban is. Ez az a fegyver, amelyet a leginkább társítanak a gurkhákhoz.

Brit lobogó alatt

1817-től a gurkhák a Kelet-indiai Társaságot szolgálták, és 1857-ben a britek mellett küzdöttek az indiai felkelés leverésekor. A gurkha ezredeket emellett elküldték Burmába, Afganisztánba, Malájföldre, Ciprusra, India északkeleti és északnyugati határaira, az 1877–1878-as orosz-török háború idején Máltára, az 1900-as bokszerlázadás idején Kínába, és az 1904-es brit invázió idején Tibetbe.

1901 és 1906 között tíz ezredbe osztották be őket, ezek lettek a Gurkha Lövészek. Az első világháború idején a brit hadseregben mintegy 100 000 gurkha szolgált, és hozzávetőleg 20 000-en estek el a harcok során. Abban az időben 33 gurkha zászlóalj volt. Harcoltak Franciaországban, a Szuezi-csatorna mentén, Gallipolinál és Thesszalonikinél, Perzsiában, Palesztinában és Mezopotámiában a brit hadsereg legendás, különc tisztje, Arábiai Lawrence oldalán.

Az utolsó emberig

1915-ben a loosi csatában a 8. gurkha lövészek az utolsó emberig küzdöttek. Gallipolinál a 6. Gurkha Lövészezred 1. zászlóalja elfoglalta a „Gurkha-szirtet". Ők voltak az egyetlen szövetséges csapattest a hadjáratban, amely tartotta a Dardanellákra néző gerincet, ami a partraszállás célja volt. A 3. gurkha lövészezred 2. zászlóalja részt vett Bagdad 1917-es elfoglalásában.

1919-ben a gurkhák harcoltak a harmadik afgán háborúban, ezt követően Vazirisztánba küldték őket helyőrségként, arra a törzsi háborúságoktól terhes területre, amely ma Pakisztán-

Ez a fénykép, amely egy csapat gurkhát ábrázol brit tisztjükkel (kardot visel), az indiai nagy szipoj felkelés idején (1857–1858) készült. Az angol hadsereg első gurkha ezredeit 1816-ban szervezték meg.

„Ha a második világháború minden egyes elesett gurkha harcosára egy perc néma csenddel emlékeznénk, két hétig kéne hallgatnunk."

A Gurkha Welfare Trust angol jótékonysági szervezet, 1969

A GURKHÁK

1815 A Brit Kelet-Indiai Társaság megpróbálja megszállni Nepált, de a gurkhák túl erős ellenfélnek bizonyulnak.
1817 A gurkhák először harcolnak a Brit Kelet-Indiai Társaság oldalán.
1857 A britek oldalán küzdenek az indiai felkelők ellen.
1857–1914 Brit gyarmati alakulatokként működnek a Távol-Keleten és Máltán.
1914 –18 A gurkha lövészek az első világháború minden jelentősebb hadszínterén ott vannak.
1919 Részt vesznek a harmadik afgán háborúban.
1919–39 Vazirisztánban állomásoznak.
1939–1945 A második világháborúban Európában, a Közel- és a Távol-Keleten harcolnak.
1947 Négy gurkha ezredet az indiai hadseregből áthelyeznek a britbe.
1948–1960 A maláj válság idején a kommunista gerillák ellen harcolnak.
1962–1966 Harcolnak a brunei felkelésben.
1966 A kínai kulturális forradalom időszakában Hongkongba helyezik őket biztonsági szolgálatként.
1974 Megvédik a britek dhekeliai támaszpontját Cipruson a török invázió idején.
1982 Harcolnak a falklandi háborúban.
1991 Bevetik őket a Perzsa-öbölnél az Öböl-háború idején.

„Ahogy ezeket az utolsó szavakat írom, gondolataim visszatérnek hozzátok, akik társaim voltatok, Nepál kemény és hajthatatlan parasztjai. Még egyszer hallom kacagásotokat, amellyel minden nehézséget fogadtok. Még egyszer látlak titeket táborozni vagy a tűz körül ülni, erőltetett menetben vagy a lövészárokban, legyen bár jéghideg vagy esős az idő, vagy tűzzön rátok a kegyetlen nap. Sosem panaszkodtok, kibírjátok az éhséget, a szomjúságot, a sebeket; és utolsó rendíthetetlen vonalatokat elnyeli a dühödt csata füstje. A bátrak legbátrabbjai, a nagyszerű férfiak legnagyszerűbbjei vagytok. Soha egy országnak nem voltak még oly hithű barátai, mint ti.”

Sir Ralph Turner, aki a 3. Alexandra királyné gurkha ezredben szolgált az első világháborúban.

hoz tartozik. A második világháború kitörésekor a gurkha zászlóaljak számát 41-re emelték. Más gurkhákat specialistaként nem gurkha egységekhez irányítottak. A háború alatt összesen 250 280 gurkha teljesített katonai szolgálatot; harcoltak Szíriában, Észak-Afrikában, Olaszországban és Görögországban, illetve a japánok ellen Szingapúrban, Burma őserdeiben és Északkelet-Indiában. Emellett Indiában békefenntartóként voltak jelen. Az összes hadszíntéren 25 000 fős veszteséget szenvedtek, és bátorságukért 2734 kitüntetést kaptak. A két világháborúban együttesen 43 000 gurkha áldozta életét.

Amikor 1947-ben India függetlenné lett, a gurkhákat az indiaiból átirányították a brit hadseregbe, ahol létrehoztak egy gurkha dandárt. Létszámukat a második világháború alatt elért maximumról – 112 000 fő – nagyjából 3500-ra csökkentették. Azóta szolgáltak Hongkongban, Malajziában, Borneón, Cipruson, a Falkland-szigeteken, Koszovóban, Boszniában, Kelet-Timorban, Sierra Leonéban, ma pedig Irakban és Afganisztánban teljesítenek szolgálatot. Ez alatt az idő alatt tizenhárom Viktória Keresztet nyertek, amely Nagy-Britannia legmagasabb kitüntetése.

Kemény toborzás

A gurkhákat ma a Nepál előhegyei között élő ígéretes fiatalemberek közül toborozzák. Évente mintegy 28 000-en jelentkeznek a mindössze 200 meghirdetett helyre, így a világ legkeményebb válogató vizsgáján kell átesniük. A potenciális újoncoknak negyven percig kell hegynek fel rohanniuk, hátukon a 70 font (32 kg) követ tartalmazó kosárral. De megéri: a brit hadseregben szolgálni azt jelenti, hogy az ifjú katona több pénzt kereshet maga és családja számára, mint amennyit Nepálban egy élet alatt összekuporgathatna.

Az újoncok főleg négy etnikai csoportból kerülnek ki: a közép-nepáli gurungok és magarok, illetve a keleti raik és limbuk közül, akik a hegyi földművesek kemény életét élik. Az egyes

Rambahadur Limbu zászlós

Rambahadur Limbu zászlós az utolsó gurkha, aki elnyerte a Viktória Keresztet. Az 1939-ben született Limbu apja a japánok ellen harcolt a britek oldalán a második világháború idején. Amikor apja és anyja meghalt, három fiú maradt árván. Limbu még kamaszként jelentkezett katonai szolgálatra, de rátört a honvágy, és dezertált. Később azonban, amikor egy toborzócsoportot kísért Indiába, berúgott és újra bezupált. A kiképzést követően Kalkuttában hajóra szállt. Azelőtt még soha nem látott tengert.

Malájföldön – a mai Malajziában – beválogatták a 10. gurkha lövészezred 2. zászlóaljába. 1964 novemberében Sarawak dzsungelében találta magát, ahol indonéz gerillákra vadászott. Számos harcérintkezésben vett részt, november 20-án Limbu és tizenöt gurkha társa szembetalálta magát egy náluknál kétszerte nagyobb ellenséges erővel. A gerillák beásták magukat a hegy tetején, ahova kizárólag egy késhegynyi gerincen lehetett feljutni, melyet egy lövészárokban ülő katona tartott géppuskával.

A támadást Limbu vezette. A géppuska felugatott, és Limbu egyik embere elesett. „Abban a pillanatban, hogy megláttam a vérét, az én vérem felforrt – emlékezett Limbu. – Megesküdtem, hogy az ellenség vérrel fizet ezért." Előrenyomulása során Limbu felért az árokig, és végzett az őrszemmel.

Az ellenség most teljes riadót fújt, és az árokra automata fegyverek heves tüze zúdult. De Limbu az első vonalból irányított tovább. Saját biztonságára ügyet sem vetve kiugrott az árok fedezékéből, és arra buzdította embereit, hogy törjenek előre, foglaljanak el előnyösebb tüzelési pozíciót valamivel előrébb. Újabb gurkha esett el. Miután kétszer fordult a fegyvertűz alatt és biztonságba juttatta két elesett társát, Limbu újra visszatért az élre. „Egy órán belül az összeset kinyírtuk – mondta. – A csata végén négy menekülni próbált, de a golyóink elől nem volt kiút."

Miután a királynőtől megkapta a Viktória Keresztet, Limbu ellátogatott a londoni tőzsdére, ahol három teljes percre leállt az üzletelés, ugyanis felállva, ovációval köszöntötték a gurkha hőst – ez volt az egyetlen eset, hogy ilyen történt.

zászlóaljak tagjait szoros családi kötelékek fűzik össze, ami hihetetlenül összetartó csapatszellemet eredményez. A gurkhák nem csupán brit tisztjeikért, hanem családjukért és barátaikért küzdenek.

Mai bázisuk a Kent megyei Folkestone közelében, Shorncliffe-ben van, Anglia déli vidékén. Noha a brit hadsereg szerves részét alkotják, nepáli szokásaikat és hitüket is ápolják. A dandár megünnepli az olyan vallási fesztiválokat, mint a *dasain*, amelynek során Nepálban kecskét és bivalyt áldoznak, noha ezt Angliában azért nem teszik.

Egy gurkha egység látható járőrben az afganisztáni Helmand tartományban 2008 márciusában. Az afganisztáni harcok első gurkha áldozata 2008 novemberében vesztette életét, amikor egy bomba felrobbant a Warrior páncélkocsija alatt.

A csinditek

„Vonulj csoportokban, de harcolj egyesülve!”

A 77. indiai gyalogsági dandár, később pedig a 3. indiai gyalogos hadosztály brit, gurkha és burmai katonákból álló, irreguláris, nagy távolságra behatoló egység volt, melyet a japánok ellen vetettek be az 1942–1945-ös burmai hadjárat során. Jelvényük a legendás csinthé volt – az a védelmező, félig oroszlán, félig griff figura, amely a burmai pagodák előtt őrködik. Innen kapta azt a nevét is az egység, amelyen ismertté váltak: csinditek.

1942 áprilisában a japánok kiszorították a briteket Burmából, és már Indiát fenyegették. De a Szövetségesek „Europe first” (először Európa) stratégiája miatt a távol-keleti brit parancsnok, Archibald Wavell tábornok csak kevés eszközt kapott Brit-India megvédésére. Amikor korábban Wavell a közép-keleti brit erők élén állt, találkozott egy fiatal tiszttel, Charles Orde Wingate-tel, aki Kelet-Afrikában egy kis etióp irreguláris alakulat élén tevékenykedett. Elküldött hát érte, azt gondolta ugyanis, hogy hasonló taktikával lehetne harcolni a japánok ellen is Burmában.

1942 nyarán Wingate Uttar Pradeshben összegyűjtötte a 77. indiai gyalogos dandárt. Ehhez mintegy háromezer ember tartozott, részben a 142. kommandós századtól, a burmai Bush hadiiskolából, a 2. gurkha lövészezred újonnan felállított 3. zászlóaljától és a Király Liverpooli Ezredének 13. zászlóaljától – ez utóbbi egy többnyire idősebb emberekből álló tartalék zászlóalj volt.

A japán vonalak mögött

Wingate az embereit Közép-India dzsungeleiben képezte ki az esős évszakban. Terve az volt, hogy nagy távolságra behatoló csoportokat hoz létre, amelyek gyalog mozognak a burmai dzsungelben. A japánok vonalai mögött rádióval kommunikálnak, és a levegőből kapnak utánpótlást – mindez újdonság volt abban az időben. A mobilitást és a meglepetést kihasználva megszakíthatják az ellenség kommunikációs vonalait. Ez volt az a harc-

modor, melyet éppen a japánok sikerrel alkalmaztak Burma és Szingapúr elfoglalásakor. Tüzérség híján Wingate emberei rá voltak utalva a közvetlen légi támogatásra.

1943. február 13-án a csinditek átkeltek a Chindvin folyón, és Burma földjére léptek. Hét menetoszlopot alkottak, mindegyik három gyalogsági, valamint egy kisegítő századból állt. Wingate és emberei mélyen benyomultak Burmába. Feladatuk az volt, hogy vágják el a Mandalay és Mjicsina közötti fő vasútvonalat, zaklassák az ellenséget Svebo térségében; ha lehetséges, keljenek át az Iravádi folyón, továbbá vágják el a Mandalay és Lasio közötti vasúti összeköttetést is.

Első célpontjukat, amely 241 kilométer mélységben volt keleti irányban, igyekeztek észrevétlenül elérni. Két gurkha oszlop a főerőktől 80 kilométerre kelt át a Csindvinen, hogy kicselezzék az ellenséget, és a 23. indiai hadosztály is végrehajtott egy elterelő támadást Kaleva mellett. Ennek következtében a csinditek főereje két héten belül elérte a vasútvonalat, anélkül, hogy japán erőkkel szembekerültek volna. A célnál a brit légierőtől megkapták a szükséges utánpótlást. Két menetoszlopon azonban rajtaütöttek, és súlyos veszteségeket szenvedtek. Ennek ellenére a maradék erő a vasútvonal mintegy 50 kilométeres szakaszán 76 helyen hajtott végre robbantást.

Amikor ez a fénykép készült, Wingate csindit gerillái már három hónapja küzdöttek a japánok ellen Burma dzsungeleiben. Küldetéseik között a japánok anyagraktárainak felrobbantásai, útjainak, vasútvonalainak és hídjainak elpusztítása szerepelt. Ezzel lassították a japán csapatok mozgását.

A CSINDITEK

1942. ÁPRILIS A britek kiűzése Burmából.

1942 NYARA Orde Wingate vezetésével létrejön a csindit egység Indiában.

1943. FEBRUÁR Hét menetoszlop hatol be Burmába; tizenkét hetet töltenek a japán kommunikációs vonalak megsemmisítésével.

1943. AUGUSZTUS A quebeci konferencián jóváhagyják a csindit alakulatok bővítését.

1944. FEBRUÁR A csinditek három dandárja bázisokat épít 320 kilométerrel a japán vonalak mögött.

1944. MÁRCIUS Wingate életét veszti egy repülőgép-szerencsétlenségben.

1944. JÚNIUS A 77. dandár 50 százalékos veszteséget szenved Mogaung bevétele közben.

1944. AUGUSZTUS A csinditeket kivonják Burmából.

1945. FEBRUÁR Az alakulatot feloszlatják.

A HARCI MORÁL NÖVELÉSE

A csinditek ezután átkeltek az Iravádin, de az ellenség már tudott róluk, és Wingate kénytelen volt megosztani erőit. Ez szinte lehetetlenné tette a levegőből történő utánpótlást, és a betegség meg a hőség is kikezdte az alakulatot. Mielőtt még elérhették volna a Mandalay–Lasio vonalat, Wingate elrendelte a visszavonulást, és a csinditek visszatértek Indiába. Összesen tizenkét hetet töltöttek az őserdőben, és hozzávetőleg 1600 kilométert gyalogoltak. 3000 emberükből 883-at elvesztettek. Minthogy a japán hadifogságba kerülőkre kegyetlen bánásmód várt, inkább agyonlőtték azokat, akiknek a sérülései túl súlyosak voltak.

Wingate a hadműveletet lehangoló kudarcnak ítélte. A vasúti közlekedést egy héten belül helyreállították. Ennek ellenére az akció jelentősen megnövelte a harci morált, és bebizonyította, hogy a legyőzhetetlennek hitt japán haderővel szárazföldön igenis fel lehet venni a küzdelmet. Churchill olyannyira le volt nyűgözve, hogy Wingate-et még a quebeci konferenciára is magával vitte. A tábornok az alkalmat megragadva újult erővel támogatta egységének ötletét, és felmerült a gondolat, hogy létrehoznak egy hasonló amerikai alakulatot is – ezek lettek Merrill martalócai. Wingate a quebeci konferenciáról azzal a megbízással tért vissza, hogy vezessen egy második, az előzőnél nagyobb expedíciós erőt az ellenség területére, így a 77-esekhez újabb két gurkha zászlóalj csatlakozott. A csinditek megkapták az indiai 111. dandárt és a 70. brit hadosztály további három dandárját. Az angol 81. nyugat-afrikai hadosztály egy újabb dandárjával kiegészülve 3. gyalogoshadosztályra keresztelték át őket, amelynek az amerikai Első Légi Kommandó révén immár saját hadtápja is volt.

1944. február 5-én a csinditek 16. dandárja behatolt Burmába, ahol 966 kilométert haladt előre, többnyire nehéz terepen, hogy elkerülje a japánokat. Feladatuk három megerősített bázis felállítása volt a közép-burmai Indav (a mai Szajging) körül, leszállópályákkal. Vitorlázógépek segítségével ezt követően ezer embert és ezer öszvért juttattak el felszereléssel, ellátmánnyal együtt az ellenség vonalai mögé. A D-napig ez volt a történelem legnagyobb deszantakciója.

> *„...olyan, akár a tiszti kaszinó bálja..."*
>
> „ŐRÜLT MIKE" CALVERT DANDÁRTÁBORNOK A JAPÁNOK ELLENI BAJONETTROHAM UTÁN, 1944. MÁRCIUS 17.

A csinditeknek nem sikerült elfoglalni Indavot, mert a várost a japánok keményen védték. Ennek ellenére megtalálták a japánok észak-burmai központi ellátó raktárát, és légitámadást irányítottak ellene, ami elpusztította. Kitartottak az erődített táboruk elleni támadásokkal szemben is, amikor bajonettel és kukrival küzdöttek a japán kardok ellen. Sikeresen blokkolták a terület útjait és vasútvonalait, megbénítva az egész japán megszállás alatt álló Burmát. De aztán tevékenységük zenitjén Wingate repülőgép-szerencsétlenség következtében életét vesztette, egysége pedig szétzilálódott.

A csinditek új vezetője Lentaigne dandártábornok, a 111. dandár korábbi parancsnoka lett. Az igazi irányító szerepet mégis „Vinegar Joe" Stilwell amerikai tábornok gyakorolta, aki elrendelte, hogy a csinditek ürítsék ki erődjeiket és vonuljanak északra, hogy támogassák kínai hadosztályait. Nagy részük ezzel nem értett egyet, ugyanis Wingate arra találta ki egységét, hogy kilencven napig tevékenykedjen az ellenség hátában, és utána kivonják katonáit. A csinditek veszteségeinek kilencven százaléka Stilwell parancsnoksága idején következett be.

Ezúttal nem gerillaként, hanem reguláris gyalogságként vetették be őket. Azt az utasítást kapták, hogy páncélosok vagy tüzérségi támogatás nélkül rohamozzanak meg megerősített ja-

Charles Orde Wingate

Wingate Indiában született az indiai hadsereg egy hosszú ideig szolgáló tisztjének fiaként. Miután tiszti rangot nyert a királyi tüzérségnél, az abesszin fronton, a szudáni véderő kötelékében szolgált. Szabadidejében a líbiai sivatagot járta. 1941 januárjában mindössze kétezer emberrel elűzte a jóval nagyobb olasz haderőt Etiópiából, és visszaültette trónjára Hailé Szelaszszié császárt. 1942 júniusában Indiába küldték, ahol megszervezte a csinditeket. Első akcióját követően Amerikában ugyanilyen alakulatot képezett ki, Merrill martalócait. Miután vezérőrnaggyá léptették elő, jóval jelentősebb csapatot kapott irányítása alá. Alig három héten belül már jókora területet ellenőrzött, 320 kilométerre az ellenséges vonalak mögött. 1944. március 24-én a Naga dzsungel fölött repült Észak-Asszamban, amikor egy trópusi viharba derékba törte a gépét, ő pedig életét vesztette. Holtteste az Arlingtoni Nemzeti Temetőben nyugszik.

Orde Wingate (jobboldalt egy mutatópálcával) a csinditek 1943 májusi burmai behatolásának tervein dolgozik.

pán állásokat, sőt még a légi támogatást is elvették tőlük. Mogaung mellett 1000 csindit 4000 japánt futamított meg, de a tizenkilenc napos küzdelem során az egység ötvenszázalékos veszteséget szenvedett – és két Viktória Keresztet kapott cserébe. Közben a 3., a 14. és a 111. dandár elfoglalta a 2171-es magaslatot Mogaungtól nyugatra, amiért újabb Viktória Kereszt járt.

A csinditek vége

A 77. dandár létszáma mindössze 300 főre – az eredeti létszám tizedére – csökkent. A csinditek harctéri parancsnoka, „Őrült Mike” Calvert dandártábornok ezért a hadbíróságot kockáztatva lekapcsoltatta a rádiókat, és visszavonta embereit. Húsznapi folyamatos tüzérségi tűz, kemény küzdelem és a monszun miatt akadozó utánpótlás után a 111. dandár is ismét visszavonult. Azokat a sebesülteket, akiknek nem volt reményük, hogy túlélhetik az utat, agyonlőtték. A kimerültség és a betegségek is szedték áldozataikat. Mindössze száznál valamivel többen maradtak harcképes állapotban, így a szövetséges erők délkelet-ázsiai legfőbb parancsnoka, Lord Louis Mountbatten azt parancsolta Stilwellnek, hogy vonja ki a megmaradt csinditeket.

A csinditek 1944. augusztus 27-én hagyták el Burmát. Indiában az emberek felét kórházba küldték, és majd' mindannyiuknak pihenésre és különleges diétára volt szüksége. Ennek ellenére az alakulatot megerősítették, és újabb küldetésre kezdték kiképezni.

1945 februárjában azonban, amikor Slim tábornok 14. hadserege gyors ütemben kiszorította a japánokat Burmából, hivatalosan is feloszlatták őket. Két év alatt a csinditek 944 halottat, 2434 sebesültet és 452 eltűntet vesztettek.

Különleges Légi Szolgálat (SAS)

„Aki mer, az nyer"

A brit Különleges Légi Szolgálat Ezred – ismertebb nevén az SAS – az összes modern különleges egység előfutára. A Zöldsapkások, a Delta Force és az amerikai haditengerészet SEAL egységei mind közvetlenül a SAS-t tekintik példaképüknek. Az SAS-t 1941 augusztusában állították fel, egy ifjú hadnagy, David Stirling javaslatára.

Stirling önkéntes kommandós volt, aki kétéltű rajtaütéseken vett részt Észak-Afrikában, de egységét csónakok hiánya miatt feloszlatták. Stirling ennek ellenére meg volt győződve, hogy az ellenséges vonalak mögött indított akciók igen ütőképesek. Összefogott egy hozzá hasonlóan gondolkodó ausztrállal, bizonyos „Jock" Lewesszel. Ők ketten alkották a majdani Különleges Légi Szolgálat kemény magját.

Lewes szerzett néhány ejtőernyőt, majd Stirlinggel együtt elkezdték gyakorolni az ugrást. Miután egy földet éréskor megsérült, Stirling hónapokat töltött kórházban. A végén még jól is járt vele, így ugyanis volt ideje, hogy végiggondolja új alakulatának terveit. A hagyományos kommandós akciók helyett, melyeken kétszáz fős csapatok próbáltak biztosítani egy-egy hídfőt, ő inkább kis csapatok ejtőernyős ledobásában gondolkodott, akikhez egy második egység csatlakozik kerekes járművekkel.

Amikor kiengedték a kórházból, Stirling úgy gondolta, terveit a közel-keleti főparancsnok, Sir Claude Auchinleck tábornok elé tárja, de nem engedték be a főhadiszállására. Noha még gipszben volt, ekkor egyszerűen átmászott a kerítésen és belopakodott Auchinleck törzsfőnökének, Neil Ritchie vezérőrnagynak az irodájába. Ritchie-t lenyűgözte a fiatalember állhatatossága, így maga vázolta fel Stirling tervét Auchinlecknek, aki nyomban átlátta annak merészségét. Stirlinget századossá léptették elő, és utasították, hogy állítson össze egy hatvan emberből és hat tisztből álló egységet. Ezt elnevezték a Különleges Légi Szolgálat Dandár 1. osztagának – noha a dandár még csak papíron létezett.

David Stirling alezredes bronzszobra a skóciai Stirlingshire Doune nevű helység határában. A második világháború tetőpontján ő hozta létre a Különleges Légi Szolgálatot. Háborús akcióiért Brit Birodalmi Érdeméremmel és Kiváló Szolgálatért Érdemrenddel tüntették ki, majd 1990-ben lovaggá ütötték. Pár hónappal később elhunyt.

Katasztrofális első küldetés, majd siker

1941. november 16-án az SAS-t kiküldték, hogy a líbiai Timimi és Gazala környékén támadjon meg öt ellenséges repülőteret. A küldetés éjszakáján azonban vihar kerekedett, amely elsodorta az SAS-egységet szállító gépeket. A ledobást követően egyik csapat sem találta meg a célpontját. A hatvankét emberből mindössze huszonketten tértek vissza. Az SAS első bevetése katasztrofálisan végződött.

Hogy Auchinleck továbbra is engedélyezze az egység működését,

Stirling lemondott az ejtőernyős egység ötletéről, helyette a távolsági sivatagi csoportot (LRDG) szorgalmazta. Ezt 1940-ben állították fel, többnyire új-zélandiakból, és jó pár sikeres akciót hajtott végre. Most ők alkották az SAS „líbiai sivatagi taxi szolgálatát", oda- és visszaszállították a katonákat, és a harcokban is mellettük álltak.

1941. december 8-án az SAS elindult az LRDG messze az ellenséges vonalak mögött fekvő jalói felderítőbázisára. Innen kiindulva megtámadták az ellenség reptereit Tamit és Agedabia mellett, ahol 61gépet pusztítottak el, mielőtt eltűntek volna a sivatagban. Pár nappal később ismét megtámadták a tamiti repteret, és újabb 27 repülőt semmisítettek meg. Jock Lewesszel azonban végzett egy német gép, amely megtámadta az LRDG-nek a küldetésről hazafelé tartó felderítőit.

A következő hónapban újabb sikeres rajtaütést hajtottak végre, ezúttal Bouerat kikötői létesítményeit támadták meg. Stirlinget érdemei jutalmául őrnaggyá léptették elő. Most már biz-

A távolsági sivatagi csoport (LRDG) egyik őrjárata dombos sivatagi tájon halad át. Az efféle őrjáratokat gyakran használták arra, hogy az SAS csapatait a műveleti területre juttassák és onnan kihozzák. A csoport akcióiról Erwin Rommel tábornagy végül már azt mondta: „Az LRDG több veszteséget okozott nekünk, mint bármely hasonló méretű egység."

A képen egy SAS-tiszt látható 2005. július 29-én egy londoni kordon mögött, a július 21-i sikertelen londoni bomba-merénylettel kapcsolatos razzia után. Az SAS jelentős szerepet játszik az Egyesült Királyságon belül folytatott titkos terrorelhárító akciókban.

Az SAS sapkajelvényén egy lángokkal övezett, lefelé mutató tőr látható. Ez eredetileg Arthúr király kardja, az Excalibur akart lenni. A jelvényen olvasható a SAS jelszava: „Aki mer, az nyer."

tosítottnak látszott az SAS jövője, Stirling pedig nekiállt megtervezni az egység híres jelvényét, amely az Excaliburra, Arthur király kardjára utalt volna, de végül inkább szárnyakkal ellátott tőrre emlékeztetett. Alatta látható a jelszó: „Aki mer, az nyer". Ezzel egyidejűleg Stirling megkezdte egysége fejlesztését is. Csatlakozott ötvenöt francia ejtőernyős, akiket később az SAS francia szakaszának neveztek, továbbá a görög Szent Szakasz, illetve az antifasiszta németek különleges kihallgató csoportja és sok kommandós.

Géppuskatűz

1942. júliusban az SAS-t Vickers K géppuskákkal és amerikai Willys dzsipekkel látták el, melyekre nagy kaliberű Browning géppuskát telepítettek, illetve extra marmonkannákat, bennük üzemanyaggal és vízzel. Ezek a járművek gyorsak voltak, és az LRDG teherautóinál jóval könnyebben manőverezhetők, Stirling pedig kidolgozta azt a taktikát, hogy géppuskatűzzel rohannak át az ellenséges repülőgépek vonalán.

1943 januárjában David Stirlinget elfogták, és Colditz kastélyába került, ahol a németek a különösen veszélyes foglyokat őrizték. A parancsnokságot „Paddy" Mayne vette át, aki alapítása óta szolgált az SAS-ben. A létszám 750 főre nőtt, ami már ezredléptékű, így az SAS első osztagából az 1. SAS ezred lett. 1943 májusában William Stirling alezredes, David bátyja a 62. kommandós ezred embereiből megalapította a 2. SAS ezredet.

Amikor a tengelyhatalmak csapatai Észak-Afrikában letették a fegyvert, az SAS-t újraszervezték: az 1. SAS ezredből létrejött a Különleges Csapásmérő Raj (SRS), melynek feladata part

Lewes bombája

Jock Lewes jött rá, hogy egy repülőgép elpusztításának legegyszerűbb módja az, ha lyukat fúrunk az egyik szárnyán, és belülről felgyújtjuk az üzemanyagtartályt. Ehhez olyan bombára volt szükség, amely egyszerre nagy rombolóerejű és gyújtóbomba. Egy katonai műszaki specialista azt mondta, hogy ezt lehetetlen megcsinálni, de két hét kísérletezés után Lewes rájött a megoldásra. Vett fél kiló plasztik robbanószert, amit gyújtóbombából származó termitbe csavart. Hozzátett a keverékhez fáradt gépolajat is, hogy a tűz gyorsabban terjedjen. Az így kapott szerkezet valamivel kevesebbet nyomott egy kilónál, így egy ember eleget vihetett magával ahhoz, hogy egy egész századot felrobbantson. Idővel az eszköz az SAS alapfelszerelésének része lett.

„Az én szememben az SAS hetven katonája ér annyit, mint hétszáz gyalogos, ha a szívet és az észt, a határőrzést, korai előrejelzést és a hátvédet tekintjük. Olyanok ők, akiknek hátul is van szemük."

WALTER WALKER VEZÉRŐRNAGY, A BORNEÓI NEMZETKÖZÖSSÉGI ERŐK PARANCSNOKA, 1964

menti támadások végrehajtása volt a Földközi-tenger mellékén, míg a 2. SAS ezredet a szicíliai partraszállás támogatására ledobták az ellenséges vonalak mögött. Átütő sikerüknek köszönhetően az olaszországi hadjárat egész ideje alatt szabad kezet kaptak a hidak felrobbantásához, a repterek elleni akciókhoz, illetve a helyi partizánokkal való együttműködéshez.

A D-nap előkészítése idején az 1. és a 2. SAS ezred visszatért Angliába, hogy az 1. légideszant hadosztály egyik dandárjába egyesítsék őket, együtt a francia katonákból álló 3. és 4. SAS ezreddel, valamint egy belga századdal, melyből később megszervezték az 5. SAS ezredet. A D-napot követő öt hónapban az SAS mintegy kétezer embere negyven titkos bázisról kiindulva – melyek akár 400 kilométerrel is lehettek az ellenséges vonalak mögött – zavarta a kommunikációt, raktárakat támadott meg, vasútvonalakat robbantott fel, és információkat gyűjtött a Szövetségesek számára.

1945 februárjában Michael Calvert őrnagy – egykori csindit – vette át a dandár irányítását. Ahogy a nyugati szövetségesek egyre közelebb értek Németországhoz, az SAS már 110 kilométerre járt a front előtt, hogy felszámolja az ellenség ellenállási gócait. Északnyugat-Európában 8000 ellenséges katonát öltek vagy sebesítettek meg, ők maguk ezzel szemben 350 embert vesztettek – köztük azt a 24 főt, akiket a németek fogságba esésüket követően gyilkoltak meg.

Miután a norvégiai német haderőt lefegyverezték, az SAS felbomlott. Francia és belga katonái visszatértek saját haderőikbe, az 1. és a 2. SAS ezred pedig már a Japán elleni hadműveletekre készült. A háború azonban még azelőtt véget ért, hogy újra bevethették volna őket, és az SAS-t 1946. november 30-án leszerelték.

1947. május 1-jén az SAS-t 21. SAS ezred néven ismét felállították mint területi egységet. 1956-ban, a maláj krízis csúcspontján 560 tisztje és katonája volt. Négyfős csapatai mélyen behatoltak az őserdőbe, és akár három hónapos bevetéseket is végrehajtottak. 1958 novemberében visszatértek a sivatagba, amikor a 22. SAS ezred D századát bevetették az ománi felkelés leverésére.

Terrorelhárítás

1963-ban az SAS-t a borneói felkelők ellen vetették be. 1970 és 1976 között pedig visszatért Ománba, hogy újfent összecsapjon a felkelőkkel. Miután 1972-ben terroristák csaptak le a müncheni olimpián, az SAS megkezdte terrorelhárító kiképzését. 1980-ban drámai körülmények között mentették meg a londoni iráni követségen tartott túszokat, ami világszerte figyelmet keltett.

A Különleges Csónakos Szolgálattal közösen harcoltak az ellenséges vonalak mögött a falklandi háborúban. Ugyanebben a szerepkörben igen nagy hatékonysággal tevékenykedtek az Öböl-háborúban, a Balkánon, Sierra Leonéban, Afganisztánban és Irakban.

A KÜLÖNLEGES LÉGI SZOLGÁLAT (SAS)

1940. JÚLIUS A távolsági sivatagi csoport létrehozása.

1941. AUGUSZTUS David Stirling vezetésével megalakul a Különleges Légi Szolgálat Dandár 1. osztaga.

1941. SZEPTEMBER Az első SAS ezred hivatalos alapítási dátuma (1943-ból visszadátumozva).

1941. NOVEMBER Az SAS katasztrofális első küldetése.

1942. JÚLIUS Az alakulat speciális felszerelést kap.

1943. JANUÁR Stirling fogságba esik; a parancsnokságot „Paddy" Mayne veszi át.

1943. MÁJUS A 2. SAS ezred felállítása.

1944. JÚNIUS A SAS egy dandárja leszáll a front mögött Normandiában.

1945. FEBRUÁR Az SAS ellenállási csomópontokat számol fel Németországban.

1946. NOVEMBER Az alakulat leszerelése.

1947. MÁJUS Territoriális egységként újraszervezik.

1958. NOVEMBER Ománban harcol.

1963 Bevetik Borneón.

1970–76 Felkelőellenes hadjáratot vezet Malájföldön.

1972 Terrorelhárító szerepet kap.

1980 Túszokat szabadít ki a londoni iráni nagykövetségről.

A brit tengerészgyalogos kommandók

„...képzett, vadász kategóriájú katonák..."

A Brit Királyi Tengerészgyalogságot 1664-ben hozták létre. Számos egyéb akció mellett 1704-ben elfoglalták Gibraltárt a spanyoloktól, és kilenc hónapig kitartottak az ostromló csapatokkal szemben. Több mint kétszáz évvel később, miután Franciaország elesett a második világháborúban, Winston Churchill olyan „különlegesen képzett, vadász kategóriájú katonákat [kívánt], amely a rettegés birodalmává teszi a partvonalakat". Ők lettek a Királyi Tengerészgyalogság kommandói.

Az első tengerészgyalogos kommandós egységet 1942. február 14-én állították fel. „A" Kommandónak nevezték, és a jelenlegi (zászlóalj méretű) 40. tengerészgyalogos kommandó elődje volt. 1942 márciusában a kommandósok megtámadták St-Nazaire szárazdokkjait. Noha a britek a rohamosztag több mint felét elvesztették, a kikötői üzemet sikerült kiiktatni, és megrongálták a német Tirpitz csatahajót, amely soha többé nem futott ki a tengerre.

Az „A" Kommandó ugyanaz év augusztusában részt vett a katasztrofális dieppe-i partraszállásban is. Bár nem járt sikerrel, Hitler 1942. október 18-án kiadta „kommandós rendeletét", melynek értelmében minden kommandóssal azonnal végezni kell, függetlenül attól, hogy egyenruhát visel vagy hajlandó megadni magát.

1943 szeptemberében a tengerészgyalogos kommandókból létrehozták a 3. különleges szolgálati dandárt, és áthajózták a Távol-Keletre, ahol részt vett a burmai hadjáratban. Európában a dalmát partvidék menti hadműveletekben, valamint a szicíliai és az olaszországi műveletekben működött közre, ahol Salernónál, Anziónál és Termolinál szállt partra. A tengerészgyalogos kommandós egységek részt vettek a D-napi partraszállásban is, a történelem legnagyobb kétéltű műveletében. A brit partraszállító járművek mintegy kétharmadát a tengerészgyalogosok töltötték meg, akik keservesen megszenvedték a partraszállást és általában a D-nap küzdelmeit.

A Királyi Tengerészgyalogság 42. kommandójának „M" százada 2007 januárjában megtisztítja a táliboktól az afganisztáni Helmand tartományt. A 42. kommandó körülbelül 150 tengerészgyalogosa volt az első brit egység Helmand tartományban.

Exkluzív szerepkör

A második világháborút követően a brit szárazföldi hadsereg kommandós egységeit feloszlatták, ezt a szerepkört egyedül a tengerészgyalogság kapta meg, és 1946 októberében a korábbi 3. különleges szolgálati dandárból a Királyi Tengerészgyalogság 3. kommandós dandára lett. 1945 és 1971 között a dandár mobil tartalékként volt jelen a Földközi-tenger térségében és a Távol-Keleten. Főhadiszállása felváltva volt Hongkong, Málta és Szingapúr. A dandár utóvédként szolgált, amikor az angolok 1948-ban kivonultak Palesztinából. Egyes egységei akciókban

A BRIT TENGERÉSZ-GYALOGOS KOMMANDÓK

1664 A Királyi Tengerészgyalogság felállítása.

1704 A tengerészgyalogosok elfoglalják Gibraltárt.

1942. FEBRUÁR Létrejön a tengerészgyalogság „A" kommandója.

1942. MÁRCIUS Rajtaütés St-Nazaire-ben.

1942. AUGUSZTUS Dieppe-i támadás

1943. SZEPTEMBER A 3. különleges szolgálati dandár a Távol-Keletre megy.

1944. JÚNIUS A kommandósok kulcsszerepet játszanak a D-napi partraszállásban.

1956 Az első helikopteres támadás Port-Szaídnál.

1961 A kommandósokat Kuvaitba küldik, hogy megakadályozzák az iraki inváziót.

1969 A dandár megkezdi szolgálatát Észak-Írországban.

1971 A kommandó főhadiszállását visszahelyezik Angliába.

1975 Bevetés Cipruson, a török inváziót követően.

1982 Győzelem a falklandi háborúban.

1991 A kommandó a kurdokat védi Szaddám Huszein ellen.

1991–2000 Bevetés a volt Jugoszláviában.

1994 Visszatérés Kuvait védelmére.

1996 A kommandó az egyesített gyorsreagálású erő része lesz.

1998 Bevetés Kongóban.

2000 Beavatkozás a Sierra Leone-i polgárháborúba.

2002 A kommandót első alkalommal vetik be Afganisztánban.

2003 Csatlakozik a Telic hadművelethez (ez az Iraki Szabadság művelet brit megjelölése).

„Nem ismerek még egy esetet a haditengerészet és a hadsereg történetében, amely ilyen gyorsan és gazdaságosan ekkora kárt okozott volna."

LORD LOUIS MOUNTBATTEN, A ST-NAZAIRE-I DOKKOK ELLEN INTÉZETT RAJTAÜTÉSRŐL, 1942

is részt vettek a maláj felkelők ellen, illetve Bruneiben, Koreában, Cipruson, Tanganyikában – a mai Tanzániában –, valamint a Borneón Indonéziával kirobbant konfliktusban.

SZUEZTŐL A BALKÁNIG

Az 1956-os szuezi válság idején a 3. kommandós dandár Port-Szaídnál a tengerről és a levegőből is partraszállt, miközben a 45. kommandó a Haditengerészet repülőgép-hordozóiról indulva végrehajtotta a történelem első helikopteres támadását. Később, 1961-ben a tengerészgyalogos kommandókat a Perzsa-öbölbe küldték, hogy megakadályozzák Kuvait iraki megszállását. 1971-ben, a külföldön töltött huszonnyolc év után a dandár visszatért Angliába, főhadiszállása a plymouth-i Stonehouse Barracks lett. Ez volt a tengerészgyalogság főhadiszállása, mióta 1783-ban megépítették a kaszárnyát. Azóta persze a tengerészgyalogosok világszerte rengeteg konfliktusban szagoltak puskaport.

1971 és 1978 között a 41-es kommandós csoport Máltán állomásozott, a NATO déli szárnyát védve. 1975-ben a 40-es és 41-es kommandósokat Ciprusra küldték azt követően, hogy a törökök lerohanták a szigetet. Közben, a hetvenes években a 45-ös kommandósok a NATO északi szárnyát biztosították, és Norvégia sarkvidéki térségein gyakorlatoztak. 1978-ra már más egységeket is küldtek e területre éves téli kiképzésre. A tengerészgyalogos kommandósok az első csapatok között voltak, amelyeket Észak-Írországba vezényeltek, amikor 1969-ben elkezdődtek a zavargások. Azóta majdnem minden évben itt szolgálnak, mindenekelőtt a nacionalisták fő fészkének számító Nyugat-Belfastban és Dél-Armaghban.

Miután Argentína 1982 áprilisában lerohanta a Falkland-szigetek angol kolóniáit, a 3. kommandós dandárt az ejtőernyős ezred két zászlóaljával kiegészítve a területre irányították, így lehajóztak az Atlanti-óceán déli vizeire. Az első katonák között voltak, akik partot értek. Ezután kétéltű támadást hajtottak végre a San Carlos-öbölben, és biztosították az itteni hídfőt. A hathetes hadjárat alatt gyalogosan átkeltek a Kelet-Falkland-szigeten, és már a Port Stanley elleni támadást készítették elő, amikor az argentinok letették a fegyvert.

A hegyvidéki hadviselésre is kiképzett tengerészgyalogos kommandósok 1991-ben csatlakoztak a Haven hadművelethez, amely a kurd menekülteket mentette meg Szaddám Huszein államrendőrségétől, amely lemészárolta volna őket. Az ezt követő Öböl-háborúban is harcoltak. 1994-ben a 45. kommandót Kuvaitba küldték a szövetségesek békefenntartó erőinek erősítésére, amelyek az esetleges iraki inváziós kísérlet ellen védték a kis országot.

A dandár egyes elemei a Balkánon szolgáltak az egykori Jugoszlávia 1991-es szétszakadását követően. A kommandós különítmények ellenséges hajókat foglaltak el, így kényszerítve ki az ENSZ szankcióit az Adriai-tenger térségében. A dandár 1995-ben taktikai légierőt és parancsnokságokat állított fel a régióban, és ő alkotta a nemzetközi erők élcsapatát, amíg az ENSZ át nem vette a terepet 1996-ban. 2000-ben a dandár főhadiszállását, valamint a 45. kommandót és egyéb kommandós egységeket áthelyezték Koszovóba.

Kommandós támadás St-Nazaire-ben

Sebesült brit kommandós őrmester támaszkodik egyik bajtársára. Német katonák kísérik őket a st-nazaire-i rajtaütést követően.

A Chariot (Harci Szekér) hadműveletként ismert st-nazaire-i rajtaütést Lord Louis Mountbatten tervezte meg, majd ő lett az összetett művelet vezetője. Egy régi rombolót robbanószerrel megtöltve ráfuttattak a szárazdokk zsilipkapuira és felrobbantották, míg a többiek megsemmisítették a kikötői létesítményeket. 1942. március 26-án a *Campbeltown* romboló – a korábbi amerikai Buchanan hadihajó – egy motoros torpedóvetővel, egy ágyúnaszáddal, 16 motorcsónakkal és 622 emberrel kihajózott a cornwalli Falmouth-ból. Március 28-án déli 12.30-kor elérték a Loire torkolatát. A német lövegek heves tüzében a Campbeltown 13.34-kor ért a zsilipkapuhoz. A gyújtószerkezetek úgy voltak beállítva, hogy 21 órakor robbantsák fel a hajót. A védők azonban akkor már teljes riadókészültségben voltak, és az angoloknak mindössze háromcsónaknyi embert sikerült partra tenni, akik nekiálltak felrobbantani a kikötői létesítményeket.

Heves tűzharc után a partraszállók nagy részét felmorzsolták, és a Campbeltownt átfésülték, de nem látták meg a robbanóanyagokat. Elérkezett a robbanás ideje, de mégsem történt semmi. Magas rangú német tisztek érkeztek, és levitték őket a dokkokhoz a fogságba esett brit kommandósokkal együtt. Tekintet nélkül arra, hogy saját életük is veszélyben forgott, a britek egy szóval sem tettek említést a robbanóanyagról. Este 22.35-kor a robbanás végül bekövetkezett, elpusztítva a zsilipkaput, megölve két német tisztet és a körzetben tartózkodó mintegy 250 német katonát és polgári személyt.

Az angolok 144 halottat vesztettek, és mintegy 200 emberük fogságba esett – ők a háború hátralevő részét hadifogolytáborban töltötték. A partraszállók közül ötnek sikerült elkerülnie a fogságba esést, ők eljutottak a gibraltári brit támaszpontra. A st-nazaire-i rajtaütésért öt Viktória Keresztet – a legmagasabb brit katonai kitüntetését – adtak át.

Gyors reagálás

1996 óta a 3. kommandós dandár az egyesített készenléti erő, mai nevén az egyesített gyorsreagálású erő (JRRF) két központi alakulatának egyike. Ez annyit jelent, hogy a dandár fenntart egy Vezető Kommandócsoportot, amely készenlétben áll, hogy a világ bármely részén gyorsan bevethessék. 1998-ban a 40. kommandót és az 539. rohamszázadot egy JRRF-kontingens tagjaként Kongóba küldték, hogy segítsenek a külföldi állampolgárok evakuálásában Kinshasából. 2000-ben pedig a 42-es kommandósokat vetették be a Sierra Leone-i polgárháborúban.

2002-ben a dandárt Afganisztánba vezényelték a tálibok elleni harc támogatására. 2003-ban az egység vezette a támadást a Fáo-félsziget ellen, hogy biztosítsák az ottani olajmezőt, és ők voltak a szövetségesek első katonái Irak földjén. Más angol csapatokkal együtt foglalták el Bászrát, Irak második legnagyobb városát.

Különleges Csónakos Szolgálat (SBS)

„Erővel és csellel"

A Különleges Csónakos Szolgálat ötlete egy alacsony rangú fiatalembertől, név szerint Roger Courtney-től származott. Hogy meggyőzze feletteseit egy ilyen csapat hatékonyságáról, merész, egyszemélyes akciót hajtott végre egy angol kommandós hajó ellen. Odakajakozott, felmászott a horgonyláncon, ellopta az egyik ágyú fedőlemezét, majd ugyanazon az úton, ahogy jött, észrevétlenül távozott.

A Különleges Csónakos Szolgálat (SBS) modern sapkajelvényét 2001-ben vezették be. Ezen egy tőr látható két kék hullámvonallal és a mottóval: „Erővel és csellel."

Amint trófeáját átadta egy csapat magas rangú tisztnek egy közeli pubban, Courtney-t századossá léptették elő. 1940 júliusában tizenkét embert kapott a parancsnoksága alá – az első különleges csónakos rajt. Felszerelésük egyedi darabja egy 4,8 méter hosszú, összecsukható sportkajak volt, amely szétszerelve elfért egy 1,4 x 0,3 méteres csomagban, és mindössze 22 kilogrammot nyomott. Könnyűszerrel össze lehetett szerelni egy tengeralattjáró fedélzetén vagy egy partszakasz rejtekében. A csónakok kétfős személyzete kétfejű evezőket használt, melyeket két részre lehetett szétszerelni.

A két fő egyik tagja volt az evezős, valamint a kajak parancsnoka. Társa volt az „úszó", akinek meg kellett támadnia a célpontot. Az egységet a skóciai Arran szigetén képezték ki. Fő taktikája annyiban állt, hogy a sötétség leple alatt megközelítette az ellenséges hajót, és egy aknát helyezett el a törzsén. Az aknára szerelt időzítő lehetőséget adott, hogy kellő távolságba kerüljenek, mire a robbanás bekövetkezik. 1941. március 3-án egy kis pusztítás céljából a Norvégia melletti Lofoten-szigetekre küldték az alakulatot. Itt halolajüzemeket, olajtartályokat, valamint 11 hajót robbantottak fel. Egy másik merész akció során, 1941. június 22-én, egy tengeralattjáróról szálltak partra, és egy olaszországi vasúti alagútban felrobbantottak egy szerelvényt.

Értékes célpontok

Courtney hatáskörét kibővítették, amikor 1942. április 15-én a Közel-Keletre küldték, hogy csatlakozzon az 1. tengeralattjáró flottillához. A tengeralatti anyahajók fedélzetéről partra evező csapatok olyan értékes célpontok ellen hajtottak végre szabotázsakciókat, mint a vasút- vagy a kommunikációs vonalak. Görögországi, krétai és rodoszi célpontokat is támadtak, ilyenkor kajakjukkal jutottak be az ellenséges kikötőkbe, és tapadóaknákat helyeztek az ellenséges hajók törzsére.

„Fontos, hogy az SBS alegységei kerüljék a nyílt összetűzést a fölényben lévő ellenséggel. A siker a részletes tervezésen és a begyakorláson múlik. Éppen ezért minden megszerezhető adatnak jelentősége van, és kellő időre van szükség az előkészületekhez egy akció elindítása előtt."

AZ SBS KÉZIKÖNYVÉNEK SZERVEZÉS ÉS KIVITELEZÉS FEJEZETE

1942 őszén a csapatot felkészítették a második világháború során végrehajtott leghíresebb akciójára – a nácik megszállta Bordeaux ellen. 1943 tavaszán a különleges csónakos szolgálati raj (SBS) csatlakozott az SAS-hez a Kréta elleni akciók során. A csónakos raj ezt követően alakult át Különleges Csónakos Szolgálattá, központja pedig az észak-palesztinai Athlit lett. Innen kiindulva hajtott végre akciókat a Földközi-tenger térségében, az Adriai- és az Égei-tengeren.

Ez a festmény, amely a Különleges Csónakos Szolgálat egyik éjszakai bevetését ábrázolja, jól érzékelteti az álcázásnak azt a módszerét, amelyet gyakran használt küldetései során. A fém alkatrészek nélkül készült kétszemélyes kajakok, melyek az SBS alapfelszereléséhez tartoztak, a második világháború óta nem sokat változtak. A kajakokat hajókról, tengeralattjárókról vagy akár repülőkről is le lehetett dobni a vízre.

Akciók a görög szigeteken

1943 májusában az S különítmény Sutherland százados vezetésével újabb merész akciót hajtott végre Krétán, melynek során három repülőteret is elpusztítottak. Az SBS további támadásokat vitt véghez Szicíliában, hogy segítse a szövetséges partraszállást. Olaszország fegyverletételét követően 1943 novemberében nekifogott az ellenség által kézben tartott kelet-földközi-tengeri szigetek megszerzésének. Noha a kis csoportok támadásainak sok kis sziget esett áldozatul, a németek hamarosan megerősítették védelmüket a térségben. 1943. november elején ejtőer-

A KÜLÖNLEGES CSÓNAKOS SZOLGÁLAT

1940. JÚLIUS Az alakulat felállítása.

1941. MÁRCIUS Az egység norvégiai létesítményeket rombol le.

1941. JÚNIUS Felrobbantanak egy olaszországi vasúti alagutat.

1942. ÁPRILIS Megkezdik műveleteiket a Földközi-tenger keleti részén.

1942. DECEMBER A bordeaux-i „Kagylóhéj" rajtaütés.

1943. NOVEMBER Egy kis csapat megszökik Leroszról.

1946 A devoni Fremingtonban megnyílik az Összetett Hadműveletek Iskolájának parti és csónakos részlege.

1948 Az SBS tapadóaknákat távolít el a hajókról Haifa kikötőjében.

1965 Kiképzőiskola megnyitása Szingapúrban.

1972 Ejtőernyős akció az Atlanti-óceán középső részén a veszélyben lévő *Queen Elizabeth 2* óceánjáró megmentésére.

nyősök szálltak le Lerosz szigetén. Miután ötnapi küzdelemben 400 embert vesztettek, az angolok megadták magukat, csupán az SBS egy maroknyi csapata jutott ki.

Az SBS további támadásokat hajtott végre Lerosz, Kósz és más görög szigetek ellen, arra kényszerítve a németeket, hogy jelentős erőket állomásoztassanak a térségben, és tovább gyengítsék másutt harcoló csapataikat. Az SBS utolsó nagy égei-tengeri akciójára Szimi szigetén került sor. Ekkor 81 katonájuk csatlakozott a görög Szent Századhoz, amely visszatért a szigetre.

1945-ben, amikor az összes különleges alakulatot leszerelték, a hadügyminisztérium egy kis hatótávolságú különleges egységet hozzárendelt a tengerészgyalogsághoz. A következő év elején a bordeaux-i akció egyik túlélője, Herbert „Blondie" Hasler a Devon megyei Fremingtonban létrehozta az Összetett Hadműveletek Iskolájának parti és csónakos részlegét, amelynek tananyagába tartozott a partvonali felderítés, az információgyűjtés és a szabotázsok. Augusztus végére már két egységet, összesen 39 embert küldtek a brit tengerészgyalogosok eastney-i bázisára, Portsmouth mellé. Első küldetésük az volt, hogy Haifa kikötőjében tapadóaknákat távolítsanak el a hajókról.

„HÁTRAHAGYOTT" KÜLÖNÍTMÉNYEK

A hidegháborús védelem részeként a 2. SBS egységet hozzárendelték a brit haditengerészet rajnai flottillájához, amely a holland határnál állomásozott. 1951-ben a 3. SBS egység is csatlakozott hozzájuk. Háború esetén az ellenséges vonalak mögött kellett volna hírszerzési információkat gyűjteniük és zaklatniuk az orosz csapatokat. Az SBS-t emellett arra is felhasználták, hogy a keleti blokk partvidékén ügynököket juttasson be és hozzon ki, és hogy információkat gyűjtsön a szovjet haditengerészetről. Az SAS mellett az SBS is gyakran játszotta el a Szpecnaz – a Vörös Hadsereg különleges egysége – szerepét, mikor is áltámadásokat hajtottak végre NATO-létesítmények ellen. Néhány katonai elemző szerint ennek köszönhető, hogy a nyugati világ túlbecsülte a Szpecnaz ütőképességét.

A koreai háború során az SBS-t hozzárendelték a Királyi Tengerészgyalogság 41. (független) kommandójához és az amerikai tengerészgyalogsághoz, hogy szabotázsakciókat végrehajtó csoportok élén vasúti vonalakat és egyéb különlegesen fontos létesítményeket robbantsanak fel az észak-koreai partok mentén. Borneóban is harcoltak, az SAS „szív és ész" hadjáratának keretében. 1965-ben az SBS Szingapúrban maláj egységeket képezett ki a dél-vietnami haderő katonáival együtt. Később az amerikai tengerészgyalogosokat készítette fel a Vietnam elleni küzdelemre. Közben az SBS a világ számos válságzónájában tűnt fel, például a Karibi-térségben, ahol a drog elleni őrjáratokhoz csatlakozott.

Az SBS 1972-ben került a figyelem középpontjába. Emberei 1600 kilométerre a partoktól ejtőernyőn ereszkedtek le az Atlanti-óceán felszínére, amikor terroristák azzal fenyegetőztek, hogy felrobbantják a *Queen Elizabeth 2* nevű óceánjárót. 1987-re felállították az M szakaszt, melyet tengeri terrorelhárításra képeztek ki. A Norvégiában téli kiképzésen részt vett alakulat a frontvonalban hajtott végre álcázott bevetéseket a Falkland-szigeteken, de a Sivatagi Vihar idején is jelen volt. A szeptember 11-es terrortámadást követően merész éjszakai akció során elfoglalt egy mauritiusi teherhajót a La Manche-csatornán, feltételezve, hogy „terroristarakományt" szállít.

2000-ben az SBS részt vett egy mentőakcióban a háborús Sierra Leone őserdeinek mélyén. 2001-ben pedig néhány egységét Afganisztánba küldték a tálibok és az al-Kaida elleni első hadjáratba. 2003-ban az SBS alkotta az Irak elleni támadás előőrsét, mikor is segített biztosítani a partvonalakat a Fáo-félszigeten.

A Kagylóhéj-hősök

Az 1942. decemberi Franklin hadműveletet előkészítő gyakorlat során egy csónakos tapadóaknát ad át búvárruhát viselő bajtársának. A hajók között lavírozva a kommandósok felragasztották az aknákat, melyek kilenc órával később robbantak fel. Ez a merész akció tette híressé a „Kagylóhéj-hősök" nevét.

Franciaország elestét követően a németek Bordeauxból kiindulva kereskedelmi hajókat használták az ebben az országrészben állomásozó egységeik ellátására. A német tengeralattjárók az atlanti-óceáni kikötőket alkalmazták bázisnak, s a brit haditengerészet nem sokat tehetett ennek akadályozására. A kikötő ellen irányuló bombatámadás túl sok francia áldozatot követelt volna, ezért kizárták. Az egyetlen lehetőség egy tengeri deszant kommandós akció volt. Ezt a tengerészgyalogság kommandósai és az SBS valósíthatták meg. Fedőnévnek azt választották, ahogy a kajakjaikat becézték: „kagylóhéj". A kiképzéssel eltöltött hónapok során a rajtaütésre kiválasztott tizenkét embernek nem mondták el, hogy mi lesz a célpontjuk. Csak a *Tuna* tengeralattjárón tájékoztatták őket a rájuk váró feladatról, akkor, amikor 1942. december 7-én elérték a francia partvonalat.

A rajtaütés rosszul kezdődött, mert az egyik kajak a vízre bocsátás közben kilyukadt. A csónakok ezután megközelítették a Gironde folyó torkolatát, ahol heves örvénybe kerültek. Egy kajak legénységével együtt odaveszett. Két másik személyzetét a németek felfedezték és lelőtték. Napközben bujkálva, éjszaka pedig a folyón fölfelé evezve a két megmaradt kajak sikeresen kikerülte a német járőröket, akiket addigra riasztottak. A kikötő közelében észrevette őket egy őrszem, aki valamiért mégsem fújt riadót, talán azért, mert a törékeny kajakokat uszadékfának nézte. Tapadóaknáik segítségével a katonák sikeresen elsüllyesztettek egy hajót, négy másikat pedig súlyosan megrongáltak, hónapokra megbénítva a kikötő forgalmát. Winston Churchill szerint ezzel legalább hat hónappal lerövidítették a háborút. A merénylők elmenekültek a dagállyal. Miután kijutottak a veszélyzónából, otthagyták a kajakjukat, és azt remélték, hogy gyalog eljutnak Spanyolországig. A csapat egyik tagját a németek felfedezték és agyonlőtték. A partizánok segítségével azonban a rajtaütést vezető Herbert „Blondie" Hasler őrnagy és társa, Bill Sparks tengerészgyalogos átverekedték magukat spanyol földre, onnan pedig Gibraltárba. Addigra már halottnak hitték őket. Míg Hasler rangja segítségével csak hazajutott, Sparkst letartóztatták. Londonban mégis sikerült megszöknie az őt kísérő rendőröktől. Miután meglátogatta édesapját, jelentkezett az Összetett Hadműveletek Parancsnokságán.

Az ejtőernyős ezred 1. zászlóalja

A Különleges Erők Kisegítő Csoportja

Az ejtőernyősöket mindig is elitegységnek tekintették, és az angol ejtőernyős ezred zászlóaljai között erős a versengés a legharcedzettebb címéért. Amikor azonban 2006-ban felállították a Különleges Erők Kisegítő Csoportját, ennek alapját az ezred 1. zászlóalja, ismertebb nevén az 1 Para képezte.

Az ejtőernyős ezred 1. zászlóaljának gyökereit a kommandós egység 2. független százada jelentette, amelyet ejtőernyőzésre képeztek ki, valamint a kommandós egység ejtőernyős és vitorlázógépes 11. SAS zászlóalja. 1941-ben ezt az egységet hozzácsapták az 1. ejtőernyős dandárhoz, majd az 1. ejtőernyős hadosztályhoz. A következő évben az ejtőernyős ezred 1. zászlóaljának nevezték el őket. 1944-ben részt vettek a katasztrófába torkollt Market Garden hadműveletben. Az egység később szolgált Egyiptomban, Cipruson, a Perzsa-öbölben és Észak-Írországban. Itt belekeveredett a Véres Vasárnap incidensbe, melynek során 1972-ben 27 polgárjogi tüntetőt lőttek le.

2000-ben az 1 Para megkezdte szoros együttműködését az SAS-szel. Elsőként a Palliser hadművelet során harcoltak egymás oldalán, amikor Sierra Leonéba mentek, hogy angol, európai uniós és nemzetközösségi polgárokat mentsenek ki az afrikai országból. Még ugyanebben az évben a királyi ír rangerekkel együtt az ENSZ-békefenntartóit Sierra Leonéban foglyul ejtette egy lázadó banda, amely „West Side Boys"-nak nevezte magát. Az 1 Para, az SAS és a Különleges Csónakos Szolgálat (SBS) katonái a Barras hadművelet során kiszabadították a túszokat. Mialatt az SAS és az SBS egy kisebb felkelőtábort támadott meg Geri Bana mellett, ahol a foglyokat őrizték, az 1 Para emberei megrohamoztak egy nagyobb tábort Magbeni határában, a patak túloldalán, nehogy az ottani lázadó erők erősítést küldhessenek.

Mialatt az SAS-SBS csapatok végrehajtották gondosan begyakorolt tervüket, és az SAS túszmentő egysége megtalálta és biztonságba helyezte a foglyokat, az 1 Para helikopterekkel berepült a területre, aknavetőket állított fel, és tűz alá vette a lázadók állásait. Az ejtőernyősök első hulláma tartotta a vonalat, amíg a második hullám megérkezett a visszatérő Chinookokkal. Most már teljes erővel voltak jelen, így az ejtőernyősök támadásba mehettek át. Kemény küzdelem vette kezdetét. Annak ellenére, hogy fegyelmezetlenek voltak és a taktikához nem értettek, a felkelők félelmet nem ismerően harcoltak. Mondják, sokuk drog hatása alatt állt, ráadásul hittek abban, hogy mágikus amulettek védik őket.

A küzdelem órákon át dühöngött, míg a helyzet elég biztonságos nem lett, hogy hívhassák a Chinookokat, és kimenekíthessék a foglyokat. Magbeni mellett a csata még további hat órán át dühöngött. Amikor az utolsó angol csapat is visszavonult, magával vitte Foday Kallay lázadó vezért. Kallayt ötven év börtönbüntetésre ítélték. Az angolok egy főt vesztettek, az ejtőernyős Brad Tinniont. Tizenkét ejtőernyős megsebesült, egyikük súlyosan.

Rangerszerepben

2001 decemberében az 1 Parának ismét támogatnia kellett az SAS-t. Ezúttal az al-Kaida bar-

Az 1 Para katonái 2003 márciusában Kuvaitban gyakorlatoznak a Telic hadműveletre készülve – ez volt az Irak ellen Amerika és a szövetségesei által intézett invázió brit fedőneve. A képen látható nagy helikopter egy Chinook, melyet gyakran használnak az ejtőernyősök és más hasonló csapatok szállítására.

AZ EJTŐERNYŐS EZRED 1. ZÁSZLÓALJA

2000. MÁJUS A Palliser hadművelet.

2000. SZEPTEMBER Barras hadművelet.

2001. DECEMBER Az 1 Para támogatja az SAS-t a Tora Bora-i csatában.

2003. MÁRCIUS A Telic hadművelet, az 1 Para akcióba lép Irakban.

2004. DECEMBER Az 1 Para lesz az angol különleges erők támogatóegysége.

2005. JÚLIUS Az SFSG segít az SAS-nek a Marlborough hadműveletben, melynek során három öngyilkos bombamerénylőt likvidálnak.

2006. MÁRCIUS Az SFSG segédkezik Norman Kember, James Loney és Harmeet Sooden kiszabadításában.

2006. ÁPRILIS A védelmi miniszter a brit parlamentben elismeri: az SFSG Irakban együttműködik az amerikai különleges erőkkel.

2006. SZEPTEMBER Az SFSG támogatja az SBS-t a Medúza hadművelet során az afgán tálibok ellen.

langrendszerét kellett megtámadniuk a Tora Bora-hegységben, hogy felkutassák Oszama bin Ladent. Ezután az 1 Para részt vett a Telic hadműveletben – Irak megszállásának brit fedőneve – az angol különleges erő támogatására. Az 1 Parát most már hivatalosan is ranger zászlóaljként vetik be, s a 75. ranger ezredként együtt harcol a Delta Force-szal.

2005 áprilisában létrehozták a Különleges Erők 1200 fős támogató csoportját (SFSG), s bázisául a walesi St. Athant jelölték ki. Három századát az 1 Para adta, a negyediket a tengerészgyalogság, míg a légierő egy szakaszt biztosított, s innen jöttek a csoport előretolt légiirányítói is. Egy századot egy SBS-tiszt vezetése alatt átdobtak Afganisztánba, hogy támogassa az SBS-t, és legalább egy századot küldtek Irakba az SAS erősítésére. Feladatuk az volt, hogy az angol különleges alakulatok gyors reagálású egységeként tevékenykedjenek, lezárva és őrizve a műveleti területet. Emellett nagy kiterjedésű küldetésekben vettek részt az SAS és az SBS oldalán, mikor is másodlagos támadásokat és elterelő akciókat hajtottak végre. Ezenkívül védelmi erőként szolgáltak az ellentámadások esetén, és rendelkeztek olyan eszközökkel, amelyek kémiai, biológiai, radioaktív és nukleáris fegyvereket észlelnek, és védelmet biztosítanak ellenük. Természetesen belföldi terrorelhárító szerepkörben is tevékenykedtek.

Noha az SFSG-ről a legtöbb adat titkos, az a hír járja, hogy az egység rendelkezik a különleges alakulatok számára gyártott legmodernebb felszereléssel, többek közt számítógépes műholdas kommunikációs eszközökkel, melyek lehetővé teszik, hogy letöltsenek adatokat a nemzeti hírszerző ügynökségektől, így a GCHQ-tól és az MI6-tól. Emellett Soflam lézeres célmegjelölő rendszerük is van, amellyel a brit légierő gépei számára határozzák meg a célpontokat. Az egység együtt tevékenykedik az SAS-szel és az SBS-szel, és a különleges erők igazgatójának közvetlen irányítása alatt áll, akinek főhadiszállása London északi részén, a Regent's Parkban található.

Vörös Harccsoport

2006 áprilisában a brit védelmi államtitkár utasításba adta, hogy az SFSG egyik százada Irakban az amerikai 145-ös harccsoport tagjaként tevékenykedjen, s fő feladatául az iraki al-Kaida tagjainak felkutatását jelölte meg. A később 88-as harccsoportra átkeresztelt amerikai–angol közös alakulat kisebb harccsoportokra bomlott fel. A Narancs Harccsoport elektronikus hírszerzőegység volt. A Zöld Harccsoportot az 1. különleges műveleti egység – a Delta Force – katonái alkották. A Kék Harccsoportba az amerikai SEAL hadosztályának, valamint a DEVGRU, az egykori 6. SEAL csoport tagjai kerültek. A Fekete Harccsoportot az SAS egyik századából állították fel, amely kezdetben Irak déli részén ténykedett. Az SBS néhány rádiósát, mint a brit Különleges Felderítő Ezred tagjait, feltehetőleg szintén beosztották a Fekete Harccsoportba. A Feketét támogatta még az SFSG 100 embere, ők voltak a Vörös Harccsoport.

2005 júliusában az angol hírszerzés Bagdadban azonosított egy házat, amely az öngyilkos merénylők központja volt. Az SAS az épület megtámadását fontolgatta, de ezt túl kockázatosnak ítélték. Ha a lázadók bármelyike az épületen belül felrobbantaná a testére erősí-

A Különleges Erők Támogató Csoportja (SFSG) elnevezésű különleges egység az 1 Para körül szerveződött. Tevékenységének titkos jellegét tükrözi, hogy a képen látható férfiak arcát feketével kitakarták.

A jelvényvita

A Különleges Erők Támogató Csoportja körében gondot okozott az egyenruha. Míg az egység minden katonája továbbra is saját ezredének sapkajelvényét viselte, új válljelvényt kaptak. Ez ezüst tőrt ábrázolt zöld háttérben, az előtte cikázó vörössel szegett fekete villámmal. Többen rámutattak, hogy ez az elnyújtott S-betűt formázó villám erősen emlékeztet Adolf Hitler SS-ének jelvényére. Ez azonban nem jelentett gondot a Vörös Harccsoport katonáinak, akik Irakban amerikai egyenruhát viseltek, nehogy brit ejtőernyős egyenruhájukkal túlontúl felhívják magukra a figyelmet. Emellett C7 Diemaco puskákkal szerelkeztek fel, az M16-os kanadai verziójával, amelyet az SAS kedvelt.

A Különleges Erők Támogató Csoportjának váll-lapja a vitatott jelvénnyel.

tett robbanószerkezetet, a szűk térben a detonáció felerősödne, és a környező épületekben számos civillel végezne. Úgy döntöttek, akkor fegyverezik le a merénylőket, amikor azok elhagyják a házat. Július 31-én, valamivel a hajnali csúcsforgalom előtt az iraki fővárosban az SAS négy mesterlövészcsapata állt fel a célponttól 300 méterre lévő épületben. A Vörös Harccsoport, a SFSG gyors reagálású csapata készenlétben állt arra az esetre, ha valami félresikerülne. Szerencsére mindhárom öngyilkos bombamerénylőt abban a pillanatban lőtték fejbe, hogy kilépett az ajtón.

2006. március 8-án a Vörös Harccsoport kordont vont ama épület köré, amelyben az Igazság Kardja Brigád nevű szervezet – előzőleg ez végezte ki Tom Fox amerikai állampolgárt – fogva tartotta Norman Kembert, James Looney és Harmeet Sooden békeaktivistákat. Az SFSG tartotta távol az embereket, mialatt az SAS túszmentői megrohamozták az épületet.

2006 szeptemberében Afganisztánban az SFSG támogatta az SBS-t a kanadaiak által vezetett Medúza hadművelet során, amelynek célja a tálibok kiűzése volt a stratégiai jelentőségű Pandzsáb-vidékről Kandahar tartományban. A támadó csoport élcsapatát az SBS alkotta, az SFSG pedig a leszakadó egységeket támogatta. A művelet közben lezuhant a RAF egyik Nimrod típusú kémrepülőgépe, s a 14 halott között voltak SFSG-katonák is. Általánosságban azonban elmondható, hogy az SFSG tevékenysége – akár az SAS-é és az SBS-é – titkos.

Az SFSG ugyancsak jelen volt, amikor az SAS 30 embere 2007. szeptember 5-én rajtaütött egy iraki épületen, amelyben a hírszerzés szerint az al-Kaida egy magas rangú tagja tartózkodott – talán éppen az-Zarkavi utódja. Sajnálatos módon alábecsülték a házban jelenlévő lázadók számát és az ellenállás várható mértékét. Eddie Collins őrmester, az SAS katonája – aki korábban a hármas ejtőernyősöknél szolgált – hatolt be elsőként. Fejbe lőtték, azonnal meghalt.

„Igen jó nevet szereztek maguknak azok a herefordi fickók és a jenkik.
Ha beüt valami, és az SAS-nek szüksége van rájuk,
a srácok gyorsreagálású egységként máris ott teremnek."

Daily Telegraph, 2006. április 24.

Modern hadviselés

A különleges egységek katonáit a lehető legkeményebb körülmények között képezik ki. A jelenkori konfliktusok természetéből adódóan a speciális alakulatok kis egységeinek egyre veszedelmesebb küldetésekben kell részt venniük.

A Különleges Felderítő Ezred

Nagy-Britannia legtitkosabb különleges egysége

A Különleges Felderítő Ezred (Speciel Reconnaissance Regiment, SSR) az angol hadsereg új különleges egysége, melyet megfigyelésre és információgyűjtésre hoztak létre. Közelről figyeli meg célpontjait, továbbá „első kézből való" adatokkal látja el az SAS-t és az SBS-t. Az SSR-t sokkal több titok lengi körül, mint bármely más különleges egységet, így a nyilvánosság csak nagyon keveset tudhat meg róla.

A 2005-ben felállított Különleges Felderítő Ezred gyökereit a hetvenes évek elején kell keresnünk, egy bizonyos Mobil Felderítő Egységnél (MRF), Észak-Írországban. Miután a Felderítő Egység két kettősügynökét felfedte az IRA, és egy titkos műveletet megtorpedóztak, a 14. hírszerző század vette át a helyét – „Det"-nek is nevezték –, melynek legénységét a Különleges Légi Szolgálat (SAS) és a Különleges Csónakos Szolgálat (SBS) emberei alkották.

Amikor Észak-Írországban beköszöntött a béke, a 14. hírszerző századot beolvasztották a Különleges Felderítő Ezredbe. Ide is vitte magával azokat a készségeket, melyekre az észak-ír zavargások idején tett szert, mikor civil ruhás ügynökei figyelték a republikánus és lojalista terrorszervezeteket. Az SRR munkája az volt, hogy mentesítse a többi brit különleges egységet a megfigyelési feladatok alól, így azok az offenzív műveletekre összpontosíthassanak. És persze átvette a terrorelhárító szerepkört is, amelyet az SAS 2001. szeptember 11. óta felvállalt.

KIKÉPZÉS AZ SAS-NÉL

A Különleges Felderítő Ezred az SAS létszámának a felével rendelkezik. A brit hadsereg összes szolgálati ágából vesz fel önkénteseket, de a kiválogatási folyamat embert próbáló.

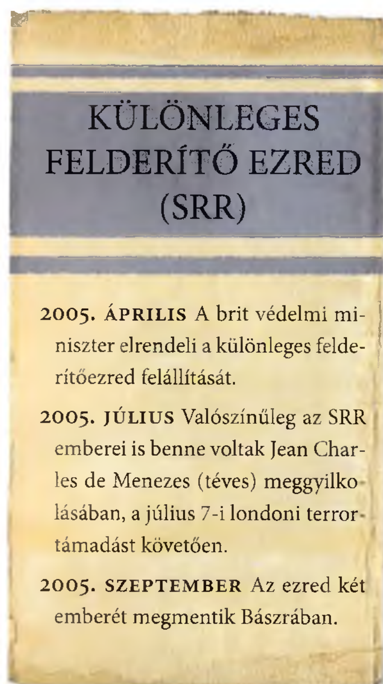
Amerikai katona (balra) és az ejtőernyős ezred 1. zászlóalja C századának egyik embere (jobbra) Adír városát biztosítja a dél-iraki Bászrától északra. Bászrában a brit haderő egy merész akcióval az SRR két tagját mentette meg.

Az SRR katonáinak nyelvi szakértőknek kell lenniük, napjainkban olyan közel-keleti nyelvek ismeretét követelik tőlük, mint az arab és a farszi. A kiválogatás során megtanulják a megfigyelés, a fényképezés, a közelharcban támadás és védekezés, valamint a rajtaütésekkel szembeni ellenállás módozatait. A katonákat az SAS-szel együtt képezik ki Herefordban. Mindenkinek tökéletes erőnléttel kell bírnia, jártasnak kell lennie nagyszámú puska és kézifegyver kezelésében, tudni kell vakon szétszerelni és újra összerakni őket. Kiváló lövészteljesítményt várnak el tőlük, a lehető legtöbb fajta fegyverrel. Az SRR az angol haderő egyetlen ezrede, amelynek harcoló katonái között nők is lehetnek.

A BÁSZRAI FOGLYOK

Irakban az SRR a Fekete Harccsoportban tevékenykedett. A különleges alakulatok műveletei azonban nem okvetlenül mennek zökkenőmentesen. 2005. szeptember 19-én az SRR két embere, akiket valószínűleg az SAS támogatott, Bászrában fogságba esett és ki kellett őket szabadítani. Noha arabnak öltöztek, egy rendőrségi ellenőrző ponton rajtavesztettek. Egy ideig üldözték, majd rövid kézifegyveres tűzharcot követően elfogták őket, mire az angol zászló felmutatásával igazolták, hogy angol katonák. Lecsukták és megverték őket, de nem derült ki,

KÜLÖNLEGES FELDERÍTŐ EZRED (SRR)

2005. ÁPRILIS A brit védelmi miniszter elrendeli a különleges felderítőezred felállítását.

2005. JÚLIUS Valószínűleg az SRR emberei is benne voltak Jean Charles de Menezes (téves) meggyilkolásában, a július 7-i londoni terrortámadást követően.

2005. SZEPTEMBER Az ezred két emberét megmentik Bászrában.

miféle küldetést is teljesítettek pontosan. Egy ideig azt rebesgették, hogy vagy megfigyelő küldetésen voltak, hogy szemmel tartsák Mokhtada asz-Szadr, a Mahdi hadsereg vezetője egyik kollégájának házát, vagy pedig egy iraki rendőrtisztet követtek, akiről köztudott volt, hogy kínozza a foglyokat.

Amikor letartóztatták a két katonát, autójukban a rendőrök fegyvereket, robbanószert és hírközlő felszereléseket találtak. Terroristaként vetették őket börtönbe, bár egy szakértő véleménye szerint sokkal inkább terrorelhárítók lehettek, hiszen az SAS éppen „az iraki szélsőségeseket üldözi és semlegesíti".

Amint a két ember foglyul ejtéséről értesült, Bászra brit városparancsnoka, John Lorimer dandártábornok megtervezte a kiszabadításukat. Természetesen próbálta diplomáciai csatornákon keresztül is elérni a szabadon bocsátásukat, de ez kudarcot vallott. Alig egy órával később a rendőrkapitányság előtt egy konvojnyi Warrior páncélkocsi jelent meg, ezeket mesterlövészek és egy Lynx helikopter fedezték. Mialatt a katonák megpróbáltak bejutni az épületbe, az összeverődött tömeg molotov-koktélokkal dobálta meg őket. Három katona megsérült. Az egyik Warrior áttörte a rendőrkapitányság falát, de az SRR két embere már nem volt ott.

Az SAS mentőakciója

Valójában a rendőrség elleni támadás csak elterelő hadművelet volt. Mialatt ledöntötték a falat, az SAS plasztik robbanóanyaggal berobbantotta egy közeli elővárosi villa ablakait és ajtait, és kábító gránátokat dobtak be a Mahdi hadsereg milicistáira, akik a két álcázott katonára vigyáztak. Automata fegyverek gyors, hangos ropogása hallatszott, majd az SRR embereit kiszabadították, foglyul ejtőiket pedig előhozták, fejükön zsákkal és hátrakötözött kézzel. Az egész művelet mindössze pár percig tartott, s nem is álcázták, hiszen a közfigyelem a hadsereg akciójára összpontosult a rendőrkapitányság ellen, mintegy száz méterrel arrébb.

Afganisztánban az SRR egy embere vesztette életét. 2006. június 27-én David „Pat" Patten százados, az SRR katonája az SBS járőrét kísérte, amikor az négy tálib lázadót fogott el Szanginban, Helmand tartományban. Már hazafelé tartottak a bázisra, amikor egyik járművüket eltalálta egy rakétagránát. A katonák gyalog menekültek egy vizesárok menedékébe. Patten századost mellén érte egy lövés, és elesett.

> *„Pat félúton járt a mezőn. Lehetett látni a golyót, ami elkapta. Abban a pillanatban arcra esett – mondta parancsnoka a vizsgálat során. – Ahogy ott hevert a sárban, ahonnan csak a fekete hátizsákja látszott ki, a lába úgy mozgott, mintha fel akarna állni. Aztán elcsendesedett. Túl nehéz lett volna átkelni a mezőn, mert az ellenség tűz alatt tartotta, így én és Paul észak felé mentünk."*

A különleges erők egy másik embere is súlyosan megsebesült, ekkor az SBS őrmestere, Paul Bartlett próbált kirohanni érte. Tizenkét golyót kapott a fejébe, a mellkasába és a nyakába, de halála megmutatta a többieknek, honnan lő az ellenség, és gránátvetővel célba vették őket. Ez visszatartotta őket, amíg egy gurkha szakasz elérte az ostrom alá vett embereket.

„Jó okom volt feltételezni, hogy annak a két katonának az élete veszélyben forgott."

John Lorimer dandártábornok, Bászra brit városparancsnoka, 2005. szeptember 20.

Belföldi terrorelhárító szerep

Mióta 2005 áprilisában létrehozták, a különleges felderítőezred számos vitatható műveletben vett részt. 2005 júliusában a londoni bombamerényletet követően az SRR-t kiküldték a brit főváros utcáira, hogy szálljon szembe a terrorfenyegetéssel. A jelentések szerint az egység néhány tagja részt vett Jean Charles de Menezes brazil elektrotechnikus megfigyelésében. Tévedésből úgy gondolták, hogy Menezes összefüggésben áll a július 7-i támadásokkal, ezért az SRR operatív tisztjei követték a stockwelli metróállomásra. Amikor felszállt a szerelvényre, a rendőrök agyonlőtték.

A stockwelli metróállomás egyik térfigyelő kamerájának felvételén az állomás belseje és a civil fegyveres rendőrök láthatók, pár másodperccel azelőtt, hogy Jean Charles de Menezest lelőtték.

A védelmi minisztérium elismerte, hogy a hadsereg „technikai segítséget" adott a megfigyeléshez, tagadta ugyanakkor, hogy a katonák „közvetlen szerepet játszottak" a lövöldözésben. Azok a sajtófotók, amelyek közvetlenül a gyilkosság után készültek a kommandós csoport tagjairól, legalább egyvalakit mutatnak, aki nem az SO19, azaz a városi rendőrség fegyverét, hanem a speciális erőkét viseli. A civil ruhás férfi, aki egy „Police" feliratú kék sapkát visel, speciálisan átalakított, lefűrészelt csövű Heckler & Koch G3K puskát tart a kezében, amelyet PSG–1-es mesterlövészpuska válltámaszával láttak el – ezt a kombinációt az SAS használja. Egy másik rövid ujjú inges, farmeres, edzőcipős férfi Heckler & Koch G36C-t fog. Noha ezt a fegyvert alkalmanként az SO19 is használja, a szóban forgó példány szemmel láthatóan célzófénnyel van felszerelve, ami a terrorellenes háború idején „szükséges műveleti követelménynek" számít az Egyesült Királyság különleges alakulatainak körében. Minisztériumi források azt is állítják, hogy a katonák között, akik részt vettek a Jean Charles de Menezes halálához vezető megfigyelő akcióban, ott voltak egy titkos, civil ruhás alakulat tagjai is, amelyet észak-írországi műveletekhez hoztak létre.

A rendőrség panaszirodájának jelentése nem tesz említést arról, hogy a stockwelli esetnél az SRR emberei jelen lettek volna. Ehelyett azt állítja, hogy a megfigyelést az SO12 különleges szolgálat, valamint az SO13 terrorelhárító szekció emberei végezték. Ezek ma az SO15-tel, azaz a terrorelhárító parancsnoksággal dolgoznak együtt.

A Szpecnaz

Oroszország különleges rendeltetésű ezredei

A Nyugat a hidegháború idején figyelt fel a szovjet Szpecnazra, vagyis a különleges rendeltetésű ezredekre, melyeket felderítésre, szabotázsra és gyilkosságra képeztek ki. A Szovjetunió összeomlása óta feladatkörük megváltozott. Az orosz Szpecnaz ma sokkal inkább a SEAL, az SAS és a Delta Force másolata.

A szovjet katonai hírszerzés, a GRU a hidegháború alatt különleges rendeltetésű csapatokat (*Vojszka szpecialnogo naznacsenyija*) hozott létre Kelet-Európában. Feladatuk háború esetén az európai NATO-egységek elleni felderítő- és szabotázsakciók végrehajtása lett volna. A Szpecnaz léte a Varsói Szerződés tagországai körében szigorúan őrzött titoknak minősült. Csapatainak nem engedték, hogy jelezzék hovatartozásukat, így sztenderd légideszantos (VDV) egyenruhát és jelvényeket viseltek, míg a haditengerészeti Szpecnaz egységek reguláris tengerész-egyenruhát és jelvényeket használtak. Minden szovjet hadsereghez tartozott egy Szpecnaz század, s valamennyi műveleti térségben egy-egy egész ezredük tartózkodott. A négy szovjet flotta mindegyike rendelkezett egy Szpecnaz dandárral, és a Szovjetunió legtöbb katonai körzetében állomásozott egy független dandár. A Szpecnaznak voltak speciális hírszerző egységei is.

Egy századuk 135 főből állt, s rendesen 15 kilencfős, független rajban tevékenykedett. Dandárjaikban 1000-1300 fő szolgált, volt egy főhadiszállásuk, négy ejtőernyős zászlóaljuk, egy híradós századuk, valamint kisegítő csapatok is tartoztak hozzájuk. Volt még egy „anti-VIP század is, amelybe hetven-nyolcvan ember tartozott, és feladata az ellenséges politikai és katonai vezetők megtalálása, azonosítása és megölése volt.

Egy Szpecnaz csoport bevetés előtt Kabul repülőterén, 1988-ban, az afganisztáni szovjet invázió idején. Amíg a szovjetek az országban tartózkodtak, a Szpecnaz 3000-5000 tagja állomásozott itt.

A haditengerészeti Szpecnaz

1957-ben a szovjet haditengerészet létrehozta a maga Szpecnazát. A fekete-tengeri flotta 1967-ben követte a példát. Két évre rá felállítottak egy tengerészgyalogos terror- és szabotázselhárító alakulatot. A haditengerészeti Szpecnaz dandároknak is volt főhadiszállásuk, két-három zászlóaljnyi harci búvárjuk, egy ejtőernyős zászlóaljuk, kisegítő egységeik és egy merénylő századuk. Emellett közepes tengeralattjárókkal is rendelkeztek, ezek juttatták el a harci búvárokat a bevetési helyükre.

A GRU 1970-ben kialakított egy szigorúan tit-

kos felderítő- és szabotázsegységet. Úszó harcosokat képezett ki a KGB-nek, hogy támadásokat hajtson végre az ellenséges kikötők és hajók ellen. Létrehozott egy speciális, Delfinnek nevezett alakulatot is, amely a szovjet tengerészgyalogság kétéltű partraszálló műveleteinek élcsapatát alkotta.

A Belügyminisztérium, az MVD saját Szpecnaz alakulatokkal rendelkezik, melyeket felderítésre, illetve lakónegyedekben házról házra folytatott támadó akciókra képeztek ki. Csecsenföldön is bevetették őket, amely az Oroszországtól való elszakadásért küzdött.

A Szpecnaz katonái az orosz parlament épülete előtt, 1993 októberében. Borisz Jelcin orosz elnök küldte ide őket, hogy új választásokat kényszerítsen ki, miután a képviselők elutasították a törvényhozás feloszlatását.

A biztonsági szolgálat

A Szpecnaz krémje az Orosz Föderáció Szövetségi Biztonsági Szolgálatánál, az FSZB-nél tevékenykedik – ez a szervezet a szovjet NKVD, majd KGB utódja. A Szpecgruppa Alfát, azaz az Alfa különleges csoportot 1974-ben állították fel terrorelhárító egységként. Létszámuk 1500 és 2000 között van, s az alakulatot fegyveres bevetésre és hírszerzésre képezték ki. Embereit a hagyományos katonai egységekből válogatták össze, keménységük és kezdeményezőképességük alapján. Az újoncoknak öthavi kimerítő, szándékosan embertelen kiképzést kell végigcsinálniuk, ahol elsajátítják az elvárt keménységet és ellenálló-képességet. Az Alfa összes újoncának át kell esnie egy légideszantos és tűzfegyveres kiképzésen. Nagyjából egyharmadukat hegyvidéki kiképzésre küldik, a többit búvárkodni. A kiképzés időtartama akár öt év is lehet.

A SZPECNAZ

1957 A szovjet haditengerészet felállít egy Szpecnaz egységet.
1967 A fekete-tengeri flotta kap egy Szpecnaz egységet.
1969 Létrehoznak egy tengerészgyalogos terrorellenes egységet.
1970 A GRU megalakít egy szigorúan titkos felderítő és szabotőr egységet.
1974 Az elit Alfa alakulat biztonsági szolgálatot lát el.
1979 Az Alfa meggyilkolja az afgán elnököt és családját.
1980 A belügyminisztérium létrehozza a feketesapkás terrorelhárító csoportot.
2002 Az Alfa felszámolja a moszkvai Dubrovka Színház terrorista megszállását.
2004 Az FSZB Szpecnaz egység számos áldozat árán véget vet a beszlani iskola elfoglalásának.

A Szpecnaz általános szolgálati fegyverei az 5,45 mm-es AKSZ-74 gépkarabély és a szintén 5,45 mm-es PRI automata pisztoly. NR-2-es harci kést is kapnak, melyet kifejezetten a Szpecnaz csapatai számára fejlesztettek, és markolatában van egy 7,62 mm-es töltényűr. A katonáknak nagyszámú külföldi fegyver kezelését is el kell sajátítaniuk.

A csatatéren a Szpecnaz embereit a világ legkeményebb és legfáradhatatlanabb harcosai között tartják számon. Elemzők szerint a Szpecnaz taktikái sokkal inkább rögtönzésen alapulnak, mint a nyugati egységeknél, náluk elsősorban a fizikai erőnlét dominál. Az Alfának tulajdonítják a kabuli elnöki palota elleni támadást 1979. december 27-én, amikor meggyilkolták Hafizullah Amin elnököt és családját.

Az Alfa módszereit sok kritika érte a moszkvai Dubrovka Színház 2002-es ostromakor, valamint két évvel később egy észak-oszétiai iskola elleni támadáskor, mert nagyon sok túsz is életét vesztette. Amikor azonban kevésbé fontos túszokról volt szó, a különítmény jobban dolgozott. Szarapulban 1981-ben az Alfa kiszabadított 25 túszként tartott fiút egy iskolából, a túszszedőket pedig lefegyverezték és elfogták. Halálos áldozat nem volt. 1986-ban Ufa városnál egy gépeltérítés során öt terroristát megöltek, a gép pedig lángra kapott. Kilenc utas megsérült – néhányan épp a Szpecnaz miatt –, de négyet állítólag a terroristák öltek meg.

Szaratovban 1989-ben négy szökött rab bevette magát egy épületbe, három férfit, egy nőt és egy kétéves gyermeket ejtve túszul. Miután bedobtak egy villanógránátot az ablakon, az Alfa emberei egy faltörő kossal bejutottak az ajtón, a túszokat sértetlenül kimentették, foglyul ejtőiket pedig „semlegesítették".

1990 májusában letartóztattak egy terrorista fegyverkereskedő csoportot, augusztusban pedig Örményországban elkaptak egy fegyveres bandát. Hármukkal végeztek, kettejüket megsebesítették, hat másik banditát foglyul ejtettek. Szuhumiban augusztusban levertek egy börtönlázadást. A rabok által követelt buszba késleltetett villanógránátot helyeztek el, majd lerohanták a börtönt.

Kevésbé válik az Alfa dicséretére, hogy amikor 1991. januárban Vilniusban visszafoglalt egy tv-tornyot a Litvánia függetlenségét követelő, fegyvertelen tiltakozóktól, 14 embert megöltek, s 700-at megsebesítettek.

1993 októberében Borisz Jelcin orosz elnök az FSZB Szpecnazt a moszkvai parlament épületébe küldte, mivel a Legfelsőbb Tanács nem volt hajlandó feloszlani, hogy helyet adjon az új választásoknak. Egy órával a katonák érkezése után a parlament megadta magát. Ennek ellenére egy közeli épületből leadott lövések miatt tankokat is be kellett vetni, és egy Szpecnaz katonával végzett egy mesterlövész. 1995 júniusában 80 csecsen terrorista Samil Baszajev vezetésével megtámadta a kormányzati épületeket Bugyonnovszk orosz városban, 113 kilométerre a csecsen határtól. Legalább húsz rendőrrel és katonával végeztek. Az orosz erősítés elől a fegyveresek visszavonultak a bugyonnovszki kórházba, ahol mintegy 1800 túszt ejtettek, köztük százötven gyermeket és csecsemőt. Négy napra rá az Alfa lerohanta a kórházat. Az akció során több mint harminc túsz vesztette életét, majd egy második sikertelen támadást követően az Alfa fegyverszünetet ajánlott fel. Cserébe a túszok kiszolgáltatásáért az orosz kormány beleegyezett, hogy egy időre felfüggeszti a Csecsenföld elleni katonai akciókat, és megkezdik a tárgyalásokat.

„Speciálisan kialakított nyílásokon bújtunk át, és közvetlen közelről lőttük agyon az alvó terroristákat."

A Szpecnaz egyik tisztje a moszkvai színház ostromáról, 2002

Ostromló seregek

A különleges egység nehézfegyverzetű katonája felkészül, hogy behatoljon az észak-oszétiai Beszlan iskolájába, 2004

2002 októberében a Szpecnaz Alfa különítményének mintegy 200 embere vetett véget a moszkvai Dubrovka Színház megszállásának, ahol csecsen felkelők három napon keresztül 900 embert tartottak fogva. Miután két túszt agyonlőttek, az oroszok teljes erőbedobással akcióba léptek. Előbb berobbantották az épületet, majd gázt pumpáltak be. Maszkos és nehézpáncélba öltözött kommandósok ugráltak be. Eztán tűzharc vette kezdetét. Egy női terroristát kezében gránáttal lőttek agyon. Másokat közvetlen közelről lőttek le álmukban. Több mint 40 terrorista halt bele sebeibe, 113 tússzal pedig a gáz végzett. Az FSZB Szpecnaz csapatai az élen jártak, mikor a benyomuló erők véget vetettek az ostromnak az észak-oszét Beszlan iskolájában. A csecsenek ekkor 1100 embert ejtettek túszul, köztük 777 gyereket. A harmadik napon az FSZB tankokkal, rakétákkal és egyéb nehézfegyverzettel indított támadást az iskola ellen. A túszok pánikba esve próbáltak menekülni, legalább 200 ember halt meg, köztük 27 túszejtő. Több mint 700 túsz megsebesült, 92 közülük nagyon súlyosan. Szörnyű mementó ez arra, milyen sok hibát lehet elkövetni egy túszmentő akció során.

„Zászlós" és „Feketesapkás" egységek

Az Alfa mellett ott a *Vimpel* (jelentése: jelzőzászló), az egykor a KGB irányításával ténykedő, hidegháborús szabotőr, emberrabló és orgyilkos egység. A Szovjetunió összeomlását követően áthelyezték a Belügyminisztérium (MVD), majd a Szövetségi Biztonsági Szolgálat (FSZB) alá, ahol tagjait túszmentésre, szabotázs- és terrorelhárításra képezik ki. Arra is kapnak különleges képzést, hogy atom- és vízierőműveket, valamint egyéb ipari létesítményeket védjenek. Minden városban, ahol nukleáris erőmű található, van egy különítményük.

Az MVD-nek megvan a maga saját Szpecnaz egysége, az Omon, azaz a Feketesapkások. Az egységet eredetileg az 1980-as moszkvai olimpiai játékok biztosítására hozták létre. Ma terrorelhárítóként működnek, vagy fegyveres bűnözők elfogása a feladatuk. Egy 1994-es gépeltérítés során az MVD öt embere sérült meg. Öt terroristát lelőttek, de öt túsz meghalt, további hatan pedig megsebesültek.

Az Igazságügyi Minisztérium is rendelkezik saját Szpecnaz egységgel, ennek neve UIN, feladata a börtönlázadások elfojtása és a börtönökben jelentkező egyéb problémák kezelése. A szövetségi kormányzat saját Szpecnaz egysége a GROM nevet viseli, de semmi köze az azonos nevű lengyel különleges egységhez. Tagjait a Szpecnaz egyéb egységeiből válogatják, feladatuk a repterek, vasútállomások, kormányzati épületek és a kormány tagjainak védelme. Mindent összevetve a Szpecnaz 20 dandárból és 41 további századból áll, összesen harmincezres létszámmal.

A Szpecnaz Vityaz egységének csapatjelvénye. Ez az alakulat, amelyet terrorelhárító szerepre hoztak létre, rendszeresen járőrözik Csecsenföldön, valamint a kaukázusi határvidéken.

A zöldsapkások

Vietnamtól Afganisztánig

A hatvanas években az amerikai hadsereg különleges egységei átvették az eredetileg az angol királyi haditengerészet által viselt zöld barettsapkát. Egy évtizeden belül a különleges egységek száma duplájára nőtt, és a zöldsapkásokat Vietnamban és Latin-Amerikában is bevetették a felkelők ellen. Napjainkban Irakban és Afganisztánban játsszák ezt a szerepet.

Az Egyesült Államok különleges egységeinek, a zöldsapkásoknak válljelvénye sárga tőrt ábrázol, melynek pengéje felett három sárga villám cikázik át. Ezt a jelvényt 1955 óta használják. Az airborne (légideszant) szót 1958-ban tették hozzá. A különleges erők jelszava így hangzik: De Oppresso Liber *(Az elnyomottak felszabadítása).*

Az észak-karolinai Fort Braggben 1952-ben egy új amerikai különleges egységet állítottak fel. 1953-tól e különleges egység katonái a jellegzetes zöld barettsapkát viselték a harcmezőn, noha a hadsereg elutasította ennek hivatalos használatát. Azonban amikor John F. Kennedy elnök 1961. október 12-én Fort Braggbe látogatott, azt az utasítást küldte William P. Yarborough dandártábornoknak, a Különleges Hadviselési Központ parancsnokának, hogy a különleges erők minden katonája a zöld sapkát viselje szemleútja során. Ezt követően az elnök a Pentagonban azt mondta: „A zöld sapka a legmagasabb fokú bátorság és odaadás jelképe az Egyesült Államok hadseregén belül." Ez a sapka hamarosan egyet jelentett a különleges alakulatokkal, és a különleges alakulatok is a zöld sapkával.

1961-ben már három különleges egység is létezett. Az egyik a nyugatnémet Bad Tölzben állomásozott, a másik Fort Braggben, a harmadik a Távol-Keleten. Egy zöldsapkás, ifj. Harry G. Cramer százados a 14. speciális különítménytől volt az első amerikai katona, aki Vietnamban elesett 1956. október 21-én. Az ötvenes évek végén és a hatvanas évek elején a Vietnamban állomásozó amerikai különleges erők katonai tanácsadóinak száma állandóan nőtt. Feladatuk a dél-vietnami katonák kiképzése, a felkelők elleni küzdelem és a kisebbségi törzsek antikommunista erővé szervezése volt. 1964 szeptemberében a zöldsapkások ötödik csoportja felállította főhadiszállását NhaTrangnál, ahol egészen 1971-ig, Fort Braggbe való visszatértükig állomásoztak, noha néhány egységük hátramaradt Thaiföldön, és titkos akciókat hajtott végre vietnami területen.

A Son Tay-i rajtaütés

A zöldsapkások legprofibban kivitelezett akciója a vietnami háború alatt a Son Tay-i börtöntábor ellen intézett támadás volt az észak-vietnami fővárostól, Hanoitól mindössze 37 kilométerre, 1970. november 18-án. Katonailag ez a mélyen az ellenséges vonalak mögé vezetett támadás briliáns a maga nemében. A hatvanfős őrszemélyzetet lerohanták, s a tábort percek alatt bevették. Ennek ellenére mentőakcióként a küldetés kudarcot vallott. Az itt fogva tartott 70 amerikai pilótát nem sokkal korábban már átszállították, így senkit nem sikerült kimenekíte-

A 7. csoport újoncai vízi kiképzési gyakorlaton vesznek részt. Itt tanulják meg, hogyan lehetséges veszélyes helyzetben észrevétlenül megközelíteni a célpontot. Feketére festett arcuk segít, hogy rejtve maradjanak az aljnövényzetben.

ni. A sikertelenül végződött akció során fény derült az észak-vietnamiak foglyokkal szemben tanúsított embertelen bánásmódjára.

Mire az 5. csoport elhagyta Délkelet-Ázsiát, katonáit 16 Becsület Éremérernmel, egy Kiváló Szolgálatért Éreméremmel, 90 Kiváló Szolgálatért Érdemkereszttel, 814 Ezüstcsillaggal, 13 234 Bronzcsillaggal, 235 Bátorság Érdemrenddel, 46 Kiváló Repülős Érdemkereszttel, 232 Katonai Éremmel, 4891 Légi Éremmedállal, 6908 Hadseregdicsérettel és 2658 Bíbor Szívvel tüntették ki.

A hatvanas években a különleges erők egyéb kiképző csapatai Bolíviában, Venezuelában, Guatemalában, Kolumbiában és a Dominikai Köztársaságbanténykedtek. A felkelésellenes cso-

portok Latin-Amerikában 1965 és 1968 között nagyjából 450 titkos küldetést hajtottak végre a gerillák ellen. A zöldsapkásoknak oroszlánrészük volt a hírhedt forradalmár, Che Guevara felkutatásában és elfogásában Bolívia dzsungeleiben.

Nemzetépítés

Vietnam után a különleges erők három csoportját feloszlatták. A megmaradt zöldsapkások csatlakoztak a SPARTAN nevű programhoz – a betűszó a kemény kiképzésben és a nemzetépítésben tanúsított különleges szakértelmet jelentette. Amerikai indián törzsekkel dolgoztak együtt Floridában, Arizonában és Montanában kórházak és utak építésén.

A zöldsapkások részt vettek a kudarcba fúlt Saskarom hadműveletben, amelynek során 1980-ban megpróbálták kiszabadítani a teheráni amerikai nagykövetségen fogva tartott 52 túszt. Amikor 1981-ben Ronald Reagan elfoglalta hivatalát, a hadsereg újraalakította a zöldsapkás alakulatait. A különleges erők felvételi eljárása hosszabb és keményebb lett. A Fort Bragg-i John F. Kennedy Különleges Hadműveleti Iskola programjába belevették a szabadeséses ejtőernyős ugrást, a kimenekítő küldetéseket és a tengeri műveleteket. 1984 októberében a hadsereg a különleges egységek számára külön előmeneteli rendszert alkotott.

A különleges egységek embereit a világ több tucat országában bevetették. Küldetéseik a felkelők elleni harctól a helyi erők kiképzésén és a humanitárius segítségen keresztül az orvosi ellátásig terjednek. Kiemelkedő sikerrel ténykedtek Hondurasban és El Salvadorban, ahol megakadályozták, hogy a szomszédos Nicaraguában dúló polgárháború átcsapjon a határon.

Az A-csapat

Egy dolog van, ami változatlan maradt: ez a zöldsapkások alapvető építőköve – az A-csapat. Az „A Műveleti Különítmény” – *Operational Detechment A*, az ODA – egy tizenkét fős csapat, amelyben két tiszt, két-két műveleti és hírszerző őrmester, két híradós őrmester, két szanitéc és két műszaki szolgál. Mindannyiukat a szokatlan hadviselésre képezték ki, ezért el tudják látni egymás feladatát. Mindnek legalább egy idegen nyelven folyékonyan kell beszélnie. Modern kommunikációs eszközökkel, átviteli egységekkel, nagyfrekvenciájú rádiókkal, műholdas helymeghatározókkal és fejlett orvosi műszerekkel vannak ellátva.

> *„Ninety-one don't run”*
> *(„A kilencvenegyesek nem futamodnak meg.”)*
> AZ ODA 391 JELSZAVA A DEBECKA-HÁGÓNÁL 2003-BAN

Jelenleg világszerte 4500 zöldsapkás tevékenykedik, hét fő feladatkörben: szokatlan hadviselés, külföldi honvédelem, speciális felderítés, közvetlen harcérintkezés, terrorizmus elleni harc, lefegyverzés és adatgyűjtés. Egyéb küldetéseik között harci felderítés és védelem, biztonsági szolgálat, békefenntartás, humanitárius szolgálatok, aknamentesítés és drogellenes műveletek is szerepelnek, valamint együtt harcolnak koalíciós partnereikkel.

A zöldsapkások készenlétben álltak 1990-ben Szaúd-Arábiában a Sivatagi Pajzs hadművelet során, 1991-ben Kuvaitban a Sivatagi Viharban, 1993-ban Szomáliában, és ugyanebben az évben, októberben harcoltak a mogadisui ütközetben is. 2001 óta részt vesznek Afganisztánban a Tartós Szabadság hadműveletben, és 2003-tól az Iraki Szabadság hadműveletben. A jelenlegi iraki terrorellenes harcokban a Zöld harccsoport tagjaként vannak jelen, míg Afganisztán távoli vidékein a zöldsapkások iskolákat építenek, továbbá segítséget nyújtanak a betegeknek és a sebesülteknek.

Csata a Debecka-hágónál

Amerikai katona egy FGM-148 Javeline páncélelhárító rakétát lő ki. Bár nem sok tapasztalattal rendelkeztek e fegyver használatát illetően, a Debecka-hágónál harcoló katonák sikerrel alkalmazták, és végül övék lett a győzelem.

A Debecka-hágónál megvívott ütközet az iraki háború egyik kulcsfontosságú összecsapása volt. 2003. április 6-án két A-csapatot bíztak meg azzal, hogy biztosítson egy kulcsfontosságú útkereszteződést az észak-iraki Debecka városka határában, Irbil és Kirkuk települések között. A kurd Pesmerga milícia nyolcvan embere segített nekik, akiket a zöldsapkások „Pesnek" vagy „Pesinek" neveztek. Mire elérték a kereszteződést, az iraki hadsereg már beásta magát, s állásai elé aknamezőt és harckocsiárkokat telepített. B–52-es légicsapást kértek, de így is el kellett foglalniuk az állást, amelyet most aknák és fel nem robbant bombák borítottak. Miközben a zöldsapkások tűzharcot vívtak, dél felől iraki járművek közeledtek, így az A-csapatnak és Pesi szövetségeseinek vissza kellett vonulniuk egy dombra. Aztán mikor felrobbant felettük egy lövedék, tudták, hogy egy páncélos oszlop támadt rájuk. Az A-csapatokat nem sokkal korábban szerelték fel Javelin tankelhárító rakétákkal, de kevés lehetőségük nyílt a gyakorlatozásra. Alattuk a völgy párába burkolózott, így az optikai látóeszközök használhatatlanok voltak. A katonák infravörösre kapcsoltak át, ezeknek az eszközöknek azonban legalább negyvenöt másodpercre volt szükségük a lehűlésre. Várakozás közben sorra robbantak körülöttük a gránátok.

Az első Javelin egy csapatszállítót talált telibe. A zöldsapkások beugrottak járművükbe, hogy végezzenek az életben maradt irakiakkal. Ekkor jelentek meg a tankok. A zöldsapkások visszavonultak a hegygerinc mögé, és közeli légicsapást kértek. Időközben egy másik Javelint is kilőttek, amely eltalált egy páncélozott csapatszállítót. A Javelinek két további teherautót és ugyanennyi lövészpáncélost lőttek ki. A T–55-ös tankok védelmi állásba helyezkedtek, így a Javelinek nem találták meg a hőjeleiket. Megérkezett a haditengerészet két F–14-es Tomcate. Addigra az iraki tüzérség is belőtte állásaikat. A zöldsapkások ellőtték lőszerük felét, az irakiak pedig egyre csak jöttek. Az amerikaiaknak már csak három Javelinjük maradt, amikor megérkezett az utánpótlás. A zöldsapkások és a Pesmergák további két óráig tartottak ki, mialatt az ellenséget bombázták. Végül az irakiak otthagyták járműveiket, és gyalog futottak meg a harctérről. A következő két napon az irakiak tüzérsége és többcsövű rakétavetőik tovább lőtték a zöldsapkások állásait. Addigra azonban már biztosították az útkereszteződést, és a zöldsapkások továbbmentek Kirkukba, hogy biztosítsák az ottani olajlétesítményeket.

Távolsági felderítők Vietnamban

Long Range Reconnaissance Patrols

A távolsági felderítő járőrök (Long Range Reconnaissance Patrols – LRRPs), becenevükön a „lurp”-ök, kis csapatokat képeztek, amelyek a vietnami háború idején néha 60 kilométer mélyen is behatoltak az ellenség területére – ez jóval túl volt a tüzérség hatótávolságán. Azokon az őserdei ösvényeken kellett haladniuk észrevétlenül, amelyeket az ellenség is használt.

A távolsági felderítést mint egy különleges egység feladatát először a második világháborúban ismerték el a brit távolsági sivatagi csoport (*Long Range Desert Group*) megalakításával. Aztán az SAS örökölte meg ezt a hagyományt. A finnek ugyancsak használtak távolsági egységeket felderítésre és az ellenséges vonalak mögötti romboló akciókra.

Vietnamban az amerikai hadsereg különleges erői 1964 májusában küldték ki az első távolsági felderítő járőrt. Az öt-hat fős csoportokban ténykedő „lurp”-ök – ahogy becézték őket – mélyen behatoltak az ellenséges területre. Noha fő feladatuk az információgyűjtés volt, gyakran alkalmaztak agresszív taktikát, ha észrevétlenül ki tudtak iktatni egy ellenséges járőrt.

A „lurp”-ök önkéntesek voltak, harcolni és túlélni a zöldsapkásoknál tanultak, és a kiképzés hihetetlenül szigorú volt. Független szellemek csatlakoztak az egységhez, akik nem szívesen tevékenykedtek nagyobb alakulat részeként. Önmagukra voltak utalva, kis csapatokban működtek, főleg amikor mélyen bent jártak az „indiánok földjén”.

A lurpök Vietnamban

1964. május Vietnamban fölállítják az első távolsági felderítő járőrt; kidolgozzák a lurp fejadagot.

1964. október A Project Delta kezdete.

1966. szeptember A Project Omega és a Project Sigma egész Dél-Vietnamra kiterjeszti a lurp akciókat.

1967. október A Project Gamma a lurp bevetéseket kiterjeszti Kambodzsára.

1967. november A Különleges Hadműveleti Csoport veszi át a Project Omegát és Sigmát; a járőrözést kiterjesztik Laoszra.

1972. június A lurp csapatokat feloszlatják.

Könnyű menet

Egy csapat általában egy-két tapasztalt vezetőből állt, meg egy rádiósból, egy szanitécből és két felderítőből. Nehéz felszerelésüket M16-os rohampuska, M26-os kézigránátok, Claymore gyalogsági aknák, 45-ös pisztolyok és hosszú, gyilkos kések alkották. Emellett színes füstgránátjuk is volt, hogy a helikoptereknek megjelöljék a kimenekítési övezetet. Gyalog vonultak, mindent, amire szükségük volt, magukkal kellett vinniük. Megszabadultak hát a dzsekitől és az acélsisaktól, helyette kötést szorítottak a homlokukra, nehogy a verítékük a szemükbe csorogjon. Az SAS által kedvelt dzsungelkalapot is a fejükbe csapták.

1964-ben különleges „lurp”-ellátmányt – becenéven „hosszú patkányt” – fejlesztettek ki, mivel a szokványos fejadag túl nehéz volt, hogy magukkal vigyék a hosszú járőrözésekre. Ezek könnyű, dehidratált, előre főzött ételek voltak, amelyeket a sok helyet elfoglaló konzervdoboz helyett zacskóban osztottak ki – egy okinavai katona ugyanis rájött, hogy a keletiek több ételt tudnak magukkal vinni, mivel azok szárítottak és könnyebbek. Az újonnan kifejlesztett fagyasztásos szárítási eljárás lehetővé tette a szárított ragu, a csili és egyéb laktató ételek tartósítását, amelyeket keksszel és szárított gyümölcsökkel fogyasztottak el. A járőr katonáinak már semmi egyébre nem volt szükségük, mint némi vízre. Vietnam dzsungeleiben nem volt túl sok iható víz,

így a „lurp”-öknek három-négy liter vizet is magukkal kellett vinni az útra. Ennek ellenére a fejadagok közkedveltségnek örvendtek, s olyanok is szerették, akik nem mentek járőrbe.

Helikopterrel az „indiánok földjére”

A csapatot helikopterről dobták le a célterületre. Ez volt az egész akció legveszélyesebb része, ugyanis a helikoptereket már mérföldekről hallani és látni lehetett. Amikor földet ért, a csapat gyorsan felszívódott a területen, elrejtőzött egy titkos megfigyelő poszton. Ezt követően a katonák a komolyabb csapatmozgásokat figyelték. Az így nyert információt rádión küldték haza. A Vietkong és az észak-vietnami hadsereg által gyakran használt útvonalak mentén haladtak, és igyekeztek megtámadni a kisebb alakulatokat, közben kiiktattak egy-egy ellenséges járőrt, vagy foglyokat ejtettek. Ha egy „lurp” megsebesült, tudta, hogy társai nem hagyják ott, noha ők maguk is halálos veszélyben voltak. Persze egy helikopter hívása, hogy kimenekítsen egy sebesültet, elárulta volna a pozíciójukat, és maga a helikopter is veszélyben forgott, ha a csapat nem tudta visszatartani az ellenséget gépfegyverrel vagy gránátokkal. És persze a rossz idő vagy az éjszaka sem jelenthetett segítséget.

Noha a vietnami háborúban igen pontatlan – mit ne mondjunk, túl optimista – számadatok léteztek az ellenség létszámáról, úgy tudni, minden megölt lurp katonáért négyszáz vietkong

Egy UH-1B többcélú helikopter – becenevén Huey – amerikai katonákat tesz ki 1967-ben. A vietnami háborúban a helikopter egyik fő feladata az volt, hogy felderítő járőröket juttasson el a célterületre, illetve kihozza onnan őket.

halt meg. A becslések alapján a háború egész ideje alatt a „lurp"-ök 23 000 távolsági járőrözést hajtottak végre, s ezeknek kétharmadán találkoztak ellenséggel. A jelentések szerint nagyjából 10 000 ellenséges katonával végeztek rajtaütések során, mesterlövészekkel vagy az általuk hívott légitámogatások és tüzérségi csapások által.

„Lurp" hadműveletek

Az eredetileg „Leaping Lená"-nak nevezett első LRRP egység – *project* – 1964 októberében része lett a különleges erők B–52-es különítménye által a déli Nha Trangban létrehozott Project Deltának. A Project Delta részt vett a – Project Omega néven is ismert – B–50-es különítmény kiképzésében is, amely 1966-ban Vietnam központi részén kezdte meg tevékenységét. Ugyanakkor szervezték meg a B–56-os különítményt, a Project Sigmát, Ho Ngoc Nau-ban a II. hadtest, a Vietnamban állomásozó legnagyobb amerikai hadseregcsoport mellett, amelynek tevékenysége a dél-vietnami fővárost, Saigont övező tizenegy tartományra terjedt ki. A B–57-es különítményt, a Project Gammát 1967-ben hozták létre a szomszédos Kambodzsában végrehajtandó műveletek céljából. A Project Omega és Sigma 1967 novemberében átkerült a Tanulmányi és Megfigyelő Csoportnak (SOG) nevezett szigorúan titkos egységhez, de független LRRP-csoportok formájában is tevékenykedett különböző kambodzsai és laoszi hadműveletekben.

Az amerikai haditengerészetnek ez a mobil csapásmérő egysége a dél-vietnami Mekong-delta mocsaras vidékén gázol át 1969 októberében. Feladata az volt, hogy elektromos érzékelőket telepítsen a Vietkong csapatmozgásainak nyomon követésére.

Patrick Tadina törzsőrmester

A távolsági felderítő járőrök leghosszabb szolgálati idejét a 173. légideszant dandárban szolgáló Patrick „Tad" Tadina törzsőrmester tudhatja magáénak, aki 1965 közepétől 1970 októberéig hatvan hónapon át folyamatosan „lurp"-ként teljesített szolgálatot. Mint a 82. légideszant hadosztály egykori ejtőernyőse, Vietnamban felvették az 1. gyalogos hadosztályhoz, hogy segítsen felépíteni a hadosztály LRRP-egységét. Egy Vietnamban töltött év után hazamehetett volna, ő azonban meghosszabbította szolgálatát, és ismét jelentkezett a 173. légideszant dandárhoz.

Az alacsony és fitt Tadina Hawaiiról származott, ami előnyt jelentett számára. Gyakran nézték vietnaminak. Ahelyett, hogy a legtöbb ejtőernyőshöz hasonlóan rövidre nyírva hordta volna a haját, ő inkább hosszan hagyta, mint a keletiek. Noha a többi „lurp"-pel megegyezően ő is vörös homlokszalagot viselt, a tetejébe felvett egy észak-vietnami katonától zsákmányolt kalapot is. Hogy még inkább összezavarjon mindenkit, Tadina egy AK-47-es Kalasnyikovval rohangált M16-os helyett. Néhány küldetésén az ellenség majdnem odaintett neki – mielőtt egy sorozattal figyelmeztette volna, hogy ellenség ő, nem pedig barát.

Dzsungelbeli járőrözései során Tadina mindig az élen haladt, ahol pedig senki nem szeretett menni, mégis több mint kétszáz GI-t vezetett harcba, és mindannyiukat élve vissza is hozta. 111 emberrel végzett tűzharcban, három alkalommal sebesült meg, tizenkét érmet kapott bátorságáért, ezek között öt Bronz- és két Ezüstcsillag volt.

Legforróbb helyzeteinek egyike az volt, amikor éppen belefutottak az észak-vietnamiak egyik járőrébe. „Nagyon jól álcázták magukat – emlékezett később. – Az egyik sárga kifutott a fedezékéből és rám meredt. Biztos azt hitte, én is észak-viet vagyok. Az egyetlen, amit tehettem, hogy beleeresztettem egy harminctöltényes sorozatot." Tadina kapott ugyan két golyót a lábikrájába, de a járőre megúszta.

A know-how átadása

Az LRRP-technikát tanították a reguláris amerikai erőknek is, valamint a dél-vietnami ARVN rangereknek, polgári irreguláris védelmi csoportoknak és az LLDB néven ismert különleges erőknek a Nha Trang-i felderítő és kommandós iskolán. Ahogy odahaza, az Egyesült Államokban csökkent a háború népszerűsége, a Kongresszus kezdte korlátozni a határon túli tevékenységet, így a „lurp"-öknek is mind kevesebb szerep jutott. 1972 júniusára teljesen felszámolták a Project Deltát, Gammát, Omegát és Sigmát.

A „lurp" szellemiséget és morált továbbvitték a távolsági megfigyelő egységek, amelyeket ma már a frontvonal mögött száz kilométeres, s akár négynapos bevetésekre képeznek ki. A távolsági megfigyelő csapatok tagjai gyakran az amerikai hadsereg elit iskoláiról kerülnek ki. Külön iskola van például a mesterlövészeknek, a rangereknek, a különleges erők harci búvárainak, a nyomkeresőknek, az ejtőernyős oktatóknak. A NATO Németországban felállított egy távolsági felderítőjárőr-iskolát, ahol közös kiképzési gyakorlatokat tartanak, és kicserélik programjaikat Amerika legtöbb szövetségesével.

„Gyorsan felállítottunk egy lest, és aztán aznap, majd a következő nap egy részében várakoztunk. De nem jött be. A harmadik nap aztán lementünk a hegygerinc vonalán."

Doug Miller, műszaki őrmester, LRRP járőrvezető a vietnami háború idején

Az USA Haditengerészet SEAL egységei

A Pokoli hét túlélői

A SEAL betűszó jelentése: Sea, Air, Land (víz, levegő, föld) – az amerikai haditengerészet SEAL osztagai valamennyit igénybe veszik, hogy harcba lépjenek. A titkos haditengerészeti egységek eredete a második világháborúra nyúlik vissza, amikor nagy szükség volt olyan képzett emberekre, akik felderítik az ellenség által tartott partvonalakat, és felrobbantják a víz alatti akadályokat. Önálló egységgé azonban csak a vietnami háborúban lettek.

Amikor John F. Kennedy elnököt 1961-ben beiktatták hivatalába, elrendelte, hogy növeljék a hadsereg képességét a nem szokványos hadviselés terén. 1962 januárjában az amerikai haditengerészet ezért háborús víz alatti aknászosztagainak tapasztalt katonáiból felállította az 1. és a 2. SEAL csapatot (*SEAL Team 1* és *2*). A SEAL feladata a gerillaellenes harc volt, illetve titkos küldetések lebonyolítása a tengerpartokon és a folyók mentén. Vietnamban nyomban be is vetették őket. Tanácsadókat küldtek a dél-vietnami haditengerészethez, és Da Nangban megkezdték a dél-vietnami kommandósok kiképzését.

1966 februárjában az 1. SEAL csoport egy kis különítménye megérkezett Vietnamba, hogy Nha Beből kiindulva harci küldetéseket hajtson végre a Rung Sat-i különleges műveleti területen, Saigon tengeri kijáratánál. Végül már nyolc osztag állomásozott állandóan az ország területén. Kezdetben a SEAL felderítő csapatai feltérképezték a Vietkong mozgását a Mekong deltavidékén. Később már azért tértek vissza, hogy elpusztítsák őket. Ezek a kezdeti küldetések olyan sikeresen zajlottak, hogy további négy szakaszt vetettek be hasonló céllal a vízi útvonalak mentén.

Egy SEAL katona bemászik egy SEAL mini-tengeralattjárójába (SDV-be), melyet a Philadelphia tengeralattjáróról indítanak. Az SDV juttatja el a SEAL embereit egy tengeralattjáróról az ellenséges célponthoz, így víz alatt mozoghat a felfedezés veszélye nélkül.

Ahogy a háború egyre kegyetlenebbé vált, a SEAL 1. és 2. csapata a Mekong-folyó partján vetette be szakaszait; az úgynevezett Barna Vízi Flotta juttatta be és vitte ki őket. 1966 végére a SEAL újabb segítséget kapott a 3. könnyű helikopteres támadószázad (HAL-3) – Tengeri Farkasoknak is nevezték őket –, valamint egy gyorsnaszádokkal ellátott különleges csónakos szakasz és egy mobil támogató csoport képében.

Keresés és megsemmisítés

A SEAL nagyszámú keresés és megsemmisítés jellegű akciót hajtott végre Vietnamban töltött ideje alatt. Ilyen volt az 1966. decemberi Charlestown hadművelet is, amikor részt vettek a Rung Sat különleges műveleti terület Vietkong sejtjeinek elpusztításában. Ugyancsak ilyen volt a Crimson Tide hadművelet 1967 szeptemberében, amikor a SEAL csak felderítőként vett részt a nagyobb erők által végrehajtott hadműveletben, valamint a Bold

Dragon III. hadművelet 1968 márciusában, amikor Tan Dinh szigetén elpusztították a Vietkong fegyvergyárát és bunkereit. A SEAL emellett gyakran tette tiszteletét Haiphong kikötőjében, Észak-Vietnam partvonala mentén, ahol számos felderítő és szabotőr küldetést hajtott végre.

A SEAL részt vett a hírszerzési koordinációs és felhasználási programban, hogy semlegesítse a Vietkong parancstovábbítási hálózatát, és később a Főnix Terrorelhárító Programban is részt vállalt, hogy kiiktassa a Vietkong potenciális újoncait. Küldetései a felderítéstől a rajtaütésig terjedtek, s az is előfordult, hogy észak-vietnami politikai kádereket, adószedőket és kémeket rabolt el vagy gyilkolt meg. Közös műveleteket hajtott végre a Lien Doc Nguoi Nhiával, a dél-vietnami SEAL-lel; ezek között Vietkong-hadifogolytáborok elleni támadások is szerepeltek a Mekong-deltában. Együtt harcolt a Koreai Köztársaság tengerészgyalogos hadtestével, legjelentősebbek ezek közül a Van Buren hadművelet és a Hoi An-i csata volt, ahol a Szövetségesek tizenhárom katonája legyőzte az észak-vietnamiak egyik elit ezredét.

A SEAL katonái egy taktikai gyakorlat során előjönnek a vízből. Az előtérben látható katona egy M16 A1 géppisztolyt tart, melyet gránátvetővel szereltek fel.

Túlélni a Pokoli hetet

Ahhoz, hogy valaki a SEAL tagjává váljon, túl kell élnie a Pokoli hetet. Ez egy öt és fél napos fizikai kínszenvedés, ahol az újoncok mindössze négy órát alhatnak – összesen. Bőrig nedvesen nehéz csónakokat kell vinniük a köves öblökben, szögesdrót alatt kell kúszniuk, és robbanások között kell egy akadálypályán futniuk. A hetet sípszóra végrehajtott gyakorlatok tagolják.

Az újoncok rengeteg időt töltenek egy szögesdróttal körbevett sárgödörben, ahol a fizikai megpróbáltatások csak fokozódnak, ugyanis tengervízzel öntözik őket, s a sótol kisebesedik a bőrük. A sárgödörben kell enniük, és amikor meghallják a sípszót, a fejüket is bele kell nyomniuk a sárba. Ugyanekkor éles lőszerrel lőnek felettük, a kiképzők megafonon üvöltenek rájuk, és tüzérségi szimulátorok robbannak körülöttük. A lemorzsolódás általában 70-80 százalék.

A SEAL újoncai a sárban a Pokoli héten. Fáznak, kimerültek, éhesek és nedvesek a szelektálás során.

Amellett hogy önálló csapatként tevékenykedtek, a SEAL emberei tanácsadóként is működtek a tartományi felderítő egységeknél és a Lien Doc Nguoi Nhiánál. Az utolsó teljes SEAL osztag 1971. december 7-én hagyta el Vietnamot, míg a SEAL utolsó tanácsadója 1973 márciusában távozott az országból.

Békebeli küldetések

Vietnamot követően a SEAL szokványos békebeli feladatokat látott el. Ilyen volt a latin-amerikai baráti erők kiképzése, bár sokak szerint a CIA parancsára a SEAL emberei robbantották fel 1984-ben Nicaragua központi kikötőjét. 1983. május 1-jén a vietnami időszakból megmaradt víz alatti robbantócsapatok is a SEAL-hez kerültek, és a második világháború óta létező különleges csónakos csoportokat is beolvasztották ebbe az egységbe. Közben, 1980 novemberében létrehozták az amerikai haditengerészet Különleges Hadviselési Csoportját – a 6. SEAL csapatot. A Mobnak vagy DEVGRU-nak is nevezett egység különleges terrorelhárító búváregység, amely hajók és olajfúrók elleni támadásra van kiképezve, illetve arra, hogy támogassa a Delta Force szokványos terrorelhárító műveleteit.

A 4. és a 6. csapat tagjai a grenadai invázió során is akcióba léptek 1983-ban. Az első partra szálló amerikai katonák a 4. SEAL csapat emberei voltak, akiknek feladata a part felderítése és a partraszállás előkészítése volt. A 6. csapatot a Point Salines reptér felderítésére vetették be.

A két nyolcfős csapat maximális harci teherrel, összesen 27 kilogrammnyi felszereléssel ugrott a vízbe éjszaka. Négyen nem merültek fel újra. Amikor kiértek a partra, a rádióállomás felé vették az irányt, de szovjet fegyveresek tüzet nyitottak rájuk. Mintegy 1,6 kilométert vonultak vissza a tengerbe, ahonnan légi csapást kértek.

A SEAL több embere helikopterekről ereszkedett le a letartóztatott brit főkormányzó székhelye, a Government House mellett, lefegyverezték az őröket, és kiszabadítottak 14 túszt. Ezt követően rájuk is lőni kezdtek. Négy órával később megérkezett egy AC–130-as Spectre repülőgép, amelyen kimenekítették a SEAL embereit és a 14 alkalmazottat.

Grenada után a SEAL-t ismét bevetették, hogy szabotázsakciókat és rajtaütéseket hajtsanak végre az iráni hajók és olajfúrótornyok ellen a Perzsa-öbölben. A 6. SEAL csoportot riasztották, amikor 1985-ben terroristák foglalták el az *Achille Lauro* földközi-tengeri kirándulóhajót és megölték Leon Klinghoffer tolószékes amerikai állampolgárt.

Az Igaz Ügy hadműveletben, az 1989-es panamai invázió során a 4. SEAL csoportnak kellett elvágnia Noriega tábornok lehetséges menekülési útvonalait. Megközelítették a Balboa-kikötőt és felrobbantották az ott horgonyzó *President Porras* járőrhajót.

A csapat tagjai úszva jutottak a partra, hogy felderítsék a Paitilla repteret, Noriega Learjetjének állomáshelyét. Amikor a SEAL kilenc embere épp átkelt a reptéren, a panamai véderő (PDF) tüzet nyitott. Négy katona életét vesztette, többen pedig megsebesültek. A panamaiak négy emberét lelőtték, nyolcat megsebesítettek. A tűzharc során egy 40 milliméteres gránát lyukat robbantott a repülőgépen, így az használhatatlanná vált.

Az Öböl-háború idején, 1991. január 19-én a SEAL emberei voltak az elsők, akik irakiakat ejtettek foglyul, mialatt felszabadítottak kilenc elfoglalt kuvaiti olajfúrót. Ők voltak egyben az első nyugatiak, akik elérték Kuvaitot, s órákkal az invázió előtt behatoltak a városba. Feladatuk az volt, hogy adatokat gyűjtsenek, és tervezzék meg az amerikai nagykövetség munkatársainak kimenekítését. Mondják, hogy egy SEAL mesterlövész csapat a felderítés során látta Szaddám Huszeint is, de nem lőtték le, minthogy ez nem tartozott a küldetéshez.

Elsők a földön

SEAL egységek küldetéseket hajtottak végre Libanonban, Szomáliában, Boszniában, Haitin és Libériában. A 6. SEAL csapat négy embere 1993-ban részt vett a mogadisui csatának nevezett rajtaütésben. A SEAL emberei értek először földet 2001 októberében Afganisztánban. A Tartós Szabadság hadművelet részeként legalább 75 különleges felderítő és harci küldetést hajtottak végre, melyek során több mint 225 000 kg robbanószert és fegyvert semmisítettek meg.

A SEAL ugyancsak fontos szerepet játszott az iraki hadműveletekben, biztosítva a Fáo-félsziget kulcsfontosságú olajlétesítményeit, valamint a part menti olajkikötőket. Segítettek megtisztítani a Khaur Abdallah és a Khaur az-Zubeir vízi útvonalakat. A Satt-el-Arab vízi út menti felderítés során, értékes célpontokat foglaltak el, feltételezett kémiai, biológiai és nukleáris fegyvergyárakat támadtak meg, illetve megmentették a tizenkilenc éves Jessica Lynch közlegényt.

A terroristák elleni háború során a SEAL más veszélyzónákban is harcolt, például a Fülöp-szigeteken és Afrika szarvánál. Harcosai hadihajókról, tengeralattjárókról és repülőgépekről indultak bevetésre. A DEVGRU, vagyis a 6. SEAL csoport alkotja Irakban a Kék Harccsoportot.

A HADITENGERÉSZET SEAL EGYSÉGEI

1962. JANUÁR Megalakul az 1. és a 2. SEAL csapat.

1966. FEBRUÁR Az 1. SEAL csapatot Vietnamba küldik.

1967. SZEPTEMBER A SEAL felderítő tevékenységbe kezd a nagyobb egységek számára.

1971. DECEMBER A SEAL elhagyja Vietnamot.

1980. NOVEMBER Létrejön a 6. SEAL csapat, a DEVGRU.

1983. OKTÓBER Grenada megszállása.

1985. OKTÓBER Az *Achille Lauro* eltérítése.

1989. DECEMBER A panamai Igaz Ügy hadművelet.

1991. JANUÁR A SEAL ejti az Öböl-háború első hadifoglyait.

1993. OKTÓBER Mogadisui csata.

2001. OKTÓBER A SEAL elsőként érkezik Afganisztánba.

2003. MÁRCIUS Az Iraki Szabadság hadművelet.

„Minél többet izzadsz békében, annál kevesebbet vérzel a háborúban."

A haditengerészeti különleges műveletek Phil H. Bucklew központjának főkapuja feletti felirat

Delta Force

Az amerikai hadsereg különleges erőinek 1. hadműveleti különítménye – Delta

A 6. SEAL csapat mellett a US Army különleges erőinek 1. hadműveleti különítménye – Delta (SFOD-D), ismertebb nevén Delta Force, egyike az amerikai kormány két fő különleges alakulatának, amelyeket az USA-n kívül terrorelhárító küldetéseken vetnek be. Mindez szigorúan titkos, és a Pentagon elutasítja, hogy nyilvánosan kommentálja az egység tevékenységét.

Charles A. Beckwith ezredes, a Delta Force parancsnoka a balsikerű 1980-as mentőakcióban, amikor a teheráni amerikai nagykövetségen tartott amerikai túszokat próbálták kiszabadítani. Itt a Fehér Házban látható a hazatértük alkalmából rendezett ünnepség során.

A Delta Force-ot 1977-ben Charles Beckwid, a hadsereg ezredese hozta létre, válaszul arra, hogy a '70-es években egyre növekedett a terrortámadások száma. Mivel az ezredes egy évig egy csereprogram keretében a brit SAS-nél tartózkodott, ez az egység már a kezdetektől nagy befolyással volt a Deltára. Akárcsak az SAS, az utóbbi is három századra oszlik – A, B és C századra –, ezek mindegyike újabb háromfajta egységre különül el, úgymint rohamegység, mesterlövészek és felderítők. Az SAS-hez hasonlóan az alakulatok egyéb jártasságokkal is rendelkeznek. Ilyen többek között a búvárkodás, valamint a HALO (nagy magasságból, késleltetett ernyőnyitással) és HAHO (nagy magasságban kinyitott ernyővel) végrehajtott ejtőernyős ugrás. A szakaszokon belül négy-öt fős rajok működnek, hogy az egyes küldetések szerteágazó követelményeit kielégítsék.

A Deltának van egy repülős szakasza. Ez olyan repülőgépeket használ, amelyeket hamis civil azonosítószámokkal láttak el. Az egység a 160. különleges hadműveleti repülős (légideszant) ezreddel dolgozik együtt, amely segíti a Deltát bevetésein. Az alakulatnak van egy saját hírszerző részlege, a Funny Platoon (Furcsa Szakasz), amely nőket alkalmaz. Ez az egyetlen ilyen a maga nemében az amerikai különleges egységek sorában. Van egy titkos műszaki egység is a terroristák lehallgatására. A Delta Force körülbelül 2500 főt számlál, noha közülük csak mintegy 250-en vannak kiképezve közvetlen akciók végrehajtására és felderítő küldetésre.

A katonákat általában a rangerek közül és más különleges erőktől toborozzák. A jelölteket személyi ajánlások alapján választják ki, noha a ritka nyelveket beszélőket vagy különleges műszaki jártasságok birtokosait fejvadászok kutatják fel.

Jelenet A Sólyom végveszélyben *című filmből: lezuhan az amerikai haderő Black Hawk helikoptere. A katonáknak ezt követően elkeseredett harcot kellett vívniuk az életükért, míg evakuálták őket.*

A Sólyom végveszélyben

1993 októberében a Delta Force csatlakozott a mogadisui harccsoporthoz, melynek célja Mohamed Farrah Aidid hadúr foglyul ejtése volt. A művelet kezdettől rosszul sikerült. Amikor az egyik rangercsapat gyorsan kötelekkel leereszkedett a Black Hawk helikopterről, egy katona lezuhant és súlyosan megsebesült. Perceken belül a rangerek és a Delta Force katonái rettenetes küzdelem közepén találták magukat a szomáliai milicistákkal. Ennek ellenére a Delta sikerrel elfogta Aidid húsz főemberét, de egy támogató konvojukat támadás érte. Ugyanekkor a 160. különleges hadműveleti repülőezred (SOAR) MH–60 Black Hawk helikoptere, amely a levegőből irányította az akciót, találatot kapott egy rakétagránáttól, és lezuhant. A következő négy órában a harccsoport az életéért küzdött „Vietnam óta a legnagyobb tűzharc" során. Végül is segítséget kaptak a maláj és pakisztáni békefenntartóktól, így ki tudták őket hozni. Addigra a rangerek és a Delta Force tizennyolc katonája vesztette életét. A történetet *A Sólyom végveszélyben* (Black Hawk Down) című film meséli el.

Az amerikai Hadsereg Különleges Hadműveleti Parancsnokságának szabvány válljelvénye. Ezt viselik az észak-karolinai Fort Braggben állomásozó Delta Force tagjai.

A Rémségek Háza

A Delta Force-nak z észak-karolinai Fort Braggben lévő főhadiszállása ad otthont a közelharcra oktató fedett edzőteremnek. Ezen a Rémségek Házának nevezett helyen tanulják meg az újoncok, hogyan rohamozzanak meg terroristák által megszállt épületeket. Ugyanitt vonat- és buszmaketteken sajátítják el a behatolás művészetét. De van egy repülőgépterem is, amely a széles testű utasszállító gépek fedélzetét modellezi. A Delta időnként csereprogramokban vesz részt külföldi terrorelhárító alakulatokkal, amilyen a brit SAS, a francia GIGN, a német GSG–9, az izraeli Szajeret Matkal és az ausztrál SAS ezred.

A Delta Force rendelkezik az amerikai hadsereg legfejlettebb fegyverzetével és felszerelésével. A könnyű fegyverek kiválasztásakor mindig az adott küldetést és a végrehajtók képességeit mérlegelik. Az egység nem egy felszerelési tárgya nagyon is személyre szabott, és a Delta Force szekrényein kívül sehol sem található meg. Egyenruhát ritkán vesznek fel. Ha mégis, akkor a hadsereg különleges hadműveleti parancsnokságának általános jelzését viselik. Bátorítják a civil hajviseletet és arcszőrzetet. Akció során sokkal gyakrabban hordanak hokisisakot és túrabakancsot, mint a szokásos katonai lábbelit.

1979 júliusában a Delta Force-t az FBI-jal együtt vetették be a Puerto Ricó-i pánamerikai játékok során mint terrorelhárító különítményt. A következő évben első alkalommal vettek részt éles akcióban a rossz emlékezetű Saskarom hadművelet során, amikor megpróbálták kiszabadítani a teheráni amerikai nagykövetségen fogva tartott túszokat. 1981 márciusában nagyobb sikerrel jártak, amikor megrohamoztak egy indonéz gépet, amelyet a bangkoki repülőtéren elrabolt négy terrorista. A Delta csapata minden nehézség nélkül kivitte a túszokat, közben mind a négy terroristával végeztek.

Urgent Fury (Hirtelen Harag) hadművelet

1983-ban az Urgent Fury hadművelet során a Delta Force-t a 6. SEAL csapattal együtt vetették be Grenadában egy kulcsfontosságú reptér megszerzésére. Ugyanebben az évben a Delta Force operatív tisztje életét vesztette a bejrúti amerikai nagykövetség ellen intézett bombame-

rénylet során. 1985 júniusában is bevetették az alakulatot, amikor a Hezbollah eltérítette a TWA 847-es járatát, amely Athénból tartott Rómába. A terroristák megöltek egy utast, az amerikai haditengerészet búvárát, Robert Stethemet. Az algériai kormány nem engedte meg a Delta Force-nak, hogy az algíri reptéren megrohamozza a gépet, így a terroristák sértetlenül elmenekülhettek.

Az *Achille Lauro* eltérítésekor a Delta Force és a 6. SEAL csapat Szicíliában várakozott, amíg a terroristák partra szálltak, az olasz hatóságok azonban nem engedélyezték a hajórablók elfogását, így vezetőjük, Abu Abbasz elmenekült.

Az 1989-es panamai Igaz Ügy hadművelet során egy nyolctagú Delta Force különítmény betört egy bordélyba, ahol állítólag Manuel Noriega, Panama diktátora rejtőzködött. Ahogy felcsörtettek az emeletre, megcsapta orrukat a diktátor szivarjának jellegzetes illata, s még az ágy is meleg volt. Noriega mindazonáltal már egy órája távozott. A kommandósoknak ugyanakkor sikerült kiszabadítaniuk a börtönből egy amerikai üzletembert, aki illegális rádióállomást működtetett Modelo városában.

A Perzsa-öböl és Szomália

1990-ben a Sivatagi Pajzs hadművelet során a Delta Force az SAS-szel együtt keresett Scud rakétaindító-állásokat a nyugat-iraki sivatagban. A Delta operatív tisztjei szolgáltak az iraki koalíciós erők főparancsnokának, Norman Schwarzkopf tábornoknak a testőrségeként is. A Sivatagi Pajzs után Szomáliába mentek a Ranger harccsoport részeként, ahol különféle műveletekben vettek részt, hogy elfogják Mohamed Farah Aidid hadurat, ami a mogadisui csatához vezetett.

A Delta Force 1994-ben közreműködött Haitin a Demokrácia Fenntartása hadműveletben. Katonái szolgáltak testőrként a térségbe látogató ENSZ-tisztségviselők és diplomaták mellett, együttműködésben a lengyel terrorelhárító alakulattal, a GROM-mal. A kilencvenes évek közepén és végén a Delta Force és a 6. SEAL csapat kontingenseit ismét együtt küldték Boszniába, hogy elfogják a háborús bűnökkel vádolt Radovan Karadzsicsot. Noha mindenütt a nyomában jártak, nem sikerült letartóztatniuk, s Karadzsics 2008-ig szabadlábon maradt.

Az 1996-os atlantai olimpián a Delta Force teljesített terrorelhárító szolgálatot. Ugyanez év decemberében egy kis csapat együtt dolgozott a brit SAS-szel Peruban, a limai japán nagykövetségen lejátszódó túszdráma során. 1997 tavaszán Koszovóban gyakorlatoztak egy bevetésre, amelynek az volt a célja, hogy elfogják Szlobodan Milosevics szerb elnököt, de erre megint csak nem került sor.

A Delta Force ott volt Afganisztánban a 2001-es Tartós Szabadság és a 2002-es Anakonda hadműveletben, akárcsak a 2003-as Iraki Szabadságban és a 2004-es Éber Elszántság (Vigilant Resolve) hadműveletben – a fallúdzsai csatában. Azóta az iraki Zöld Harccsoporthoz tartozik.

DELTA FORCE

1977 Charles Beckwith ezredes megalakítja a Delta Force-ot.

1979. JÚLIUS A Delta a Puerto Ricó-i pánamerikai játékokon a terrorelhárító egység tagja lesz.

1980. ÁPRILIS Az iráni Saskarom hadművelet.

1981. MÁRCIUS A bangkoki reptéren megrohamozzák az eltérített indonéz gépet.

1985. OKTÓBER Az *Achille Lauro* eltérítése.

1989. DECEMBER A Delta a panamai Igaz Ügy hadművelet során kiszabadít egy bebörtönzött amerikai üzletembert.

1990. AUGUSZTUS – 1991. JANUÁR A Sivatagi Pajzs hadművelet során a Delta Scud indítóállásokat keres Irakban.

1993. OKTÓBER A mogadisui csata.

1994. SZEPTEMBER – 1995. MÁRCIUS A Demokrácia Fenntartása hadművelet Haitin.

2001. OKTÓBER Az afganisztáni Tartós Szabadság hadművelet.

2003. MÁRCIUS Iraki Szabadság hadművelet.

2004. ÁPRILIS A fallúdzsai csata.

„Gyorsaság, meglepetés és erőszak. Akcióban ezek jelentették a túlélést, valamint az a készség, hogy lőjünk mindenre, semmi más. Mi nem egyszerűen szembementünk a bajjal, hanem lenyúltunk a baj torkán, megragadtuk a beleit, és azoknál fogva kifordítottuk."

Eric L. Haney, a Delta Force katonája *Inside Delta Force* című könyvében

Az USA Légierő Különleges Hadműveleti Parancsnoksága

„Mindig, mindenhol"

A Légierő Különleges Hadműveleti Parancsnokságát (AFSOC) 1990. május 22-én hozták létre, főhadiszállása a floridai Hurlburt Fieldben van. Az AFSOC a légi komponense az USA Különleges Hadműveleti Parancsnokságának, amelynek parancsnoki központja a floridai Mac Dill légibázison található. Más különleges hadműveleti egységekhez hasonlóan dicső múltra tekint vissza.

A második világháború európai hadszínterén az amerikai hadsereg légierejének (USAAF) egységeit felhasználták arra, hogy a nagy fenyegetettségű térségekben különleges hadműveleteket hajtsanak végre az OSS és a brit hírszerzés irányításával. A különleges hadműveleteknek szentelt első egység a 12. légihadsereg 5. bombázóegységének speciális repülős szakasza volt Észak-Afrikában. Ez a kis, rögtönzött alakulat 1943 októberétől nagymértékben átalakított, küldetésspecifikus B–17-es „repülő erődökkel", B–24-es Liberátorokkal és B–25-ös kétmotoros Mitchelle bombázókkal repült a megszállt Európa egén.

A speciális repülős szakasz később 885. bombázó századként vált ismertté, és Liberátoraival Brindisiből szállt fel, amikor a Szövetségesek elfoglalták az olasz csizma sarkát. Különleges szállítóegységei 3769 bevetést hajtottak végre a Balkán fölött. 7149 tonna ellátmányt dobtak le az ellenálló csoportoknak, C–47-es Douglas Dakotáik 989 alkalommal szálltak le az ellenséges vonalak mögött, és újabb 1972 tonna ellátmányt rakodtak ki, majd több ezer szövetséges repülőst és sebesült partizánt evakuáltak.

Szerencselovagok

Az USAAF legnagyobb különleges műveletét Európa fölött a 801-es bombázócsoport hajtotta végre. A „Szerencselovagoknak" (*Carpetbaggers*) becézett alakulat Angliában állomásozott. Utánpótlást, ügynököket és propaganda-röpiratokat dobtak le az ellenség vonalai mögött. Speciálisan átalakított, feketére festett B–24-eseket használtak. 1944 nyarán a 801-esek és Észak-Afrikában állomásozó egységek Jedburgh csapatokat dobtak le Franciaországban a német vonalak mögött. A különlegesen kiképzett személyzet értett az éjszakai, kis magasságú, hosszú távú bevetésekhez, amikor gyakran rossz időben és hegyes vidékek fölött repültek. Később a Szerencselovagok által szállított üzemanyag létfontosságúnak bizonyult abban, hogy George S. Patton tábornok tartani tudta Németország felé előretörő páncélos egységeinek sebességét.

A Távol-Keleten Henry H. „Hap" Arnold repülősei a csinditeket támogatták. 1944 márciusában ezt az alakulatot 1. légi kommandós csoportnak nevezték el. Jelszavát – „Bármely

helyen, bármikor, bárhol" – az AFSOC később átvette és továbbfejlesztette. Sikere a 2. és 3. légi kommandós csoport megszületését eredményezte, amely több nem megszokott küldetést is támogatott a Csendes-óceánon, mélyen az ellenséges vonalak mögött. A légi kommandók voltak az első olyan harci egységek, amelyeket helikopterekkel szereltek fel, továbbá ezek használtak először harci körülmények között levegő-föld rakétát. Rengeteg földi célpontot semmisítettek meg, és nagyszámú ellenséges repülőgépet lőttek le.

A háborút követően, 1954-ben a légi kommandókat a pszichológiai hadviselés eszközeként használták a Fülöp-szigeteken a Hukbalahap, a Japánellenes Néphadsereg legyőzésére. Időközben Koreában kis magasságú repüléseket hajtottak végre az ellenséges vonalak mögött, hogy adatokat gyűjtsenek az amerikai hadsereg és a CIA számára.

1961 áprilisában Curtis E. LeMay tábornok, a légierő vezérkari főnöke létrehozta a 4400. harci kiképző századot (CCTS). A Jungle Jimnek becézett egység kettős feladata a felkelések leverésére, valamint a harci küldetésekre való felkészítés volt. 1961 novemberében a 4400. CCTS egyik különítményét bevetették Bien Hoában, a Farmkapu hadművelet keretében, ahol az ame-

Az amerikai légierő Különleges Hadműveleti Parancsnokságának speciális meteorológiai különítménye kiképzésen a floridai Hurlburt Fielden, amely az alakulat otthona is egyben. Aktív küldetésen ezek a „meteorológusok" időjárási adatokat gyűjtenek és elemeznek, és a legfrissebb jelentésekkel látják el a légi és szárazföldi egységek parancsnokait.

AZ USA LÉGIERŐ KÜLÖNLEGES HADMŰVELETI PARANCSNOKSÁGA

1943. OKTÓBER Különleges célú repülések a megszállt Franciaország felett.

1944. MÁRCIUS Az 1. légi kommandó támogatja a csinditeket.

1944. JÚNIUS Különleges hadműveleti repülések során Jedburghi csapatokat dobnak le a megszállt Franciaországba.

1950–54 Légi kommandós repülések a Fülöp-szigeteken és Koreában.

1961. ÁPRILIS A 4400. repülős kiképzőszázad (CCTS) felállítása.

1961. NOVEMBER A 4400. CCTS Vietnamba érkezik.

1975. ÁPRILIS A Phnom Penh-i és a saigoni amerikai nagykövetség evakuálása.

1975. MÁJUS Egy elhamarkodott mentési kísérlet során az amerikai *Mayaguez* teherhajón negyvenegyen halnak meg.

1983. OKTÓBER A különleges légierőt Grenadába küldik.

1989. DECEMBER Panamai bevetés

1990. MÁJUS Az USSOCOM parancsnoksága alatt létrejön a Légierő Különleges Hadműveleti Parancsnoksága.

1991. JANUÁR Fegyvertelen civilek kimentése a mogadisui amerikai nagykövetségről.

1994. MÁRCIUS Egy repülőgép lezuhan, és személyzetének nyolc tagja meghal Kenya partjainál.

A 720. különleges taktikai csoport tagjai ugranak egy C–130J Hercules szállítógép fedélzetéről egy vízi mentési gyakorlaton, Florida partjainál 2007-ben

rikaiak harci bevetései közül az első néhányat ők repülték Vietnamban. A vietnami háború eszkalációjával megnövelték a légierő képességét a felkelők elleni harcra. A 4400. CCTS 1962 márciusában külön csoporttá alakult, és a következő hónapban az amerikai légierő újonnan létrehozott Különleges Légi Hadviselési Központjának része lett a floridai Egline légitámaszponton. Vietnamban csatlakozott a Ranch Hand hadművelethez, amelynek során az Agent Orange nevű növényirtó szer leszórásával fosztották meg az ellenséget dzsungelfedezékétől.

1966-ban, amikor az amerikai légierő különleges küldetéseinek száma Vietnamban a tetőfokára hágott, a speciális légi kontingens már összesen 10 000 emberből és 19 századra osztva 550 gépből állt. Ugyanebben az időben a légi kommandókat más országokban is bevetették, például Malajziában, Görögországban, Szaúd-Arábiában, Etiópiában, Iránban és Kongóban.

Távozás Vietnamból, és ami utána következett

1968-ban az amerikai légierő Különleges Légi Hadviselési Központjából a Légierő Különleges Hadműveleti Ereje lett, és 1970-ben részt vett a Son Tay-i rajtaütésben. 1974 júniusában átnevezték, a 834. összetett taktikai légiegység nevet kapta, mivel az amerikai légierő le szándékozta építeni rendhagyó alakulatait. 1975 áprilisában ennek ellenére részt vett a Sas Röpte hadműveletben, mikor is kiürítette Phnom Penhből az amerikai nagykövetség személyzetét. Ezt a Gyakori Szél hadművelet követte, ahol különleges akciókkal segítette elő a saigoni amerikai nagykövetség evakuálását. Ugyanezen év májusában 41 kommandóst veszítettek, több mint 50 pedig megsebesült, amikor megpróbálták kimenekíteni a *Mayaguez* amerikai teherhajó személyzetét, melyet a Vörös Khmerek raboltak el a Sziámi-öbölben.

1975 júliusában a 834. összetett taktikai légiegységet átkeresztelték 1. különleges hadműveleti légiegységre, majd 1979-től ez lett az amerikai légierő egyetlen különleges műveletekkel foglalkozó egysége. 1982 decemberében 23. légi hadsereg néven a taktikai légi parancsnokságtól átkerült a katonai légihíd-parancsnoksághoz. Egyedi készségeit 1983-ban hívták segítségül a grenadai hadműveletnél, ahol egy Combat Talon gép legénysége nyerte el a Mackay trófeát, mellyel 1911 óta jutalmazták az év legmerészebb repülőseit, míg a Spectre repülősei a legkitartóbb légihíd-legénységnek járó William H. Tunner-díjat kapták meg.

1989-ben a légi kommandók csatlakoztak a panamai Igaz Ügy hadművelethez. Az 1. különleges hadműveleti légiegység Spectre repülőgépeinek legénysége ezúttal mind a Mackay trófeát, mind a Tunner-díjat megkapta. A 919. különleges műveleti csoport Spectre-személyzete elnöki kitüntetést kapott, míg az 1. különleges műveleti légiegység egyik Combat Talon-legénységét érte a legnagyobb dicsőség: ők vihették az elfogott panamai elnököt, Manuel Noriegát amerikai börtönbe.

Az amerikai légierő különleges hadműveleti erői

2005. december 13-án az amerikai légierő Hurlburt Fielden működő Különleges Hadműveleti Parancsnokságát átnevezték a Légierő Különleges Hadműveleti Erővé. Személyzete 12 900 aktív állományúból, tartalékosból, légi nemzeti gárdistából és civilből áll. Merev- és forgószárnyas gépekkel rendelkezik, köztük AC-130H/U, C-130, EC-130, MC-130E/H/W, MC-130P repülőgépekkel, valamint CV-22 és MH-53 helikopterekkel. A Hurlburt Field-i 1. különleges hadműveleti egység az amerikai légierő egyetlen aktívan szolgáló speciális célú harci repülős alakulata. A 352. különleges hadműveleti csoport, amely Angliában, a RAF milldenhalli bázisán állomásozik, az Európai Különleges Hadműveleti Parancsnokság légi részlege. A 353. különleges műveleti csoport, amelynek székhelye a japán Kadena légibázis, a Csendes-óceáni Különleges Hadműveleti Parancsnoksághoz tartozik. A Hurlburt Fielden ténykedő 720. különleges taktikai csoport több mint 800 harci légiirányítót, speciális küldetésű meteorológust, valamint a taktikai századokat segítő ejtőernyős mentőt képez ki, szervez és szerel fel. A floridai Duke Fielden működő 919. különleges hadműveleti század a parancsnokság tartalékos egysége. A 193. különleges hadműveleti század, amely a pennsylvaniai Harrisburg nemzetközi repülőterén állomásozik, a védelmi minisztérium egyedüli pszichológiai légideszant-műveleteket végző szerve. A 123. különleges taktikai század, amely a Kentucky állambeli Standiford Fielden talált otthonra, világszerte képez ki harci légiirányítókat és ejtőernyős mentőket. A 227. különleges műveleti raj a New Jersey állambeli McGuire légibázisról segíti a légiszállítási műveleteket.

Kísérletképpen, hogy egyesítsék a különleges műveletek parancsnokságait, 1990. május 22-én a 23. légi hadsereget átnevezték a Légierő Különleges Hadműveleti Parancsnokságává, amely az USA Különleges Hadműveleti Parancsnoksága (USSOCOM) alá tartozott a floridai Mac Dill légibázison. 1991 januárjában a haditengerészeti SEAL kilencfős csoportjával vállvetve 281 amerikait és más fegyvertelen külföldit menekítettek ki a mogadisui amerikai nagykövetségről. Az elsötétített épületkomplexumra való le- és felszálláshoz éjjellátó szemüvegeket használtak.

A USSOCOM parancsnoksága alatt a Sivatagi Pajzs és Sivatagi Vihar hadművelet idején támogatta a különleges műveleteket, bombázott és pszichológiai küldetésekben vett részt. Ezután a Balkánon, Haitin és Szomáliában látott el szolgálatot. 1994 márciusában a 16. különleges hadműveleti század AC-130H Spectre gépén repülés közben robbanás történt, ezért kényszerleszállást hajtott végre Kenya partjai mentén. A legénységből nyolcan meghaltak, hatan túlélték.

A többi különleges egységhez hasonlóan a Légierő Különleges Hadműveleti Parancsnoksága is részt vett az afganisztáni és az iraki hadműveletekben, s a világ más válságövezeteiben is bevetették, sokszor pedig humanitárius akciókban segédkezett.

„A légi kommandó koncepciója az, hogy legyen egy önellátó, öntevékeny haderő, amely a világ bármely pontján bevethető hadműveletek végrehajtására."

Harry C. „Heinie" Aderholt dandártábornok, a délkeleti-ázsiai légi kommandók parancsnoka a vietnami háború idején

Az izraeli Szajeret Matkal

Az entebbei rajtaütés

Izrael különleges alakulata, a Szajeret Matkal – a „Vezérkar Felderítő Egysége" – a brit SAS-t tekintette mintájának. Még a mottó is egyezik: „Aki mer, az nyer." Legismertebb akciója a Villámcsapás hadművelet, amelynek során az alakulat az ugandai Entebbébe repült, hogy ott több mint 100 utast mentsen ki a Palesztin Felszabadítási Szervezet (PLO) által eltérített gépről.

Jonatan Netanjahu alezredes, az entebbei repülőtér ellen intézett izraeli rajtaütés vezetője. A kommandósok több mint száz utast szabadítottak ki, akiket a terroristák egy Air France légijárat eltérítésével ejtettek túszul. Ő maga meghalt az akció során, egyedül társai közül.

A Szajeret Matkalt 1957-ben hozta létre Avraham Aman. Ez a tiszt korábban a Palmach gerillahaderő tagja volt, amely kiűzte a briteket Palesztinából. Az eleinte titkos szervezet tagjait gondosan megválogatták. A korai időkben lépett be Ehud Barak későbbi vezérkari főnök, majd miniszterelnök. Az első bevetésre, egy túszmentő akcióra 1972-ben került sor, mikor a palesztin Fekete Szeptember terroristái eltérítettek egy, a tel avivi reptérre leszálló gépet. A Szajeret Matkal lerohanta a gépet, és kiszabadította az utasokat.

Az izraeli biztonsági erők tehetetlenül álltak, amikor a Fekete Szeptember még ugyanebben az évben újra lecsapott. Ezúttal a müncheni olimpián részt vevő izraeli sportolókat mészároltak le. A világ más biztonsági erőihez hasonlóan nekik is fel kellett venniük a kesztyűt. 1973 áprilisában a Szajeret Matkal leszállt Libanonban, és megölt több ott élő palesztin vezetőt. A rohamosztag vezetője Jonatan Netanjahu volt. Ő irányította az entebbei rajtaütést is, s fivéréből, Benjamin Netanjahuból később miniszterelnök lett.

A repülőgép-eltérítés

1976. június 27-én az Air France 139-es járatát, amely Tel-Avivból tartott Párizsba, röviddel azután eltérítették, hogy felszállt Athénből. 238 utas és a személyzet 12 tagja tartózkodott a fedélzetén. A repülőgéprablók a Népi Front Palesztina Felszabadításáért emberei voltak, továbbá két német, a militáns baloldali Forradalmi Sejtek terroristája, Brigitte Kuhlman és Wilfried Böse. A gép leszállt tankolni a líbiai Bengáziban. Itt elengedtek egy magát terhesnek tettető nőt. A gép még aznap este továbbrepült Entebbébe, ahol palesztin harcosok várták.

Ez idő tájt Idi Amin diktátor uralta Ugandát, aki nem csinált titkot abból, hogy a palesztinokkal rokonszenvezik. A terminál épületén belül az utasok közül kiválogatták a zsidókat. Közben a géprablók – a túszok legyilkolásával fenyegetőzve – 40 palesztin szabadon bocsátást kö-

vetelték, akiket Izraelben, továbbá Nyugat-Németországban, Svájcban, Franciaországban és Kenyában tartottak fogva.

A határidő meghosszabbítása

A napok múlásával több túszt elengedtek. Az Air France személyzete nem volt hajlandó távozni, amíg a terroristák fogva tartják a zsidókat. Az izraeli kormány ekkor tárgyalásokba kezdett, kérve, hogy a július 1-jei határidőt a terroristák tolják ki július 4-re. Amin támogatta a határidő meghosszabbítását, mivel diplomáciai kötelezettségei voltak külföldön, s a palesztinok belementek. Július 3-án a Szajeret Matkal akcióba lépett a túszmentő terv megvalósítására. Négy Hercules C–130H szállítógépen több mint 100 katona tette meg az Izrael és Uganda közötti 4000 km-es távot, az út egy részén Phantom vadászgépek kíséretében. Csaknem végig 30 m alatt repültek, nehogy felfedezzék őket az egyiptomi, szaúd-arábiai és szudáni radarok. Két Boeing 707-es gép is követte őket. Az egyik, amelyiken légi kórházat rendeztek be, Kenyában, Nairobi repterén szállt le. A másik, amelyiken Jekutiel Adam tábornok tartózkodott, parancsnoki irányító gépként az entebbei reptér felett körözött.

Egy fekete Mercedes-Benz

Az első Hercules délelőtt 11-kor szállt le Entebbén. Egy fekete Mercedes-Benzt szállított, ugyanolyan modellt, mint Idi Amin hivatali kocsija. Mellette izraeli Land Roverek és csapatok sorakoztak fel, mintha kísérnék. A terminálhoz hajtottak. Itt palesztin őrszemek tartóztatták fel

A tömeg ujjongva ünnepli az entebbei rajtaütés sikerét. Képünkön izraeliek emelik magasra azt a repülőszázad-parancsnokot, aki a visszaúton irányította a túszmentő gépeket.

Hogy észrevétlenül közelebb férkőzzenek Entebbében az eltérített gépekhez, a Szajeret Matkal kommandósai fekete Mercedes-Benzbe ültek, olyanba, amilyen Idi Amin hivatali gépkocsija is volt. Itt épp az egyik Hercules szállítógépről gördül ki a bevetést megelőzően.

őket, akiket a kommandósok azonnal lelőttek. A Szajeret Matkal ezután megrohamozta az épületet, és likvidálta a terroristákat.

Ekkorra a másik három Hercules is földet ért. Páncélozott csapatszállítókat hoztak, amelyek katonái a repülőgépeket őrizték az újratankolás közben. A menekülési útvonal biztosítására a Szajeret Matkal megsemmisítette az ugandai légierő 11 ugandai MiG vadászgépét, amelyek a kifutón parkoltak.

Megölik a parancsnokot

Egyetlen izraeli kommandós vesztette életét a rajtaütés során. A Szajeret Matkal parancsnokát, Jonatan Netanjahut egy ugandai mesterlövész lőtte le az irányítótoronyból. Öten megsebesül-

Izotóp hadművelet

1972. május 8-án a Fekete Szeptember nevű palesztin terrorista szervezet négy embere eltérített egy Boeing 707-est, amely útban volt Bécs felé. Tel Avivban leszállva a gerillák 315 palesztin terrorista szabadon bocsátását követelték az izraeli börtönökből, azzal fenyegetőzve, hogy különben felrobbantják a gépet és valamennyi utasát. Tárgyalások kezdődtek ugyan, de nem vezettek eredményre.

Május 9-én 16 órakor a Szajeret Matkal tizenhat embere fehér overallban közelítette meg a gépet, mintha szerelők lennének. A terroristák figyelmetlenségét felhasználva megrohanták a repülőt.

Nem telt bele tíz perc, és ketten holtan hevertek a repülőgép-eltérítők közül, s két női cinkosukat is letartóztatták.

Életfogytiglani börtönbüntetést kaptak, de az 1982-es libanoni háborút követően egy fogolycsere során mégis kiszabadultak. Az akció során három utas sebesült meg, az egyik nő később belehalt sérüléseibe. A bevetésben részt vevő kommandósok élén Ehud Barak állt. Egyike embere nem más volt, mint a későbbi miniszterelnök, Benjamin Netanjahu. A támadás során egyik bajtársa véletlenül meglőtte, de felépült.

tek. A tűzharcban 45 ugandai katonát öltek meg. A 105 túszból hárman meghaltak és tízen megsebesültek. Őket Nairobiba repítették orvosi ellátásra, majd tovább vitték Izraelbe.

Egy 74 éves özvegyasszonyt, Dora Bloch-t július 2-án, amikor étel akadt a torkán, szabadon engedték, és a kampalai Mulago kórházba szállították. Mikor híre jött az izraeli rajtaütésnek, kirángatták az ágyából és megölték.

A rajtaütés elégtétellel töltötte el Izraelt, de a terroristatámadások mind gyakoribbá váltak. 1980. április 7-én öt terrorista lopakodott az éj leple alatt a Misgav Am-i kibucba. Az óvodában megölték a kibuc titkárát és egy kisfiút. A többi gyereket túszul ejtették, s 50 palesztin fogoly szabadon bocsátását követelték, akik izraeli börtönökben raboskodtak. Mikor a biztonsági erők megrohamozták az épületet, valamennyi terroristát legyilkolták, de a kibuc két tagja és egy katona is meghalt. Négy gyermek és 11 katona megsebesült. Közvetlenül a támadás után a Szajeret Matkal behatolt Dél-Libanonba, és megsemmisítette a felelősnek vélt terroristafészkeket.

Akik kiléptek az alakulatból

A Szajeret Matkal számos további túszmentő akciót és terroristaellenes bevetést hajtott végre a szomszédos országokban, ezek azonban évekig titokban maradtak. Aztán 2003. december 21-én 13 tartalékos írt Ariel Sharon miniszterelnöknek, megtagadva a további szolgálatot a megszállt területeken. A levél így hangzott:

> *„A mai nappal kijelentjük, többé nem segédkezünk a megszállt területek elnyomásában és abban, hogy palesztinok millióit fosszák meg az emberi jogoktól. Többé nem szolgálunk védőpajzsként a betelepítésekhez."*

Ehud Barak és Benjamin Netanjahu elítélte a levél tartalmát. Azonban hasonló szellemű küldeményt kaptak az izraeli légierőtől. A szakértők úgy vélik, hogy ez befolyásolta az izraeli kormány 2004. júniusi döntését, melynek nyomán a következő évben Izrael kivonult a gázai övezetből. Saron főtanácsadója 2004 októberében így nyilatkozott a *Háárec* című napilapnak:

> *„Az országban... minden összeomlott. A gazdaság stagnált, és a Genfi Kezdeményezés* széles körű támogatást kapott. Ekkor sújtottak le ránk a tisztek, pilóták és kommandósok levelei. Nem holmi drogoktól bűzölgő, zöld lófarkas, kilyukasztott orrú punkoktól kaptuk ezeket az irományokat. Ők alkották fiatalságunk élcsapatát."*

AZ IZRAELI SZAJERET MATKAL

1957 Avraham Aman létrehozza a Szajeret Matkalt.
1959 Ehud Barak belép a különítmény soraiba.
1967 Benjamin Netanjahu is kommandós lesz.
1972 A Szajeret Matkal lerohanja a Tel Aviv-i reptéren vesztegló eltérített repülőgépet. Jonatan Netanjahut parancsnokhelyettesnek nevezik ki.
1973 A Szajeret Matkal Libanonban megtámadja a Palesztin Felszabadítási Szervezetet.
1975 Jonatan Netanjahu a Szajeret Matkal parancsnoka lesz.
1976 Egy eltérített repülőgép Entebbében száll le, ahol a Szajeret Matkal megrohamozza.
2003 A Szajeret Matkal disszidensei megtagadják a szolgálatot a megszállt területeken.
2005 Izrael kivonul a Gázai övezetből.

* Izraeli és palesztin értelmiségiek közös béketerve *(A szerk.)*

> *„Nemcsak arra vagyunk büszkék, hogy több száz ártatlan ember életét mentettük meg – férfiakat, nőket és gyermekeket –, de arra is, hogy az emberi szabadság ügyéért harcoltunk."*

Chaim Herzog, Izrael ENSZ-nagykövete az entebbei rajtaütésről, 1976

A német GSG–9

A Tűzvarázs *hadművelet Mogadisuban*

A második világháborút követően a német hatóságok nem szívesen hoztak létre elit katonai alakulatokat. Ami megváltoztatta a véleményüket, az az 1972-es müncheni olimpia volt, amikor túszul ejtettek, majd lemészároltak több izraeli sportolót. A német szövetségi rendőrség ez után alakította meg a GSG–9 nevű terrorelhárító alakulatot, amely világszerte mintául szolgált sok hasonló egységnek.

A nyugatnémet rendőrség megpróbálja elfogni azokat a terroristákat, akik kilenc izraeli sportolót ejtettek túszul 1972-ben. A küldetés valamennyi túsz és néhány terrorista halálával végződött.

Palesztin terroristák 1972. szeptember 5-én beszivárogtak az olimpiai faluba, megöltek két izraelit, kilenc másikat pedig túszul ejtettek. Kétszáz palesztin szabadon engedését követelték, akiket izraeli börtönökben őriztek, emellett szabad elvonulást Németországból. Noha az épületeket, ahol a terroristák túszaikat tartották, 12 000 bajor rendőr vette körül, sem felszerelésük, sem kiképzésük nem volt elegendő a helyzet kezelésére.

Izrael megtagadta a foglyok szabadon bocsátását, ezzel szemben a nyugatnémet kormány engedélyezte, hogy a terroristák biztonságban elhagyják az országot. Aznap éjjel helikopterek szállították az emberrablókat és túszaikat a fürstenfeldbrucki katonai repülőtérre, ahol gép várta őket, hogy Kairóba menjenek tovább. Amint azonban a terroristák leléptek az aszfaltra, egy német mesterlövész tüzet nyitott rájuk. Az ezt követő tűzharcban mind a kilenc túsz életét vesztette, de a hét terrorista közül is meghalt négy és egy rendőr. Egy helikopterpilóta ugyancsak életveszélyesen megsebesült. A történet ezzel nem ért véget. Egy hónapra rá palesztin terroristák eltérítették a Lufthansa egyik utasszállító repülőgépét, és arra kényszerítették a német hatóságokat, hogy engedje el az életben maradt terroristákat.

A szövetségi határőrség

1973 áprilisában, hat hónappal a müncheni vérfürdőt követően, Nyugat-Németország mindenre elszánt terrorelhárító különítményt hozott létre. A németek érzékenységére tekintettel az egység nem a katonaság része lett, hanem a határőrség felügyelete alá rendelték. A *Grenzschutz-*

„Ennek a tizenegy terroristának az elengedése csak újabb bűntettekhez vezetett volna. A tőlünk telhető legnagyobb alapossággal felmértük a kockázatokat."

HELMUT SCHMIDT NYUGATNÉMET KANCELLÁR, 1977

1977 októberében a Palesztinai Felszabadítási Szervezet négy embere eltérítette a Lufthansa Boeing 737–200-as gépét, amely Mallorcából repült a nyugat-németországi Frankfurtba. A gép, amely itt Dubaiban látható, végül a szomáliai Mogadisuban szállt le. Ott rohamozták meg a GSG–9 katonái, akik biztonságosan kimenekítettek minden utast. A terroristákat megölték vagy foglyul ejtették.

gruppe 9, azaz a 9-es Határőrcsoport elnevezést kapták. Az újoncokat a szövetségi határőrség, a *Bundesgrenzschutz* soraiból toborozzák. Azoknak a katonáknak, akik csatlakozni akartak ehhez az alakulathoz, előbb ki kellett lépniük a hadseregtől. A bevezető kiképzés 22 hetet vesz igénybe. A lemorzsolódási arány igen magas, akár 80% is lehet. A kiképzés első 13 hetét terrorelhárító és rendőri akciókra fordítják, de az egységet katonai feladatokra is kiképzik. Néhány tagját elküldik Weingartenbe, ahol a távolsági felderítő járőrözést oktatják.

Az összesen 250 főt számláló GSG–9 három alapegységre oszlik, ezek szárazföldi, illetve tengeri terrorelhárításra, valamint ejtőernyős bevetésekre szakosodnak. A felszerelésen nem takarékoskodnak; a brit SAS átvette a Heckler & Koch MP–5-ös géppisztolyt azt követően, hogy látták a GSG–9 bevetésén. A GSG–9 minden egyes tagja évi átlagban több mint 4000 töltényt használ el gyakorlatozásra.

A mogadisui repülőgép-eltérítés

A GSG–9-esek 1977-ben estek át a tűzkeresztségen. Október 13-án négy terrorista eltérítette és leszállította Rómában a Lufhansa 181-es járatát, amely Mallorcáról tartott Frankfurtba. A terroristák a Baader-Meinhof csoport hét tagjának szabadon engedését követelték, akiket német

A NÉMET GSG-9

1972 Izraeli sportolók lemészárlása a müncheni olimpián.
1973 Megalakul a Grenzschutzgruppe 9.
1977 A Tűzvarázs akcióban kiszabadítják a mogadisui túszokat.
1982 Elfogják a Vörös Hadsereg Frakció nevű terrorszervezet embereit.
1993 Tűzharc a Vörös Hadsereg Frakció terroristáival; meghal Wolfgang Grams terrorista és a GSG-9-esek közül Michael Newrzella; a terrorista Birgit Hogefeldet letartóztatják.
1994 Az alakulat leveri a kasseli fegyház börtönlázadását, és kiszabadítja a túszokat; egyetlen lövés nélkül leszerelik egy KLM-gép eltérítőjét.
1999 Berlinben elfogják a Vörös Sejt terroristacsoport két gyanúsítottját; túszokat mentenek ki Aachenben.
2001–2002 Elfogják a 9/11-es terrorcselekmény gyanúsítottjait.
2003 Német segélyszervezetek embereit őrzik Bagdadban.
2004 Falludzsa mellett az alakulat két embere életét veszti.
2007 Letartóztatnak három terroristát, akit azzal gyanúsítanak, hogy az al-Kaida németországi összekötője.

börtönökben tartottak fogva, továbbá két palesztin terroristáét, akik Törökországban raboskodtak. Mindezért, továbbá tizenötmillió dollár fejében hajlandók voltak elengedni túszaikat.

Az elkövetkező négy napban a gép egyik reptérről a másikra repült a Közel-Keleten. Miután Jürgen Schumann kapitány zárva találta az adeni kifutópályát, a közeli homokon tette le a Boeing 737-est, mivel fogytán volt az üzemanyag. Még megvizsgálta a futóművet, és beszélt az illetékesekkel, majd a terroristák főbe lőtték, s ráparancsoltak Jürgen Vietor másodpilótára, hogy vigye el a gépet Mogadisuba.

A GSG-9-esek már készenlétben voltak. Parancsnokuk, Ulrich Weneger egy speciálisan felszerelt Boeing 707-re vezényelte embereit, amely október 17-én szállt le Mogadisuban, alig néhány órával az eltérített repülőgép után. Addigra Schumann kapitány tetemét kihajították a betonra, és a terroristák azzal fenyegetőztek, hogy felrobbantják a gépet. Az utasokat leitatták vámmentes szeszes italokkal. A német kormánytól a terroristák azt a választ kapták, hogy beleegyezik a feltételekbe. A németek ugyanakkor a megjelölt határidő meghosszabbítását kérték, arra hivatkozva, hogy időbe kerül, amíg a szabadon engedett foglyokat átszállítják Mogadisuba.

Időközben Wegener a 737-est mesterlövészekkel vette körül. Még a leszállás órájában húsz emberével és két SAS megfigyelővel végigzongorázta a támadás tervét. Az utóbbiak, akiket a parancsnok hívott meg, magukkal hozták az alakulat által akkoriban kifejlesztett hang-fény gránátokat. Az ilyen gránátok felrobbanását kísérő, fülsiketítő robbanás néhány másodperces általános zavart kelt. Elég idő ez ahhoz, hogy a túszmentők fölébe kerekedjenek az emberrablóknak.

Éjféltájban a GSG-9-es felderítők kúszva 30 m-re megközelítették a Boeing 737-est, és infravörös éjjellátó készülékeikkel azonosították két terrorista tartózkodási helyét. Kezdetét vette a *Feuerzauber*, azaz Tűzvarázs hadművelet. Hajnali 1-kor feketére mázolt arcú kommandósok közelítették meg hátulról a repülőgépet. Gumitappancsokra támaszkodó létráikra felmászva mágneses robbanószert helyeztek az ajtókra. Ezután a GSG-9-esek és a szomáliai milícia emberei tüzet raktak a pilótafülke előtt, hogy a gép eleje felé fordítsák a terroristák figyelmét. Haj-

Helmut Schmidt német kancellár gratulál a GSG-9-es csapat parancsnokának a mogadisui repülőgép-eltérítést követően. A fotón az egység más tagjai is láthatók.

nali 2.08-kor felrobbantották a hátsó ajtókat, majd az SAS emberei elhajították a hang-fény gránátokat. A zavart kihasználva a GSG–9-esek megrohamozták a gépet. Egy terroristanőt főbe lőttek. Egy másik, aki megsebesült, az illemhelyre menekült, miközben a túszokat a hátsó ajtókon keresztül menekítették ki.

A pilótafülkében a terroristák ekkor gránátokat vetettek be. Szerencsére az ülések alatt robbantak, így csupán egy utaskísérő és egy kommandós sérült meg könnyebben. A két férfi túszejtőt többszörös fejlövéssel elszállították. Nem telt bele hét perc, és a gép tiszta volt. Hajnali ötkor a 86 túsz és szabadítóik útban voltak Németország felé.

Az egyetlen túlélő terrorista – egy nő – egy évet töltött egy szomáliai börtönben. 1994-ben Norvégiában találtak rá, kiadták a németeknek, akik további tizenkét évi szabadságvesztésre ítélték. Rossz egészségi állapota miatt három év múlva ennek ellenére elengedték.

További terrorelhárító küldetések

1982 novemberében öt felderítő várakozott beásva hat napon keresztül egy Frankfurt környéki erdőben. Nem vártak hiába, mert két közismert terroristanő érkezett a helyszínre. A GSG–9-esek elfogták őket, és lefoglalták fegyverraktárukat, amelyben a fegyvereken kívül robbanószereket, hamis iratokat, térképeket, amerikai katonai támaszpontokra vonatkozó adatokat, valamint további tizennégy raktár lelőhelyét mutató térképeket találtak. Ezeket rendre megfigyelés alá helyezték. Öt nap múlva felbukkant az egyik helyen a Vörös Hadsereg Frakció (RAF) hírhedt vezetője, Christian Klahr, akit letartóztattak.

1993. június 27-én a Bad Kleinen-i vasútállomást megfigyelés alatt tartó GSG–9-esek megpróbálták elfogni Birgit Hogefeldet és Wolfgang Gramsot, a Vörös Hadsereg Frakciócsoport két legjobban körözött terroristáját. Grams agyonlőtte az egyik kommandóst, majd végzett magával. Egyesek azt állították – később ezt az állítást megcáfolták –, hogy valójában egy kommandós ölte meg hidegvérrel Gramsot, amint az a vágányokra lapult. A megalapozatlan rémhír sokat ártott az alakulat jó hírének. 1993-ban mégis sikerült kijavítaniuk a csorbát, amikor sikeresen őrizetbe vették azt a terroristát, aki Düsseldorfba térített el egy Tuniszból Amszterdamba tartó KLM-járatot. A GSG–9-esek egyetlen lövés nélkül tették harcképtelenné a magányos terroristát.

A legtöbb terrorelhárító különítményhez hasonlóan a GSG–9 is titokban dolgozik. Úgy tudni, több mint 1500 küldetést hajtott végre, mégis csupán ötször nyitott tüzet. 2011. szeptember 11-ét követően az alakulat tartóztatott le német földön több terroristát. Bevetik Irakban is, ahol a bagdadi német nagykövetséget és személyzetét védi. 2004. április 7-én Fallúdzsa közelében megölték az egység két tagját, akik egy konvojon tartottak Bagdadba a jordániai Ammanból. A konvoj végén haladtak kocsijukkal, így ők kapták a legtöbb ellenséges golyót, ahogy elhaladtak az álcázott leshely mellett. Később a támadók bocsánatot kértek, mondván, hogy amerikai konvojjal tévesztették össze a németeket.

Original SWAT World Challenge

2004 óta Amerika ad otthont a SWAT világversenynek. A SWAT a különleges fegyverek és taktika rövidítése, de a versengés névadó szponzora az Original SWAT cipőgyár. A világ minden részéről érkező speciális fegyverzetű és harci taktikájú csoportok nyolc versenyszámban mérkőznek meg egymással: „zodiákus" támadás, támadás gépjárművel, álcázott behatolás, nagy kockázatú elfogás, mesterlövészet, háromfegyveres lövészet, lövészet Glock pisztollyal és terepfutás akadálypályán.

Mind a nyolc versenynem két napot vesz igénybe. Mindegyiknél teljes taktikai felszerelést és éles lőszert használnak. A versenyzők szemtől szemben indulnak, s a tisztek valamennyi célpontra egy töltényt engedélyeznek. Az időt és a találatokat számolják. Minden elhibázott lövés növeli a csapat összidejét. Ezt bónuszpontokkal csökkenteni is lehet. 2005-ben a GSG-9 nyerte mind a nyolc versenyszámot. A következő évben újra megnyerték a bajnokságot, bár ezúttal csak négy számban voltak elsők.

A lengyel GROM

A Grupa Reagowania Operacyjno Manewrowego *iraki bevetése*

A lengyel Hadműveleti Felderítő Csoportja, a GROM – ez a szó egyébként lengyelül mennydörgést is jelent – az ország elitalakulata. 1990-ben hozták létre, hogy szembeszálljon a terroristákkal, így ez lett az amerikai Delta Force és az amerikai SAS lengyel megfelelője, s velük együtt harcolt Irakban, valamint Afganisztánban. Eredete azonban egészen a *Cichociemi*-ig – „sötétek és csendesek" –, a második világháború idején működő lengyel titkos hadseregig nyúlik vissza.

A nyolcvanas évek végén Lengyelországnak szembe kellett néznie a Palesztinai Népi Felszabadítási Front és a Hezbollah fenyegetésével, ugyanis támogatta a zsidók kivándorlását Izraelbe a gyorsan széteső Szovjetunióból. A lengyelek válaszképpen amerikai és brit specialisták segítségével új különleges egységet hoztak létre, melynek neve kezdetben JW2305 volt. Ebből lett a GROM.

A közvetlenül a belügyminiszter alá tartozó GROM volt az első lengyel katonai egység, amely együttműködött az amerikai haderővel. Az alakulat szigorúan titkos szervezet. Létezéséről első alkalommal 1992-ben tettek említést a sajtóban, de a lengyel kormány csak akkor ismerte el nyilvánosan az egység létezését, amikor 1994-ben csatlakozott Haitin az amerikaiak Demokrácia Fenntartása fedőnevű hadműveletéhez.

A GROM első parancsnoka Slawomir Petelicki volt, egy hivatásos katona, aki még 1946-ban lépett a lengyel hadsereg kötelékébe. Kémelhárítóként működött Svédországban, Észak-Vietnam-

„Különösen boldogok vagyunk, hogy együttműködhetünk amerikai szövetségeseinkkel. Ők segítették létrehozni ezt az egységet."

SLAWOMIR PETELICKI DANDÁRTÁBORNOK, A GROM PARANCSNOKA A KOSZOVÓI BÉKEFENNTARTÓ MISSZIÓRÓL, 1998

ban, Kínában és a New York-i lengyel konzulátuson. Mondják, az első Öböl-háború során ő vezetett egy frontvonal mögötti titkos akciót, amellyel CIA-ügynököket szabadítottak ki. Amikor Bejrútban meggyilkoltak két lengyel diplomatát, akik részt vettek a Híd hadműveletben – a szovjet zsidók Izraelbe telepítését célzó programban –, Petelicki alezredest küldték átvenni az ügyet. Ekkor fogalmazódott meg benne a lengyel titkos katonai szervezet ötlete, amely megvédhetné a külföldön tartózkodó lengyel állampolgárokat.

A különböző országok különleges egységei közti együttműködés igen fontos a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemben. Itt a GROM és az amerikai haditengerészet SEAL katonái együtt vesznek részt Gdansk közelében egy manőveren, amelynek célja a hajók elfoglalásának gyakorlása.

Személyzet és kiképzés

Akárcsak a Delta Force, a GROM is az SAS mintájára épül fel. 300 főből áll, akik között nők is vannak, őket információgyűjtésre használják. A harci egységek négyfős csapatokban dolgoznak, a katonák maguk választhatják meg a fegyvereiket. Az SAS-hez hasonlóan a GROM kedvenc kis hatótávolságú fegyvere a Heckler & Koch MP–5-ös géppisztolya. Egyéb kedvenceik a Browning HP, a cseh CZ–85-ös pisztoly, a Glock Model 19, a SIG-Sauer P228-as és a 7,62 mm-es AK. Mesterlövészeik a Heckler & Koch PSG-1-es, 7,62 milliméter kaliberű mesterlövészpuskát kedvelik.

A GROM harminc körüli újoncokat keres – higgadt, családos embereket –, akik legalább két ide-

A LENGYEL GROM

1990 Felállítják a JW2305-öt; ebből jön létre a *Grupa Reagowania Operacyjno Manewrowego*.

1994 A GROM csatlakozik Haitin a Demokrácia Fenntartása hadművelethez.

1997 A GROM háborús bűnösökre vadászik az egykori Jugoszláviában.

1998 A GROM vigyáz Koszovóban a békeküldöttségre.

1999 Lengyelország NATO-csatlakozásával a GROM a belügyminisztériumtól átkerül a hadsereg irányítása alá.

2001 A GROM részt vesz az afganisztáni Tartós Szabadság hadműveletben.

2003 A GROM csatlakozik az Iraki Szabadság hadművelethez.

gen nyelven beszélnek. A jelölteket kemény pszichológiai tesztnek vetik alá. Az alakulat tagjai általában negyvenöt éves korukig szolgálnak, ilyenkor a GROM egykori katonái más egységek kiképzőiként dolgoznak tovább. A GROM-nál a kiképzés legalább három évet vesz igénybe, és fejenként nagyjából egymillió amerikai dollárba kerül.

A GROM tagjai képzettek a túszszabadításban, a közelharcban, az információgyűjtésben, a távolsági felderítésben és a megtévesztő akciókban. Amióta a GROM felel a Balti-tenger olajfúrótornyainak biztonságáért, nyílt tengeren folyó mentőakciókra is kiképzi katonáit, csakúgy, mint nehéz körülmények közötti búvárkodásra és tengeren történő ejtőernyős leszállásokra.

A GROM csapatok minden tagja tökéletesen ki van képezve támadó harcra, ugyanakkor mintegy 75 százalékuk férfi ápoló, vagy képesítéssel rendelkezik a sürgősségi betegellátásban. Vannak orvosok is az egységben, továbbá műszakiak, elemzők és robbanóanyag-szakértők.

Tengerentúli műveletek

1994-ben a GROM első alkalommal jelent meg a világ nyilvánossága előtt, amikor 51 tagját kiküldték, hogy segítsék az ENSZ misszió munkáját Haitin. Parancsnokukat, Petelicki ezredest kitüntették az amerikai hadsereg parancsnoki érdemérmével, és a zöldsapkás 5. és 10. különleges egységnél is tiszteletbeli tag lett. 1995. december 19-én leszerelt, de két évvel később visszahelyezték parancsnoki posztjára, és 1999-es nyugdíjazásáig ott is maradt.

1997-ben a GROM volt az első egység az egykori Jugoszláviában, mely azért érkezett, hogy elfogjon egy háborús bűnöst, Slavko Dokmanovicot. A „vukovári mészárosként" is ismert Dokmanovic egyetlen lövés nélkül került a GROM tagjainak kezébe, noha testőrei is jelen voltak. 1998-ban az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet vezetője, William G. Walker a GROM katonáit kérte, hogy koszovói békefenntartó küldetése során vigyázzanak testi épségére, azt gondolta ugyanis, hogy a lengyelek jobban megértik a hadviselő szerbeket és horvátokat.

1999 januárjában, amikor Lengyelország a NATO tagja lett, a GROM-ot olyan különleges szervezetté formálták át, amely beleillik a Szövetségesek normáiba. Őt tekintették a legjobbnak az észak-atlanti szerződésbe újonnan belépett alakulatok között, így csatlakozott az afganisztáni Tartós Szabadság hadműveletben részt vevő koalícióhoz.

Iraki tevékenység

Az Iraki Szabadság hadművelet idején a lengyelek a GROM-ot rendelték ki az amerikaiak által vezetett inváziós haderőben való részvételre. Az alakulatot a nyugat-iraki sivatagba küldték az SAS-szel, az ausztrál SAS ezreddel és az amerikai különleges egységekkel együtt, hogy megsemmisítsék az Izraelt fenyegető Scud rakétaütegeket. De a GROM segített az SBS-nek, a brit tengerészgyalogos kommandónak és a SEAL-nek is a Perzsa-öbölben, hogy megszerezzék és megtartsák az itteni olajfúrókat. Helikopterről dobták le őket a tengerbe éjszaka, teljes felszerelésben úsztak a tornyok aljáig, majd kötelek és mágneses tapadókorongok segítségével jutottak fel rájuk. Ezt követően MP–5SD géppisztolyaikkal és kábítógránátjaikkal lerohanták a személyzetet. Nem tudták, hogy egy adott platformon van-e személyzet, ahogy azt sem, hogy az odafent lévőknek van-e fegyverük, esetleg nincs-e elaknásítva az egész. Az egyik GROM-katonák által elfoglalt olajfúróplatformon megszólalt a telefon. Mindannyian ledermedtek, féltek, hogy a készülék bombához csatlakozik. Egy idő után abbamaradt a csörgés, és a rohamot vezénylő lengyel tiszt elsütött egy viccet, miszerint valaki félretárcsázhatott. Mindenki fellélegzett.

A GROM részt vett szárazföldi olajlétesítmények elfoglalásában is, de Umm Kaszr eleste

A Cichociemi

1939 decemberében, Lengyelország elfoglalását követően Jan Górskinak, a lengyel hadsereg századosának sikerült Franciaországba menekülnie. Itt azt javasolta feletteseinek, hogy állítsanak fel egy különleges egységet, amely az otthon maradt partizán erőket segíti. Amikor a száműzetésben lévő lengyel erők kénytelenek voltak Angliába visszavonulni, felállítottak egy különítményt, hogy az lengyel területen készítsen elő titkos műveleteket. A 2413 jelentkező közül csupán 605-en teljesítették a szigorú kiképzést, melyet a lengyel vezérkar és a brit SOE vezetett.

A Cichociemi, *a második világháborús száműzött lengyel hadsereg támogatta a varsói gettó földalatti mozgalmát. A képen akció közben láthatók.*

Mesterlövészet, információgyűjtés, rajtaütések, valamint robbanószerek és aknák kezelése mellett megtanultak bánni a brit, német, olasz, szovjet és lengyel fegyverekkel, illetve kurzusokon vettek részt, ahol a megszállt Lengyelország életével és a megszálló erők által bevezetett szabályokkal ismerkedhettek meg. Amióta elhagyták az országot, sok minden megváltozott. Aztán hamis papírokat kaptak, és már akcióba is léphettek.

Az első csapatot 1941. február 16-án dobták le Lengyelországban. Összesen 483 bevetésben vittek embereket és ellátmányt, noha ezek során 68 repülőgépet vesztettek. Összesen 316 katonát dobtak le, továbbá 28 ügynököt. Másokat Albániában, Jugoszláviában, Görögországban, Olaszországban és Franciaországban vetettek be, ahol reménykedtek, hogy mozgósíthatják a félmilliós lengyel kisebbséget. Lengyelországban sokuk tiszt lett a Lengyel Titkos Hadseregben vagy a Honi Hadseregben. Részt vettek a lvovi és a varsói felkelésben. Amikor azonban a németek visszavonultak, a lengyel partizánokat – noha a Nyugat támogatta őket – a szovjetek megsemmisítették.

után a lengyel hatóságok mélységes felháborodására a Reuters lefényképezte a GROM katonáit a DEVGRU emberei mellett. A lengyeleket ezért visszavonták Umm Kaszrból, és csatlakozniuk kellett a Bászra ellen rohamra induló brit tengerészgyalogos kommandóhoz. Feletteseik remélték, hogy a britek kevesebbet szerepelnek a sajtóban.

A kezdeti invázió után a GROM továbbra is Irakban maradt, és csatlakozott a 30. harccsoporthoz, az amerikai–angol különleges egységhez, amelynek célja a HVT-k, azaz a „különösen értékes célpontok" megölése vagy foglyul ejtése volt. Ilyennek számítottak az iraki mudzsahedin vezetők, az egykori Baath párt tagjai és a Szaddám-rezsim vezérei.

A francia GIGN

Bevetésen a szomáliai kalózok ellen

Az 1972-es müncheni vérfürdőt és a párizsi szaúd-arábiai nagykövetség 1993-as elfoglalását követően a francia kormány úgy döntött, létrehozza a Groupement d'Intervention de la Gendarmerie Nationale-t (Nemzeti Csendőrség Beavatkozási Csoportja). Noha technikai szempontból ez az egység a rendőrség részét képezi és letartóztatási joggal is rendelkezik, parancsait a Védelmi Minisztériumtól kapja.

A Saint-Cyr katonai akadémia növendéke, Christian Prouteau (itt egy 1980-as fotón látható), részt vett a GIGN létrehozásában. A GIGN egységnél töltött kilenc éve alatt több mint hatvan akciót irányított, és számos túszt szabadított ki.

A GIGN-t 1974. március 1-jén kezdte meg működését, mindössze 15 emberrel Christian Prouteau hadnagy parancsnoksága alatt. Még őket is két csoportba osztották, az egyik Franciaország északi, a másik a déli részén dolgozott. 1976-ban a két egységet összevonták, amikor a GIGN-t átszállították Dzsibutiba, hogy mentsenek meg harminc iskolás gyereket, akiket az FLCS, a Szomáli-parti Felszabadítási Front emberei tartottak fogva.

1979-ben a GIGN-nek két tiszt és negyven altiszt volt a tagja. Őket hívták, hogy szabadítsák ki a San Salvador-i francia nagykövetségen fogva tartott diplomatákat, de az emberrablók már azelőtt megadták magukat, hogy a GIGN emberei akcióba léphettek volna. Ugyanezen évben tanácsadással segítették a Szaúdi Nemzeti Gárdát, mielőtt az támadást indított volna a terroristák által elfoglalt mekkai nagymecset ellen. A következő évben Korzikán vetették be őket, itt letartóztattak egy hírhedt szeparatista terroristát.

1984-re a GIGN már 4 tizenkét fős csapásmérő egységgel rendelkezett, melyek a nap huszonnégy órájában bevethetők voltak. 1988-ban az egység 57 főt számlált, és az egész világon be lehetett vetni. 1988. április 22-én a melanéziai Új-Kaledónia szabadságát követelő terroristák elfogtak egy bírót és 27 csendőrt, s egy barlangba hurcolták őket túszként Ouvea szigetére. Négyüket meggyilkolták. 1988. május 5-én a GIGN tizennégy fős vegyes – ejtőernyősökből és harci búvárokból álló – csapata bejutott a Gossannah-barlangba, és kiszabadította a túszokat. Fogva tartóik lopott AA–52-es géppuskájával szemben a GIGN lángszórókat vetett be. Az akció során 19 terrorista és két katona vesztette életét.

Gépeltérítés Algírban

1994. december 24-én négy fegyveres jutott fel az Air France 8969-es, Párizsba tartó járatára, mialatt az a Houari Boumedienne reptéren várakozott Algírban. A fedélzeten felfedeztek egy algériai rendőrt, akit tarkón lőttek. Amikor az irányítótorony megtagadta a felszállási engedélyt, kidobták a testét a leszállópálya betonjára, és azzal fenyegetőztek, hogy továbbiak követik majd.

Philippe Legorjus, aki 1985 és 1989 között volt a GIGN parancsnoka, ebben az időben az Air France biztonsági főnökeként dolgozott. Felhívta utódját a GIGN élén, Denis Favier századost. A gépet addigra bekerítették az algériai kommandósok. Egy GIGN-csapat, amelynek tagjait pont egy ugyanolyan légibuszon képezték ki, mint a 8969-es járat, már indult is Algírba, de nem kaptak engedélyt a leszállásra. Addig a terroristák már végeztek egy vietnami diplomatával meg a francia nagykövetség fiatal konyhafőnökével, és azzal fenyegetőztek, hogy amíg a gép a földön tartózkodik, minden órában megölnek egy újabb túszt. Amikor felfedezték, hogy a gépen húsz rúd dinamitot rejtettek el, úgy döntöttek, megengedik, hogy a gép Párizsba repüljön. Útközben leszállították őket Marseilles-ben, arra hivatkozva, hogy a gép üzemanyaga kevés.

A GIGN 1994-ben megrohamozza Marseilles-ben az Air France repülőgépét, melyet a Fegyveres Iszlám Csoport terroristaszervezet tagjai térítettek el. A képen a GIGN emberei láthatók, ahogy behatolnak a gép belsejébe, mialatt társaik a földről fedezik őket.

A FRANCIA GIGN

1974 A *Groupement d'Intervention de la Gendarmerie Nationale* felállítása.

1976 A GIGN harminc fogva tartott gyereket ment meg Dzsibutiban.

1979 A GIGN megtervezi a francia túszok kiszabadítását a San Salvador-i francia nagykövetségről; segédkezet nyújt a szaúd-arábiai nemzeti gárdának a mekkai Nagymecsetben tartott túszok kiszabadításakor.

1988 A GIGN vezeti az új-kaledóniai Ouvea barlangjában tartott túszok kiszabadítására induló csoportot.

1994 A GIGN megrohamoz egy teljesen feltöltött gépet a marseilles-i repülőtéren, mert fennáll a veszélye, hogy a gépeltérítők az utasokkal együtt belerepülnek vele az Eiffel-toronyba.

1995 A GIGN letartóztatja a zsoldos Bob Denardot, és megakadályoz egy államcsínyt a Comore-szigeteken.

2008 A GIGN letartóztatja a szomáliai kalózokat, akik az Adeni-öbölben elrabolták a *Le Ponant* luxusjachtot.

Az Eiffel-torony felé

Marseilles-ben a gépeltérítők jóval több üzemanyagot követeltek, mint amennyire Párizsig szükség volt. A hírszerzés felvetette a lehetőséget, hogy a terroristák bele készülnek repülni az Eiffel-toronyba, de még mielőtt Marseilles-ből felszállhattak volna, a GIGN megrohamozta a gépet. Egy mobil feljáróval emberei a közelébe jutottak, mialatt mesterlövészek tüzeltek a terroristákra. A segédpilóta kiugrott a pilótafülke ablakán, és elmenekült. A GIGN kommandósai kábítógránátokat dobtak be, majd megrohanták a gépet. Egy terroristát agyonlőttek, mialatt a két üléssor közti folyosón rohant, egy másikat pedig megsebesítettek.

De a pilótafülkében tartózkodó gépeltérítők kitartottak, elárasztva a kabint AK–47-eseik lövedékeivel, melyek behorpasztották a testvédő páncélt, szétzúzták az arcpajzsot, és szó szerint kiverték a fegyvert a GIGN embereinek kezéből. Ők dobtak ugyan egy kábítógránátot a pilótafülke felé, de az odakint robbant. A terroristák válaszul egy repeszgránátot hajítottak az utastér folyosójára. Az első osztályú kabinban mindenki, a GIGN emberei és a túszok is lábsérüléseket szenvedtek. A katonák második hulláma is bejutott a gép belsejébe, és addig folytatták a tűzharcot, amíg a pilóták azt nem kiáltották, hogy minden terrorista meghalt. 13 túsz és a GIGN 11 embere megsebesült, a gép pedig olyan károkat szenvedett, hogy szét kellett szerelni.

1995-ben az egységet az Indiai-óceánra küldték, a Comore-szigetekre, hogy tartóztassa le az államcsínyt megkísérlő zsoldost, Bob Denardot. Ezt követően Boszniába mentek, hogy háborús bűnösökre vadásszanak. A GIGN jelenleg Szomália partjainál teljesít szolgálatot, ahol dzsibuti bázisáról kiindulva kalózokra vadászik.

A GIGN csapata és az általuk megmentett túszok az 1996. december 26-i marseilles-i mentőakciót követően megérkeznek a párizsi Orly repülőtérre. A tűzharc olyan heves volt, hogy az esetet követően a gépet ki kellett selejtezni.

Érkezés harminc percen belül

A GIGN eddig mintegy 700 akciót hajtott végre, s ezek során több mint 500 túszt szabadított ki. Öt embere halt meg, és tucatnyian kaptak sebet. A 11 tisztet és 380 katonát számláló egység harminc perc alatt tud kiküldeni egy csapatot. A nagy távolságú terrorellenes akciókat az ejtőernyős tengerészgyalogos ezred kommandósaival együtt hajtja végre.

Minden csoporthoz tartozik egy parancsnoki sejt, négy rohamosztaggal, valamint egy logisztikai osztag, melyet egykori rohamosztagosok alkotnak. A műveleti egységekben tizenöt katona és egy tiszt szolgál. Két ilyen egység vízi bevetésekre, a másik kettő ejtőernyős ugrásokra specializálódik. Két csoport huszonnégy órás ügyeletet tart. A GIGN-nek megvan a maga hírszerző részlege, a *Section de Renseignement*, hogy értesüljön az olyan helyzetekről, melyek a profiljába vágnak.

Az erőszak lehetőség szerinti elkerülése céljából a GIGN rendelkezik egy négytagú tárgya-

A Thalathine hadművelet

2008. április 4-én a *Le Ponant* 850 tonnás luxusjachtot, amely a Seychelles-szigetekről a Földközi-tenger felé tartott, szomáliai kalózok támadták meg, és túszul ejtették a harmincfős legénységet. A jachtot az észak-szomáliai Puntland régió Eyl kikötőjének közelében horgonyozták le, mialatt a kalózok tárgyalást folytattak a hajó tulajdonosaival.

Miután a mintegy kétmillió dolláros sarcot kifizették, a legénységet sértetlenül partra tették. Ezt követően a GIGN lépett akcióba helikopterekkel. Amikor a kalózok igyekeztek eltűnni a helyszínről, egy mesterlövész kilőtte az autójuk motorját, megállásra kényszerítve ezzel a járművet. A GIGN három embere letartóztatta a hat kalózt, és Franciaországban bíróság elé állították őket.

A terület kormányzója szerint az eset után három holttestet fedeztek fel a területen, és nyolc személy megsebesült, holott Nicolas Sarkozy elnök irodája tagadja, hogy bárki is meghalt volna az akció során. A francia hadsereg vezérkari főnöke, Jean-Louis Georgelin állítása szerint katonái „különös csomagokat" találtak, és „a váltságdíj egy részét valószínűleg kifizették".

ló különítménnyel is, ebben olyan operatív tisztek szolgálnak, akik több mint hat éve tagjai az egységnek.

Más terrorelhárító egységekkel ellentétben a GIGN lövészeit is arra képezik ki, hogy amennyiben tudják, ne megöljék, hanem harcképtelenné tegyék az ellenséget.

Kilencvenszázalékos lemorzsolódás

Az újoncok általában a reguláris csendőrségtől jönnek, többségük az utcai zavargások ellen bevetett csapatokból. A kiválasztottak kommandós jellegű kurzusokon, menekülési és kitérési gyakorlatokon, lövészeten és egyéb próbákon vesznek részt, melyeket csak a jelöltek tíz százaléka csinál végig. Ezt két hónap fizikai és lövészkiképzés követi. A harmadik hónapban az újonc megkapja személyi fegyvereit, és kiképezik a távolsági lövészetre.

Hat hónap után az újoncot beosztják valamely GIGN-csapatba, ahol elsajátítja a gyanúsítottak letartóztatásának, a lázongások elfojtásának, a különösen fontos személyek védelmének és más különleges feladatoknak a legkorszerűbb technikáit. Csak ezt követően kapja meg a GIGN jelvényét. A kiképzésnek azonban ezzel korántsincs vége. Minden katonát arra buzdítanak, hogy sajátítsa el a HALO és a HAHO ejtőernyős ugrást, a nagy sebességű járművekből történő akciókat, a síelést és a hegymászást. Naponta legalább két órát töltenek lőtéren. Egy átlagos közkatona 100-300 lövést ad le naponta. Úgy tartják, az újoncból három év alatt lesz a GIGN teljes értékű tagja.

A GIGN (Groupement d'Intervention de la Gendarmerie Nationale) hivatalos jelvénye. Az egység a francia csendőrség elit terrorelhárító és túszmentő alakulata.

„Az elnök mélységes háláját fejezi ki a francia fegyveres erők és az összes állami szerv felé, amelyek lehetővé tették ennek a túszdrámának a gyors és békés megoldását."

Nicolas Sarkozy francia elnök a *Le Ponant* jachton tartott túszok megmentéséről, 2008. április 11.

Kislexikon

Akhaimenidák Az ókori Perzsia alapító dinasztiája, amelyet az első uralkodóról, Akhaimenészről neveztek el.

amazon női harcos az ókori világban, valószínűleg csak a mítoszokban létezett.

Asztrahán dél-oroszországi város és régió

aszabok török kisegítő alakulatok

Baker Street-i irreguláris alakulatok Az angol Különleges Műveletek Igazgatósága (SOE) a második világháború idején

boiótiaiak Boiótiának, az ókori Hellász egyik régiójának lakosai

chasseur francia katonai egység, amelyet gyors csatarendbe fejlődésre képeztek ki és szereltek fel

chasseurs à pied gyalogos chasseur-ök

claymore kétkezes, széles pengéjű skót kard; klémor

csinditek Burmában harcoló angol irreguláris alakulat a második világháború idején

Csing Mandzsu dinasztia, amely 1644 és 1911 között uralkodott Kínában.

csirikavák Az apacs indiánok egyik nomád törzse, amely az Egyesült Államok délnyugati és Mexikó északi részén élt.

csunin a nindzsa klánok középső embere

Dardanellák szűk szoros a Gallipoli-félsziget és Kis-Ázsia között, Törökország északnyugati részén

DEVGRU az amerikai haditengerészet különleges hadviselési fejlesztési csoportja

devsirme török kényszersorozási rendszer

dzsonin a nindzsa klán feje

éclaireurs felderítők (francia)

elámi a mai Irán területén létezett, ókori Elám királyságból való

gempei háború A Minamoto és a Taira japán klán harca 1180 és 1185 között, amely a Kamakura sógunátus (1192–1333) létrejöttéhez vezetett.

genin nindzsa gyalogos katona

GIGN francia terrorelhárító egység

gránátos gránáttal vagy gránátvetővel felszerelt katona

grenadiers-à-cheval lovas gránátosok (francia)

GROM a lengyel Hadműveleti Felderítő Csoport

GSG-9 német terrorelhárító alakulat

gurkha a brit hadseregben szolgáló nepáli katona

HAHO *High altitude, high opening* – nagy magasságban kinyitott ernyővel történő ejtőernyős ugrás

HALO *High altitude, low opening* – szabadesést követően alacsony magasságon kinyitott ernyővel történő ejtőernyős ugrás

heniokhosz görög kocsihajtó

hetairosz makedón „bajtárs” lovas

Hitvány vénemberek – *Old Contemptibles* Az 1914-ben Belgium és Franciaország megvédésére küldött Brit Expedíciós Haderő katonái.

homoiosz spártai teljes jogú polgár

hoplitész nehéz fegyverzetű gyalogos katona az ókori Görögországban

hüpaszpészt pajzsos gyalogos testőr Nagy Sándor seregében

impi zulu katona

jakobita II. Jakab és a Stuart dinasztia híve Angliában, trónfosztásuk után

janicsár török császári gárdista

karlisták Don Carlosnak, IV. Károly spanyol király fiának és utódainak hívei

kopisz rövid, éles kard

koppodzsucu japán csonttörő harci technika

Középső Gárda Azok a katonák, akik az 1805 és 1809 közötti hadjáratokban szolgáltak Napóleon *Grande Armée*-jában.

Kristályéjszaka 1938. november 9., amikor Németországban megtámadták a zsidókat, a zsidó tulajdonú épületeket, különösen a zsinagógákat. Az utcán heverő üvegszilánkokról kapta a nevét.

kukri Hosszú, görbe kés, melyet a gurkhák használnak.

Lakadeimon az ókori Spárta

Lewes bombája Robbanó- és gyújtóbomba, amelyet Jock Lewes dolgozott ki az SAS számára repülőgépek felrobbantására.

Luftwaffe a német légierő

lurp távolsági felderítő járőr

Mahdi „Isten vezérelte ember”, aki igazságot, minőséget és igaz hitet hoz a világvége előtt.

Mahdi hadserege síita félkatonai erő Irakban

mamelukok eredetileg török rabszolgák, akik muszlim uralkodók testőrei, katonái, de közülük került ki két egyiptomi szultáni dinasztia

maquis a németekkel szembeni francia ellenállásban részt vevő partizáncsoportok neve a második világháborúban

maquisard francia partizán, a *maqui* tagja

médek ókori iráni nép, Média lakói

mfecane a zulu Shaka irtóhadjárata Natal rivális klánjai ellen

Monsi csillag Kitüntetés, amelyet a Brit Expedíciós Haderő katonái kaptak, akik 1914-ben Belgiumban és Franciaországban harcoltak.

Mtetwa A zuluktól északra élő bennszülött népcsoport és királyság, akiket később beolvasztottak a Zulu Birodalomba.

nindzsa japán árnyékharcos és gerilla

Öreg Gárda Napóleon *Grande Armée*-jának azon katonái, akik 1805 előtt léptek be.

Öreg Noll Oliver Cromwell

paraibatosz görög kocsihajtó társa a thébai Szent Csapatban

perioikosz „körüllakó", szabad, de polgárjoggal nem rendelkező ember az ókori Spártában

pesmergák Iraki kurd haderő, amely az amerikaiak vezette koalíció oldalán harcolt.

praetor elöljáró az ókori Rómában

presbiteriánusok Itt: az anglikán egyházból kiszakadó protestánsok, akik elutasítják a püspöki hatalmat, és az angol polgári forradalom idején a királyság támogatói.

prikaz ezred a középkori Oroszországban

Reich, das birodalom (német)

Reichsführer birodalmi vezér, Hitler hivatalos titulusa

rju iskola (japán)

SAS a brit Különleges Légi Szolgálat

SBS a brit Különleges Csónakos Szolgálat

Schutzstaffel az SS, a nácik fekete egyenruhás elitje

SEAL tengeren, levegőben és szárazföldön egyaránt bevethető katona vagy egység

sestertius Ókori római pénz, amely egy denarius negyedét érte.

Sicherheitsdienst SD, a nácik biztonsági szolgálata

stiletto rövid, vastag pengéjű tőr

Sturmabteilung SA, a náci párt rohamosztaga

suko Tüskékkel kivert szalag, melyet a kéz köré lehet csavarni (japán).

suriken dobócsillag (japán)

SWAT különleges fegyverzet és taktika

szakállas puska Korai kézi tűzfegyver, amelyet állványra szereltek, vagy támasztékkal láttak el.

Szászánidák I. Ardasír által alapított perzsa dinasztia, amely i. sz. 224 és 651 között uralkodott.

szipoj Indiai katona, aki a brit haderőben szolgált.

Szpecnaz orosz különleges egység

sztrelec középkori orosz testőrség

szüsszitia a spártai hadsereg egységeinek szállása, illetve maga az egység

szvázik Szváziföld és a dél-afrikai Kelet-Transvaal egy részének bennszülött lakosai

Tang kínai dinasztia (618–907)

tecubisi Kis tüskés fegyverek, amelyeket szétszórnak a földön.

tengerészgyalogos Eredetileg olyan katona, aki egy hajó fedélzetén szolgál.

tirailleurs a sereg élén harcoló, könnyű fegyverzetű katonák (francia)

Totenkopf halálfej (német), az SS jele

Verfügungstruppen VT, a nácik „készenléti csapatai"

vértes Lovas katona, aki mellvértet vagy félvértezetet visel.

Viet Minh Vietnami kommunista szervezet, amely 1941 és 1954 között a japánok, majd a franciák ellen harcolt a függetlenségért. A Vietkong elődje.

Viktória Kereszt Nagy-Britannia legmagasabb kitüntetése, melyet bátorságért adnak. Viktória királynő alapította 1856-ban, és először a krími háború idején adták.

Vörös Hadsereg A szovjet hadsereg; az a kínai haderő is ezt a nevet viselte, amelynek élén Mao Ce-tung 1949-ben megragadta a hatalmat Kínában.

Waffen-SS A fegyveres SS, Hitler náci elitjének harcoló része

Wehrmacht a német Harmadik Birodalom hadserege

xiphosz rövid kétélű kard

xüszton hosszú fadárda

zuávok francia-észak-afrikai katonák, illetve az őket utánzók

zuluk bantu nép Zuluföldön és Natalban

Név- és tárgymutató

Ajánlott irodalom

A középkor nagy csatái (Kossuth, 2007)

Ambrose, Stephen E.: *Az elit alakulat* (Gabo Kiadó, 2009)

Beavan, Colin: *Jedburgh-művelet – A D-nap és Amerika első titkos háborúja* (Gold Book, 2008)

Bernard, Eric: *Kommandósok, ejtőernyősök és a többiek* (Presztízs Kiadó, 1991)

Bohrer, David: *Amerikai különleges alakulatok* (Gulliver Kiadó, 2006)

Bosque, Torrente del: *SAS titkos katonai akciói* (Vagabund Kiadó, 2008)

Cartledge, Paul: *Nagy Sándor, a hódító* (Jokerex, 2005)

Crawford, Steve: *SAS enciklopédia* (Zagora 2000 Kft., 2009)

Földi Pál: *Szpecnaz* (Anno Kiadó, 2002)

Frayn-Turner, John: *Az angliai csata* (Hajja és Fiai Kiadó, 1999)

Geronimo – a legendás apacs vezér önéletrajza (Szenzár Kiadó, 2002)

Griffin, W. E. B.: *Zöldsapkások* (Gold Book, 2003)

Haney, Eric: *Delta Force* (Ulpius, 2003)

Harpur, James: *Harcosok – A történelem legkiválóbb harcosainak világa, hőstettei és…* (Alexandra, 2008)

Haskew, Michael E.: *A második világháború elit alakulatai* (Ventus Libro, 2009)

Hegyi D. – Kertész I. – Németh Gy. – Sarkady J.: *Görög történelem a kezdetektől Kr. e. 30-ig* (Osiris, 2005)

Hegyi Klára – Zimányi Vera: *Az oszmán birodalom Európában* (Corvina, 1986)

Hérodotosz: *A görög-perzsa háború* (Osiris, 2004)

Hodge, Susie: *A templomos lovagok* (Nemzeti Tankönyvkiadó, 2009)

Huszka János: *Az ókori Spárta titokzatos története* (Vagabund, 2007)

Jonas, George: *A megtorlás. Egy izraeli antiterrorista csoport igaz története* (Partvonal, 2006)

Jordan, David: *Francia Idegenlégió* (Ventus Libro, 2006)

Nemere István: *Különleges alakulatok* (Puedlo Kiadó, é.n.)

O'Connel, Robert L.: *A kard lelke* (Gold Book Kft., é. n.)

Parker, John: *Idegenlégió* (JLX Kiadó, 2000)

Phillips, Charles: *A keresztesek hadjáratai és a lovagi élet* (Kossuth, 2011)

Prantner Zoltán: *Elit alakulatok* (Pannon-Literatúra Kft., 2010)

Sledge, Eugen B.: *Pokol a Csendes-óceánon – A hős alakulat* (Gabo, 2010)

Stevenson, William: *90 perc Entebbében* (Fabula, 1990)

Szun-ce: *A háború művészete* (Alexandra, 2006)

Turnbull, Stephen: *Nindzsa* (Zrínyi, 1992)

Varga Csaba Béla: *Nepál harcosai. A gurkák* (Kelet Kiadó, 2008)

Warner, Philip: *A második világháború titkos erői* (Gold Book Kft., 2004)

Williamson, Gordon: *A hűség a becsületem. Egykori SS-katonák visszaemlékezései* (Hajja és Fiai 1998)

Adleman, Robert and Walton, George: *The Devil's Brigade* (US Naval Institute Press, 2004)

Ankony, Robert: *Lurps* (Hamilton Books, 2006)

Astor, Gerald: *Jungle War* (Wiley, 2004)

Bahmanyar, Mir: *Shadow Warriors* (Osprey Publishing, 2006)

Blok, Josephine: *The Early Amazons* (Brill, 1995)

Blond, Georges: *La Grande Armée* (Arms and Armor, 1997)

Buckingham, William: *Paras* (Tempus, 2005)

Casler, John: *Four Years int he Stonewall Brigade* (University of South Carolina Press, 2005)

Cawthorne, Nigel: *The Mammouth Book of Inside Speciel Forces* (Blake, 2008)

Chinnery, Philip: *Air Commando* (St. Martin Press, 1997)

Connolly, Peter: *Greece and Rome at War* (Greenhill Books, 2006)

Hatsumi, Maasaki: *The Way of the Ninja* (Kodansha, 2004)

Heath, Ian: *The Taiping Rebellion 1851-66* (Osprey Publishing, 1994)

Hennessy, Maurice: *The Wild Geese* (Devin-Adair, 1973)

Hook, Patrick: *The Stonewall Brigade int he Civil War* (Zenith Press, 2009)

Jordan, David: *The US Navy SEALs* (New Line Books, 2006)

Kennedy Shaw, W.B.: *Long Range Desert Group* (Greenhill, 2000)

Koskimaki, George: *D-Day with the Screaming Eagles* (Presidio Press, 2006)

Liptak, Eugene: *Office of Strategic Services 1942-45* (Osprey Publishing, 2009)

Mackenzie, William: *The Secret History of SOE* (Little Brown, 2002)

Mann, Jay: *The Green Berets: Action in Iraq* (Universe, Inc., 2007)

Micheletti, Eric: *Le GIGN: Trente Ans d'Actions* (Histoire and Collections, 2004)

Moremann, Tim: *Chindits 1942-45* (Osprey Publishing, 2009)

Morris, Donald: *The Washing of the Spears: The Rise and Fall of the Zulu Nation* (Pimlico, 1994)

Neillands, Robin: *A Hitvány vénemberek* (John Murray, 2005)

Nicholson, Helen: *The Knights Hospitaller* (Boydell & Brewer, 2006)

Nicolle, David: *The Janissaries* (Osprey Publishing, 1995)

Parker, John: *Royal Marines Commandos* (Headline, 2007)

Parker, John: *SBS* (Headline, 2004)

Sadler, John: *Culloden* (Tempus, 2006)

Scholzen, Reinhard: *GSG–9* (Motorbuch Verlag, 2007)

Smith, Robing, and Younghusband, Bill: *American Civil War Zouaves* (Osprey Publishing, 1996)

Képjegyzék

2-3 Photos.Com, 4b Photos.Com, 4t Photos.Com, 5b Wikimedia Commons, 5t TopFoto.co.uk/©2003 Topham/PA, 9 Photos.Com, 11 Shutterstock/Steba, 13 Photos.Com, 15 Photos.Com, 17 Photos.Com, 19 Wikimedia Common/Jastrow, 21 Shutterstock/Ackab Photography, 23 akg-images, 25 TopFoto.co.uk, 27 Photos.Com, 28 Photos.Com, 29 Photos.Com, 31 akg-images/Erich Lessing, 32 © Vanni Archive/Corbis, 35 © Gianni Dagli Orti/Corbis, 36 akg-images, 39 Photos.Com, 40 ©2006 TopFoto/Werner Forman Archive, 41 ©2006 TopFoto/Werner Forman Archive, 43 Shutterstock/Henry William Fu, 44 TopFoto.co.uk/The Granger Collection, 45 © The Art Archive/Corbis, 47 Wikimedia Commons/Badisches Landesmuseum/Levni, 48 akg-images, 49 akg-images, 51 Wikimedia Commons, 53 akg-images/Erich Lessing, 55 TopFoto.co.uk/The Granger Collection, 57 TopFoto/HIP, 58 akg-images, 61 Wikimedia Commons, 62 TopFoto.co.uk/©2003 Topham Picturepoint, 65 Photos.Com, 67 akg-images/Erich Lessing, 71 akg-images, 73 TopFoto.co.uk/ullsteinbild, 74-75 Royal Collection, 77 TopFoto.co.uk/© The British Library, 79 akg-images/Erich Lessing, 81 Granger Collection, 85 Wikimedia Commons/Wm Finley & Co, 86 Granger Collection, 89 Shutterstock/Carolyn M. Carpenter, 90-91 TopFoto.co.uk/The Granger Collection, 93 Wikimedia Commons/US Gov-Military-Army-USAMHI, 94 TopFoto.co.uk/The Granger Collection, 95 TopFoto.co.uk/The Granger Collection, 96 TopFoto.co.uk/The Granger Collection, 98 Wikimedia Commons/George F. Angas, 99 Bridgeman, 101 Bridgeman, 103 Photos.Com, 104 Corbis/Hulton-Deutsch-Collection, 105 Corbis/Lebrecht Music & Arts, 106 Wikimedia Commons, 108-109 TopFoto.co.uk/The Granger Collection, 111 Shutterstock/Paul Drabot, 113 TopFoto.co.uk/The Granger Collection, 114 TopFoto.co.uk/Ullsteinbild/TopFoto, 116 Wikimedia Commons, 117 TopFoto.co.uk/Roger-Viollet, 119 TopFoto.co.uk/©2003 Topham Picturepoint, 120 Wikimedia Commons/US Office of Strategic Services, 121 Wikimedia Commons/US Office of Strategic Services, 122 Wikimedia Commons/US Office of Strategic Services, 124 Wikimedia Commons/US Navy, 125 Wikimedia Commons/US Army, 128 TopFoto.co.uk/© Lightroom Photos, 129 TopFoto.co.uk/©2002 Topham/AP, 131 Wikimedia Commons/Corporal Peter McDonald, 133 Wikimedia Commons/Army Signal Corps, US National Archives, 135 Corbis/© Bettmann, 136 Corbis/© Bettmann, 137 Corbis/© Bettmann, 138 T;©2005, TopFoto, 140 Wikimedia Commons/Lieu. C.E. Nye/Canada Dept. of National Defence/Library and Archives Canada, 141 ©2006 TopFoto/Jon Mitchell, 143 Photos.Com, 145 TopFoto.co.uk/©2003 Topham Picturepoint, 147 Corbis/Dominique Aubert/Sigma/Corbis, 148 TopFoto.co.uk/©2004 TopFoto, 149 Wikimedia Commons, 151 Corbis/© Patrick Chauvel, 153 TopFoto.co.uk/©2004 Topham, 155 TopFoto.co.uk/©2004 Topham Picturepoint, 156 TopFoto.co.uk/© Phil Seale/TopFoto, 157 TopFoto.co.uk/© 2002 Topham Picturepoint, 158 Corbis/© Toby Melville/Reuters, 161 Corbis/© Leading Airman Gaz Faulkner/epa/Corbis, 163 Wikimedia Commons/Deutsches Bundesarchiv, 165 Jack Russell, 167 TopFoto.co.uk/©2002 Topham Picturepoint, 168 Corbis/© Reuters/Corbis, 170 Wikimedia Commons, 171 Photos.Com, 173 MILPictures by Tom Weber, 175 TopFoto.co.uk/©2003 Topham/PA, 177 TopFoto/©Photonews, 178 Wikimedia Commons/Mikhail Evstafiev, 179 Corbis/© Peter Turnley/Corbis, 181 Photos.Com, 183 Corbis/© JP Laffont/Sygma, 185 Wikimedia Commons/Sgt Mauricio Campino, USMC, 187 Corbis/© Bettmann/Corbis, 188 Corbis/© Bettmann/Corbis, 190 Wikimedia Commons/PHC Andrew McKaskle, USN, 191 Wikimedia Commons/US Navy, 192 Wikimedia Commons/US Navy, 194 Corbis/© Dennis Whitehead, 195 TopFoto/©2002 Topham Picturepoint, 199 Wikimedia Commons/Chief Master Sergeant Gary Emery, US Air Force, 200 Wikimedia Commons/Senior Airman Julianne Showalter, US Air Force, 202 Corbis/© Bettmann/Corbis, 203 Corbis/© Daavid Rubinger, 204 Corbis/© Corbis Sygma, 206 TopFoto.co.uk/©2002 Topham/AP, 207 Corbis/© Claude Salhani/Sygma, 208 TopFoto.co.uk/© Topham Picturepoint, 211 Wikimedia Commons/Department of Defense, 213 TopFoto/©2003 Topham Picturepoint, 214 Corbis/© Jacques Pavlovsky/Sigma/Corbis, 215 Corbis/© Thierry Orban/Sigma/Corbis, 216 Corbis/© Philippe Eranian/Corbis

---

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Nigel Cawthorne: Fighting Elites – From The Spartans to The SAS
Quercus Publishing Plc, 2009
55 Baker Street, 7th Floor, South Block
London

Kiadja az Alexandra Könyvesház Kft. Alexandra Kiadója, 2011
7630 Pécs, Üszögi-kiserdő utca 1.
Telefon: (72) 777-000
e-mail: info@alexandra.hu
www.alexandra.hu

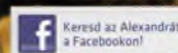
Felelős kiadó a kft. ügyvezető igazgatója
Felelős szerkesztő Hajdu András
A kiadványt Merényi Tamás tördelte
A nyomás Kínában készült
Megjelent 29,84 (A/5) ív terjedelemben

ISBN 978 963 297 718 8

ELIT HARCOSOK

A perzsa Halhatatlanok
A spártaiak
Az amazonok
A thébai Szent Csapat
Nagy Sándor lovas bajtársai
A római pretoriánus gárda
A karthágói Szent Csapat
A nindzsák
Az oszmán-török janicsárok
Rettegett Iván sztrelecei
Az angol íjászok
A szentföldi katonai lovagrendek
Dzsingisz kán mongol hordái
A Vadlibák: XIV. Lajos ír harcosai
A Porosz Gárda
A rohamozó felföldiek
Napóleon Császári Gárdája
A Mindig Győzedelmes Hadsereg
A Stonewall dandár
New York-i zuávok
Geronimo csirikava apacsai
A zulu impik
A Hitvány vénemberek: a Brit Expedíciós Erők 1914-ben
A Kevesek: az angliai csata brit vadászpilótái
A Waffen-SS
SOE: brit különleges műveletek
Az amerikai OSS
A Vijjogó Sasok
Az Öregek – az 1. tengerészgyalogos hadosztály
Az amerikai rangerek
Merrill martalócai
Az Ördögbrigád
A francia Idegenlégió
A gurkhák
A csinditek
Különleges Légi Szolgálat (SAS)
A brit tengerészgyalogos kommandók
Különleges Csónakos Szolgálat
Az ejtőernyős ezred 1. zászlóalja
A Különleges Felderítő Ezred
A Szpecnaz
A zöldsapkások
Távolsági felderítők Vietnamban
Az USA Haditengerészet SEAL egységei
Delta Force
Az USA Légierő Különleges Hadműveleti Parancsnoksága
Az izraeli Szajeret Matkal
A német GSG-9
A lengyel GROM
A francia GIGN

www.alexandra.hu
info@alexandra.hu
info.konyvnagyker.hu
ISBN 978-963-297-718-8

ALEXANDRA